

Resat Nuri Güntekin - Çalıkuşu

www.CepSitesi.Net

Dördüncü sınıftaydım. Yasım on iki kadar olmalı. Fransızca muallimimiz Sor
Aleksi, bir gün bize yazı vazifesi vermisti. "Hayattaki ilk hatıralarınızı yazmaya çalışın. Bakalım neler bulacaksınız? Sizin için güzel bir hayat temini olur," demisti.
Hiç unutmam; yaramazlığımdan, gevezeliğimden bıkan öğretmenler, o sınıfta beni arkadaşlarımdan ayırmışlar, bir kösede tek kişilik bir küçük sıraya oturtmuşlardı.
Müdirenin söylediğine göre, ders esnasında komsularımı lakırdıya tutmamayı, uslu uslu muallimi dinlemeyi öğreninceye kadar orada bir sürgün hayatı geçirmeye mahkûmdum.
Bir yanımda kocaman bir tahta direk vardır. Ne yapılırsa sınıftan çıkarılmasına imkân olmayan ve ara sıra çakımın ucuyla ötesine belisine açtığım yaracıklara stoik bir vakarla tahammül eden sessiz sedasız, ağırbaşlı ve upuzun bir komsu.
Öte yanımda manastır terbiyesinin istediği serin ve mağrur losluğu temin için yapılmış benzeyen ve panjurları hiç açılmayan bir uzun pencere dururdu. Ehemmiyetli bir kesif yapmıstım. Göğsümü sıraya yaslayıp çenemi biraz yukarı kaldırdığım vakit panjurların arasından gökyüzünün bir parçasıyla bir büyük akasyanın yaprakları arasından tek bir apartman penceresi ve bir balkon parmaklığı görünürdü
Doğrusunu söylemek lâzım gelirse, manzara hiç de zengin değildi. Pencere her zaman kapalı durur, balkon parmaklığına hemen daima bir ufak çocuk siltesi ile yorgan asılırdı.
Fakat ben, bu kadarından da memnundum.
Ders esnasında ellerim çenemin altında kilitli, sor hocalarıma çok ruhani görünmesi gereken bir vaziyette gözlerimi göğe -panjur aralıklarından görünen hakiki gökyüzüne- uydurduğum zaman, onlar bunu bir uslanma başlangıcı sanarak sevinirlerdi. Ben de onları atlatarak bizden gizlemeye çalıştıkları hayatı seyrediyormuşum gibi bir sey, bir atlatma ve intikam zevki duyardım.
Sor Aleksi, izahatını bitirdikten sonra bizi çalışmaya bırakmıstı. Ön sıraları süsleyen ağırbaşlı sınıf birincileri hemen ise koyulmuşlardı. Yanlarında olmadığım halde ne yazdıklarını omuzları üzerinden okuması gibi

biliyordum: "Dlk hatıranı, sevgili anneciğimin küçük karyolamın üstüne eğilen müsfik altın sarısı bası, bana muhabbetle gülümseyen gök mavisi gözleridir," tarzında sairane bir yalancıK... Hakikatte annecikler altın sarısı ve gök mavisinden başka renklerde de olabilirdi. Fakat sörlerde okuyan kızların kaleminden bu renklere boyanmak, o biçareler için bir mecburiyet, bizim için bir usuldü. Bana gelince, ben bambaska bir çocuktum. Çok küçük yasta kaybettiğim annemden aklımda pek fazla bir sey kalmamıstı. Fakat herhalde altın saçlı ve mavi gözlü olmadığı muhakkaktı. Böyle olunca da hiçbir kuvvet bana onu asıl çehresinden başka bir çehre ile düşündürmeye ve sevdirmeye muktedir değildi. Beni bir düşünce almıstı. Ne yazacaktım? Duvardaki boyalı Meryem tablosunun altına asılmış guguklu saat durmadan yürüdüğü halde ben, hâlâ yerimde sayıyordum. Basımdaki kurdeleyi çözdüm, saçlarımı yavaş yavaş gözlerimin üzerine indirmeye başladım. Bir elimle de kalemimi ağızıma sokuyor, ısıra ısıra dişlerimin arasında döndürüyordum. Filozofların, sairlerin, yazı yazarken burunlarını kasımak, çenelerinin derilerini çekistirmek gibi garip garip huylan

ÇALIKUSU

vardır ya... Kalemı ısırarak ve saçlarımı gözlerimin üstüne dağıtmak da benim düşünelere daldığıma alâmettir.

Bereket versin benim düşünce saatlerim çok nadirdir. Çünkü o takdirde hayatım masallardaki meshur çarsamba karısı ve ocak anasının hayatı gibi- karmakarışık bir saç kümesi içinde geçecekti. Aradan seneler geçti. Yabancı bir şehirde, yabancı bir otel odasında, sırf bitip tükenmeyecek gibi görünen bir gecenin yalnızlığına karşı koymak için hatıralarımı yazmaya başladığım bu saatte, bir elim yine aynı küçük çocuk tavrıyla saçlarımı çekistiriyor, gözlerimin üstüne indirmeye uğrasıyor. Bunun sebebine gelince, öyle sanıyorum ki, ben etrafındaki hayata pek fazla kendini kapıp koyveren, hafif ve dikkatsiz bir çocuktum. Besbelli sıkı zamanlarda kendi kendimle, kendi fikirlerimle yalnız kalmak için gözlerimle dünya arasında, bu saçlardan bir perde koymaya çalışıyordum. Kalem sapını kebab sisi gibi dislerimin arasında çevirmeye gelince, onun hikmetini doğrusu kendim de pek anlamadım. Bütün bildiğim, dudaklarımdan mor mürekkep lekelerinin eksik olmadığı ve bir genç kız hali alır gibi olduğum bir yasta, beni bir gün mektepte ziyarete gelen birisinin karsısına adeta bıyık çekmiş gibi çıkarak yerin dibine geçtiğimdir. O gün, bütün düşüncelerime rağmen, ancak su kadarcık bir şey yazabildiğimi hatırlıyorum: "Ben, galiba balıklar gibi bir göl içinde doğdum. Annemi hatırlamıyor değilim... Babamı, dadımı, neferimiz Hüseyin i... Beni bir gün sokakta kosturan bodur bir kara köpeği... Bir gün, dolu bir sepetten gizlice üzüm çalarken parmağımı sokan arıyı... Gözüm ağrıdığı vakit içine damlatılan kırmızı ilacı... Sevgili Hüseyin'le beraber istanbul'a gelisimizi... Evet, bunlara ben-

10

Resat Nuri Güntekin

zer daha birçok şey aklımdan geçiyor... Fakat bunların hiçbiri ilk hatıra değil... Sevdiğim göl içinde, büyük yapraklar arasında cırılçıplak çabalayışım kadar eski değil... Deniz kadar uçsuz bucaksız bir göl... içinde büyük büyük yapraklar, dört bir tarafında ağaçlar varsa; bu göl nasıl deniz kadar büyük olur, diyeceksiniz... Vallahi yalan söylemiyorum ve ona sizin kadar ben de sasıyorum.. Fakat bu böyle; ne yapalım? Vazifem sınıfta okunduğu zaman, bütün arkadaşlarım bana dönerek kahkahayla gülmüşler ve zavallı Sor Aleksî onları yatıştırıp teskin etmek için hayli sıkıntı çekmişti.

*

Garibi su ki, Sor Aleksî, siyah elbisesinin içinde filiz gibi boyu,
bembeyaz
koleret'i ile alnına kaldırılmış bir saraylı yasmağına benzeyen başlığı
arasında
sivilceli kansız yüzü, narçiçeğı kırmızılığındaki dudaklarıyla şimdi
karsımda
belirse ve bana tekrar o suali sorsa, galiba aynı cevaptan baskasını
bulamayacağım; yine balık gibi göl içinde doğduğumu söylemeye
başlayacağım.
Sonraları öteden beriden öğrendiğime göre bu göl, Musul taraflarında,
adını bir
türlü aklımda tutamadığım bir küçük köyün yanı basındadır ve benim uçsuz
bucaksız denizim bir ağaç kümesi arasında, kuru bir ırmaktan kalma bir
avuç
sudan başka bir sey değildir.
Babam; o zaman Musul'daymış. Ben, iki buçuk yaşında kadarmışım. Yaz o
kadar
siddetli olmuş
ki, şehirde barınmak kabil olmamış; babam, annemle beni bu köye
getirmeye mecbur kalmış. Kendisi her sabah atla Musul'a iner, aksamları
güneş
battıktan sonra dönermiş.
Annem hastaymış. Beni bile gözü görmeyecek kadar hasta.

ÇALIKUSUH

Bir zaman pek sefil olmuşum... Aylarca hizmetçi odalarında sürünmüşüm.
Sonra
köylerden birinde Fatma diye kimsesiz bir Arap kadını bulmuşlar... Fatma,
yeni
ölmüş
çocuğundan bos kalan memesini ve kalbini bana vermiş...
Dlk senelerde bir çöl çocuğu gibi büyümüşüm... Fatma, beni bohça gibi
sirtına
bağlar, kızgın güneşin altında dolastırır, hurma ağaçlarının tepesine
çıkarttırmış.
iste o sıralarda yukarıda söylediğim köye gelmişim. Fatma, beni her sabah
yiyeceğimizle beraber bu ağaçlığa getirir, çırılçıplak suya sokarmış...
Aksama

kadar alt alta, üst üste boğusur, türkü söyler, yiyecek yermisiz... Sonra uykumuz geldiği vakit, kuşlar kümeleyerek yastık yapar, vücutlarımız suda, baslarımız dışarıda kucak kucağa, yanak yanağa uyurmusuz... Ben, bu su âlemine o kadar alışmışım ki, tekrar Musul'a döndüğüm vakit denizden çıkmış balığa dönmüşüm. Durmadan huysuzluk ederek çırpınır, fırsat buldukça üzerimdeki elbiseleri atarak çıplak sokağa kosarmışım... Fatma'nın burnunda, yanaklarında, bileklerinde, dövmeden süsler vardı. Bunlara o kadar alışmıştım ki, dövmesi olmayan yüzler bana adeta çirkin görünüyordu. Benim ilk büyük matemim, Fatma'dan ayrılışım olmuştur. Döne dolasa Kerbe-la'ya gelmistik. Dört yaşındaydım. Asağı yukarı her şeyi hatırlayacak bir yaş. Fatma'ya iyi bir kısmet çıkmıştı. Dadımın gelin olduğu, köseye oturduğu gün, bugünkü gibi gözümün önündedir. Yüzleri Fatma gibi dövmeli olduğu için bana dünya güzeli gibi görünen kadınlarla dolu bir evde beni kucaktan kucağa gezdiriyorlar, sonra Fatma'nın yanına oturtuyorlardı. Sonra, ortaya konan siniler üzerinde avuçla kapış kapış yemek yediğimizi hatırlıyorum. Nihayet, günün yorgunluğundan ve zilli teflerle testi biçiminde dümbeleklerin verdiği sersemlikten, yine erkenden dadımın dizinde uyuyakaldım. Oğlu Hüseyin'i Kerbela'da şehit ettikleri zaman Fatma anamız sağ mıydı, bilmiyorum. Fakat kadıncağız, o kara güne

12

Resat Nuri Güntekin

yetistiyse kopardığı vaveyla, benim düşün gecesi sabahı evde kendimi yabancı bir kadının koynunda bulduğum zaman kopardığım vaveylanın yanında hiç kalırdı. Hasılı, Kerbela Kerbela olalı zannederim ki böyle gürültülü matem görmemistir. Bağırılmaktan sesim kısıldığı zaman, günlerce büyük adam gibi, açlık grevi yaptım. Dadımın acısını aylarca sonra bana, Hüseyin isminde bir süvari neferi unutturdu. Hüseyin, talim esnasında attan düşerek sakat kalmış bir askerdi. Babam, onu emir neferi olarak eve almıştı. Hüseyin, delisimen bir adamdı. Beni çabucak sevmisti. Ben de umulmaz ve affedilmez bir vefasızlıkla onun sevgisine mukabele edivermistim. Gerçi Fatma ile olduğu gibi beraber yatmıyorduk, fakat sabahleyin horozlarla beraber gözlerimi açtığımda dakikada soluğu onun odasında alır, ata biner gibi göğsüne oturarak parmağımla gözkapaklarını açardım.

Fatma'nın bahçesine, kırlarına bedel; Hüseyin, beni kısılaya asker içine alıstırmıstı. Bu uzun bıyıklı kocaman adamın oyun icat etmekteki maharetini ben, baska kimsede görmedim. Asıl güzeli, bunların çoğunun kazalı, heyecanlı seyler olmasıydı. Mesela beni lastik top gibi havaya fırlatıp tutar, yahut kalpağının üstüne oturtup ayaklarımdan tutarak sıçratır, fırıl fırıl çevirirdi. Saçlarım karısmıs, gözlerim dönmüş tıkana tıka-na haykırmaktan duyduğum zevki ondan sonra hiçbir seyde bulamadım. Bazen kaza da olmaz değildi. Fakat Hüseyin'le aramızda sıkı bir mukavele vardı. Oyunda canım yanarsa ağlamayacak, onu kimseye sikâyet etmeyecektim. Bu, benim doğruluğumdan ziyade; onun bir daha benimle oynamamasından korktuğum için büyük bir adam gibi sır saklamaya alısmış olmamdan-dır. Çocukluğumda bana hoyrat derlerdi. Galiba hakları da vardı. Kiminle oynarsam canını yakar, bağırtırdım. Bu huy, herhalde Hüseyin'le oynadığım oyunlardan kalma bir sey olacak.

ÇALIKUSU 13

Nasıl ki, kendi canım yandığı zaman da pek ah ü zara kapılmadan felaketi güleryüzle karşılayısım bana onun yadıgârıdır. Hüseyin, bazen de kısılada Anadolulu neferlere saz çaldırır, beni yine testi gibi tepesinin üstüne yerlestirip garip oyunlar oynardı. Bir zamanlar da onunla at hırsızlığına alısmıstık. Babam evde olmadığı zaman Hüseyin, ahırdan atı çalar, beni kucağına oturtarak saatlerce kırlarda dolastırırđı. Fakat eğlencemiz uzun sürmedi. Pek günahına girmeyeyim ama, galiba aşçı kadın tarafından babama gammazlandık ve zavallı Hüseyin, ondan iki tokat yedikten sonra bir daha ata yanasmaya cesaret edemedi.

Halis muhabbet; kavgasız, gürültüsüz olmaz, derler. Biz de Hüseyin'le günde en
asağı bes nöbet kavga ederdik.
Bir tuhaf surat asma tarzım vardı. Odanın bir kösesinde yere çomelir, yüzümü
duvara çevirirdim. Hüseyin üç, beş dakika beni bu halde bıraktıktan sonra halime acıyarak birdenbire belimden kavrar, bağırla bağırtı havaya kaldırırdı. Bir nöbet de kucağında titizlik ettikten sonra nihayet neferi çenesinden öpmeye razı olurdu ve barışırdık.
Hüseyin'le arkadaşlığımız iki sene sürdü. Fakat o zamanın seneleri simdikilere benzemezdi. O kadar uzun, o kadar uzundu ki...
Çocukluk hatıralarımı anlatırken hep Fatma'dan, Hüseyin'den bahsedisim biraz ayıp düsmüyor mu?
Benim babam Nizamettin isminde bir süvari binbaşısıydı. Annemle evlendiği sene Diyarbakır'a göndermişler, gidis o gidis. Artık bir daha Dstanbul'a dönmemiş.
Diyarbakır'dan Musul'a, Musul'dan Hanıkın'a, oradan Bağdat'a, Kербela'ya geçmiş... Bir yerde üst üste iki sene kalmamış.

Resat Nuri Güntekin
14

,;*s

Annemi bana benzetirler. Hele babamla evlendiği seneden kalma bir fotoğrafı vardır ki benim modelim gibidir. Fakat zavallı kadın, sıhhatçe hiç bana benzememiş. Çok zayıfmış. Bitip tükenmez yolculuklara, dağların sert havasına, çöllerin atesine dayanacak bir vücutta değilmiş. Sonra, galiba bir hastalığı da varmış. Fakat zavallının bütün evlilik hayatı, bu hastalığı saklamaya çalışmakla geçmiş... Ne yapsın, babamı çok sevi-yormuş. Kendisini zorla ayırırlar diye korkuyormuş...
-Seni hiç olmazsa bir mevsim için, iki ay için annene göndereyim. O biçare de ihtiyar... Seni kim bilir ne kadar göreceği gelmiştir, dermiş. Fakat annem:
-Sartımızda bu var mıydı? istanbul'a beraber dönmeyecek miydik? diye adeta çıkısrırmış... Hastalığı için de:
-Benim hiçbir şeyim yok... Biraz yorgunluk... Dki gün evvel biraz hava değişti de ondan oldum, geçer, gibi seyler söylermiş...
Sonra, istanbul'u göreceği geldiğini babamdan saklarmış... Fakat mümkün mü? Daha uykuya dalalı iki dakika olmadan uyandırır ve Kalender'deki yalımızda,

civarındaki koruda veyahut Boğaz'ın sularında geçmiş bir uzun rüyayı anlatırmıs.

Birkaç uyku dakikasına bu kadar uzun rüyaları sığdırmak için insanın o yerleri herhalde çok, çok göreceği gelmiş olması lâzım gelmez mi?

Büyükannem serasker kapısına, mabeyincilerin konaklarına giderek ağlayıp sızlıyormuş, fakat bu yalvarmalar bir türlü netice vermiyormuş.

Nihayet annemin hastalığı artınca babam, hiç olmazsa onu istanbul'a götürmek için bir ay izin istemiş ve cevap beklemeden yola çıkmış.

Mahfeler içinde çölü geçisimiz bugünkü gibi hatırımdadır.

Beyrut'ta denize kavusmak, annemi biraz canlandırır gibi olmuştur. Misafir olduğumuz evde beni yatağına oturtarak

ÇALIKUSU 15

saçlarımı tarıyor, ellerimin kirli, düğmelerimin kopuk olmasına aldırmadan basını göğsüme kapayarak ağlıyordu.

Bir gün büsbütün ayağa da kalktı; sandığından yeni elbiseler çıkararak süslendi.

Aksamüstü babamı karşılamak için aşağı indik. Babam, bende biraz vahsi tabiatlı, sert bir asker hatırası bırakmıştır. Fakat annemi ayakta görünce sevinçle konuştuğunu, yeni yürüyen bir çocuk gibi onu bileklerinden tutarak ağladığını hiç unutamam...

Bu, bizim bir arada geçirdiğimiz son gün oldu. Annemi ertesi gün açık bir sandığın kenarında, bası bir çamasır bohçasının üstüne düsmüş, dudaklarında bir kan lekesiyle ölü bulmuşlar!

Altı yasında bir çocuğun epeyce seylere aklı ermesi lâzım gelir. Fakat ben, nedense hiçbir şey sezememistim. Bulduğumuz ev kalabalıktı. Birçok günler

büyük bir bahçede çocuklarla boğustuğumu; Hüseyin'le beraber sokaklarda,
deniz
kenarlarında, cami avlusu gibi kubbeli yerlerde dolastığımı biliyorum.
Annemi yabancı bir toprakta bıraktıktan sonra, istanbul'a dönmek babamın
içine
sinmemiş... Galiba biraz da büyükannem ve teyzelerimle karşılaşmaktan
çekinmiş... Fakat buna mukabil beni onlara göndermeyi bir vazife bilmis.
Sonra
tabii, günden güne büyüyen bir kız çocuğunu kıslada neferler elinde
terbiye etme
imkânsızlığını da düşünmüş
olacak.

*

Beni istanbul'a neferimiz Hüseyin getirdi. Lüks bir vapurda kılıksız bir
Arap
neferinin kucağında bir minimini kız çocuğu... Bu manzara, vapurda birçok
kimseye kimbilir ne sefil ve acı görünmüştür. Fakat bu seyahati
Hüseyin'den
baska kiminle yapsam muhakkak bu kadar mesut olamazdım.
Yalımızın arkasındaki korulukta bir tas havuz, bu havuzun kenarında
kolları omuz
baslarından kopmuş çıplak bir çocuk heykeli vardı.

16

Resat Nuri Güntekin

ilk geldiğim günlerde bu kırık heykel, güneş ve rutubetten kararmış
rengiyle,
bana sakat bir çöl çocuğu gibi görünmüştü. Havuzun yeşilimsi sularının
kızıl
yapraklarla örtülü olmasına göre mevsim galiba sonbahardı. Bu yaprakları
seyrederken altlarında birkaç kırmızı balığın dolastığını gördüm ve
büyükannemin
özene bezene hazırladığı ipekli entari ve yeni potinlerimle havuzun
içinde
yürüyüverdim.
Etrafta bir çığlık koştuktu. Neye uğradığımı anlamaya meydan kalmadan
teyzelerim
beni kucaklarına alarak yukarı götürdüler, bir yandan öpüp bir yandan
azarlayarak üstümü değiştirdiler.
Bu çığlık ve telastan gözüm yıldığı için artık havuza girmeye cesaret
edemiyor,
yüzükoyun, kenarındaki çakılların üstüne uzanarak basımı suya
sarkıtıyordum.
Bir gün yine bu vaziyette balıkları seyretmekle mesguldüm. Tablo, bugünkü
gibi
gözümün önündedir. Büyükannem, biraz arkada, omuzlarından hiç eksik
etmediği
siyah atkısıyla, bir bahçe iskemlesine oturmuş; Hüseyin'se namaz kılar
gibi
yanında diz çökmüştü.
Yavaş
yavaş
bir sey konuşuyorlardı. Herhalde Türkçe konuşuyor olmalıydılar ki ne

söylediklerini anlayamıyordum. Fakat seslerinden, ara sıra bana bakmalarından süphelendim. Tavsan gibi kulaklarımı dikmistim. Disimle kırarak havuza attığım simit kırıntılılarına üsüsen kırmızı balıkları izliyor, büyükannemle Hüseyin'in suyun dibine vurmuş akislerine bakıyordum. Hüseyin, bana bakarken kocaman mendiliyle gözlerini siliyor-du. Çocukların bazen yaşlarının çok üstünde garip sezisleri vardır. Niçin? Bu incelikleri akıl edecek yasta değildim. Yalnız, bu ayrılığın vakti gelince güneşin batması, yağmurun yağması gibi hiçbir tedbirle önüne geçilemeyecek bir felaket olduğunu gayet iyi anlıyordum. O gece, büyükannemin karyolasına bitisik küçük karyo

ÇALIKUSU 17

lamda birdenbire gözlerimi açtım. Basımda yanan kırmızı gece kandili sönmüştü. Fakat pencerelerden giren ay ışığı içindeki oda bembeyazdı. Uykumu almıştım, içimde dayanılmaz bir acı vardı. Bir zaman bileklerime dayanarak büyükanneme baktıktan, onun uyuduğuna kanaat getirdikten sonra yavaşça karyolamdan indim; ayaklarımın ucuna basarak odadan çıktım. Baska çocuklar gibi karanlık ve yalnızlıktan korkmazdım. Merdiven tahtaları gıcırdadıkça büyük bir insan ihtiyatıyla yerimde durarak ağır ağır sofaya indim. Kapıları sürgülemislerdi. Fakat bahçe kapısının yanındaki pencere açık bırakıldığı için dışarı atlamak bana bir saniyelik iş oldu. Hüseyin, bahçenin ta öbür ucundaki bahçıvan kulübesinde yatardı. Beyaz gecelik gömleğimin uzun etekleri bacaklarıma dolasa dolasa oraya kostum. Hüseyin'in bir kerevet üzerine serilmiş yatağına sıçradım. Onun uykusu çok ağırdı. Zaten Arabistan'dayken de sabahları onu uyandırmak çok zor bir isti. Gözlerini açmaya razı olması için ata biner gibi göğsüne oturup zıplamak, uzun bıyıklarını dizgin gibi yoklayıp çekmek ve bir süre bağıştırmak

lâzım gelirdi. Fakat bu gece ben, onu uyandırmaktan korkuyordum. Uyanırsa beni eskisi gibi koynuna yatırmaya razı olmayacağından; bütün yalvarmalarına rağmen kucağına alarak büyükanneme teslim edeceğinden emindim Zaten bütün istediğim, son bir gecemi daha onun koynunda geçirmekten ibaretti. O geceki münasebetsizliğim yakın zamanlara kadar aile içinde söylenmiştir. Büyükannem, sabaha karşı uyanıp da beni yatağımda göremeyince çıldıracak gibi olmus... Birkaç dakika içinde bütün yalı ayağa kalkmış... Ellerinde lambalar, samdanlarla bahçelere, deniz kenarlarına dökülmüşler... Tavan arasından sokağa, kayıkhaneden havuzun iki karıs suyuna kadar her yeri arayıp Çalıkusu - F.2

18

Resat Nuri Güntekin

taramışlar... Bitisik arsadaki bostan kuyusuna fener sarkıtmışlar... Neden sonra büyükannem, Hüseyin'i hatırlayarak odasına kosmuş ve beni neferin boynuna sımsıkı sarılarak uyumus görmüş. Ayrılık gününün faciasını hâlâ hatırlar ve gülerim. Ben ömrümde o günkü kadar dalkavukluk ettiğimi bilmiyorum. Hüseyin, kapının yanma çömelmiş, koskoca bıyıklarıyla utanmadan ağlıyordu; ben, Bağdat'ta, Suriye'de Arap dilencilerinden öğrendiğim dualarla büyükannemin, teyzelerimin eteklerini öpüyordum.
*
Romanlar mahzun insanı; omuzları çökmüş, gözleri sönmüş, hareketsiz ve sessiz bir insan diye, yani daha açıkçası bir miskin sekinde tasvir ederler. Bende daima bunun aksi olmuştur. Ne zaman derin bir üzüntüye kapılısam gözlerim parlar, tavır ve hareketlerim neselenir, içim içime sığmaz olur. Dünyayı hiç sayıyormuşum gibi kahkahalarla gülerim, türlü gevezelik ve delilikler yaparım. Bununla beraber, öyle sanıyorum ki yakın kimsesi ve baskalarına açılmaya kabiliyeti olmayan insanlar için bu daha iyi bir şeydir. Hüseyin'den ayrıldıktan sonra da böyle yaptığımı hatırlıyorum. Yaramazlıktan kuduruyor, beni eğlendirsin diye getirdikleri akraba çocuklarına saldırarak canlarını yakıyordum. Yabancılar tarafından ayıplanacak bir vefasızlıkla Hüseyin'i çabucak yakadan silkip atmıştım. Pek bilmiyorum ama, ihtimal, ona sahiden de dargındım. Yanımda adı anıldıkça yüzümü eksitiyor, yeni öğrenmeye çalıştığım Türkçe kelimelerle

"Hüseyin pis, Hüseyin çirkin, edepsiz... Ööö," diye yere tükü-rüyordum.
Bununla beraber zavallı, pis, çirkin Hüseyin'in bana Beyrut'a çıkar
çıkamaz
gönderdiği bir kutu hurma, hiddetimi

ÇALIKUSU 19

yatıştırır gibi olmusu. Bunların bitmesinden bir felaket gibi korktuğum
halde
bir oturusta hepsini silip süpürdüm. Bereket versin çekirdekleri
kalıyordu.
Onlarla haftalarca eğlendim. Bir kısmını katırboncuklarıyla karıştırarak
ipliğe
dizdim; muhtesem bir yamyam kolyesi şeklinde boynuma taktım. Ötekileri
bahçenin
ötesine, berisine diktim. Aylarca her sabah küçük bir kova ile onları
suluyor,
bahçede bir hurma ormanı meydana gelmesini bekliyordum.
Zavallı büyükannem saskına dönmüştü. Benimle basa çık-mak hakikaten
imkânsızdı.
Sabah karanlığında uyanır, gece yorgunluktan baygın düşünceye kadar
gürültü ve
yaramazlık ederdim. Sesim kesildiği vakit yalıyı adeta telaş
alırdı. Çünkü bu,
benim ya bir yerimi keserek sessiz sedasız kanımı dindirmeye çalıştığıma,
ya bir
yerden düşerek acıdan bağırılmak için kıvrandığıma, yahut da sandalye
ayaklarını
testerelemek, minder örtülerini boyamak gibi muzır bir işle mesgul
bulduğuma
delalet ederdi.
Bir gün kuslara bez ve tahta parçalarıyla yuva yapmak için ağaçların
tepesine
çıkarmak, bir başka gün ocak bacasından tas atıp aşçıyı korkutmak için dam
tepelerine tırmanırdım.
Yalıya ara sıra bir doktor gelip giderdi. Bir gün kapıda bu doktoru
bekleyen boş
arabaya atlayarak hayvanları kamçılarmış, bir başka gün de kocaman bir
çamasır
teknesini sürüye sürüye denize indirmiş, kendimi akıntıya salıvermistim.
Bilmem
baskalarında da öyle midir? Bizim ailede öksüzlere el sürmek günah
sayılırdı.

Pek çekilmez hale geldiğim zaman verdikleri ceza, kolumdan tutarak bir odaya kilitlemektir.
Bütün çocukların "Sakallı Amca" diye çağırdıkları tuhaf bir akrabamız vardı. Bu sakallı amca, benim ellerime "Evliya parmaklığı" derdi. Çünkü parmaklarım bir gün bile yarasız, be-resiz olmaz ve daima kına konmuş gibi bez parçalarıyla sarılı bulunurdu.
Akrabalarımınla bir türlü geçinemezdim. Yaşça kendimden

Resat Nuri Güntekin

çok büyük olan akraba çocuklarını bile yıldırıyordum. Binde bir içimde bir sevgi dalgası kabarcık olursa bu da ayrı bir felaketti, insan gibi sevmeyi, sevdiğimi güzel güzel okşamayı öğrenmemiştim. Sevdiğim insanın üstüne bir canavar yavrusu gibi atılır, kulaklarını ısırır, yüzünü tırmalar, tartaklaya tartakla-ya saskına çevirirdim.
Akraba çocukları arasında yalnız birine karşı anlaşılmaz bir çekingenlik ve cesaretsizliğim vardı: Besime Teyze'nin oğlu Kâmran. Maamafih ona çocuk demek de pek doğru olmazdı. Bir kere yaşça büyüktü. Sonra çok uslu ve ağırbaşlıydı.
Çocukların arasına karışmaktan hoslanmaz, elleri ceplerinde kendi kendine kenarında dolasır, yahut ağaçların altında kitap okurdu. Kâmran'ın kıvrırcık saçları, beyaz, nazik, parlak bir cildi vardı. O kadar parlak bir cilt ki, cesaretim olsa da kulaklarına yapışsam, yakından yanaklarına baksam, aynada gibi kendimi göreceğimi sanırdım.
Bununla beraber, çekingenliğime rağmen bir gün Kâm-ran'la da kavga ettim; kenarında sepete koyarak taşıdığım bir kaya parçasını onun ayağı üzerinde bıraktım. Taş mı pek ağırdı, o mu fazla nazikti bilemiyorum. Birdenbire bir çığlık, bir vaveyladır koştum. Sasırdım. Bahçedeki ağaca saklanmak için tırmandım. Ne azar, ne tehdit, hatta ne yalvarma beni aşağıya indiremiyordu.
Nihayet bahçıvanı, benim takibime memur ettiler. Öyle ki adamcağız, yoluna devam ederse benim vücudumu çekemeyecek kadar ince dallara çıkmakta tereddüt etmeyeceğimi ve bir kaza çıkacağını anladı, tekrar aşağı indi.
Hasılı o gece ortalık kararınca kadar, kus gibi ağaç dalında tünedim. Biçare büyükannemde hiç uyku bırakmamıştım. Kadıncağız, beni iyiden iyiye sevgisiyle sarmıştı. Bazı sabahlar, bir gün evvelki yorgunluğunu dinlendirmeden

benim gürültümle uyandıkça yatağında doğruluyor, beni kollarımdan tutup sar-

ÇALIKUSU 21

sarak, "Ne vardı ölüp de bu yasında bu canavarı benim basıma musallat edecek?"

diye anneme çıkışıyordu.

Fakat surası da muhakkaktı ki, bu dakikalarda annem karsısına çıkıp "Bu canavarı

mı, yoksa beni mi?" diyebilseydi, büyükannem hiç süphesiz beni alır, onu geldiği

yere gönderirdi.

Evet, hastalıklı bir ihtiyar kadının bir gün evvelki yorgunluğunu dinlendirmeden

uykudan uyanması zordur. Fakat dinlenmiş bir vücut, ıstıraba susamış bir ruhla

yatakta uyanış

ve hatırlayıştaki zorluğu da unutmamak lâzım...

Hasılı, verdiğim zahmetlere rağmen eminim ki büyükannem benimle çok avundu ve

mesut oldu.

*

Onu kaybettiğim zaman dokuz yaşlarındaydım. Babam da tesadüfen istanbul'da

bulunuyordu.

Zavallıyı bu sefer de Trablus'tan Arnavutluk'a kaldırmışlardı, istanbul'da ancak

bir hafta kalabilmisti.

Büyükannemin ölümü onu müskül bir mevkide bırakıyordu. Bekâr zabit, dokuz yaşında bir kız çocuğunu pesine takıp dağ

tas sürükleyemezdi. Nedense, beni

teyzelerimin yanında bırakmaya yanasamıyor, ihtimal, bir sığıntı vaziyetine

düşmemden korkuyordu. Ne düşündüyse düşündü, bir sabah beni elimden tutarak

vapura bindirdi; istanbul'a geçirdi. Köprüde tekrar bir arabaya binerek bitip

tükenmez yokuslardan çıktık, çarsılardan geçtik, sonra büyük bir tas binanın

kapısı önünde durduk.

Burası, benim on sene kapalı kalacağım sor mektebiydi. Bizi kapının yanında perdeleri ve panjurları kapalı loş bir odaya aldılar. Her şey Önceden konusulup hazırlanmış olacaktı ki, biraz sonra içeri giren siyahlı bir kadın bana doğru eğildi; basındaki beyaz başlığın uçları garip bir kusun kanatlan gibi saçlarıma sürünerek yakından yüzüme baktı ve yanaklarımı oksadı.

Resat Nuri Güntekin

Mektebe ilk ayak atışımın yine bir kaza, bir yaramazlıkla başladığını hatırlıyorum. Babam, Sor Süperiyör'le konuşurken ben, dolasmaya, öteyi beriyi karıştırmaya başlamıştım. Üzerindeki renkli resimlere parmağım ile dokunmak istediğim bir vazoya yere düşerek kırıldı. Babam kılıcını çıkartarak yerinden fırladı, telasla beni kolumdan yakaladı. Kırılan vazanın sahibi Sor Süperiyör ise bilakis gülüyordu. Ellerini sallayarak babamı yatıstırmaya çalışıyordu. Mektepte ben, bu vazoya benzemez daha neler kıracaktım. Evdeki hasaralığım orada devam ediyordu. Bu sörler ya hakikaten melek gibi sabırlı insanlardı, yahut da benim hos bir tarafım vardı. Yoksa baska türlü benim kahrımı çekmek mümkün değildi. Sınıfta mütemadiyen gevezelik eder, oradan oraya dolasırdım. Herkes gibi merdivenlerden inip çıkmak benim için değildi. Mutlaka bir köseye sinerek arkadaşlarımla inmesini bekler, sonra atar biner gibi tırabzanın üzerine atlayarak kendimi yukarıdan aşağıya kapıp koyverirdim. Yahut da ayaklarımı birbirine yapıştırarak zıplaya zıplaya basamakları atlardım. Bahçede kuru bir ağaç vardı. Fırsat buldukça oraya tırmandığımı ve tehditlere kulak asmadan teneffüs sonuna kadar daldan dala atladığımı gören muallim bir gün, "Bu çocuk insan değil, çalikususu!" diye bağırıyordu. iste o günden sonra adım unutulmuş ve herkes beni "Çalikususu" diye çağırma başlamıştı. Bilmem nasıl, sonradan bu isim, aile arasında aldı yürüdü ve Feride adı bayram elbiseleri gibi pek sayılı günlerde kullanılan resmi bir ad olup kaldı. Çalikususu benim hem hosuma gider, hem isime yarardı. Bir münasebetsizliğimden sikâyet edildiği vakit fütursuzca

ÇALIKUSU 23

omuzlarımı silker, "Ne yapayım? Bir Çalıkusu'ndan ne beklenir?" derdim. Ara sıra mektebimize, çenesinde keçi sakalına benzeyen bir küçük sakal taşıyan,

gözlüklü bir papaz gelip giderdi. Bir gün el isi makasıyla saçımdan kestiğim bir

parçayı zamkla çeneme yapıştırdım. Hoca benim tarafıma baktığı zaman çenemi

avuçlarımın içine saklıyor, o basını öte yana çevirince ellerimi açıp sakalımı

sallayarak papazın taklidini yapıyor ve çocukları güldürüyordum.

Muallimimiz, bu

kahkahaların sebebini bir türlü anlamayarak öfkesinden çığlık çığlığa bağırıyordu.

Bir aralık, basımı sınıfın koridora açılan penceresine çevirecek oldum. Camın

arkasında Sor Süperiyör'ün bana baktığını görmeyeyim mi?

Saskınlıktan ne yapsam beğenirsiniz? Boynumu bükerek, parmağımı dudağıma götürerek "sus" isareti yaptım; sonra da parmaklarımla ona bir öpücük gönderdim.

Mektebin en büyüğü bu Sor Süperiyör'dü. En ihtiyar hocalara kadar herkes onu

Allah gibi sayardı. Böyle olduğu halde kendisinden hocaya karşı suç ortaklığı

rica etmem kadıncağızı neselendirdi. Sınıfa girerse ciddiyetini muhafaza edememekten korkuyormuş

gibi güler ve parmağıyla beni tehdit ederek koridorun karanlığında kayboldu.

Sor Süperiyör, bir gün de beni yemekhanede yakalamıstı. Sınıftan çalıp getirdiğim kağıt sepetine yemek artıklarını doldurmakla mesguldüm.

Sert bir sesle beni yanına çağırdı:

"Buraya gel Feride," dedi. "Nedir bu yaptığın?"

Yaptığımda ne fenalık olduğunu anlamıyordum. Gözlerimi yüzüne kaldırarak:
-Köpeklere yiyecek vermek fena mı Ma Sor? dedim
-Hangi köpeklere? Ne yemeği?
-Viranedeki köpeklere... Ah, Ma Sor, beni görünce ne kadar sevindiklerini
bilseniz... Dün aksam ta köse basında

Resat Nuri Güntekin

4* iş*
karsıladılar, ayaklarıma dolasmaya başladılar... "Sabredin... Ne
oluyorsunuz?...
Viraneye gitmeden vermem!" diyordum... Zalimler bir türlü lakırdı
anlamıyorlar,
beni yere yatırıyorlar-dı... Benim de inadım tuttu. Sepeti sımsıkı
eteklerimin
arasında tuttum... Az kalsın beni parçalayacaklardı... Bereket versin bir
simitçi geçiyordu, beni kurtardı.
Sor Süperiyör, gözlerini gözlerime dikmiş
beni dinliyordu.
-Peki, sen mektepten nasıl çıktın? diye sordu. Hiç çekinmeden:
-Çamasırhanenin arkasındaki duvardan atlardım, dedim. Sor, büyük bir
felaket
haberi almış
gibi ellerini basına götürerek:
-Nasıl cesaret ettin? dedi. Aynı saffetle:
-Merak etmeyiniz Ma Sor... Duvar çok alçak... Hem nasıl istiyorsunuz ki
kapıdan
çıkayım?... Kapıcı beni bırakır mı hiç? Birinci defasında: "Ma Sor Terez
seni
çağırıyor!" diye aldattım da öyle kaçtım... Rica ederim siz de beni haber
vermeyin... Çünkü köpeklerin aç kalmaları tehlikesi var...
Sörlere ne garip insanlardı. Zannederim ki başka bir mektepte bunu yapsam
ya
hapsedilir, yahut da bir başka ceza görürdüm.
O, benimle yüz yüze gelmek için yere çömeldi:
-Küçük hayvanları korumak güzel sey, dedi. Fakat itaatsizlik etmek hiç
öyle
değil... Bırak sepeti bana... Ben kırıntılıları kapıcı ile köpeklere
gönderirim.
Hayatta kimse, galiba bu kadın kadar beni sevmedi.
Sörlere buna benzer hareketleri o zaman yelin kayaya tesiri gibi bir
seydi,
hasarılığımıza, intizamsızlığımıza mani olacağına benzemezdi. Fakat zamanla,
gizli
gizli içeriye işlemiş bu silinmez izlerin bende sifasız bir zaaf ve
rikkat
tortusu bırakmış olmasından korkarım.

ÇALIKUSU 25

Evet, ben hakikaten garip, anlaşılmaz bir çocuktum. Hocalarımla zayıf

damarlarını yakalamıstım. Her birinin en ziyade neden üzüleceğini gayet iyi keşfeder ve ona göre iskenceler hazırlardım. Mesela Sor Matild isminde ihtiyar ve son derece mutaassıp bir musiki hocamız vardı. O, mesela, duvardaki Meryem heykelinin önünde gözlerinde yaşlarla dua ederken, heykelin etrafında uçusan sinekleri göstererek: "Ma Sor, aziz annemizi melekler ziyarete gelmiş!" gibi bir sözle en can alacak yerinden vururdum. Bir başka hocamızın son derece temiz ve titiz olduğuna dikkât etmistim. Yanından geçerken kalemimin iyi yazmamasından sikâyet eder gibi yapar, onu siddetle sallayarak zavallının bembeyaz yakasına mürekkep sıçratırdım. Yine bir tanesi vardır ki, böceklerden pek korkardı. Kitaplardan birinde boyalı bir akrep resmi bularak makasla etrafını kestim, sonra bu kâğıt parçasını yemekhanede yakaladığım iri bir at sineğinin sırtına zamkla yapıştırdım ve aksam mütalaasında bir bahane ile hocamın yanına yaklasarak kürsünün üzerine bıraktım. Ben Sör'ü lakırdıya tutarken sinek yürümeye başlamıstı. Zavallı kız, havagazi lambasının ışığında korkunç bir akrebin kısıkaçlarını, kuyruğunu titreterek kürsünün üzerinde yürüdüğünü görünce bir feryat kopardı. Yanında duran bir "T" cetvelini yakalayarak bir vurusta sineği kürsünün üstüne yapıştırdı; sonra arkasını duvara dayayıp elini yüzüne kapayarak küçük bir baygınlık geçirdi. O gece yatağımda ben de bir yarım saatçik sağdan sola, soldan sağa döndüm ve kıvrandım.

Söyle böyle on iki yaşında vardım, içimde ar ve haya duyguları hayli inkisaf etmişti. Hocama yaptığımdan utanıyordum.

Resat Nuri Güntekin

Sonra kabahatimin kolay geçistirilecek kabahatlerden olmadığını anlıyordum.
Ertesi gün muhakkak istintaka çağrılacak ve kim bilir ne olacaktım? Uykum arasında Sor Süperiyör'ü birkaç kere karsımda gördüm. Çatkın bir çehreyle üzerime yürüyor, gözlerini açıyor, bağıırıyordu.
Ertesi gün birinci ders vakasız geçti, ikincinin sonlarına doğru kapı aralandı; içeri giren Sor, hocaya bir sey söyledikten sonra beni eliyle dışarı çağırdı.
Dehset!
Ben, omuzlarımı kısarak, dilimi çıkararak kös kös dışarı çıkarken çocuklar gülüyorlar, hoca cetveliyle hafif hafif kürsüye vurarak onları sükût ve ciddiyete davet ediyordu.
Biraz sonra Sor Süperiyör'ün odasında idim. Fakat hayret! Müdirenin çehresi rüyada gördüğüm çehreye hiç benzemiyordu. O kadar ki, bir an akrepli sinek oyununu icat eden ve hocanın bayılmasına sebep olan yaramazın ben değil, o olduğuna inanacak gibi oldum.
Yüzü mahzundu, dudakları titriyordu. Beni elimden tutup göğsüne çekecek gibi bir hareket yaptı. Sonra yine bıraktı:
-Fende, çocuğum... Sana bir haber vereceğim... Üzücü bir haber... Baban bir parça hastaymıs... Bir parça diyorum, ama galiba ziyadece...
Sor Süperiyör, elindeki bir kâğıt parçasını burusturuyor, sözünün arkasını getirmeye muvaffak olamıyordu.
Beni sınıftan getiren Sör'ün birdenbire mendilini yüzüne kapayarak dışarı çıktığını gördüm.
Anlamıstım, Bir sey söylemek istiyordum. Fakat Sor Süperiyör gibi benim de dilim tutulmustu. Basımı çevirerek açık pencereden karsıki ağaçlara baktım.
Güneş vurmuş tepelerinde kırlangıçlar uçuyordu.
Birdenbire bana da onlar gibi bir canlılık geldi:
-Anladım Ma Sor, dedim, üzülmeiniz... Ne yapalım, hepimiz öleceğiz...

r

ÇALIKUSU 27

Bu defa da Sor Süperiyör basımı göğsüne dayadı ve uzun müddet bırakmadı. Görüş günü olmadığı halde biraz sonra teyzelerim beni görmeye geldiler. Dzin

alarak eve götürmek istediler. Razi olmadım. Dmtihanların çok yakın olduğunu söyledim. Mamafih imtihanların çok yakın olması, beni o gün her zamankinden fazla azgınlık etmekten men etmedi. O kadar ki, aksam mütalaasında siddetli bir ates bastı, tembellerin yaptıkları gibi kollarımı sıranın üstüne koyarak uyukladım ve o gece yemek yemedim. Ertesi sabah uyandıığım zaman her zamanki Çalıkusu idim.

*

Yaz tatillerimi Besime Teyzem'in Kozyatağı'ndaki köskünde geçirirdim. Buradaki çocuklardan bana hayır yoktu. Besime Teyzem'in kızı Necmiye, annesinin dizi dibinden ayrılmayan, sessiz ve biraz da hastalıklı bir çocuktü. Kâmran Ağabeyi'nin hemen hemen bir esi idi. Bereket versin, etrafta muhacir çocukları vardı. Onları bahçeye toplayarak baslarına geçer, aksama kadar adeta ku-dururdum. Bir aralık, zavallı arkadaşlarım istiskale uğramışlar, köskün bahçivani vasıtasıyla kapı dışarı edilmişlerdi. Fakat onlar, küçük, gönüllü çocuklardı. Gördükleri hakarete aldırmayarak beni köskten kaçırmaya gelirlerdi. Saatlerce kırlarda serserilik eder, bahçenin çitleri üzerinden asarak yemiş çalardık. Geceye doğru güneşten yüzümün derisi pul pul olmuş, yaralı ellerimle eteklerimin yırtıklarını kapatmaya çalışarak içeri girince, teyzem saçını basını yolar, bir kucak parlak tüy yığını altında ara sıra pembe ağzını açarak esneyen ve o haliyle alık ve tembel Van kedilerine benzeyen Necmiye'yi bana misal gösterirdi.

Usluluğu, okumasluğu, nazikliği, terbiyesi ve daha bilmem neleri ikide birde basıma kakılanlardan biri de Kâmrân'di.

Resat Nuri Güntekin

Necmiye, neyse ne... isin nihayetinde o, annesinin dizi dibinde büyümüş, yumusacık, sıcak bir külkedisiydi. Zaten kız kısmının da böyle olması lâzım geldiğini içimden tasdik etmez değildim. Fakat o yirmi yasına yaklasan ve sivri uçlu incecik dudakları üstünde incecik bıyıkları çıkmaya baslayan koskocaman Kâmrân'a ne oluyordu? Kız ayağı gibi küçücük ayaklarında beyaz podüsuet iskarpinleri, ipek çorapları, yürürken ince bir dal gibi sallanıyor zannedilen narin vücudu, sadakor gömleğinin açık yakasından çıkan uzun beyaz boynu ile erkekten ziyade kıza benzeyen bu çocuğa son derece içlerledim. Erkek akrabalar ve konu komsu tarafından ikide birde ballandırılan meziyetleri fena halde kanıma dokunuyordu. Kaç defa kosarken ayağım kaymış gibi yaparak üstüne düstüğümü, kitaplarını yırttığımı, sudan bahanelerle kavga çıkartmaya çalıstığımı hatırlıyorum. Fakat Allah'ın kulu, bir gün bir parça canlan, kız, aksi bir sey söyle de kedi gibi boynuna atılarak seni tozun, toprağın içine yuvarlayayım; saçlarını çekeyim; yılan gözlerine benzeyen yesil gözlerini parmaklarımla tehdit edeyim. Ayağına taş atarak onu kıvrandırdığım günü hıncımdan, zevkimden titreyerek hatırlarım. Fakat o kendini ermiş, yetismiş bir insan sayarak bana tepeden bakar, gözlerinde hain bir gülümsemeyle: "Ne zamana kadar bu çocukluk Feride?" derdi. -Peki ama sende de ne zamana kadar bu pısırıklık, bu görücüye çıkan eski zaman kızı naz ve edaları?!... Bu sözleri ne de olsa söyleyemem tabii... Yas, masallah on üç, on dört... Bu yasta bir kız, yaptığı bir kabalığı bu kadar nezaketle karsılayan bir delikanlıya daha fazla satasmaz. Dudaklarımdan gayri ihtiyari münasebetsiz bir seyler kaçmasından korkuyormuşum gibi eHmi ağzıma kapar, ona ferah ferah küfretmek için bahçenin yalnız köselerine kaçardım.

Yağmurlu bir gündü. Kâmrân, köskün alt katında akrabadan birkaç hanımla, kadın tuvaletinden bahsediyorlardı. Kadınlar, yaptıracakları kış elbiselerinin rengi hakkında ondan fikir alıyorlardı. Ben, bir kösede dilimi çıkarmış, gözlerimi sasılastırmış, bütün dikkatimle yırtık bir bluzun kolunu yamamakla mesguldüm. Kendimi tutamadım; kahkahalarla gülmeye başladım.

Kuzenim:

-Ne gülüyorsun? diye sordu.

-Hiç, dedim. Aklıma bir şey geldi...

-Ne geldi?

-Söylemem...

-Haydi nazlanma... Zaten senin ağzında bakla ıslanmaz... Sonunda nasıl olsa söyleyeceksin...

-Darılma o halde... Sen hanımlarla tuvalet konuşurken düşündüm ki, Allah seni yanlış yaratmış. Kız olacakmıydın... Ama simdiki yasta değil... Söyle on üç, on dört sularında...

-Peki sonra?...

-Deminden beri bir karış yeri dikinceye kadar parmağımı delik desik etmiş olmama göre ben de yirmi, yirmi iki yaşlarında bir erkek...

-Ee, sonra?...

-Sonrası ne olacak, Allah'ın emriyle, Peygamber'in kav-liyle seni kendime alırdım, olur biterdi.

Odada bir kahkahadır ko-ptu. Basımı kaldırdım ve bütün gözlerin bana baktığını gördüm.

Misafirlerden biri bir münasebetsizlik etti:

-Peki ama, bu simdi de mümkün Feride, dedi. Alıkklastım, gözlerimi iri iri açarak:
-Nasıl? dedim.
-Nasıl olacak? Kâmran'a varırsın... O, senin tuvaletlerinle uğrasır, söküklerini diker... Sen de sokak islerine bakarsın...

Resat Nuri Güntekin

Öfkeyle yerimden kalktım. Fakat bu kızgınlığım daha ziyade kendimeydi. Lakırdıya çanak tutmustum. Ben, saçma söylemekte bu kadar ilerlemiş değilimdir, ama anlaşılan elimdeki hain sökük, bütün dikkatimi almıstı. Mamafih, "hem suçlu, hem güçlü" kavlince yine taarruza geçtim:
-Mümkün ama Kâmran Bey için zararlı olur sanırım, dedim. Çünkü Allah esirgesin evde kavga çıkarsa kuzenimin hali ne olur? Vaktiyle nazik ayaklarına yedikleri taşı unutmamışlardır sanırım... Gülüşmeler arasında garip bir ciddiyetle odama çıkıyordum. Mamafih kapıdan tekrar döndüm:
-Ayıp ettik, dedim, on dördüne gelmiş bir kız için pek ayıp oldu ama, kusura bakmazsınız artık... Topuklarımla merdiven tahtalarına vurarak, kapılara çarparak odama çıktım. Kendimi top gibi karyolanın üstüne attım. Asağıda kahkahalar devam ediyordu. Kim bilir, belki de benimle eğleniyorlardı. Alacakları olsun. Su Kâmran'la evlenmek galiba iyi bir sey olacaktı. Çünkü yaslarımız gittikçe büyüyor, onunla kavga çıkarmak fırsatı günden güne uzaklaşıyordu. Bir kerecik olsun saç saça, baş basa dövüserek hıncımı çıkarmak için evlenmemizden baska çare kalmıyor gibiydi.

*

Yaz tatili sonlarında mektebimiz, bir zaman için için kaynar, bu taskınlık ancak birinci üç ay imtihanına doğru yatıstı. Sebebi su: On üç, on dört yasına gelen Katolik arkadaşlarım, baharda, Paskalya bayramında ilk komünyonlarını yaparlar, etekleri yere değen beyaz ipek elbiseler, gelin duvaklarına benzeyen kucak kucak tüller örtülerek Isa Peygamber'le nisan-lanırlardı.

ÇALIKUSU 31

Kilisede mum ısıkları, orgla çalınan ilahiler, her tarafı dolduran bahar çiçekleri kokularıyla karışarak bir kat daha ağırlısan günlük ve ödağacı dumanları içinde yapılan bu nisan töreni pek güzel bir seydi. Fakat ne yazık ki,

bu töreni takiben tatil aylarında hain arkadaşlarım, hemen nisanlılarına vefasızlık ederler, balmumu renkli, mavi gözlü isa'yı, karsılarına ilk çıkan bir, hatta birkaç erkekle aldatırlardı. Mektep açıldığı zaman, arkadaşlarım bavullarının gizli bir kösesinde mektuplar, fotoğraflar, hatıra çiçekleri ve daha ne bileyim, neler neler getirirlerdi. Bahçede ikiser, üçer kol kola dolastıkları zaman neler konuştuklarını bilirdim. Kızların en masum ve dindarlarına hediye edilen renkli ve yaldızlı peygamber ve melek resimlerinin altında saklanan fotoğrafların gençlere ait olduğunu anlamakta güçlük çekmezdim. Bahçenin bir kösesinde kızlardan birinin - etrafında uçusan küçük böceklerin bile duyamayacağı bir sesle- arkadaşının kulağına fısıldadığı hikâyeyi gözümden kaçırmazdım. Bu mevsimde kızlar ikiser, üçer kişilik gruplara ayrılır ve birbirlerine kene gibi yapısırlardı. Ben biçare, bahçede ve sınıfta tek basıma kalırdım. Arkadaşlarım bana karşı adeta bir esrar kumkuması kesilirlerdi. Onlar, sörlerden ziyade benden çekinirlerdi. Niçin mi diyeceksiniz? Çünkü gevezeydim, sakallı dayının dediği gibi ağızımda bakla ıslanmazdı. Birinin mesela bir bahçe parmaklığı arasında bir komsu genciyle masum bir çiçek alısverisini duydum mu, bahçede adeta tellal çağırırdım. Fazla olarak da böyle seylere karşı son derece mutaassıptım.

Hiç unutmam, bir kıs aksamı mütalaahanede derse çalışıyorduk. Misel isminde çalışkan bir kız, kalın kafalı bir arkadaşına Roma tarihini müzakere ettirmek için sörden müsaade almıs, en arka sıraya çekilmisti. Mütalaahanenin sessizliği içinde birdenbire bir hıçkırık duyuldu. Sor basını kaldırdı:

Resat Nuri Güntekin

-Ne o Misel, sen ağlıyor musun? Niçin? dedi. Misel, elini gözyaslarından sırlıslıklam kesilmis yüzüne kapadı. Cevabı onun yerine ben verdim: -Misel, Kartacalıların mağlubiyetine meraklandı, ona ağlıyor, dedim. Sınıfta bir kahkaha koıtu. Hasılı arkadaşlarımlın beni aralarına almamakta hakları vardı. Fakat herkesten ayrı kalmak, koskoca bir kız olduğum halde zevzek bir çocuk muamelesi görmek pek de hos bir sey değildi. Yas on bese gidiyordu. Asağı yukarı annelerimizin gelin oldukları, büyükannelerimizin "Aman evde kalıyoruz," diye telasla Eyüp'teki Niyet Kuyusu'na kostukları yas... Boyum fazla uzamamıstı. Fakat hırçınlılığıma rağmen vücudum gelisiyor, yüzümde acayip renkler, ısıklar yanıp sönmeye baslıyordu. Sakallı dayı, ara sıra ellerimden tutup beni pencere kenarlarına çekerek yüzümü miyop gözlerine sokacakmış gibi yüzüne yaklastırarak, "Kız bu ne cilt, bu ne renk böyle? Perkal basması mübarek! Ne solacak, ne eskiyecek!" diyordu. Hadi canım, kız dediğin böyle mi olur? Topaç gibi bir vücut, fırça ile boyanmış bir yüz... Aynaya baktıkça bonmarse camekânında bebek seyrediyorum zanneder, dilimi çıkarıp gözlerimi sasılatarak kendimle eğlenirdim.

*

Tatiller içinde en sevdiğim Paskalya yortusu idi. Bu iki haftayı geçirmek için Kozyatağı'na gittiğim zaman kirazlar yetismis, büyük bahçenin caddeye bakan yüzünü bastan basa kaplayan kiraz ağaçları yemislerle donanmış bulunurdu. Kirazı çok severdim. Bu on bes gün içinde serçe kusları gibi hemen hemen yalnız kirazla geçinir, en yüksek dal tepelerinde kalmış son kirazları bitirmeden mektebe dönmezdim.

Bir aksamüstü yine bir ağaç tepesinde kiraz yiyor, çekirdeklerini
fiskeyle
uzaklara savurarak eğleniyordum.
Bunlardan biri yoldan geçen yaslıca bir komsunun ta burnunun ucuna
tesadüf
etmesin mi?
Adamcağız neye uğradığını anlayamadım. Saskın saskın etrafına bakıyor,
fakat
basını ağaca kaldırmaya akıl edemiyordu.
Sesimi çıkarmasam, olduğum yerde kımıldamasam belki de münasebetsiz bir
kusun,
tepesinden geçerken düşürdüğü bir çekirdek sanarak çekilip gidecekti.
Fakat son
derece korkmuş
ve utanmış
olmama rağmen, kendimi tutamadım, gülmeye başladım.
Adamcağız iri bir dalın üstüne ata biner gibi oturmuş, at gibi bir kızın
arsız
arsız güldüğünü görünce dayanamadı. Hiddetten kasını, gözünü oynatarak:
-Bravo hanım kızım, dedi. Hiç yakıstıramadım, masallah sizin gibi
erismis,
yetismis koskoca bir hanıma...
O dakikada yer yarılrsa yerin içine girecektim. Biçare Per-kal basması
kimbilir
ne renklere girmisti? Ağaçtan düsmek tehlikesine rağmen, ellerimi mektep
gömleğimin göğsü üzerine kavuşturdum, hafifçe boynumu büktüm.
-Beni affediniz beyefendi, dedim. Kaza vallahi... Daha doğrusu
dikkatsizlik...
Bu masum yalvarma jesti mektepte sörler ve dindar talebelerin Meryem ve
Isa
karsısında dua ederken aldıkları bir jestti. Tesiri herhalde çok zaman
tecrübe
edilmisti. Asırlarca müddetle bu ilahi ana oğlu bile kandırmış
olduğuna göre, bu
ihtiyarcığı da haydi haydi rikkate getirecekti.
Tahminimde aldanmamıştım. Komsu, bu riyakâr nedamete ve sesimdeki
titreyise
aldandı, yumusadı; neyse bana güzelce bir sey söylemek lüzumunu
hissederek:

-Böyle dikkatsizliklerin yetismiş
bir küçükhanıma zararı dokunabileceğini
düşünmüyor musunuz? dedi.
Çalıkusu - F3

Resat Nuri Güntekin

Maksadı gayet iyi anladığım halde, gözlerimi açarak:

-Niçin acaba efendim? dedim.

Elini güneşin yandan vuran ısıklarına siper ederek dikkatli dikkatli bana
bakıyor, gülüyordu:

-Mesela sizi oğluma almakta tereddüt edebilirim. Ben de güldüm.

-O cihetten sigortalıyım beyefendi; zaten uslu bir kız olsam da
almazdınız.

-Nereden biliyorsunuz?

-Çünkü benim ağaca çıkmak, kiraz çekirdeği atmaktan çok daha büyük
suçlarım

vardır... Bir kere zengin değilim... isittiğime göre zengin olmayan kıza
pek

iltifat eden olmazmıs... Sonra güzelliğim de yok... Bana sorarsanız bu,
fukaralıktan daha büyük bir kusur...

Bu sözler, ihtiyar beyi pek eğlendirmisti.

-Siz çirkin misiniz kızım? dedi. Somurttum:

-Ne demezsiniz? dedim. Ben kendimi bilmez miyim? Kız dediğiniz böyle mi
olur?

Uzun boy, sarı saç, mavi yahut yeşil gözler lâzım...

Bu ihtiyar bey vaktiyle biraz yaramazmıs galiba... Acayip bir bakış
ve değişik

bir sesle:

-Ah, zavallı çocuğum, dedi. Sen güzelliğin ne olduğunu anlayacak,
kendinin ne

olduğunu fark edecek yasta mısın acaba? Her neyse... Sizin adınız ne
bakayım?

-Çalıkusu...

-Bu, nasıl isim böyle?

-Pardon, beni mektepte böyle çağırırlar da... Asıl ismim Feride. Kendim
gibi

yuvarlak, zarafetsiz bir isim.

-Feride Hanım... Sizin adınız da kendiniz gibi güzel, emin olun... Keske
oğluma

sizin gibisini bulsam...

Bilmem neden, bu kibar tavırlı, tatlı sesli adamla gevezelik etmek hosuma
gidiyordu:

ÇALIKUSU 35

-Su halde kendilerine de kiraz atabileceğim demek? dedim.

-Elbette... Elbette... Ona ne süphe...

-Yalnız simdilik müsaade edin de size birkaç kiraz vereyim. Beni
affettiğinizi

ispat için bunları mutlaka almanız lâzım... iki dakika...

Bir sincap hafifliğiyle dallara tırmanmaya başladım, ihtiyar komsu,
ellerini

yüzüne kapatarak:

-Aman dallar çatırdıyor... Sebep olacağım... Düşeceksiniz Feride Hanım,
diye
bağırıyordu.

Ben bu telasa aldırıyor, söyleniyordum:

-Merak etmeyin... Düşmeye o kadar alışığım ki... Mesela yakın olsak
sakağımda

bir yara izi görürdünüz. Bir iz ki; bütün öteki güzellikleri tamamlar...

-Aman kızım... Düşeceksiniz...

-Bitti efendim, bitti... Yalnız, onları size nasıl vereceğim? Buldum
efendim,

ona da çare buldum...

Önlüğümün cebinden mendilimi çıkardım, kirazları içine doldurarak bir
çıkın gibi

bağladım:

-Mendili hiç merak etmeyin... Henüz burnumu silme-dim... Gayet
temizdir...

Simdi onu yere düşürmeden tutmanızı rica ederim... Bir... Dki... Üç...
ihtiyar komsu, beklenmez bir çeviklikle kiraz mendilini yakalamıstı.

-Çok tesekkür ederim kızım, dedi. Yalnız ben simdi mendilinizi nasıl iade
edeceğim?

-Ziyanı yok... Size hediyem olsun!

-Nasıl olur?

-Niçin olmasın? Hem baska bir sey de var... Ben, birkaç güne kadar pansiyona döneceğim... Bizim mektepte bir âdet vardır... Kızlar tatil günlerinde genç erkeklerle kur yaparlar, sonra mektep açıldığı zaman bunları birbirlerine anlatırlar. Ben, daha böyle bir sey beceremediğim için yanlarında küçük

36

Resat Nuri Güntekin

düşüyorum. Yüzüme karşı bir sey söylemeye cesaret edemiyorlar ama muhakkak benim ahmaklığımla eğleniyorlar... Bu sefer ben, bir sey kurdum... Mektebe gittiğim zaman mühim bir sırrım varmış gibi basımı önüme eğip düşüneneğim, mahzun mahzun gülümseyeceğim. Onlar: "Çalıkusu, sende bir sey var!" diyecekler... Gevsek gevsek, "Hayır... Nem olacak?" diyeceğim... inanmayacaklar, beni sıkıstıracaklar... O vakit: "Peki, öyleyse... Ama kimseye söylemeyeceksiniz, yemin edeceksiniz!" diyeceğim ve bir yalan uyduracağım. -Ne yalanı? -Sizinle tanışmam bu yalanı kolaylaştırıyor... "Duvarın üzerinde sarısın, uzun boylu bir erkekle kur yaptık, birbirimize!" diyeceğim... Tabii, beyaz saçlı diyemem... Hem siz küçükken sarısınmışsınız galiba... Arkadaşların huyunu bilirim, "Ne konustunuz?" diye soracaklar... "Beni güzel bulduğunu söyledi," diye yemin edeceğim... Ben de mendil içinde kiraz verdim, demek tabii münasebet almaz... Gül verdim diyeceğim... Fakat bu da olmadı... Gülü mendil içinde vermek âdet değildir... Hediye mendil verdim, derim olur biter... Biraz evvel birbirimizle kavga etmemize bıçak sırtı kaldığı halde şimdi ihtiyar komsu ile gülüyor, ayrılırken birbirimize el sallıyorduk...

*

O senenin yazında bu ağaca çıkmak illeti yüzünden basıma bir sey daha geldi. Bir ağustos mehtabı gecesi idi. Köske bir alay misafir gelmişti. Bunlar arasında Neriman diye yirmi beslik bir dul vardı ki, ara sıra köskü sereflendirmesi bir vaka olurdu. Dünyada kendilerinden baska kimseyi beğenmeyen teyzelerimden alık hizmetçi kızlara kadar herkes bu kadına hayrandı. Neriman'ın çok sevdiğini söyledikleri kocası bir sene

ÇALIKUSU

37

evvel ölmüştü. Bunun için daima siyah giyerdi. Fakat bende öyle bir his vardı ki, siyah bu kadının sarısın çehresine çok iyi gitmese; matem devam etmeyecek, elbiseler takımıyla çöplüğe atılacaktı. Neriman; kedi, köpek oksar gibi hareketlerle beni de avlamaya çalışmıstı. Fakat nedense ben, ona ısınmamıstım. Aramız hayli sekerrenkti. Bana yaptığı avansları daima soğuk karsılıyordum. O soğukluk hâlâ devam etmesine rağmen, şimdi itiraf etmeye mecburum ki, bu Neriman, haincesine güzeldi. Benim onda çekemediğim sey fazla koketliğıydi. Yalnız, kadınlar arasında bulunduğı zaman söyle böyle çekiliyordu. Fakat araya kazara bir erkek karısacak oldu mu yüzü değısiyor, sesi, kahkahaları, bakısları bambaska oluyordu. Hasılı, benim mektepteki saman altından su yürüten arkadaşlarım daha fen-lenmisti... Kocanın lakırdısı açıldıkça bu kadının: "Benim için artık hayat bitti!" diye bir yalancı teessür rolü oynayısı vardı ki, beni mahvederdi. O, böyle yaparken ben, fena halde içerler: "Karsına dise dokunacak biri çıksın, görürüz!" diye söylenirdim. Bizim köskte Neriman'a akran sayılacak kimse yoktu. Lapacı Necmiye'yi insandan saymak tabii doğru olamazdı. Teyzelerim saçları, basları ağarmıs koskoca

kadınlardı. Ara sıra ötekinin, berikinin ayağına ip takmaktan başka
konuşacak
lakırdıları olamazdı. O halde, o halde?...
Ben, bu Neriman'ın köske dadanmasındaki sebebi sezer gibi olmuştum.
Galiba bizim
budala kuzeni gözüne kestirmisti. Evlenmek için mi? Zannetmem. Otuzuna
yaklaşmış
bir dul kadının yirmi yasındaki bir çocukla evlenmek istemesi,
kepazeliğin dik
âlâsı... O, böyle bir kepazelikten çekinmese bile, benim cadaloz
teyzelerimde,
yavrularını öyle acemi çaylağa kaptıracak göz var mı?

Resat Nuri Güntekin

O halde, o halde?
O haldesi var mı? Mesut dul, lüksüne, fantazisine usaklık edecek yeni bir
kısmet
avlaymıyca kadar benim kuzenle dalga geçecek, gönül eğlendirecek...
Kâmran'a budala dedim ama, kızgınlığımdan... Yoksa ne yere bakan, yürek
yakan
cinsinden sinsî bir sarı çıyandır. Neriman'la konuşurken güya bir şey
belli
etmemek istiyor ama, benim gözümden kaçır mı?
Çocuklarla boğuşurken, kendi kendime ip atlarken, yahut yere yatarken,
iskambil
falı açarken, gözlerim onlardaydı.
Kuzenim, neredeyse kadının ağzına girecek... Ara sıra hiçbir şeyin
farkında
değil gibi görünerek yanlarından geçirdim. Hemen seslerini kısarlar yahut
lakırdıyı değiştirirlerdi. "Ne isterse yapsınlar, sana ne?" diyeceksiniz.
"Bana
ne olur mu?" Kâmran, düşmanım da olsa kuzenim... Dster miydin, neyin nesi
olduğu
belli olmayan bir kadın onun ahlâkım bozsun?
Ne anlatıyordum?... Evet, bir ağustos mehtabı gecesi idi. Onlar, köskün
önündeki
verandada, lüzumsuz bir lüks lambası ışığında, kalabalık bir grup halinde
konuşup gülüyorlardı.
Neriman'ın müzik notaları gibi hesaplı ve ahenkli kahkahaları sinirime
dokunduğu
için kendi kendime uzaklaşmış, bahçenin bir kösesinde ağaçların
karanlığına
dalmıştım.
Ta öbür uçta dallarından bir kısmını komsunun bahçesine sarkıtmış
ihtiyar bir
çınar vardı. Biçarenin ise yarayacak bir yemisi olmamasına rağmen,
babayani
halini severdim; bir sofa gibi üzerlerinde hiç korkusuz gezilen, iri,
yayvan
dallarına çıkıp dolası yahut otururdum.
O gece de öyle yaptım, hayli yüksekçe bir dalına çıkarak oturdum.
Biraz sonra kulağıma hafif bir ayak sesi, arkasından kısık bir kahkaha
geldi.

Hemen gözlerimi açtım, kulaklarımı diktim... Ne görsem beğenirsiniz?
Kuzenim,
mesut dulla beraber bana doğru geliyor...

ÇALIKUSU 39

Oltasına balık yaklaştığını gören bir balıkçı gibi bastan ayağa dikkat kesilmistim. Oturduğum yerde bir gürültü yapacağım diye ödüm kopuyordu. Boş korku!
Onlar, o kadar kendilerinden geçmişlerdi ki, oturduğum yerde davul çalsam galiba farkında olmayacaklardı. Neriman önden yürüyordu. Kuzenim bir Arap köle gibi dört, bes adım gerideydi. Duvarların arasından geçip yollarına devam etmeye kudretleri olmadığı için bulunduğum ağacın altında oturdular. Gelin yavrularım, gelin kuzularım... Sizi bana Allah gönderdi. Biraz sonra görüşürüz... Bu güzel mehtap gecesinden sizde unutulmaz bir hatıra bırakmaya elden geldiği kadar gayret ederiz. Tam bu esnada ağustosböceği cırlamaya başlamaz mı? Çıldıracağım. Kuzenimin mesut dula çektiği nutku isitemiyorum... Elimden gelse: "Misikin, korkacak ne var? Buralarda kim olur?... Sesini çıkarsana!" diye bağıracağım. Bu nutuk arasından kulağıma yalnız: "Neriman, cicim, meleğim," diye birkaç kelime geldi. Zangır zangır titremeye başladım. Düsmesem bile gürültü yaprakları hısırdatacağım diye korkuyorum. Arada Neriman Hanım'ın da bir iki kelimesini yakalıyordum... "Rica ederim, Kâmran Bey, rica ederim..." diyor.

Nihayet, sesler kesildi. Neriman yavaş yavaş duvara yürüyor, komsunun bahçesinde karanlıkta baska bir sey varmış da görmek istiyormus gibi ayaklarının ucuna basarak kalkıyordu.

Bu vaziyette tabii arkası, ne yapacağını bilemiyor gibi görünen Kâmran'a dönüktü.

Kuzenimin birdenbire ona yürüdüğünü, ellerini kaldırdığını görüyorum...

Yüreğim

oynuyor, "Nihayet akli basına geldi, bu fena kadına güzel bir tokat atacak!"

diyorum. Kâmran bunu yapsa ben de ağlayarak kendimi ağaçtan atacağım, onunla

ölünceye kadar barısacağım. Fakat o canavar, bunu yapmadı. Sıksa kollarından,

bembeyaz kız ellerinden umulmaz bir

40

Resat Nuri Güntekin

kuvvetle onu evvela omuzlarından, sonra bileklerinden yakaladı. Kucak kucağa,

soluk soluğa boşusuyorlardı. Çınar yaprakları arasında kaçan ay ısıklarından

saçlarının birbirine karıştığını görüyordum.

Ne rezalet Yarabbi, ne rezalet! Bütün vücudum zangır zangır titriyordu. Biraz

önce onlara güzel bir oyun oynamaya karar verdiğim halde şimdi beni sezmelerinden ödüm kopu-yordu. Sahici bir kusla yer değıstirip bu dalların

üstünden gökyüzüne kanatlanmayı, yukarıdaki ay illerinde kaybolup giderek bu

dünyadaki insanların yüzlerini artık görmemeyi ne kadar istiyordum.

Dudaklarımı parmaklarımla sıkıma rağmen, ağızımdan bir ses çıktı. Bu, galiba bir

feryattı. Fakat aşağıdakiler tarafından duyulunca hemen bir kakkahaya döndü.

Namussuzların o dakikada saskınlıklarını görmeliydiniz!

Biraz önce ay ısığı gibi ayaklarını yere dokundurmadan yürüyor hissini veren

mesut dul şimdi ağaçlara çarparak, topuklarını burkularak alabildiğine kaçıyordu.

Kuzenim de öyle yapmak istemisti. Fakat o hızla biraz gittikten sonra ne düşündüyse düşündü, süklüm püklüm geri döndü.

Ben yapacak baska sey bulamadığım için hâlâ gülmeye devam ediyordum. O, meshur

"karga ile tilki" masalındaki tilki gibi ağacın altında sinsi sinsi dolasmaya

başladı.

Nihayet utanıp sıkılmayı bırakarak bana:

-Feride, çocuğum; azıcık aşağı iner misin? dedi. Ben, gülmeyi kestim; ciddi bir

sesle:

-Ne münasebet? dedim.

-Hiç... Seninle konuşacağım var da...

-Benim sizinle konuşacak bir şeyim yok... Rahatımı bozmayınız...

-Feride, sakayı bırak!...

-Saka mı? Ne münasebet?

ÇALIKUSU 41

-Ama sen de çok oluyorsun... Sen aşağı gelmek istemezsen ben yukarı çıkmayı bilirim.

Ölür müsün, öldürür müsün? Yürürken yolunda bir incecik su birikintisi gördüğü

zaman telaş

eden, atlamaya karar vermeden evvel üç, dört kere iskarpinlerine ve suya bakan, bir sandalyeye oturacağı zaman pantolonunu parmaklarının ucuyla

dizkapaklarından tutup yukarı çeken nazlı ve nazenin kuzenimin ağaca çıkmak

istemine gel de gülme.

Fakat o, bu gece sahiden canavar kesilmisti. Yakın dallardan birini tutarak

ağacın gövdesine atlıyor, daha yukarılara çıkmaya hazırlanıyordu...

Bu gece ağacın üstünde onunla yüz yüze gelmek fikri nedense beni çıldırttı.

Böyle bir şey olursa felaketti. Onun yeşil, yılan gözlerinin yakından baktığını

görürsem, ağaç dalları arasında çarpısa çarpısa boşusan iki yırtıcı kusa döneceğiz. Gözlerini oyduktan sonra muhakkak aşağı atacağım. Ya onu, ya kendimi.

Fakat nedense bu çılgınlığı göstermeyi doğru bulmı^ yordum.

Yerimden doğrularak sert bir emir verdim:

-Durunuz bakalım orada...

O, aldırmadı, hatta cevap vermedi. Çıktığı dalın üstünde doğrularak daha yukarılara bakmaya başladı. '

-Durunuz, dedim. Netice fena olacak... Bilirsiniz kij ben Çalıkusu'yum.
Ağaçlar
benim mülkümdür. Oralara bejden baskasının ayak basmasına tahammül
edemem.
-Bu ne garip konuşma Feride?... Hakikaten bu ne garip konuşmaydı!...
Çaresiz,
alaycı bir tavır aldım. Gelirse daha yukarılara ç\k-maya hazırlanarak:
-Biliyorsunuz ki, size hürmetim vardır, dedim. Sizi ağa' tan aşağı
yuvarlamaya
mecbur olursam pek üzülürüm. Biraz evvel siir okuyan sesiniz birdenbire
değişerek "aman aman aman" diye bağırmağa baslarsa feci olur.

Resat Nuri Güntekin

Onun sesini taklit ederek kahkahalarla gülüyordum.
-Simdi görürsünüz.
Korku, onu cesur ve çevik yapmıştı. Tehdidime aldırmadan akımdaki dallara
tırmanmaya devam ediyordu.
Ağaçta adeta bir kovalamaca oyununa başladık. O yaklaştıkça ben
yukarılara
çıkıyordum. Fakat dallar gittikçe inceliyordu. Bir aralık duvarın üstüne
atlayıp
kaçmayı düşündüm. Ancak, bunu yaparsam kaçamayıp, bir yerimi kırarak
kuzenimin
yerine benim haykırıp bağırma ihtimalim vardı.
Mamafih ne pahasına olursa olsun, bu gece birbirimize yaklaşmamalıydık.
Politikayı değiştirerek sordum:
-Benimle konuşmayı niçin bu kadar istediğinizi anlayabilir miyim acaba?
Benim bu sözlerim karşısında o da değişti, ciddi bir tavır alarak durdu:
de..
1
-Seninle sakalasıyoruz ama, mesele çok mühim, Feri-. Korkuyorum senden...
-Öyle mi? Neyimden korkuyorsunuz acaba?
-Bir gevezelik etmeden...
-O, her gün yaptığım şey değil mi?
-Bu gecekinin her zamankilere benzememesinden...
-Bu gecede ne fevkalâdelik var ki?... Kâmran çok yorulmuş, üzülmüştü.
Artık
pantolonunu falan düşünmeyerek dallardan birine oturdu; hâlâ sakaya devam
ediyor
görülmeğe beraber, ağlayacak haldeydi.
/ Ben, ona acıdığım için değil, fakat ne olursa olsun artık onunla
konusmaya
tahammülüm kalmadığı için, bir an önce kendimi kurtarmak için:

/ - Merak etme, dedim. Korkulacak bir şey olmadığına /min olabilirsiniz...
Hemen misafirinin yanına dön... Ayıp olur. Söz mü, Feride?... Yemin
mi?...
-Söz, yemin... Ne istersen...
-inanayım mı?

ÇALIKUSU 43

-Zannederim ki, inanman lâzım... Artık eskisi kadar çocuk değilim...

-Feride...

-Hem ne biliyorum ki, ne söylememden korkuyorsun? Ben, kendi kendime oturuyordum ağacımda. . .

-Bilmem, fakat inanmak gelmiyor içimden...

-Sana büyüdüğümü, hemen hemen bir genç kız olduğumu söyleyisimde elbet bir

maksat var... Hadi sevgili kuzenim... Fazla üzülmeyin... Bazı şeyler vardır ki,

çocuk görür... Fakat artık büyümeye başlamış bir genç kız hiç fark edemez...

Hadi gönlün rahat etsin...

Kâmran'ın korkusu yavaş

yavaş

hayrete dönüşüyor gibiydi. Beni mutlaka görmek

ister gibi ısrarla basını kaldırarak:

-Ne kadar baska türlü konuşuyorsun Feride. . . dedi. Söz uzarsa içinden çıkamayacaktık. Yalancı bir hiddetle bağırdım:

-Yetisir artık... Uzatırsan sözümü geri alacağım... Kendin düşün...

Bu tehdit, onu korkuttu. Kös kös ağaçtan indi, Neriman'ın gittiği tarafa gitmekten utanıyormuş gibi, bahçenin aşağı tarafına yürümeye başladı.

Mesut dul, o geceden sonra köskte görünmez oldu. Kâm-ran'a gelince, onun da uzun

zaman benden korktuğunu hissettim.

istanbul'a her inisinde bana hediyeler getiriyordu. Resimli bir Japon semsiyesi, ipek mendiller, ipek çoraplar, yürek biçiminde bir tuvalet aynası, sık bir el çantası...
Bir hoyrat çocuktan ziyade yetismiş bir genç kıza yakıyacak bu şeylerin bana verilmesindeki mana neydi? Çalıkusu'nun gözünü boyamak, gagasını kapatarak gevezelik etmesine mani olmaktan başka ne olabilirdi?

Resat Nuri Güntekin

Baskası tarafından hatırlanmaktaki zevki anlayacak yasa gelmistim. Sonra, güzel şeyler hosuma gidiyordu. Fakat nedense bu hediyelere ehemmiyet verdiğimi ne Kâmran'a ne de baskasına göstermek istiyordum. Üzeri sazdan köskler, çekik gözlü Japon kızlarıyla süslenmissemsiyemi yere, tozların içine düşürdüğüm zaman almıyor, teyzelerimden: -Feride, sana verilen hediyelerin kıymetini böyle mi bilirsin? diye azar isitiyordum. Parmaklarımı parlak ve yumusak derisine sürerken adeta hürmet duyduğum çantama; bir gün elimdeki sulu yemisleri dolduracak gibi bir jest yaparak onları çığlık çığlığa bağırtmış-tım. Biraz gözümü açabilsem, Kâmran'ın bu korkusundan ben daha ne istifadeler eder, ufak tefek santajlarla onu daha neler neler almaya mecbur edebilirdim. Fakat ben, bir yandan o kadar sevdiğim bu esyaları bile yırtıp kırmak, sonra ayaklarımın altına alarak ağlaya ağlaya ezmek istiyordum. Kuzenime olan küskünlüğüm, nefretim bir türlü geçmek bilmiyordu. Başka yazlar mektebin açılacağı günlerin yaklaştığını gördükçe basım ağrır, gözlerim kararır. Halbuki, o sene evden, bu insanlardan uzaklasacağım günü ipele çektim.

*

Mektebin ilk haftalarında bir pazar günüydü. Sörler bizi Kâğıthane tarafına gezmeye götürmüşlerdi. Sörler, sokakta gezmeyi pek sevmezlerdi ama nedense o akşam karanlığa kalmıştık. Ben, taburun en arkasında yürüyordum. Bilmem nasıl oldu? Bir aralık farkına varmadan arkadaşlarımla aramdaki mesafeyi dehsetli surette açılmış buldum. Beni her zamanki âde-

ÇALIKUSU 45

tim üzerine en önde gidiyor zannetmiş
olacaklar ki hiçbir taraftan bir ses
çıkılmıyordu. Derken yanımda bir gölge belirdi. Baktım, Misel...

-Sen misin Çalıkusu? dedi. Niçin böyle kendi kendine, yavaş
yürüyorsun?

Sağ ayağımın bileğine sarıllı mendili gösterdim:

-Biraz evvel oynarken düştüğümün, ayağımı yaraladığımın farkında değilsin
galiba... dedim. Misel, fena kız değildi. Halime acıdı.

-ister misin sana yardım edeyim? dedi.

-Herhalde beni arkana almayı teklif edecek değilsin...

-Tabii hayır... Buna imkân yok... Fakat koluna girebilirim, değil mi?

Öyle

değil... Kolunu omzuma at... Daha kuvvetli... Ben de seni belinden
tutayım...

Yükün biraz hafifler... Nasıl, yürürken daha az acı hissetmiyor musun?

Dediğini yapmıştım. Hakikaten iyi oluyordu.

-Mersi Misel, dedim. Sen çok iyi bir kızsın... Biraz yürüdükten sonra
Misel:

-Biliyor musun Feride, dedi. Bu pozda yürüdüğümüzü gören arkadaşlar ne
zannedecekler?

-Ne zannedecekler?

-Feride de âsık olmus... Misel'e derdini anlatıyor, diyecekler. ..

Birden durdum:

-Doğru mu söylüyorsun? dedim.

-Elbette...

-O halde hemen kolumdan çık.

Bu emri verirken bir kumandan gibi serttim.
Misel, beni tutmakta devam ederek:
-Koca budala, dedi. Nasıl buna ihtimal veriyorsun?
-Budala mı? Niçin?
-Herkes senin ne olduğunu bilmez mi?
-Ne demek istiyorsun?

Resat Nuri Güntekin

-Hiç... Sanki senin böyle bir maceran olamayacağını... Kimse ile kur yapmana ihtimal olmadığını...
-Niçin?... Beni çirkin mi buluyorsun?
-Hayır... Çirkin değil... Belki hatta güzel... Fakat ıslah kabul etmez surette saf, aptal...
-Benim için böyle mi düşünüyorsun?
-Ben değil herkes öyle düşünüyor... Sevgi isinde Çalıkusu bir hakiki gourde'dur, diyorlar.
Türkçesini pek iyi bilmiyordum ama, gourde Fransızcada asmakabağı, sukabağı, balkabağı gibi bir manaya gelirdi. Hangisi olursa olsun fena sey... Zaten kısa boyum, kalınca vücudumla bu kabaklardan birine de pek benzemez değildim... Su halde Çalıkusu'ndan sonra bana bir de gourde diye isim takılır-sa, dehset... Ne yapıp edip bu haysiyet kırıcı tehlikenin önüne geçmek lâzım.
Yine ondan öğrendiğim bir jestle basımı Misel'in omzuna koydum, manalı bir yan bakısla hazin hazin gülümsedim:
-Siz öyle zannededurun.
-Ne söylüyorsun, Feride?
Misel, durmuş hayretle bana bakıyordu. Ben, boynumu çarptırarak tasdik ettim:
-Maalesef öyle, dedim ve yalanımı bir kat daha yutulur bir renge sokmak için de iç çektim...
Misel bu defa hayretinden bir istavroz çıkardı:
-Güzel... Çok güzel, Feride... Yazık ki bir türlü inanamıyorum... Zavallı Misel, öyle sevme çılgını bir kızdı ki, bunu baskasında sezmek bile ona zevk veriyordu. Fakat, dediği gibi ne çare ki inanmaya ve açıktan açığa sevinmeye cesaret edemiyordu.
Bir münasebetsizliktir yapmışım. Artık arkasını getirmek namus borcu oluyordu:
-Evet Misel, dedim. Ben de seviyorum.

ÇALIKUSU 47

-Yalnız sevmek mi Çalıkusu?
-Süphesiz, karşılığı da var: Grande gourde.

Biraz evvel onun bana söylediği gourde kelimesini ben bir de basına
"kocaman"
sıfatını takarak ona iade ettiğim halde: "Sensin; o senin adıdır!" demek
bile
aklına gelmiyordu.
Demek ki yalana baslar başlamaz ona kendimi tanıtmaya muvaffak olmustum,
ne
saadet!
Misel, şimdi beni daha büyük bir muhabbetle kollarında tutuyordu:
-Anlat Feride... Anlat, nasıl oldu? Demek sen de ha? Nasıl, sevmek güzel
sey,
değil mi?
-Elbette güzel...
-Kim bu?... Çok mu güzel sevdiğin genç?
-Çok güzel!
-Nerede gördün? Nasıl tanıydın?
-Haydi, artık ısrarı bırak.
Israrı bırakmaya can atıyordum. Fakat ne uydurup söyleyeceğini
bilemiyordum.
Sevecek bir hakiki insan bulanlara sasmak lâzım... Çünkü onun bir
hayalini bile
bulmak o kadar güç, o kadar güç ki...
-Haydi Feride... Bekleme... Yoksa benimle saka ettin, diyeceğim.

Birdenbire telaslandım. Saka mı, Allah esirgesin... Ben asma yahut sukabağı
ha... Öyle bir ask hikâyesi uydurayım ki sen de sas...
Misel'e sevdiğim diye prezante etmek için aklıma kim gelse beğenirsiniz?
Kâmran!...
-Kuzenimle birbirimize kur yapıyoruz...
-Geçen sene mektebin parloir'mda gördüğüm sarısın kuzen mi?
-Ta kendisi...
-Ah, ne güzel!

Resat Nuri Güntekin

söylemiyordu. Fakat bakışlarından, gülüslerinden ne demek istediklerini anlıyordum. Bu, bana garip bir gurur veriyordu. Bir zaman gevezeliği, yaramazlığı bırakmaya mecbur oldum. Bu vaziyette bir insanın bebek gibi atlaması, sıçraması, yaramazlık etmesi sık bir sey olamazdı. Mamafih, huy canın altındadır, derler. Aksamüstleri son teneffüste Misel'in koluna asılarak ona yavaş yavaş yeni masallar uydurmakta devam ederken, ara sıra da yine seytana uyuyordum. Yine bir kır gezintisi dönüşüydü. O gün nedense bizimle gelmemiş olan Misel, beni kapıda karşıladı, elimden tutarak kosa kosa bahçenin bir kösesine götürdü:
-Sana havadisim var, dedi. Hem sevineceksin, hem üzüleceksin... _ ı j ??
-Bugün senin sânsın kuzen mektebe geldi...
-Süphesiz senin için... Keske sen de benimle kalsaydın. inanmıyordum. Bir büyük sebep yokken Kâmran, beni aramaya gelmiş olsun! Misel herhalde yanlış görmüş olacaktı. Mamafih, bu süpheyi kendisine söylemedim. Yalancıkdan inanmış gibi görünerek:
-Bir genç erkeğin kur yaptığı kızı görmeye gelmesinden daha tabii ne olur?
dedim.
-Bulunmadığına üzüldün, değil mi?
-Zannedirim. Misel yanağımı oksadı.
-Bununla beraber o yine gelir, dedi. Mademki seviyor...
-Ona ne süphe?

ÇALIKUSU 51

O aksam, yemekten sonra Sor Matild beni çağırdı, bir sırma tel ile birbirine bağlanmış iki resimli seker kutusu uzatarak:
-Bunları sana kuzenin getirdi, dedi.
Sor Matild, hiç hoslanmadığım bir tipti. Fakat kutuları bana uzatırken boynuna sarılıp yanaklarını öpmek için kendimi zor tuttum.

Demek Misel yanlış görmemisti. Mektebe gelen kuzenim-di. Arkadaşlarım arasında masalımın doğru olduğundan şüphe eden varsa bu kutuyu görünce onlar da fikirlerini değiştirmeye mecbur olacaklardı. Ne güzel! Kutularımın biri renk renk fondanlar, biri yıldızlı kâğıtlara sarılmış sokololarla doluydu. Üç, bes ay evvel olsa onları en yakın arkadaşlarımdan bile ne ihtimamla gizlerdim. Fakat o gece mütalaa saatinde kutularım elden ele sınıfı doluyor, bütün çocuklar, infaflarının derecesine göre, içinden birer, ikiser, üçer alıyorlardı. Bazıları uzaktan bana manalı işaretler yapıyorlardı. Ben, utanmış gibi yaparak basımı öte tarafa çeviriyor, gülüyordum. Ne güzel! Misel maalesef, yıldızlı dipleri görünmeye başlamış olan kutularımı tekrar bana teslim ettiği zaman:
-Bu kutular adeta nisan sekeri kutusu Feride, diye fısıldadı. Masalım bana biraz pahalıya mal olmuştur, ama ne yaparsınız?... Üç gün sonraydı, imtihan için boyalı bir coğrafya haritası hazırlıyorum. Boya isleri bana hiç gelmezdi. Biraz savruk olduğum için ikide birde renkleri birbirine karıştırıyor, ellerimi ve dudaklarımı boyuyordum.

O gün de ben, yine bu halde uğrasırken kapıcının kızı sınıfa girdi; beni görmek için gelen kuzenimin por/o/r'da beklediğini haber verdi. Ne yapacağımı bilemiyor gibi etrafıma ve kür-

Resat Nuri Güntekin

süde oturan muallim söre saskın saskın baktığımı hatırlıyorum.

O:

-Haydi Feride, dedi. Haritalarını olduğu gibi bırak... Misafirini gör... Haritaları olduğu gibi bırakayım, âlâ... Fakat misafiri hangi suratla görmeye gideyim?...

Yanımdaki arkadaşım, önlüğünün cebinden minimini bir ayna çıkarmıs, benimle eğlenir gibi önüme koymustu. Yüzümün, hele ağzımın hali felaketti. Yazı yazarken kalemi ağzıma soktuğum gibi, şimdi de fırçayı ağzıma sokmustum. Dudaklarım yol yol sarı, kırmızı, mor boylarla boyanmıştı. Bunları ne mendille, ne de su veya sabunla çıkarmama imkân olmadığını, hatta uğrassam büsbütün sıvastıracağımı biliyordum. Kâmran'ın ehemmiyeti yok tabii, onun karsısına hangi çehreyle çıkmayı canım isterse öyle yaparım... Fakat gelenin kim olduğunu öğrenerek kıs kıs gülen arkadaşlarıma karşı ben, kur yapılan, hatta nisanlanmaya hazırlanan bir kız vaziyetin-deydim. Hay Allah cezasını versin! Koridordan çıkarken gözüme ilisen bir ayna, sıkıntımı büsbütün artırdı. O kadar ki, parlotr'm önü bos olsaydı belki de içeri girmeyecektim. Fakat ne çare ki, ortada bu hareketime mana verecek yabancılar dolasıyordu. Ne yapalım, artık olan olmuştü. Kapıyı hızla açarak fırtına gibi içeri atıldım. Kâmran pencerenin yanında ayakta duruyordu. Doğruca yanına gitsem, ne bileyim, mesela birbirimizin elini tutmamız lâzım gelecekti; kuzenimin kadın eli gibi temiz ve süslü ellerini ıslak ellerimin boyasıyla berbat edecektim. Gözüme masanın üstünde yine sırma tellerle birbirine bağlı paketler ilisti. Bunların bana ait olduğunu anladım. Artık isi gürültüye getirmekten, ellerimin, dudaklarımın boylarını bir çocuk deliliği perdesi altında saklamaktan baska çare yok-

ÇALIKUSU 53

tu. Siyah önlüğümün eteklerini tutarak kutuların önünde muhtesem ve uzun bir

reverans yaptım.' Bu esnada parmaklarımı biraz da eteklerime silmek ihtiyacını ihmal etmedim. Sonra, kutulara elimle birkaç sıkı öpücük göndererek bir parça da dudağımın boyalarını hafiflettim.

Kâmran gülerek yanıma yaklaştı. Biraz da ona iltifat etmek lâzım geliyordu:

-Bunlar ne büyük iltifatlar, Kâmran Beyefendi, dedim. Gerçi sokololar, fondanlar biraz kılıcımızın hakkı ama, ne de olsa insan mahcup oluyor... Evvelki

günkü kutuda bir nevi fondan vardı, insallah onlara yeni kutularda da tesadüf

etmek mümkün olur... Fakat hakikaten tarifine imkân yok... insan, onları ağzında

eritirken yüreği de beraber eriyor.

Kâmran:

-Bu sefer zannederim daha kıymetli bir sey bulacaksın, Feride, dedi. Yalancı bir telaş

ve sabırsızlıkla onun gösterdiği kutuyu açtım, içiden iki yaldızlı kitap çıktı. Bunlar Noel yortularında küçük çocuklara hediye edilen

resimli bebek masalları kabilinden seylerdi. Kuzenim, herhalde anlamadığım bir

sebep benimle eğlenmiş

olacaktı. Sırf bunun için buraya kadar zahmet ettiyse

ayıp doğrusu... Ona küçük bir ders vermek sırası gelmiş

miydi acaba? Bilmiyorum,

fakat kendimi tutamadım. Boyalı dudaklarıma uymayacak bir ciddiyetle:

-Hediyelerin her türü için tesekkür etmek lâzım, dedim. Fakat müsaade ederseniz

küçük bir römork yapayım... Birkaç sene evvel siz de bir çocuktunuz. O vakit

haliniz ve ağırbaşlılığınızla büyük insanlara benzerdiniz gerçi, ama ne de olsa,

bir çocuktunuz değil mi? Siz masallah seneden seneye büyüyor, resimli roman

kahramanlarına benzer bir genç oluyorsunuz da ben daima yerimde sayıyorum?

Kâmran, hayretle gözlerini açtı:

-Pardon Feride, dedi. Anlamadım.

Resat Nuri Güntekin

-Anlasılmayacak bir sey yok. Yani siz büyüyorsunuz da ben neden
Bibliothegue
tfose masallarını okuyacak bir bebek kalıyorum ve bir türlü haline göre
on beş
yasına girmiş
bir kız muamelesine lâıyk görülmüyorum?
Kâmran, saskın saskın, yüzüme bakmakta devam ediyordu:
-Yine anlamadım, Feride!
Bu anlayıssızlığa hayret eder gibi bir jest yaptım, dudaklarımı büzdüm.
Fakat
doğrusu aranırsa ne demek istediğimi ben de anlamamıstım. Yaptığıma
pisman
oluyor, bir kaçamak arıyordum.
Bu defa sinirli bir hareketle ikinci kutunun bağıını kopardım, içinde yine
fondanlar vardı.
Kâmran, hemen hemen resmi bir tavırla hafifçe eğildi:
-Artık size ermis, yetismis bir genç kız muamelesi etmek lâzım geldiğini
ağzınızdan isitmek beni pek bahtiyar etti Feride, dedi. Kitaplar için
sizden af
dilemeye lüzum görmeyeceğim. Çünkü fondanlar ispat etmistir ki, kitaplar
zaten
bir sakadan baska bir sey değildi. Maksat size kitap getirmek olsaydı
belki o
demin bahsettiğiniz romanlardan da seçebilirdim.
Kâmran'ın bu tavrı, bu sözleri muhakkak alaydı. Fakat öyle de olsa, onun
karsımda bu sesle, bu kelimelerle konuşması hosuma gidiyordu.
Cevap vermeye mecbur olmamak için ellerimi bir dua vaziyetinde birbirine
kavuşturarak dalgın bir hayranlık rolü oynuyordum. O, sözünü bitirince
yüzüne
baktım; gözlerime düşen saçları bir bas isaretiyle silkeleyerek:
-Ne söylediğinizi dinleyemedim, efendim, fondanlar o kadar güzel ki...
Mamafih,
bunları görünce barıstık. Mesele yok. Çok mersi, Kâmran.
Dinlenilmediğini zannetmesine onun galiba canı sıkılmıstı. Mamafih, o da
nedense
bunu bana sezdirmemek istedi; içini çekerek yalancı bir somurtkanlıkla:

55

ÇALIKUSU

-Ne yapalım, mademki çocuk hediyeleri makbule geçmiyor artık, bundan
sonra
büyük insanlara mahsus ciddi seylerle hatırınızı sorarız, dedi.
Ben, simdi yalnız fondanlarımla mesgul görünüyordum. Bir mücevher
muhafazası
seyreder gibi sevinçle kutuya bakıyor, içinden çıkardığım sekerleri, bir
resimli
gazetenin üstüne sıralıyordum. Aynı zamanda da saçmasapan seyler
söylüyordum:

-Bunları yemek de bir sanattır, Kâmrân. Hem bu sanatı, âcizane ben keşfettim.
Bak, mesela sen su sarıyı kırmızıdan evvel yemekte bir zarar görmezsin, değil mi? Halbuki ne yazık? Çünkü kırmızı; hem fazla tatlıdır, hem biraz nanelidir.
Onu evvela yersem sanırım o nazik lezzetine, o sairane kokusuna yazık olur. Ah, canım sekerler...
Bir tanesini alarak dudaklarıma götürdüm. Kus yavrusunu sever gibi oksuyor, onunla adeta konuşuyordum.
Kuzenim elini uzattı.
-Onu bana versene, Feride, dedi. Tuhaf bir nazarla yüzüne baktım:
-Ne demek?
-Yiyeceğim.
-Kutuyu yanında açtığımızıza galiba fena ettik. Getirdiklerini kendin yemeye baslarsan isimiz var...
-Sadece onu ver!
Hakikaten bu ne demektir? insan, baskasının ağzına sürülmüş bir seyden öğrenmemek için... Neler düşünüyorum!
Herhalde bir saskınlık ve dalgınlık saniyesi geçirmiş olacağım ki, kuzenim birdenbire elini uzattı, fondanı parmaklarımdan kapmak istedi. Fakat ben daha atik davrandım. Sekeri kaçırdım ve ona dilimi çıkardım:
-Sizin böyle el çabukluğu hünerleriniz yoktu ama nasıl oldu, diye alay ettim.

-Bakın, ben size bu kadar güzel fondanın nasıl yeneceğini tarif edeyim de ondan sonra kapın...

Resat Nuri Güntekin

Basımı biraz arkaya atarak tekrar dilimi çıkardım, fondanı üzerine koydum.

Seker, yavaş

yavaş eridikçe basımı iki tarafa sallıyor, dilim serbest olmadığı için el hareketleriyle ona fondanın lezzetindeki fevkalâdeliği anlatıyordum.

Kuzenim o kadar tuhaf bir saskınlıkla bakıyordu ki, kendimi tutamadım, gülmeye başladım.

Sonra, tekrar ciddilestem, kutuyu uzatarak:

-Simdi artık öğreneceğinizi öğrenmiş sayılacağınız için bir tane ikram edebilirim.

Kâmran, yarı saka bir hiddetle kutuyu itti:

-istemem, dedi. Hepsi senin olsun.

Aramızda aşağı yukarı konuşulacak bir sey kalmamıstı. Terbiye icabı evdekilerden

haber sorduktan ve onlara komplimanlarımı gönderdikten sonra kutularımı koltuğumun altına sıkıştırarak çıkmaya hazırlanıyordum.

Birdenbire parloir'm yanındaki odadan hafif bir gürültü oldu. Kedi gibi kulak

kabartarak dinledim.

Mektep levhalarına ve haritalarına mahsus olan bu odanın biraz evvel kapısı

açılmıstı. Sonra levhalardan birinin yere düşmesine benzer bir ses isitmistim.

Simdi de arkadaki camlı kapının arkasında fare tıkırtısından farkı olmayan bir

gürültü ve hareket hissediyordum.

Kuzenime belli etmeden bu kapıya söyle bir bakınca ne göreyim? Buzlu camın

arkasında kocaman bir baş

gölgesi... Derhal isi çakmıstım. Misel'di. Bir

haritaya ihtiyaç olduğunu söyleyerek aptal soru kandırmıs, parloir'm yanındaki

odadan bizi gözetlemeye gelmisti.

Gölge kaybolmustu. Fakat camın altındaki anahtar deliğinden bu kızın bizi gözetlediğine hiç süphem yoktu. Ne yapacaktım? Birbirine kur yapan iki insan

sıfatıyla, o bizden mutlaka fevkalâde bir seyler bekliyordu. Benim, kuzenime

"Haydi, Allah yolunu açık etsin, evdekilere selam" diyerek aptal aptal kapıdan

çıktığımı görünce her seyi anlayacak, koridorda bası

ÇALIKUSU' 57

mı kollarının arasında sıkıştırıp saçlarımı karıştırarak "Bana masal okudun, ha!" diye gülecekti.

Bu korku, bana o saniyede bir hınzırlık düşündürdü. Doğru bir şey değil ama,

mademki bir rol oynamaya başlamıştık, sonuna kadar devam edecekti.

Misel, mektep arkadaşlarımdan çoğu gibi Türkçe bilmezdi. Su halde söyleyeceğimiz

lakırdıların ehemmiyeti yoktu. Elverir ki, ses ve jestler sevisen iki insanın

jestlerine benzesin... Kâm-ran'a:

-Az kalsın unutuluyordum, dedim. Sütmenin torunu köskte mi?

Sütmenin torunu senelerden beri köskte büyüyen bir öksüzdü.

Kâmran, sualime sasırır gibi oldu:

-Elbette köskte... dedi. Nereye gitmesini isterdin?

-Tabii... Biliyorum... Yalnız... Ne bileyim iste? Ben bu çocuğu o kadar seviyorum ki... Kuzenim gülümsedi:

-Bu da nereden çıktı, dedi. Yüzüne bile baktığın yoktu biçarenin...

Garip bir hareketle:

-Yüzüne bakmamak ne ispat eder, rica ederim, dedim. Sevmediğimi mi? Ne delilik!... Bilâkis ben, bu çocuğu o kadar çok seviyorum ki...

Bu seviyorum kelimesini, La Dam O Kamelya rolü oynayan bir aktris jestiyle

boyunu bükerek ellerimi göğsümün üstünde kavuşturarak tekrar ediyor, yan gözle

de kapıya bakıyordum.

Misel, altı kelime Türkçe biliyorsa, bunların üçü mutlaka "sevmek, sevgi, sevda"

gibi seyler olacaktı. Mamafih, tahminimde yanlış

olsam da herhalde bir

diksiyonere bakabilir, yahut da "seviyorum ki" kelimesinin ne dehşetli bir

manası olduğunu herhangi bir Türkçe bilenden öğrenebilirdi. Yalnız

Resat Nuri Güntekin

Kendimi tutamayarak birdenbire bir baskın yaptım:

-Adı nedir? Ne is yapar? Evinin adresi ne? dedim.

Kuzenim sasaladı; o kadar sasaladı ki, bir uydurma isim ve adresi bile düşünemedi. Renkten renge girerek ve gülerek:

-Ne yapacaksın? Niçin bu merak? gibi kelimelerle beni atlatmaya uğrastı. Ortada ehemmiyetli bir mesele varmış gibi:

-Ben, hafta basında teyzeme sorarım, dediğim zaman ise daha fazla kızardı.

-Sakın ha! Anneme ondan bahsetme... Görüşmemi istemez de, diye yalvarmaya başladı.

Hiddetle ayağa kalktım, zorla tutmaya çalıştığım ellerimi cebime saklayarak:

-Ne baba dostlarınızla, ne kendi dostlarınızla mesgul olduğumu zannediyorsanız

yanılıyorsunuz. Münasebetsizliğimden öyle bir lakırdı ortaya atıverdim iste, diye dışarı çıktım.

O günden sonra Kâmran ne zaman mektebe geldiyse bahane uydurdum, yanına çıkmadım. Getirmekte devam ettiği kutuları sınıfta, yahut bahçede yırtarak

açıyor, içindekilerini bir tanesine el sürmeden çocuklara yağma ettiriyordum.

Hakikat meydandaydı. Mesut dul mutlaka bu taraflarda bir yerde oturuyordu. O

geceden sonra mutlaka anlaşılmışlardı. Kuzenim ikide birde onun evine gidiyor, o

arada bana da uğruyordu.

istedikleri ahlâksızlığı yapsınlar... Bana ne? Fakat beni arada oyuncak etmeleri

fena halde gücüme gidiyordu. Bu aklıma geldikçe vücuduma ateş basıyor, hiddetten

ağlamamak için dislerimle dudaklarımı kanatıyordum.

Neriman'ın nerede oturduğunu evden sorup öğrenmek isten bile değildi.

Fakat bu

kadının adını ağzıma almak, bana tahammül edilemeyecek bir sey gibi görünüyordu.

Eve çıktığım bir tatil günüydü. Bir misafir, Necmiye'ye:

ÇALIKUSU 61

-iki gün evvel Neriman'dan bir mektup aldım, dedi. Çok mesutmus...

Küçücük bir fino köpeğini havuzda yıkamak için dışarı çıkıyordum. Bu sözleri

isitince kapının yanında durdum, yere çömelerek köpeği yavaşça kucağımdan indirdim.

Mesut dul için bir sey soramazdım, fakat kulağıma da yasak yoktu ya...

Misafir, devam ediyordu:

-Neriman kocasından çok memnun görünüyor, bu sefer mesut olsun zavallı...

Necmiye, bir hamam kubbesi ahmaklığıyla:

-Ya, ya! Bu sefer bari mesut olsun zavallı, diye misafirin kelimelerini aynen

tekrar edip lakırdıyı kapatmaz mı? Artık çaresiz, is basa düsmüstü;
alaycı bir
tavırla:
-Hanımefendi, tekrar evlendiler mi? dedim.
-Kim hanımefendi?
-Mektubunu aldığınız hanım. Neriman Hanım... Misafir yerine Necmiye cevap
verdi:
-Ay, haberin yok mu? Çoktan... Neriman, bir mühendisle evlendi... Bes,
altı
aydan beri kocasıyla beraber izmir'de...
"Bu sefer bari mesut olsa zavallı," duasını bu sefer de ben, üçüncü defa
olarak
tekrar ettim ve köpeği kucağıma kaparak dışarı fırladım. Fakat artık
havuza
gitmiyor, çitlerin, bağ
kütüklerinin üstünden atlayarak kosuyor, bahçenin
etrafını dört dönüyordum.
O yaz, bir seyahat yaptım. Uzak değil, Tekirdağ'a kadar. . Malum ya,
hayatta
Allah bana teyzeden bol bir sey vermemistir. Bunlardan biri de
Tekirdağ'dadır.
Kocası olan Aziz Enistemiz senelerden beri oralarda mutasarrıftır...
Müjgân
isminde benden üç yas büyük bir de kızları vardır. Akraba çocukları
arasında
galiba en ziyade onu severim.
Müjgân çirkindir, fakat bu, bana hiç batmaz. Aramızdaki fark üç yastan
ibaret
olmasına rağmen, ben onu çocukken

Resat Nuri Güntekin

nedense daima kocaman bir insan gibi görmüştüm. Simdi farkın daha azalmış olmasına rağmen yine öyle görür ve onu "abla" diye çağırırım. Müjgân Abla, benim taban tabana zıddımdır. Ben, ne kadar çılgın ve yaramazsam, o, o kadar ağırbaşlıdır. Fazla olarak da müstebittir. Her istediğini yaptıran, diyebilirim ki yalnız odur. Bazen nasihatlerine biraz somurtsam, arzularına karşı kafa tutsam bile neticede daima yelkenleri suya indirmek lazım gelir. Niçin? Ne bileyim? Dnsan, birini sevmek felaketine uğradı mı, esir gibi bir sey oluyor. Müjgân, birkaç senede bir Ayse Teyzem'le beraber istanbul'a gelir ve birkaç hafta köskte, yahut öteki teyzelerimde misafir kalırdı. O yaz, Tekirdağ'dan bana, hemen hemen resmi bir davet geldi. Ayse Teyzem, Besime Teyzem'e yazdığı bir mektupta, "Sizden ümidim yok," diyordu. "Fakat Feride'yi iki aydan asağı olmamak üzere bu tatilde mutlaka bekliyoruz. Malum ya, biz de teyzesiyiz. Gelmezse enistesesi de, ben de, Müjgân da fena halde danlacağız." Besime Teyzem'le Necmiye, Tekirdağ'ı dünyanın bir ucu gibi görüyorlar, uzak yıldızlara bakar gibi gözlerini bükerek: "Olacak sey mi? Dmkân var mı?" diyorlardı. -Dzniniz olursa bunun imkânsız bir sey olmadığını ispat ile kesb-i seref edeceğim, dedim. Arkadaşlar arasında yaz tatillerinde aileleriyle beraber seyahate çıkanlar ve dönüste bize bol bol övünenler vardı. Demek mektep açıldığı zaman bana da asağı yukarı böyle bir sey yapmak fırsatı çıkıyordu. Bir sene evvelki flört masalına bu sene de bir seyahat hikâyesi ilave etmek hoş bir lüks olacaktı. Yalnız, benim iddiam, çantamı elime alarak, romanlarda okuduğum Amerikan kızları gibi, kendi kendime vapura binmekti. Fakat teyzelerim bu arzumu telaslı çığlıklarla karsıladılar ve yanıma bir bekçi katma-

ÇALIKUSU 63

dan yola çıkmama razı olmadılar. Hatta böyle olduğu halde: "Karanlıkta güverteden denize sarkma... Kimse ile konuşma... Vapur merdivenlerinden deli gibi inme!" gibi ağır nasihatlerle haysiyetimi kırdılar. Sanki Tekirdağ'a isleyen pabuç büyüklüğündeki külüstür vapurun bir transatlantik gibi seksen metre merdiveni varmış gibi...

iki senedir görmediğim Müjgân'ı büyümüş, konuşmaya cesaret edemeyecek kadar kerliferli bir hanım olmuş buldum. Mamafih, yine çabucak anlastık. Ayse Teyzem'le Müjgân'ın sürü sürü ahbabları vardı. Ben de onların arasına karıştım. Her gün bir misafirliğe, köske yahut başa davet ediliyorduk. Artık kocaman bir kız olduğumu, bir hafiflik yaparsam beni ayıplayacaklarını söyledikleri için hareketlerime son derece dikkat ediyordum. Yabancı kadınlara kompliman yaparken, suallerine ciddi ve nazik cevaplar vermeye çalışırken, kendimi misafirlik oyunu oynayan bebeklere benzetiyordum. Mamafih, insan arasına katılmak biraz da gururumu oksamıyor değildi. Bu misafirlikler beni eğlendirmekle beraber, yine de en çok sevdiğim zamanlar Müjgân'la yalnız kaldığım saatlerdi. Enistemin, evi denize bakan yüksek bir bayırın üstündeydi. Müjgân Abla, benim, bazı yerleri dik bir duvara benzeyen bu bayırdan sahile inmeme evvela tehlikeli bulmuş, beni men etmeye uğrasmıştı. Fakat sonradan kendisi de buna alıstı. Saatlerce kumlarda yatıyor, suların üzerinden taş sektiriyor, sahil boyunca yürüyerek ta uzaklara gidiyorduk. Deniz, bu mevsimde çok güzel ve sakin fakat nesesizdi. Bazen saatler geçer, üzerinde bir yelken, ince bir duman parçası görünmezdi. Hele aksamüstlerine doğru sular, insanı hasta edecek kadar genişliyor ve yalnızlaşıyordu. Bereket versin ben, bu tehlikeyi daha evvelden hissediyor, sahildeki kayaları kahkahalarımınla çın çın öttürüyordum.

Resat Nuri Güntekin

Bir gün Müjgân'la basımı almış, ta ilerideki bir burna doğru yürümüstük. Maksadımız, bu burnu meydana getiren kayaların öte tarafından koya geçmekti, fakat aksi gibi, yol kapalıydı. Ayaklarımızı çıkararak suya girmekten başka çare yoktu. Ben kendi hesabıma bu mecburiyete sevindim bile. Fakat ermiş, yetmiş bir küçükhanım olan Müjgân'ı ne yapacağız? Ne söylersem iskarpinlerini ve çoraplarını çıkartmayacağını bildiğim için ona bir teklifte bulundum:
-Gel, Müjgân Abla, seni arkama alayım... Öyle geçireyim, dedim.
Razı olmadı:
-Deli çocuk, sen koskoca insanı nasıl kaldırırsın? dedi. Zavallı Müjgân, yası gibi boyu da benden büyük olduğu için kendisini tasımaya gücüm yetmeyeceğini zannediyordu. Sinsi sinsi yanına yaklaşıyor:
-Bakalım, bir tecrübe edelim de, olursa ne âlâ dedim ve onu kalçalarından yakaladığım gibi havaya kaldırdım. Müjgân bunu evvela sahiden birkaç adımlık bir tecrübe sanmıştı. Kendini kurtarmaya çalışarak:
-Delilik etme, bırak. Sen, beni nasıl tasırsın? diye gülüyordu. Fakat çıplak ayaklarımla suyun içinde yürüdüğümü görünce çıldıracak gibi oldu.
-Tüy gibi hafifsin abla, dedim. Çırpacak olursan boylu boyumuza düşeriz, ikimize de yazık olur. Fakat rahat durursan korku yok. Zavallı kız, sapsarı kesilmisti. Bir kelime söylerse muvazenenin bozulmasından korkuyor gibi ağzını, gözlerini kapıyor, elleriyle saçlarıma sarılıyordu. Zavallı Müjgân, bir karıslık suyun üstünde, bir uçurumdan geçiyormuş gibi gözlerini kapıyor, sırtımda kımıldamaya cesaret edemiyordu. Bir de burnu dönünce ne görelim! Karaya çekilmiş bir sandalın yanında yiyecek yiyen üç balıkçı bize bakmıyor mu?

ÇALIKUSU

65

-Ettin mi edeceğini, Feride? diye fısıldadı, şimdi ne yapacağız?
Ben güldüm:
-Balıkçılar adam yemezler ya, dedim.
Mamafih, vaziyetimiz hakikaten tuhaftı. Hele ben, dizka-paklarıma kadar çıplak bacaklarım, elimde çoraplarımla insan içine çıkacak halde değildim. Müjgân, incecik bacaklarıyla -süpürge önünden kaçan örümcek gibi- kosmaya hazırlanıyordu. Ben, bu korkuyu ayıp buldum. Suların o gün niçin kıyıdaki yolları kapadığını, hangi saatlerde denizin ne

tarafklarında balık tuttuklarını sordum. Sırf lakırdı olsun diye saçmasapan sualler.

Balıkçılarının ikisi yirmiser yaşında, yahut biraz daha fazla iki genç, biri sakallı bir ihtiyardı.

Gençler, utangaç görünüyorlardı. Cevaplarını ihtiyar verdi. Fakat o da besbelli benim gibi lakırdı bulmakta güçlük çektiği için kim olduğumu sordu. Bir an durakladıktan sonra: "Ben Marika diye bir kızım; tüccar amcama istanbul'dan misafir getirdim," dedim ve yürüdüm.

Müjgân beni kolumdan tutarak, sürükler gibi kostururken: "Allah cezanı versin.

Niçin böyle yaptın?" diyordu.

-Ne bileyim, dedim... Distanbul'daki teyzeler, "Dilini sıkı tut. Saçmasapan konuşma... Oraları dedikoducu yerlerdir," diye tekrar tekrar tembih ettiler bana. Balıkçılar, "Bu nasıl Müslüman kız böyle, sade basını değil bacaklarını da açıyor," demesinler diye.

Hasılı, korkak Müjgân, bu hiçten seyi adeta büyük bir mesele yaptı...

Aksamüstleri Müjgân'la kol kola gezerken genç bir süvari zabitanın etrafımızda dolastığına dikkat etmistim. Bu zabıt, sözde atına talimler yaptıyordu. Fakat Allah'ın kırında başka gidilecek yer yokmuş gibi mütemadiyen bizim gezdiğimiz yolda gidip geliyor, yanımızdan geçerken bize bakıyordu; hem de o kadar garip bir alaka ile ki, neredeyse durup konuşacak. Bir gün o, yine atını oynatarak ve bizi duvar kenarındaki ağaçlar arkasına kaçırarak yanımızdan geçtikten sonra yavaşça güldüm, öksürdüm ve: -Anlayalım Müjgân Abla! dedim. Müjgân yüzüme baktı: -Ne demek istiyorsun, Feride? dedi. -Sunu demek istiyorum ki artık eskisi kadar çocuk değiliz abla... Zabıt Bey'le mükemmel kur yapıyorsunuz. Müjgân gülmeye başladı: -Ben mi? Deli çocuk! -Biraz akran muamelesi etmek tenezzülünde bulunmanızdan ne çıkar efendim? -Zabitan benim için dolastığını mı zannediyorsun? -Onu zannetmemek için biraz aptal olmalı. Müjgân tekrar güldü. Fakat bu defaki gülüste biraz ıstırap vardı. Sonra içini çekti: -Yavrucuğum, ben öyle arkasından kosulacak bir kız değilim ki... O, senin için etrafımızda gidip geliyor... -Ne söylüyorsun, abla! Gözlerim faltası gibi açılmıştı. -Evet, senin için... Sen gelmeden evvel yine görürdüm. Fakat beni yolun kenarındaki suağaçlardan ayırt etmeden geçer giderdi ve bir daha dönmezdi... O gece, yemekten sonra Müjgân'la evin önüne çıkmıştık. Konusmadan denize doğru yürüyorduk. . Müjgân: -Senin bir derdin var Feride, dedi. Hiç sesin çıkmıyor.

Biraz durakladıktan sonra cevap verdim: -Gündüz söylediğin münasebetsiz lakırdıyı aklımdan çıkaramıyorum, mahzun oluyorum. Müjgân sasırdı: -Ne dedim ben? -"Ben arkasından kosulacak bir kız değilim ki," dedin. Müjgân, hafif bir kakhaha kopardı:

-Peki ama, bundan sana ne?

Ellerini tuttum, gözlerim dolu dolu, donuk bir sesle:

-Sen çirkin misin abla? dedim.

O yine güldü, benimle eğlenerek yanağıma bir fiske vurdu:

-Ne çirkin, ne güzel!... Ortayım diyeyim de kavgayı kısa keselim... Sana gelince, biliyor musun sen büyüdükçe dehset bir sey oluyorsun!

Ellerimi Müjgân'ın omuzlarına koydum, onu öpecek gibi burnumu sürerek:

-Benim için de orta diyelim de mesele bitsin, dedim.

Bayırın kenarına gelmistik. Yerden taş toplayarak denize atmaya başladım. Müjgân da bana uydu. Fakat zavallı, hem taş atmasını bilmiyordu, hem de kolları kuvvetsizdi.

Benimkilerin her zaman havada kaybolduktan sonra uzakta bir yakamoz parıltısıyla

suları yıldızlandırmasına mukabil onunkiler gülünç bir patırtı ile bayırın

taslarına çarpıyor, yahut aşağı kumsala düşüyordu ve dehsetli gülüyorduk.

Ay ışığından sırılsıklam bir denizin iki genç kıza ilhamı bu olmamalıydı.

Ama ne

yaparsınız! Mamafih, biraz sonra Müjgân yorularak büyük bir kaya parçasının

üstüne oturdu; ben de ayaklarının dibine çöktüm.

Bana mektep arkadaşlarıma dair sualler soruyordu. Ona benim Misel'in birkaç

vakasını anlattım. Sonra elimde olmadan kendi uydurma masalımdan bahse başladım.

Buna ne sebep vardı? Müjgân'a yaptığım itiraf sadece bir

Resat Nuri Güntekin

gevezelik ihtiyacı mıydı? Bilmiyorum. Fakat ara sıra münasebetsizliğimi hissederek durmak istediğim halde bir türlü kendimi tutamıyordum. Müjgân'a anlattığım sey, netice itibariyle, arkadaşlarımı nasıl bir kurt masalıyla aldattığımın hikayesiydi. Fakat o zaman rol icabı nasıl mahzunlaşıyorsam, şimdi de böyle bir mecburiyet olmadığı halde o hüznün yanına kendimi kaptırıyordum. Müjgân'ın yüzüne bakmaktan çekiniyordum. Kâh onun etekleriyle, düğmeleriyle oynuyor, kâh basımı dizine koyuyor ve daima denize, uzaklara bakıyordum. Masalımın kahramanının kim olduğunu evvela Müjgân' dan saklamaya gayret etmistim. Fakat sonradan bunu da ağızımdan kaçırdım. Müjgân, bir sey söylemiyor, sadece saçlarımı oksayarak beni dinliyordu. Sözümü bitirdiğim ve arkadaşlarıma uydurduğum yalanın ayıp bir sey olduğunu kendimin de anladığımı söylediğim zaman, o ne dese beğenirsiniz? -Zavallı Ferideciğim. Sen, Kâmran'ı sahiden seviyorsun, dedi. Bir çığlık kopararak Müjgân'ın üstüne atıldım, onu kuru otların içine yuvarlayarak tartaklamaya başladım: -Ne dedin abla, ne dedin? Ben, sinsi san çıyanı... Müjgân, soluk soluğa kendini kurtarmaya çalışıyor, debeleniyordu: -Bırak beni, dedi... Üstümü basımı yırtacaksın. Yoldan görecekler, rezil olacağız, Allah askına yapma! diye yalvarıyordu. -Sözünü mutlaka geri alacaksın... -Mutlaka geri alacağım, dedi. Ne istersen yapacağım, bırak beni... -Ama öyle hatır için değil, beni aldatmak için değil... -Peki, hatır için değil... Seni aldatmak için değil... Sahiden...

69

ÇALIKUSU

Müjgân, ayağa kalkmış, üstünü silkiyor: -Feride, sen sahiden deliymissin, diye gülüyordu. Ben yerimden kalkmamıştım. Titreyerek: -Allah'tan korkmadan bana nasıl iftira ediyorsun, abla, dedim. Ben daha çocuğum. Sonra kendimi tutamayarak ağlamaya başladım. O gece yatağımda beni siddetli bir ates bastırdı. Bir türlü uyuyamıyor, sayıklıyor, ağa düsmüş kocaman bir balık gibi kendimi oradan oraya atıyordum. Bereket versin geceler kısaydı. Ortalık aydınlanıncaya kadar Müjgân beni yalnız bırakmadı. Vücudumda bir sey değişmiş gibi kendi kendime karşı yenilmez bir korku ve tiksinti duyuyordum, ikide birde bir bebek hıçkırığıyla Müjgân'm boynuna sarılıyor, "Niçin öyle söyledin, abla?" diye hıçkırıyordum.

O, besbelli yeni bir hücumu uğramaktan ürktüğü için ne "evet", ne "hayır" diyor, sadece saçlarımı oksayarak, basımı kucağına alarak beni yatıstırmaya çalışıyordu. Yalnız, sabaha karşı o da asabileserek isyan etti, hırçın bir sesle beni azarladı:
-Deli, sevmek ayıp mı? Kıyamet kopmadı ya... Daha olmazsa evlenirsiniz, olur biter... Uyu bakayım gözümün önünde... Ben öyle terbiyesizlik istemiyorum.
Müjgân Abla'nın bu umulmaz baskısı karşısında bu sefer de ben sindim. Zaten vücudumda da uğrasmaya kuvvet kalmamıstı. Bütün bir gece dağda kurtla boğustuktan sonra sabaha karşı kendini bırakan Mösyö Seguin'in Keçisi'ne dönmüştüm.
Uykuya dalarken Müjgân'm tekrar katılaşmıs bir sesle:

-Galiba o da sana karşı lakayt değil, diye fısıldadığını isittim, fakat artık isyana kudret bulamayarak uyudum.

Resat Nuri Güntekin

Ertesi gün yerli zenginlerden birinin çiftliğine davetliydik. Hayatımda bugünkü kadar azdığım ve eğlendiğim bir gün olmamış gibidir. Ayşe Teyzem'le Müjgân'ı çiftliğin havuzu kenarında büyüklerle dedikodu yapmaya bırakarak çocukları pesime takmış, etrafta otu ota, suyu suya katmıstım. Hatta bir aralık çıplak bir ata binmeye uğrasarak ufak bir tehlike de geçirmistim. Teyzemle Müjgân beni gördükçe birtakım el ve baş isaretleri yapıyorlardı. Ne demek istediklerini gayet iyi anlıyordum. Fakat anlamak isime gelmediği için görmezlikten geliyor, ağaçların arasında tekrar kendimi kaybediyordum. Evet, on beş yaşında, kendi nazik tabirleri üzere "at anası gibi" bir kızın baş açık, bacaklar çıplak, üst bas darmadağınık, işçiler, yanasmalar arasında hoyratlık etmesi ayıptı, bunu ben de biliyordum ama, bir türlü kendime lakırdı anlatamıyordum. Bir aralık, Müjgân'ı yalnız bularak kolundan yakaladım: -Ne anlıyorsun bu Ermeni gelini edalı hanımlardan? Gel sen de benimle bareber, dedim. O, adeta kızdı: -Sen hakikaten sasılacak bir mahluksun, canavar gibi bir seysin Feride, dedi. Aksam ne haldeydin? Sabahleyin iki saat bile uyumadın, tekrar ayağa kalktın. Halinde zerre kadar yorgunluk eseri yok. Rengin parlıyor, gözlerin parlıyor. Halbuki beni ne hale getirdin, bak! Zavallı Müjgân, hakikaten acınacak haldeydi. Geceki uykusuzluktan sonra, yüzü gözlerinin beyazına kadar balmumu gibi sararmıstı.

ÇALIKUSU 71

-Geceyi hatırlamıyorum bile, dedim ve tekrar kaçtım.

*

Aksamüstü, arabamız geciktiği için yaya olarak dönüyoruz. Bu tabii, daha iyi. Zaten çiftlik uzak bir yerde değil... Teyzem, kendi yaşında iki komsusuyla arkadan geliyor. Biz, nihayet biraz canlanmaya karar veren Müjgân'la kol kola hayli önden yürüyoruz. Yolun bir yanında yıkık duvarlar, çitlerle çevrilmiş

bahçeler, öte yanında o büyük ümitsizliğe benzeyen yel-kensiz ve dumansız
deniz
var.
Bahçelerde vakitsiz bir sonbahar başlamış, duvarları, çitleri saran
yesillikler
kurumus, tek tuk çiçekleri toz içinde sara-ıp burusmus. Seyrek fasıllarla
birbirinden ayrılan cılız gürgenlerin ince, titrek gölgeleriyle beraber
yolun
tozları üzerine kuru yapraklar dökülüyor.
Yalnız, ta uzaklarda, kendi haline bırakılmış bahçenin derinlerinde
birtakım
kırmızı benekler seçiliyor. Bunlar böğürtlendir ve muhakkak ki Allah
onları
çalıkusları gagasın diye yaratmıştır.
Bu sebepten, ümitsiz denizi bırakıyorum ve Müjgân'ın kolundan tutup
böğürtlenlere doğru sürüklemeye başlıyorum.
Arkadakiler kaplumbağa adımlarıyla bizi geçip aşağı kösenin basına
varıncaya
kadar biz, seksen defa isimizi bitiririz.
Fakat Müjgân Abla insanı sabırsızlıktan çıldırtacak kadar mızımız.
Tarlânın
ortasında yürürken iskarpinin topuğu burkuluyor, kuru ekin saplarının
ayaklarına
batmasından korkuyor, iki karıslık bir hendekten atlamak lâzım geldiği
zaman
tereddüt ediyor.
Bir aralık bir köpeğin hücumuna uğradık. Müjgân'ın el çantasına sığacak
büyüklükte bir köpek. Ablam, bunu görünce kaçmaya, imdat istemeye
kalkıstı.
Nihayet, böğürtlenlerden de korkuyordu. "Hastalanacaksın... Miden
bozulacak"
diye yemisleri elimden kapmak istiyordu. Ara sıra hafifçe boşusuyorduk.

Resat Nuri Güntekin

Böğürtlenler eziliyor, yüzüme yapısıyor, benim geniş yakalarımın iki sırma çapa islenmiş beyaz maren bluzumu lekeler içinde bırakıyordu. Aradakiler bize yetişinceye kadar biz, isimizi bitiririz demistim ama, ben Müjgân ve böğürtlenlerle devamlı halde çalışırken onlar yolun alt basını bulmuşlardı. Galiba bizi merak elikleri için köseyi dönüyorlar, arkaya bakıyorlardı. Yanlarında bir erkek vardı. Müjgân, "Kim acaba?" dedi. -Kim olacak, bir yolcu, yahut bir köylü. -Zannetmiyorum. Doğrusu aranırsa onu ben de pek zannetmiyordum. Aksamın alacakaranlığı ve yol kenarındaki büyük ağaçların gölgeleri arasında pek iyi seçilmemekle beraber baska türlü bir insan olduğu görülüyordu. Biraz sonra bu erkek bize el salladı, sonra onlardan ayrılarak bize doğru yürüdü. Sasırmıştık. Müjgân: -Çok tuhaf! Herhalde bir bildik olacak, dedi ve biraz sonra heyecanla ilave etti: -Feride, bu Kâmran'a benziyor. Sakın... -Dmkânı yok. Ne ismi var burada, dedim. -O, vallahi, ta kendisi. Müjgân kosmaya başladı. Ben, bilâkis yürüyüşümü daha ağırlastırmıştım. Soluğumun tıkandığini, dizlerimin kesildiğini hissediyordum. Yolun kenarında durdum. Ayağımı büyük bir taşın üzerine koyarak eğildim, iskarpinlerimin başını çözdüm; sonra ağır ağır yeniden başlamaya başladım. Yüz yüze geldiğimiz zaman ben, sakın ve biraz da alaycıydım: -Hayret, dedim. Siz buralarda... Bu kadar uzun yolculuğu nasıl göze aldınız?

ÇALIKUSU 73

O, bir şey söylemiyor, bir yabancı karsısında gibi çekingen bir gülümseme ile yüzüme bakıyordu. Sonra elini uzattı. Ben, kendiminkileri hemen geri çektim, arkamda sakladım. -Müjgân Abla ile kendimize bir böğürtlen ziyafeti verdik. Ellerim yapış yapış. Sonra da üstüne tozlar yapıstı. Teyzeler nasıl? Necmiye nasıl? -Gözlerinden öpüyorlar, Feride. -Mersi. -Ne kadar yanmışsın, Feride... Derin pul pul olmuş. -Günesten. Bir aralık Müjgân söze karıştı: -Sen de öyle, Kâmran, dedi. -Kim bilir... Semsiyesiz mehtapta mı dolastı, nedir? dedim. Gülüstük ve yürüdük. Biraz sonra Ayşe Teyzem ile Müjgân, kuzenimi aralarına aldılar. Teyzem komsuları kırkı geçmiş

yaslarıyla kendilerini kadından, Kâmrân'ı erkekten sayarak biraz alarga gidiyorlardı. Ben, önde çocuklarla beraber yürüyordum. Fakat kulağım arkadaydı. Kuzenimin teyzemle Müjgân'a, kendisini hangi rüzgârın buraya attığını anlatmasını dinliyordum: -Bu yaz İstanbul'da çok sıkıldım, dedi. Ama bilemezsiniz ne kadar çok... Topuğumu hiddetle yere vurdum, içimdem "Elbette, dedim, mesut dolu yad ellere kaçtırdıktan sonra bundan tabii ne olur?" O, devam etti: -Evvvelki gece ayın on besini idi. Bir arkadaş grubuyla Alemdağı'na çıktık. Son derece güzel bir geceydi. Fakat benim yorucu eğlencelere tahammülüm yok. Sabaha doğru kimseye haber vermeden kendij kendime sehre indim. Hasılı, fena halde sıkılıyordum. Birkaç gün İstanbul'dan uzaklaşmayı düşündüm.

Resat Nuri Güntekin

Fakat nereye gidersiniz? Yalova'nın mevsimi değil. Bursa bu aylarda cehennem gibi yanar. Birdenbire aklıma siz geldiniz. Zaten sizi de dehşetli göre-j ceğim gelmişti. Enistemle teyzem o akşam Kâmran'ı geç vakte kadar" bahçede alıkoydular. Müjgân da yorgunluktan ayakta duramayacak halde olmasına rağmen, burunlarının dibinden ayrılmıyordu. Ben, bilâkis gruba alarga duruyor, ikide birde içeride yahut bahçenin arka taraflarında kayboluyordum. Bir aralık, bilmem niçin, yanlarına yaklaşmak lâzım gelmişti. Kâmran, halimden alındığını gösteren bir tavırla:
-Misafire hürmette kusur ediliyor galiba, dedi. Ben gülerek omuzlarımı kaldırdım:
-"Misafir misafiri çekemez" derler dedim. Müjgân, beni tekrar kaçırmamak ister gibi sımsıkı bileğimden eteğimden tutuyordu. Silkindim ve yatmaya ihtiyacım olduğunu söyleyerek odama çıktım. Müjgân, geç vakit odaya geldiği zaman ben yatağında uyumuyordum. Karyolamın kenarına oturdu, yüzüme baktı. Güleceğimi hissederek öte tarafa döndüm, horlamaya başladım. O, zorla basımı kaldırdı:
-Sahtekârlığa lüzum yok, aç gözlerini, dedi.
-Vallahi uyuyordum, diye gözlerimi iri iri açtım. Fakat ikimiz de kendimizi tutamayarak gülmeye başladık. Müjgân çenemi oksayarak:
-Tahminim doğru çıktı, dedi.
Sert bir hareketle karyola demirlerini zangırdatarak doğruldum:

ÇALIKUSU 75

-Ne demek istiyorsun? O, birdenbire ürktü:
-Hiç... Hiç, dedi. Sonra gülerek ilave etti:
-Allah askına boşusmaya falan kalkayım deme, yorgunluktan ölürüm. Sonra lambayı söndürerek yatağına girdi. Birkaç dakika sonra da ben onun karyolasına gitmiş, basını yastığından kaldırarak kollanma almış bulunuyordum. Fakat o zavallı hakikaten uyumustu. Gözlerini açmadan: "Yapma, Feride" diye yalvardı.
-Peki, dedim. Yalnız dilinin ucunda bir sey var ki mutlaka söylemezsen bu sefer ben uyuyamayacağım. Odanın karanlığına, Müjgân'ın kapalı gözlerine rağmen yüzümü onun saçlarına saklayarak kulağına fısıldadım:
-Senin aklından delice bir seyler geçiyor. Anlıyorum... Ona bir sey söyleyecek olursan seni zorla kucağıma alır, ikimizi birden denize atarım...

Müjgân:

-Peki... Peki... Ne istersen, dedi ve hâlâ hafif hafif basını sarsmakta devam

etmeme rağmen tekrar uyudu.

Kâmran'ın gelmesi hakikaten keyfimi kaçırdı. Ona karşı duyduğum hiddete, korkuya, iğrenmeye benzer karmakarışık his günden güne artıyordu. Karşı karşıya

geldiğiniz zaman hiç sebep yokken kabalık ediyor ve kaçıyorum.

Bereket versin Aziz Enistem, misafirine fena halde kancayı takmıstı.

Onunla

görüstürmek için eve çeşit çeşit insanlar çağırıyor ve hemen her gün uzun bir

araba gezintisine yahut yerlilerden birinin bağ

ve bahçesine davete götürüyordu.

Bir sabah yine böyle bir davete gitmeye hazırlanırken kuzenimle merdiven başında

karsılaştım. Yolumu kesti, isitilmedi-ğinden emin olmak ister gibi bir tavırla

etrafına baktıktan sonra:

-ikramın fazlalığından öleceğim, Feride, dedi. Ben, onunla merdiven parmaklığı

arasındaki aralıktan ona sürünmeden geçip geçemeyeceğimi hesap ederek:

Resat Nuri Güntekin

-Fena mı? dedim. Sizi her gün gezdiriyorlar. Kâmran, komik bir yeisle gülümsedi, gözlerini tavana kaldırdı:
-"Misafir misafiri çekemez" ama, misafirin misafire ev sahibini çekistirmesi eski usullerdendir, dedi. Bari ben de öyle yapayım...
Kuzenim nedense benim ilk gece söylediğim "misafir misafiri çekemez" sözüne içerlemisti. Dkide birde bana bunun için tas atıyordu.
-iyi ama, dedim. Ortada sikâyet edilecek bir sey yok. Her gün yeni yerler, insanlar tanıyor sun. O, tekrar dudak büktü:
-Tanıdığım insanlar hiç öyle zevk verici insanlar değil. Artık kendimi tutamadım:
-Sizi eğlendirecek insanı nereden bulup getirsinler, zavallılar? dedim. Kâmran, kendisini eğlendirecek insandan kimi kastettiğimi anlamıstı. Heyecanla ellerini uzattı:
-Feride, dedi.
Fakat uzanan elleri bosta kaldı. Ben, onun vücuduyla merdiven parmaklığı arasındaki delikten fırlayıp kaçmıstım. Basamakları ikiser ikiser atlayıp sarkı söyleyerek bahçeye doğru kosuyordum.
Nihayet bir gün Müjgân bana edeceğini etti...
Bir sabah, onunla deniz kenarındaki bayırda dolasıyorduk.
Gece yağmur yağdığı için havada tatlı bir sonbahar serinliği vardı. Dumana, sise benzeyen sekilsiz bir bulut, güneşi saklıyor, denizin durgun yüzünde nereden geldiği belli olmayan uçuk bir aydınlık titriyordu.

ÇALIKUSU ___ __77

O gün nasılsa serbest kalan Kâmran'ın caddeden geçtiğini gördüm. iri bir ağaç kökünde oturan Müjgân'ın yüzü deniz tarafına dönük olduğu için o, bunun farkında olmamıstı. Ben de görmezlikten gelerek bir yarım çevirme hareketiyle vücudumu aynı istikamete çevirmistim. Fakat hiçbir sey görmediğim, isitmediğim halde onun bize doğru geldiğini seziyor, ensemde hafif bir ürperti hissediyordum. Müjgân:
-Ne o, sen birdenbire sustun, dedi ve basını çevirince on, on bes adım ileride Kâmran'ı gördü.
Ayaküstü birkaç dakikalık bir sabah sohbetinden kaçınmaya artık imkân kalmamıstı.
Kâmran, Müjgân'a takılmakla söze basladı:
-Bugün de semsiyenizi unutmamıssınız, dedi. O, gülerek cevap verdi:
-Evet ama, bugün de yağmur tehlikesi var...
Kuzenim, kendi durgun ve kararsız mizacına benzeyen bugünkü havadan pek hoslandığını anlatıyordu. Müjgân, buna itiraz etti. Elindeki semsiyeyi açıp kapamakla eğlenerek:

-Güzel ama, insana hüznü veriyor, dedi. Bu mevsimden sonra günler ekseriya bugüne benzer. Sonra kış. Bilmezsiniz buranın kışı ne kadar sıkıcıdır... Babam aksi gibi öyle bir alıstı ki, başka bir yere kaydıracaklar diye ödü kopuyor.
Kâmran, saka etti:
-O kadar aleyhinde bulunmayın. Kim bilir, belki zengin bir yerli ile evlenirsiniz.
Müjgân, isi ciddiye alarak basını salladı:
-Allah esirgesin, dedi.
Bu esnada yanımızdan -çıplak ayakla-bir balıkçı geçiyordu. Bir gün kendimi Marika diye tanıttığım ihtiyar balıkçı. Bası yine bir kırmızı mendille sanlı.
Bana asinalık etti:
-Çoktan görünmüyorsun, Marika, dedi.
-Bir gün sizinle balığa çıkmaya hazırlanıyorum, dedim.

Resat Nuri Güntekin

Konusa konusa bayırın kenarına doğru yürümeye başladık.

Biraz sonra tekrar yanlarına döndüğüm zaman, Müjgân, kuzenime bu Marika hikâyesini anlatıyordu. Sözünü bitirdikten sonra bileğimden tuttu:
-Beni değil ama, galiba Feride'yi büsbütün Tekirdağ'da bırakacağız, dedi. Kısmeti çıktı. Isa kaptan diye bir balıkçının oğluna istiyorlar. Balıkçı deyip de geçmeyin. Son derece zengin bir insan.
Kâmran gülüyor:
-Milyoner de olsa o kadar demokrat olamayız, değil mi, Feride? diyordu. Ben, kuzen sıfatıyla buna katıyen razı olmam. Akıllı uslu Müjgân'ı bugün hangi hain seytan dürtüyordu. Kâmran'm bu sözüne karşı ne dese beğenirsiniz?
-Hepsi o kadar değil, Feride'nin daha yüksek kısmetleri de var. Mesela ateş gibi bir süvari zabiti her aksamüstü atıyla evimizin karsısına geliyor, kendini Feride'ye beğendirmek için tehlikeli hünerler yapıyor. Kâmran, bu sefer kahkaha ile gülüyor. Fakat bu kahkahanın içinde deminki gülüse benzemeyen, tuhaf bir sey, bir kırıklık vardır.
-Buna diyeceğim yok. Cevap vermek kendi hakkı, diyordu. Müjgân'a gizli bir "Sana gösteririm" isareti yaparak:
-Sen çok oluyorsun artık, dedim. Bilirsin ki, böyle lakırdılardan hoslanmam.
O, ihtiyaten, Kâmran'm arkasına geçerek bana göz kırptı:
-Yalnızken böyle konuşmuyorsun ama, dedi.
-Yalancı, iftiracı...
Bu sefer, Kâmran, isi parmağına dolamıstı: j- Bunu bana da söyleyebilirsin, Müjgân, diyordu. Ben yabancı değilim ki...
Hiddetle ayağımı yere vurdum:

ÇALIKUSU 79

-Anlasıldı. Sizinle kavga etmeden konuşulmayacak. Allahaismarladık, dedim ve

hiddetle denize doğru yürümeye başladım.

*

Yürümeye başladım, fakat bir his bana bu uzaklaşmanın, başlamış lakırdıyı bırakmayacağını haber veriyordu. Bayırın kenarına gittikten sonra

hiddetle

denize taş

atmaya başladım. Ara sıra yere eğilir gibi yaparak arkaya bakıyordum.

Gördüğüm seyler, hiç emniyet verecek gibi değildi. Müjgân, beni mahvetmek üzereydi ve bunun önüne geçmek için benim elimde çare yoktu.

Evvela gülererek konuşuyorlardı. Sonra ikisi de ciddilesti-ler. Müjgân, söyleyeceği seyleri bulmakta güçlük çekiyor gibi semsiyesiyle toprağa çizgiler

çiziyor, kuzenim bir heykel gibi dimdik duruyodu. Nihayet ikisinin de dönüp bana

baktıklarını ve fenası, yanıma doğru yürümeye başladıklarını gördüm.

isin anlaşılmayacak bir yeri kalmamıstı. Kendimi bayırın en dik yerinden olanca

hızıyla aşağıdaki kumsala kapıp koyuverdim. O gün, o iniste nasıl olup da yuvarlanmadığıma, hem de bir yerimden değil de birkaç yerimden kırılıp dökülmediği-me hâlâ sasarım.

Mamafih, bu tehlikeli deligözlülük de beni kurtarmıstı. Basımı çevirince onların

bayırın baska tarafından yavas yavaş

inmekte olduklarını görmeyeyim mi?

Kosmaya başlayacak olsam, bu nazlı insanların -ata da binseler- beni yakalayamayacakları muhakkak. Ancak su var ki, benim kaçışım manalı olacak, her

seyi anladığımı, yahut hiç değilse bir seyden süphelendiğimi gösterecek.

Onun için, hiçbir zorum, sıkıntım yokmus gibi, ara sıra denize taslarımı atmakta

devam ederek, hızlı hızlı yürüdüm, ilerideki burnu dönersem selamete çıkmış

olacaktım. Fakat

Resat Nuri Güntekin

aksiliğe bakın ki, bu sabah deniz çekilmis, kayanın ucunda kupkuru bir geçit

açılmıştı.

Planım hazırıldı. Kumsalda biraz daha yürüdükten sonra, oradaki bir keçi yolundan

tekrar bayıra tırmanmaya başlayacaktım. Burası, keçilerin bile zor çıkacakları

bir yol olduğu için onlar beni kovalamaktan vazgeçecekler, izimi kaybetmiş olacaklardı.
Yalnız, buranın öte tarafında, birdenbire karsıma çıkan bir komedi yahut facia,
birkaç dakika bana her şeyi unutturdu. Biraz evvel yanımızdan geçen ihtiyar balıkçı, elinde bir kürekle kara bir sokak köpeğini kovalıyordu. Hayvan, bağıra bağıra oradan oraya kaçıyor, ihtiyar, ara sıra yetistikçe küreği biçarenin, ötesine berisine yapıştırıyordu.
Evela köpeğin kuduz olması ihtimali aklıma geldi ve du-raladım. Fakat simdilik balıkçı, ondan daha kudurmuş görünüyor, kendini kaybetmiş bir halde, çarpınıp çarpınıyor ve bağırdıyordu.
Birdenbire yanına yaklaşmaya cesaret edemeyerek bağırdım:
-Ne var, ne istiyorsun zavallı hayvandan? ihtiyar, iyiden iyiye solumustu. Bir an, dayağa fasıla vererek küreğine dayandı. Ağlar gibi bir sesle:
-Ne olacak, ateste kaynayan katranı devirdi meret, dedi. Lâkin, bunu onun yanına bırakmayacağım.
Hiddetin sebebi anlaşılmıştı. Köpek, balıkçının kumsalda bir çalı atesi üzerinde kaynamakta olan bir teneke katranını devirmisti. Büyük suç! Fakat, herhalde hayvancığın sandal küreğiyle öldürülmesini icap ettirecek derecede büyük suç değildi.
Köpek bir kaya kovuğunun içine, aklınca emin bir yere saklanmıştı. Biraz sonra kürekli düşmanının, ikinci bir hücumuna uğradığı zaman ne yapacağını, kendi ayağıyla girdiği bu kapandan nasıl kurtulacağını düşünmeden, kesik kesik uluyor-

ÇALIKUSU 81

du. Kumsal boyunca dümdüz kosup gitseydi, yahut benim tasarladığım yoldan bayıra tırmansaydı mutlaka kurtulacaktı.
Vaktim olsa, bu zavallı köpeği kurtarmak için bir şey yapardım. Fakat ne çare ki, benim derdim de kendi basımdan as-rkındı. Ben de onun gibi kovalanıyordum.
Müjgân'la kuzenimin, burnu dönmeleri tekrar aklımı basımdan aldı ve arkama dönmeden yine hızlı adımlarla biraz yürüdüktan sonra, bayıra tırmanmaya başladım.
Mamafih, evvelce de düşündüğüm gibi, büsbütün kaçmaya da içim razı olmuyordu,
ikide birde duruyor, belli etmeden yavaşça arkama, daha doğrusu aşağıya bakıyordum.
Facia, Müjgân'la Kâmran'ı da alakadar etmiş

görünüyordu. Devrilmis katran
tenekesinin basında heyecanla konuşuyorlardı.
Nihayet, kuzenimin cebinden çantasını çıkardığını, balıkçıya paralar
verdiğini
gödüm. Daha garibi, sevinçle küreğini yere atan balıkçı, bana dönüyor,
elleriyle
isaretler yapıyordu.
Müjgân'ın yaptığını hatırladıkça, aklım çileden çıkıyor, bütün vücudumu
ateş
basıyordu. Ara sıra tırnaklarımla avuçlarımı kopararak: "Rezil oldum,
alacağın
olsun, Müjgân!" diyordum.
O hızla zannederim ki, istanbul'a kadar giderdim. Fakat kapının önünde
Aziz
Enistem karsıma çıktı:
-Kız, ne o çehre? Pancar gibi kızarmıssın! Biri mi kovaladı, diye yolunu
kesti.
Sinirli bir gülme ile "Ne münasebet!" dedim ve çocuk sesleri gelmekte
olan
arkaya bahçeye kostum.
Arka bahçede, büyük bir gürgen ağacına asılı, bir kolan salıncağı vardı.
Bazı
günler komsu çocuklarını toplayarak, burasını bayram meydanlarına
çevirirdim.
Bugün, küçük arkadaşlarım, benim davetimi beklemeden irili ufaklı bir
sürü
halinde gelmişler, salıncağın etrafını sarmışlardı.
Ne güzel tesadüf! Eve gelirken odama kaçarak kapıyı kilit-
Çalıkusu - F6

Resat Nuri Güntekin

lemeyi düşünmüştüm. Fakat onlar, muhakkak arkamdan gelecekler, zorla
kapıyı
açtırmak isteyerek, sofada rezalet çıkaracaklardı. Halbuki şimdi,
çocukların

arasına karışır, isi deliliğe vurarak onların yanıma sokulmalarına mani olabilirdim Arkadaşlarım arasında salıncağa önce binmek yüzünden kavga çık-"

mıstı. Ben, hemen aralarına atıldım, kollarımla onları iki tarafa dağıtarak:

-Hepiniz kenara sıralanın, bakayım... dedim. Ben, sizi birer birer kendim sallayacağım.

Salıncağa atladım, küçüklerden birini de karsıma alarak, yavaş yavaş sallamaya başladım.

Çok geçmeden onlar sükun ettiler ve çocukların arkasında durdular. Müjgân, hızlı hızlı soluyor, ara sıra eliyle göğsünü bastırı-yodu.

Kuzenim, onu fazlaca kosturmuş olacaktı.

içimden: "Daha beter ol!" dedim ve salıncağı hızlandırdım.

Kenarda nöbet bekleyen çocuklar titizlenmeye, "Çok oldu ama, bizi de, bizi de!"

diye bağırışmaya başlıyorlardı. Fakat ben, kulak asmıyor, basımdaki gürgenin sık

yapraklarını hısırdatarak, gittikçe artan bir hızla havalanıyordum.

Bu hal, çocukları büsbütün hırslandırmıstı. Sabırsızlıklarından, çizdiğim sınırı

asarak, kendilerini salınacağına önüne atıyorlar, Müjgân'la Kâmran, onları kollarından çekerek yüzlerini, gözlerini çarpıp dağıtmalarına mani oluyorlardı.

Daha fenası, benimle beraber sallanan küçük de kesilmisti. Dizlerimin arasında

çığlık çığlığa haykıran bu yumurcağın ipleri bırakmasından, yere düşüp ölmesinden korkmaya başlamıstım.

Çaresiz salıncağı durdurdum ve çocuğa çıkışmaya başladım. Bir parça hızlı sallanmaktan korkacak çocuğun, kolan salıncağında ne isi vardı? Bunlar evde

küçük kardeşlerinin besliğinde sallansalar daha iyi olurdu. Daha buna benzer

birtakım sözler. Yani açıkçası, Kâmran'ın bana lakırdı söylemesine

ÇALIKUSU 83

fırsat vermemek için sirret bir yaygara. Bereket versin öteki çocuklar da ayrı

perdeden, ayrı tempodan baska yaygaralar koparıyorlar, bahçeyi cehenneme çeviriyorlardı.

-Beni de, Feride Abla. Beni de. Beni de.

-Hayır, hiçbirinizi almayacağım, korkuyorsunuz.

-Korkmayız Feride Abla, korkmayız, korkmayız, korkmayız.

Bu esnada evin penceresinden teyzemin sesi isitildi:

-Feride, onların da biraz gönlünü ediver, canım.

-Teyze, böyle söylüyorsunuz ama, düserlerse, bir yerleri kırılırsa sonra beni

haslarsınız.

-A kızım, çocukları düsürtmek sart değil ya. Yavaş sal-layıver.

-Teyze, bilmez gibi söylemeyin, rica ederim. Kırk yıllık Çalikusunu daha tanımadınız mı? Bana güven olur mu? Uslu uslu baslarım. Sonra salıncak gidip

geldikçe şeytan yavas yavas dürteler: "Haydi, haydi. Biraz daha!" diye.
"Etme,
eyleme, yanımda çocuklar var!" diye cevap veririm. Fakat o: "Haydi
Feride, haydi
Feride!" diye tekrar eder. Bu kadar tesvike bir zavallı Çalıkusu nasıl
dayanır,
insaf etsenize!
Gevezeliğim tükeniyor, fakat arkam dönük olduğu halde, kuzenimi omuz
basımda
hissediyordum. Sesim kesilir kesilmez onun başlayacağına hiç şüphem yok.
Ne
yapmalı? Onunla yüz yüze gelmeden nasıl kaçmalı?
Eteklerime bir çocuğun sarıldığını görüyorum, koltuklarının altından
tutarak
havaya kaldırıyorum. Bu, misafirlerimin en miniminisi, yedi, sekiz
yasında bir
bebektir. Yüzünü yüzüme yaklaştırarak:
-Hatırın kalmasın ama, seninle hiç olmaz diyorum. Bu tombul yanacıkları
kanatırsak ne olur?
Çocuğun arkasını bir gölge kaplıyor. Bu, Kâmrân'dır. Bu bası basımdan
ayırır
ayırır onunla yüz yüze, göz göze geleceğime hiç şüphem yok. Artık
kurtuluş
çaresi kalmadı. Ondan

Resat Nuri Güntekin

kaçınmak, korkmak dünyada kibrim yediremeyeceğim şey, onun için küçüğü kollarımdan indiriyorum ve dimdik Kâm-ran'ın gözlerine bakıyorum:
-Haydi küçük, Kâmran ağabeye yanas, o, hanım gibi nazlı, nazik bir çocuktur.
Ninnisi eksik bir sütnine gibi seni sarımsadan, yormadan uslu uslu sallar. Yalnız, fazla kıpırdama. Çünkü nazik kollan seni zapt edemez, tkiniz de düşersiniz.
Niyetim, gözlerim gözlerine dikili, ona baş eğdirip neticeye kadar bu küstah ve zalim alaya devam etmek. Fakat o, gözlerini kaçırmıyor, mendilimle tozlu avuçlarımı silmeye başlıyorum.
Kâmran:
-Eğleniyorsun öyle mi yaramaz? dedi. Simdi görürüz, beraber sallanacağız. Çevik bir hareketle ceketini çıkardı. Müjgân'ın kollarına fırlattı.
Teyzem pencereden:
-Aman, Kâmran, çocukluk etme. O canavarla basa çıkamazsın, bir yerini kırar, diye bağıırıyordu.
Çocuklar, eğlenceli bir şey seyredeceklerini anlayarak geri çekildiler. Biz salıncağın yanında yalnız kaldık.
Kuzenim gülerek:
-Ne bekliyorsun, Feride? dedi. Korkuyor musun? Bu sefer yüzüne bakmaya cesaret edemeyerek:
-Ne münasebet, dedim ve salıncağa atladım.
Dpler gıcırdadı, salıncak yavaş yavaş hareket etti.
Ben, ihtiyatlı davranıyor, çok zorlu olacağını hissettiğim bu sallanmada kuvvetimi muhafaza etmek için dizlerimi hafif çe bükmele iktifa ediyordum.
Gitgide süratimiz artmaya, gürgen, gittikçe çoğalan yaprak hısırtılılarıyla sarsılmaya başladı.
ikimiz de dislerimizi sıkıyor, bir kelime bize biraz kuvvet zayı ettirecekmiş gibi susuyorduk.

ÇALIKUSU__ 85

Hareketin sarhosluğu yavaş yavaş beni sarıyor kendimden geçiyordum. Alaycı bir sesle:
-Pisman olmaya başladınız mı acaba? diye sordum. O da, gülerek.
-Kimin pisman olacağını görürüz, dedi.
Dağınık saçlarının arkasından, pırıl pırıl yanan yeşil gözleri bende garip bir kin; bir zulüm meyli uyandırıyor. Kuvvetle dizlerimi bükerek salıncağa çılgın bir sürat verdim. Simdi, her gidiş ve geliste basımız yaprakların içine dalıp çıkıyor, saçlarımız birbirine karışıyor. Bir aralık, bir rüya içinde gibi teyzemin "Yeter, yeter!" diye bağıran sesini isittim.

Bunu Kâmrân da tekrar etti: .

-Yeter mi, Feride? dedi.

-Onu size sormalı, diye vecap verdim.

-Benim için hayır, dedi. Müjgân'dan öğrendiğim güzel seyden sonra,
yorulmama
imkân yok...

Dizlerim birden bire gevseidi, iplerin elimden kurtulmasından korktum.

Kâmrân, devam etti:

-Bunu ümit ediyordum. Ben, buraya senin için geldim Feride...

-inelim artık, düşeceğim, diye yalvardım. O, düşkünlüğümü anlamadı:

-Hayır, Feride, dedi. Benimle evlenmeye razı olduğunu ağzından isitmeden
seni

bırakmam, beraber düşüp ölünceye kadar.

Dudakları saçlarımın arasından alnıma, gözlerime dokunuyordu. Dizlerim
büküldü;

birbirine kenetlenmiş ellerim açılmamakla beraber kollarım iplerin
etrafına

kaydı. Kâmrân, beni bu esnada kavramamış olsaydı, muhakkak düşecektim.

Fakat

onun kuvveti beni muhafaza etmeye kâfi değildi. Muvazenesi bozulan
salıncağın

birdenbire dönen ipleri arasında yere yuvarlandık.

Resat Nuri Güntekin

Hafif bir sersemlikten sonra gözlerimi açtığım zaman kendimi teyzemin kucağında buldum.

Islak bir mendille sakaklarımı siliyor:

-Bir yerin acıyor mu, kızım? diyordu.

-Hayır teyze, dedim.

-Öyleyse niçin ağlıyorsun? Gözlerindeki yaslar ne?

-Ben mi ağlıyorum, teyze? Basımı teyzemin göğsüne soktum:

-Düsmeden evvel ağlamış olacağım, teyze dedim.

Üç gün sonra, Ayse Teyzem'le Müjgân da bize katılmış olarak sürü sepet istanbul'a dönüyorduk. Havadisi oğlunun bir mektubuyla öğrenen Besime Teyzem ile

Necmiye bizi, Galata rıhtımında karşılamaya kosmuşlardı.

Nisanlılığımın ilk haftaları herkesten kaçmakla geçti. Bunların basında Kâmran

geliyordu. O, benimle yalnız kalmak, beraber gezinmek ve konuşmak istiyordu.

Zannederim, bu, her nisanlı gibi onun da hakkıydı. Fakat ne çare ki, ben dünyadaki nisanlıların en acemi ve vahsisiydim. Kâmran'ın bana doğru geldiğini

gördüğüm zaman ürkmüş bir at gibi patır patır kaçıyordum, arkamdan sapan taşı

yetisemiyordu.

Müjgân vasıtasıyla ona bir ültimatı verdim. Karsı karsıya geldiğimiz zaman

benimle nisanlı gibi konuşmayacaktı. Sözünü tutmazsa her şeyi bozacağımı yeminlerle söylüyordum. Müjgân, Tekirdağ'da olduğu gibi burada da ara sıra beni

yatağında sıkıştırıyor:

-Niçin bu deliliği yapıyorsun, Feride? diyordu. Biliyorum ki, onu ölesiye seviyorsun. Bunlar, sizin en güzel zamanlarınızdır. Kim bilir, onun sana söyleyecek ne güzel seyleri vardır...

Müjgân, bazen bu kadarla kalmıyor, incecik elleriyle saçlarımı oksayarak onun

ağzından konuşuyordu.

ÇALIKUSU 87

Yatağında büzülerek:

-istemiyorum... Korkuyorum, utaniyorum, tuhaf bir şey iste...

Anlatamayacağım

ki, diye sızıldanıyor, daha üstüme varırsa ağlıyordum.

Sonra, beni bırakıp yatmaya gittiği zaman Kâmran'ın söylediği seyleri kendi

kendime tekrar ediyor, bu kelimelerin ahengi içinde uykuya dalıyordum.

Teyzem, bana özene bezene bir nisan yüzüğü yaptırmıştı. Benim yaralı parmaklanma

yakısmayacak kadar göz alıcı, zengin taşı vardı...

Bunu teyzem, bir istanbul dönüşünde, beni bir pencere kenarına çekerek bir

sürpriz gibi gösterdiği., karsıki ağaçların içinde kaybolmak üzere olan güneşe

tutup parıldattığı zaman, gözlerimi kapayarak geri çekildim, ellerimi arkama sakladım, kızardığımı göstermemek için yüzümü perdenin karanlığına siper ettim.

Teyzem, beni anlamadı, sevinçle boynuna sarılmayışıma hayret eder gibi:

-Beğenmedin mi yoksa, Feride? dedi. Soğuk bir sesle:

-Çok güzel teyze, mersi, dedim.

Bu hareketime, canının sıkıldığı anlaşılıyordu. Mamafih, bu, uzun sürmedi.

Tekrar gülümsemeye başlayarak:

-Elini uzat da bir tecrübe edelim, dedi. Eski bir yüzüğünü ölçü verdim, insallah dar falan değildir.

Teyzem kolumu zorla çekecekmiş gibi, arkama sakladığım parmaklarımı birbirine

kilitliyordum:

-Simdi imkânı yok, teyze dedim. Daha sonra...

-Çocukluk etme, Feride.

inatla basımı önüme eğdim, ayaklarımın ucuna bakmaya başladım.

-Birkaç gün sonra akrabalarımıza bir küçük davet vereceğiz. Nisan takacağız.

Resat Nuri Güntekin

Yüreğim hızlı hızlı çarpıyordu:

-Dstemem, dedim. Buna mutlaka lüzum görüyorsanız ben mektebe gittikten sonra

yapın.

Güzel bir azarı hak etmistim. Fakat, teyzem, yine büyüklüğün kendinde kalmasını

istedi. Gülümserken dudaklarını kısarak hafif bir alay geçti:

-Nasıl, nisan toplantısında senin yerine bir vekil mi koyacağız? Nikâhta öyledir ama kızım, nisanda henüz böyle bir âdet çıkmamıştır. Verilecek cevap olmadığı için önüme bakmakta devam ediyordum.

Teyzem, alacağım dersin siddetini gidermek için bir eliyle belimden tuttu; ötek eliyle çenemi, saçlarımı, alnımı oksayarak:

-Feride, zannederim ki, artık çocukluğu bırakmak zamanı gelmiştir, dedi. Simdi

senin yalnız teyzen değilim, annenim de... Buna pelc mumnun olduğumu söylemeye lüzum yok değil mi? Sen, Kâmran için, huyunu bilmediğim herhangi bir yabancı kızdan çok daha iyisin. Yalnız... Yalnız biraz fazla havaisin. Çocuklukta bu, belki pek zararlı bir sey değildir. Fakat gitgide büyüyorsun. Büyüdükçe de elbette ağırlasacaksın, akıllanacaksın. Mektebini bitirmene ve evlenmenize asağı yukarı; dört sene var. Hayli uzun zaman. Böyle olmakla beraber sen, nisanlı bir kızsın. Ne demek istediğimi, bilmem anlatabiliyor muyum? Ciddi ve ağırbaşlı olmalısın. Çocukluğa, yaramazlığa, inatçılığa artık nihayet vermelisin. Kâmran'ın ne kadar ince hisli ve nazik olduğunu biliyorsun. Kelimesi kelimesine aklımda kalmış olan bu sözlerde hakikaten yakıp hırpalayacak bir sey var mıydı? Bunu bugün bile anlamıs değilim. Fakat, ne bileyim, teyzemin beni kıymetli oğlu için biraz küçük gördüğü korkusunu seziyordum. Nasihatlerinin nasıl tesir ettiğini anlamak ister gibi: - Simdi artık anlastık, değil mi, Feride? dedi. Sırf akraba ve bir iki yakın dost için bir nisan ziyareti yapacağız.

89

ÇALIKUSU

Kendimi çiçeklerle ve avizelerle süslü bir masada simdiye kadar alısmadığım bir tuvaletle, bambaska saçlar ve çehreyle onun yanında gördüm. Bütün bakıslar üzerimize toplanmıştı.

Birdenbire titreyek silkindim:

-imkânı yok bunun teyze, diyerek dörtnala asağı kaçtım.

Müjgân, bugünlerde benim için bir abladan fazla bir sey, hemen hemen bir anne olmuştü. Geceleri odamızda yalnız kaldığımız zaman lambayı söndürüyor, onun hırpalanmaktan büsbütün incelmis vücudunu kollarımın arasına alıyor, cevap vermemesi için elimle ağzını tıkayarak yalvarıyordum:

-Dünyada en acıdığım, alay ettiğim insanlar, nisanlı kızlardı. Ben, onlardan

biri oldum. Onlara yalvar. Kimse bana, nisanlı demesin. Yerin dibine geçiyorum, korkuyorum, ben daha çocuğum. Önümüzde daha dört uzun sene var. O zamana kadar daha büyürüm, alısırım. Kimse bana nisanlı muamelesi etmesin simdi. Nihayet, ağızı serbest kalan Müjgân:
-Peki, diyordu. Yalnız bir şartla. Daha doğrusu iki şartla.
Evvela'benimle boğusmayacaksın. Sonra, onu çok sevdiğini bana, yalnız bana, bir kere daha tekrar edeceksin.
O zaman, Müjgân'in göğsüne yüzümü saklıyor, basımla üst üste birkaç kere "evet" isareti yapıyordum.
Müjgân, vaadinde durmıyordu. Evdekilerden olsun, dışarı-dakilerden olsun kimse yüzüme karşı -nisanlandığımdan- bahsetmiyordu. Arada bir sakalasmaya kalkanlar olursa benden, ağızlarının payını alıyorlar ve susuyorlardı Hatta, bunlardan biri bir gün benden, ağzına bir hafif samarcık da yedi. Fakat bereket versin yabancı değil, kuzenimin ta kendisiydi bu... Benim

90

Resat Nuri Güntekin

tarafımdan gayet haklı bir samarcık; fakat, Allah esirgesin, Besime Teyzem duysa, kim bilir, bana neler yapardı.
Böyle olmakla beraber, yine de köskte pek rahat sayılmazdım. Mesela, mevkiim büyüdüğü için, günün birinde beni evin daha hatırlı bir odasına taşıyorlar,

perdelerimi, karyolamı, gardırobumu değistiriyorlardı ve bunun sebebini sormaya, tabii cesaret edemiyordum.
Bir gün, araba ile Merdivenky'nde bir köy düğününe gidilecekti. Araba, kalabahkaydı. Bos bulundum:
-Arabacının yanma bineyim, dedim.
Bir kahkaha ko-ptu. Ben, kızarak ks ks arabaya bindim.
Eskiden olduğu gibi ara sıra mutfaktan kayısı kurusu falan asırmaya gittikçe
hain a-ı:
-Ne istersen açık yeyiver, kkhanım. Gayrı zatınıza hırsızlık yakısmaz, diye benimle alay ediyordu.
Kimse, henüz bir sey söylemediği halde artık sokaktan ocuk çağırmaya da cesaret edemiyordum. Kırk yılda bir ağaca çıkmak için bucak bucak saklanmak ve geceyi beklemek lâzım geliyordu. Fakat, bunların arasında en basa ıkılmazı, Kâmran'dı.
Vakanın son günleri köskte, onunla kovalamaca oynamakla geçti diyebilirim.
O, beni yalnız yakalamak için fırsat arıyordu. Ben, bütün seytanlığımı, kendimi تنها bir yerde kıstırmamaya sarf ediyordum.
Ara sıra bana teklif ettiği araba gezintilerine yanasmıyor, pek fazla ısrar ederse yanımıza -Müjgân'dan baska- birini alıyor ve yolda mütemadiyen onunla konusuyordum. Müjgân'dan baska diyorum çünkü Müjgân'ın yolda beni; onunla yalnız bırakmak için kamayacağına, yahut da lüzumsuz gevezelikler etmeyeceğine emniyetim yoktu.
Kâmran, bir gün bana:
-Biliyor musun, Feride, beni bedbaht ediyorsun dedi.

r

ÇALIKUSU 91

Kendimi tutamadım:

-Simdiden mi? dedim.

Bu suali, o kadar komik bir hayretle sormuştum ki, ikimiz de gülmeye başladık.

-Müjgân'a söylediğini bir kere de senin ağzından isitmek istiyorum.

Zannederim

ki, bu benim hakkım

Müjgân'a ne söylediğimi hatırlamıyormusum gibi yalandan gözlerimi havaya kaldırdım, dsndm. Sonra:

-Evet, ama, dedim. Müjgân kız. Cariyeniz de, zannederim, yle. Aramızda konu-umuz her sey, herkese söylenemez.

-Ben herkes miyim?

-Yanlıs anlamayınız. Tipiniz, biraz kadın tipi olmasına rağmen erkeksiniz.

Demek ki, bir kız arkadasa söylenecek her sey bir erkeğe tekrar edilmez.

-Ben, senin nisanlın değil miyim?

-Galiba bozusacağız. Biliyorsun ki, ben bu kelimeyi istemiyorum
-Görüyorsun ki, kendime bedbaht demekle hakkım var. Yine belki ağzıma vurursun diye kelimeyi söylemeye cesaret edemiyorum. Fakat sana karşı, kimse için duymadığım bir his var içimde...
Ne vakitten beri, kaçtığım kapana tutulmak üzere olduğumu anladım.
Konusursam,
ya sesim titreyecekti, ya baska bir münasebetsizlik yapacaktım. Kâmran'ın sözünü ağzına bırakarak sokağa doğru bir kosu kopardım.
Onun da, arkamdan geleceğini zannediordum. Fakat öyle bir şey isitmeyince yavasladım; biraz sonra, usulca arkama baktım.
O, sadece ağaçlardan birinin altındaki bir kamış kanepeye oturmuştu.
Kendi kendime:
-Galiba ben, ayıp yapıyorum, dedim.

Resat Nuri Güntekin

11,1i!
Öyle sanıyorum ki, Kâmran bu esnada bana baksa pismanlığımı anlayacak, tekrar yanıma gelecekti ve galiba, ben de artık kaçamayacaktım.

Kuzenimin oturusunda, hakikaten bedbaht bir insan tavrı vardı. Kendi kendime gayret vermek için söylenmeye başladım:
-Sinsi sarı çıyan. Bu bahçede mesut dulun etekleri arkasından nasıl kostuğunu daha unutmadım. Pekâlâ yapıyorum.
Tatilin son günlerinde basımdan geçen bir kazayı da söylemeden geçemeyceğim.
Kösk halkı bir gün sağ elimin bir parmağının kocaman bir sargı beziyle bağlı olduğunu gördüler. Soranlara:
-Bir sey değil, bir parçacık kestim; ziyarı yok, kendi kendine geçer, diyordum.
Teyzem yarayı inatla sakladığımı fark edince:
-Mutlaka bir yaramazlık ettin. Ehemmiyetli bir sey ki, saklıyorsun. Bir hekime gösterelim, basımıza bir is açar, diyordu.
Hakikat suydu: Teyzem, beni bir gün yatak odasındaki gardırobundan galiba bir mendil almaya göndermişti. Gardırobun aralık bir gözünde mavi kadife kaplı bir mahfaza gördüm. Bu, benim nisan yüzüğümüdü. Onu bir dakika parmağında seyretmek hevesine karşı koyamadım. Fakat, bu kapris, bana pahalıya mal oldu. Yüzük, teyzemin korktuğu gibi biraz dar yapılmıştı; bir türlü parmağımdan çıkmıyordu.
Manasız bir heyecan içinde bir hayli zorladım, sonra dislerimle çıkarmaya çalıştım. Nafile. Ben, uğrastıkça parmak sisiyor, yüzük büsbütün daralıyordu.
Söylesem muhakkak bir çaresini bulacaklardı. Fakat, nedense, bu yüzükle yakalanmak fena halde kibrim dokunuyordu. Dste o zaman, parmağımı bir sargı ile bağladım. Tam iki gün vakit buldukça odama kapanıp sargıyı çıkararak kendi kendime saatlerce uğrastım. Üçüncü gün, hakikati utana sıkıla tey

ÇALIKUSU 93

zeme itiraf etmeye hazırlandığım bir zamanda yüzük kendiliğinden çıkıvermesin mi?

Niçin? herhalde, geçen iki gün içinde üzüntü ve sıkıntıdan zayıflamış olacaktım.

Tatilin son günü, hazırlığa başlamıştım. Kâmran, buna itiraz etti:

-Bu kadar aceleye ne lüzum var. Feride? Birkaç gün daha kalabilirsin, dedi.

Fakat ben, model bir talebeymişim gibi razı olmuyor:

-Sörler, mutlaka mektep açıldığı gün gelmemi tembih ettiler. Bu sene de dersler

çok sıkı, diye çocukça bahanelerle inat ediyordum.

Kâmran, bu ısrarım karşısında yine bir hüzün ve dalgınlık nöbeti geçirdi.

Ertesi gün, beni mektebe götürürken hiç konuşmadı ve ayrılacağı zaman:

-Benden bu kadar çabuk kaçmak isteyeceğini ummaz-dım, Feride, diye sitem etti.

Zaten, pek öyle akıllı basında, çalışkan bir talebe değildim. Üstelik, bu dert

çıkınca büsbütün kendimi sasırdım.

Dlk üç ayın notları son derece fena gitti. Bu, bir gayret yapıp kendimi toplarlamazsam, sınıfta kaldığının resmiydi.

Bültenler dağıtıldığı günün akşamı Sor Aleksî, beni bir köseye çekti.

-Notlan beğendin mi, Feride? dedi. Bedbin bir tavırla basımı saklayarak:

-Epeyce bozuk Ma Sor, dedim.

-Epeyce değil, pek çok. Ben sizin bu kadar düstüğünüzü hatırlamıyorum.

Halbuki

bu sene başka türlü çalışacağını umardım.

94

Resat Nuri Güntekin

-Hakkınız var. Bu sene geçen seneden bir yas daha büyüğüm.

-Sadece o kadar mı?

Garip sey! Sor Aleksî, çenemi oksuyor, manalı manalı gülüyordu. Ne yapacağımı

sasırarak gözlerimi gözlerinden kaçırdım.

Ah bu Sörler! Dünyaya ait hiçbir seyin farkında görünmemelerine rağmen en küçük

dedikoduları bilirler, öğrenirler. Kimden? Nasıl? On sene aralarında yasadığım

ve öyle pek alık, salak bir kız olmadığım halde bunu bir türlü anlayamamışımdır.

Ben, bir bahane ile kendimi kurtarmaya uğrasırken, Sor Aleksî, daha açıldı:

-Zannedirim ki, bültendeki numaraları herkese göstermekten

sıkılacaksınız,

dedi.

Arkasından daha ağır bir tas:

-Bu sene sınıf geçemezseniz bir sene, bir uzun sene daha burada beklemek tehlikesi var.

Baktım ki, taarruza geçmezsem Sor Aleksî'den yakamı kurtarmaya imkân yok. Çaresiz, yüzsüzlüğü ele aldım, yalansı bir saflıkla:

-Tehlike mi? Niçin tehlike? diye sordum.

Sor Aleksî, kadınca konuşmasının zaten son hadlerine varmıştı. Bundan ilerisine

gitmek, aşağı yukarı, benimle yüz göz olmak demekti. Mağlup olduğunu bana göstermekten çekinmeyen koket bir tavırla yanağıma bir fiske vurdu:

-Onu, sen kendi kendine bulabilirsin, dedi ve yürüdü.

Misel, bu sene mektepte yoktu. Olsaydı, muhakkak, beni, konuşmaya mecbur edecek,

zihnimdeki perisanlığı büsbütün arttıracaktı.

ÇALIKUSU 95

Bir sene evvel uydurma bir masaldan bahsederken ne kadar serbest ve farfaraysam

bu sene hakikaten nisanlı bir kız vaziyetine düştükten sonra o kadar korkak

olmustum. Arkadaşlarımdan beni tebrik edenleri kısa, kuru bir tesekkürle basımdan savıyor, yıllısmak meylini gösterenlere yüz vermiyordum.

Yalnız, bir tanesi, bizim taraflardaki bir ermeni doktorun kızı, bu inadımı

yenmeye muvaffak oldu. Hafta tatillerini mektepte geçiriyordum. Üç ay içinde, ya

iki ya üç gece eve çıkmıştım.

Sebebini kendim de pek iyi bilmediğim bu inat, Besime Teyzem'le

Necmiye'yi

gücendiriyor, Kâmran'a ne düşüneceğini, ne yapacağını sasırtıyordu. O, ilk

aylarda her hafta mektebe uğruyordu. Sörlere bir şey söylemeye cesaret edememekle

bareber bir nisanlının bir talebeyi ziyaret etmesini skandal

addiyorlar,

kuzenimin beni parloir'da beklediğini haber verirken, yüzlerini eksitiyorlardı.

Ben, parloir'ın mahsus açık bıraktığım bir kapı kanadına dayanıyor, ellerimi

mektepe gömleğimin kayış

kemerlerine sokarak ayakta nihayet beş

dakika

konuşuyordum. Kuzenim, ara sıra bana, mektup yazmayı da teklif etmişti.

Fakat

Sörlerin, gelen mektupları, Türkçe bilen birisine okuttuktan sonra yırtmak

âdetleri olduğunu söyleyerek vazgeçirmiştim.

Bu ziyaretlerin birinde, aramızda hiç hoş

olmayan bir konuşma geçtiğini

hatırlıyorum.

Kâmran, uzak durmama sinirlenerek kapıyı zorla kapamak istemisti. Fakat,

o

yaklaşırken ben, kendimi dışarı atmaya hazır bir vaziyet almış, alçak sesle:
-Rica ederim Kâmrân, demistim. Biliyorsunuz ki, odada görünür görünmez kaç delik varsa, o kadar da göz vardır. O birdenbire duraladır
-Nasıl olur, Feride? Biz nisanlıyız. Yavaş yavaş omuzlarımı kaldırdım:

96
Resat Nuri Güntekin

-iste, asıl o bozuyor ya dedim, bir gün: "Ziyaretleriniz biraz sıkça oluyor.
Affedersiniz ama, burasınının mektep olduğunu hatırlamanız lâzım gelir!" yolunda bir söz isitmek istemezsiniz...
Kâmrân, bembeyaz kesildi ve o günden sonra bir daha mektebe uğramadı. Yaptığım, hakikaten fenaydı. Fakat, başka çare yoktu. Kâmrân'ın yanında sınıfa dönüş, bütün basların bana çevrilmesi, yürekler acısı bir seydi. Ne anlatıyordum? Evet, bir gün doktorun hafta tatilinden dönen kızı bana:
-Kâmrân Bey, Avrupa'ya gidiyormuş, öyle mi? dedi. Birdenbire sasaladım:
-Nereden bu haber? dedim.
-Babamdan Madrid'deki amcası çağırmış. "Bilmiyorum" demeyi kibrimde yediremedim.
-Evet, öyle bir fikir var; küçük bir seyahat, dedim.
-Pek küçük değil, sefaret kâtibi oluyoruz.
-Çok az kalacak.
Konuşmayı bu kadarla keserek ayrıldık. Arkadasımın babası, bizim köşkten ayağı eksik olmayan bir insandı. Aile dostumuz gibi bir seydi. Havadisın doğru olması mümkündü. Fakat, nasıl oluyor da, bana bir sey söylemiyorlardı. Günleri hesapladım. Yirmi günden beri köşkten haber alamamıştım.

O gece hep bu meseleyi dsndm. Kâmran'a gösterdiğim manasız uzaklığı unutuyor,
bu kadar mühim bir seyi bana haber vermediği için içimden darılıyordum.
Dsin
nihayetinde biz artık birbirine bağlı iki insandık.
Ertesi gün, persembeydi. Hava, açık olduğu için oğleden sonra gezmeye
ıkacaktık, tim içime sığmıyordu. Bu dsnceler içinde bir gece daha
geçirmek
fikri beni korkuttu.
Sor Süperiyör'e giderek teyzemin hasta olduğunu söyledim ve izin istedim.

r

ÇALIKUSU 97

Allahtan o gün, srlerden biri Kartal'a gidiyordu. Erenköy istasyonuna kadar
beraber gitmek sartıyla, Sor Süperiyör, istediğim izni verdi.
Elimde küçük valizimle kske vardığım zaman ortalık kararmak üzereydi.
Kapıda beni, kskn köpeği karsıladı. Bu, ihtiyar köpek, son derece
agzly ve
dalkavuktu. antamda, iyi kötü daima yenecek bir sey bulunduğunu bildiği
için
yolumu kesiyor, karsımda ayağa kalkarak geri geri yürüyor, n ayaklarıyla
bana
tutunmaya alıslıyordu. Ağaçların arasından Kâmran'ın bana doğru gelmekte
olduğunu görerek yere meldim, köpeğin üstüme srnmesini istemediğim
kirlili
ayaklarını yakaladım.
O, kocaman ağzını güler gibi açarak dilini sarkıtıyor, ben, onun burnunu
sıkıyordum. Hasılı, aramızda bir oyun, bir cilvelesmedir gidiyordu.
Kâmran ta yanıma geldiği zaman kesfetmis gibi görünerek:
-Su glse bakınız, dedim. Aman, ne kocaman ağız! Timsaha benzemiyor mu?
O, simdilik dudağında acı bir tebessümle yalnız bana bakıyordu.
Köpeği bırakarak eteklerimi silkeledim; mendilimle ellerimi de sildikten
sonra
birini kuzenime uzattım:
-Bonjur, Kâmran, teyzem nasıl? Ehemmiyetli bir sey değil insallah...
O, biraz hayretle:
-Annem mi? diye sordu. Annemin hiçbir seyi yok. Hasta diye mi duydun?
-Evet, hasta diye isittim de merak ettim; pazara kadar sabredemeyerek
izin
aldım.
-Kim söyledi?
Yeni bir yalan uydurmaya vakit olmadığı için:
-Doktorun kızı, dedim.
alıkusu - F7

98

Resat Nuri Güntekin

-O mu sana söyledi?

-Evet, söz arasında: "Babamı size çağırıldılar, galiba teyzeniz hastaymıs" dedi.

Kâmran, hayret ediyodu:

-Yanlıs olacak. Hatta doktor, son günlerde, ne annem, ne de baskası için köske uğradı.

Bu nazik bahis üzerinde fazla durmadan:

-Çok sevindim, dedim. Öyle merak ediyorum ki... Onlar, tabii, içerdeler...

Çantamı yerden alarak yürümek istedim. Kâmran, elimden tuttu:

-Neden bu acele Feride? Adeta benden kaçyorsun! dedi.

-Ne münasebet, dedim. Botlarım sıkıyor da... Zaten içeriye beraber gidecek

değil miyiz?

-Evet, ama, içeride de, çaresiz herkesle bareber konuşacağız. Halbuki, ben

seninle yalnız konuşmak istiyorum. Heyecanımı gizlemek için alaycı bir tavır

olarak:

-Emir sizin, dedim.

-Mersi. O halde, istersen kimseye görünmeden bahçede biraz dolasabiliriz. Kaçmamdan korkuyor gibi elimi bırakmıyordu. Öteki eliyle çantamı aldı.

Yan yana

yürümeye başladık. Nisanlandık ni-sanlanalı ilk defa yan yana...

Yeni yakalanmış bir kusun yüreği, göğsünde nasıl atarsa benimki de öyle atıyordu. Fakat zannederim ki, beni bıraksa da artık kaçmaya kuvvet bulamayacaktım.

Birbirimize bir sey söylemeden bahçenin sonuna kadar yürüdük. Kâmran, beklediğimden çok fazla müteessir ve dargın görünüyordu. Bu üç ay içinde ne olmuştur, aramızda ne değişmişti, bilmiyorum. Fakat, bu saatte kendimi ona karşı suçlu görüyor, şimdiye kadar gösterdiğim vahsiliğe pisman oluyordum.

ÇALIKUSU 99

Kıs ortasında olduğumuzu unutturacak kadar güzel ve sakin bir aksamdı. Etrafımızdaki kuru dağ

tepeleri bir mercan kızıllığı içinde yanıyordu. Kâmran'a karşı suçlarımı bu kadar kolay kabul etmemde bunun da mı tesiri vardı acaba, bilmiyorum.

Bu saatte, onun gönlünü alacak bir kelime bulmak benim için dayanılmaz bir

ihtiyaçtı. Fakat, aklıma hiçbir sey gelmiyordu.

Artık geri dönmekten başka yapılacak is kalmayınca Kâmran:

-Suraya biraz oturabilir miyiz, Feride? dedi.

-Sen, nasıl istersen, dedim. Vakadan sonra ilk defa sen diyordum. Kâmran, pantolonuna dikkat etmeden oradaki bir kayanın üstüne oturuverdi. Onu, hemen

kolundan tutup kaldırdım:

-Sen, naziksin; kuru yere oturma, dedim ve arkamdaki lacivert pardösüyü çıkararak oturacağı yere serdim.

-Ne yapıyorsun, Feride? dedi.

-Hasta olmaman için, dedim. Zannederim ki, seni muhafaza etmek bundan sonra

benim vazifem oluyor.

Kuzenim bu sefer de galiba kulaklarına inanamadı:

-Ne söylüyorsun, Feride? dedi. Bunu sen mi bana söylü-yosun?

Nisanlandığımızdan

beri senden isittiğim en tatlı söz.

Basımı önüme eğdim ve sustum.

Kâmran, pardösümü tekrar eline almıstı. Oksar gibi hareketlerle kollarına,

yakasına, düğmelerine dokunuyordu.

-Sana biraz sitem yapmaya hazırlanıyordum, Feride, dedi. Fakat şimdi hepsini

unuttum. Gözlerimi kaldırmadan:

-Ben sana bir sey yapmadım ki, dedim. O, beni tekar vahsilestirmekten ürküyormuş

gibi yanıma yaklasmaktan korkarak:

-Zannederim ki, yaptın, Feride, dedi. Hatta fazlaca bile.

100

Resat Nuri Güntekin

Bir nisanlı, bu kadar ihmal edilir mi? içimde fena süpheler de uyandı.

Sakın

Müjgân yanılmış olmasın?

istemeden güldüm. Kâmran, merakla sebebini sordu, evvela cevap vermek istemedim.

Fakat, o, ısrar edince gözlerimi kaçırarak:

-Müjgân yanılıydı, böyle olmazdı ki, dedim.

-Böyle ne demek? Yani benim nisanlım mı? Gözlerimi kapayarak üst üste iki defa

basımı salladım.

-Feridem!

Bir küçük feryada benzeyen bu ses hâlâ kulağımdadır. Gözlerini açtım ve onun

büyümüş

gibi görünen gözlerinde iki iri yaş

damlası gördüm.

-Beni, bu dakika içinde o kadar mesut ettin ki, ölürken aklıma gelirse ağlayacağım. Öyle yüzüme bakma. Sen daha pek küçüksün. Mümkün değil, öyle seyleri anlayamazsın. Hepsini unuttum artık.

Kâmran, bileklerimi tutmustu. Onları geri çekmedim, fakat hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladım. Bu, böyle bir nöbetti ki, Kâmran, adeta korktu.

Aynı yollardan geriye dönerken ben, hâlâ ikide bir içimi çekiyor ve hıçkırıyordum. O, artık bana elini dokundurmaya cesaret edemiyordu.

Fakat, ben

onun gönlünün rahat ettiğini anlıyor ve memnun oluyordum.

-Sen önden gitmelisin, dedim. Ben havuzda yüzümü iyice yıkayacağım. Beni, bu

suratla görürlerse ne derler? •

Birdenbire aklıma gelmiş

gibi Kâmran'a sordum:

-Avrupa'ya bir seyahat varmıs öyle mi? O, cevap verdi:

-Bir fikir. Daha doğrusu, benim fikrim de değil. Madrid'deki amcamın bir tasavvuru. Nereden duydun? Kısa bir tereddütten sonra:

ÇALIKUSU 101

-Doktorun kızından, dedim.

-Doktorun kızı, sana ne çok haberler veriyor, Feride?

Kâmran dikkatle yüzüme bakıyordu. Kızarak basımı çevirdim.

-Sakin annemin hastalığı bir bahane olmasın?

-Doğru söyle, Feride. Sen bunun için mi geldin?

Yanıma yaklaştı. Elleriyle basımı oksamak istiyor, fakat ürkütmekten korkuyordu. Halbuki ben, bilâkis, ona alışmaya başlamıştım. Sualini bir kere

daha tekrar etti:

-Tahminim doğru mu, Feride?

Kâmran'ı çok memnun edeceğini hissederek: "Evet" diye basımı salladım.

-Ne güzel... Dünden beri talihim ne kadar değişti!

Ellerini oturduğum koltuğun kenarlarına dayayarak bana doğru eğildi. Bu vaziyette dört tarafımdan kusatılmış

bulunuyordum. Bana el dokundurmadan

yaklaşmak için kurnazca bir buluş. Oturduğum yerde kirpi gibi büzülüyor, omuzlarımı kaldırarak geri çekiliyordum. Çok yakın olan yüzüne bakmamak için

mendilimle oynayarak sordum:

-Amcan ne teklif ediyor.

-Olacak gibi değil. Beni, sefaret kâtibi olarak yanına almak istiyor.

Muayyen

bir mesleği, yahut bir memuriyeti olmamasını bir erkek için eksiklik sayıyor.

Ben, tabii onun fikirlerini söylüyorum. "Dlerde bir sefaret memuruyla beraber

Avrupa'ya gitmek belki Feride'yi de memnun edecektir" diyor. Ne bileyim, birtakım sözler...

Bahis ciddileştiği için Kâmran muhararaya nihayet vererek doğrulmustu.

Ben de,

hemen yerimden kalktım.

Konusmamız devam etti:

-Bu teklife niçin "Olacak sey değil" dedin? Avrupa'ya gitmek seni memnun etmeyecek mi?

102

Resat Nuri Güntekin

-O cihetten söylemiyorum. Bundan sonra, ben artık hareketlerimde serbest bir

insan değilim. Hayatıma taalluk eden her şeyi seninle konuşmaya mecburum.

Öyle

değil mi?

-O halde gidebilirsin.

-Demek, benim istanbul'dan ayrılmama razı oluyorsun, Feride?

-Mademki bir erkek için mutlaka bir meslek lazımmıs...

-Sen, benim yerimde olsan gider miydin?

-Zannedirim ki, giderdim. Yine zannedirim ki, senin de şimdi öyle yapman lâzım.

itiraf etmeliyim ki, bu sözleri yalnız dudaklarım söylüyordu. Yoksa, içimden bu

dakikada büsbütün baska türlü konusuyordum. Mamafih, bana da hak vermen lâzım.

"Ben seni bırakıp gideyim mi?" diye sorana baska türlü cevap bulunur mu? Öte taraftan, Kâmran da, bu ayrılışı bu kadar kolay kabul etmeme müteessir

oluyordu. Bana bakmadan odanın içinde bir iki adım yürüdükten sonra döndü, aynı

suali tekrar etti:

-Demek amcamın teklifini kabul etmemi doğru buluyorsun?

-Evet.

-O halde düşünürüz. Kati bir karar vermek için, daha vaktimiz var. Yüreğim hafifçe burkuldu. "Düşünürüz" deyince artık mesele kalmıyor muydu?

Herkesin daima benden istemiş

olduğu gibi, bir büyük insan ağırbaşlılığıyla

konusmaya başladım:

-Ben, daha fazla düşünmeye değer bir sey görmüyorum. Amcanın teklifi hakikaten

hos bir teklif. Kısa bir seyahat hiç fena olmaz.

-Bir memuriyet, o kadar kısa bir sey mi, Feride?

-Doğrusu, pek uzun da sayılmaz. Bir, iki, üç, dört senecik. Göz yumup açmçayakadar geçer... Tabii arada geleceksin de...

ÇALIKUSU 103

Bu bir, iki, üç, dört seneyi parmaklarıyla o kadar kolay sayıyordum ki...

Kâmran'ı bir ay sonra, Galata rıhtımından vapura bindiriyorduk. Onu, Avrupa'ya gitmeye tesvik ettiğim için, arkabala-nmın hepsi beni tebrik ediyorlardı. Yalnız Müjgân, bundan memnun olmadı. Tekirdağ'dan bana yazdığı mektupta, "Hiç iyi yapmadın, Feride" diyordu. "Mani olmalıydın. En güzel senelerinizi ayrı geçirmekte ne mana vardı? Dört sene, biter tükenir sey mi?" Mamafih bu dört sene Müjgân'ın korktuğundan çok daha çabuk geçti. Kâmran tekaüt olan amcasıyla beraber büsbütün istanbul'a döndüğü zaman ben bir ay evvel mektepten çıkmış bulunuyordum. Mektepten çıkmak! Ben, içinde yaşadığım müddetçe bu loş binaya "güvercinlik" adını vermistim. Elimde iyi kötü bir diploma ile kendimi dışarı atacağım günün benim için bir kurtuluş bayramı olacağını söyledim. Fakat günün birinde güvercinliğin kapısı açılınca kendimi; boyumu bir hayli uzatan yeni siyah çarsafım, uzun topuklu iskarpinlerimle sokakta bulunca neye uğradığımı sasırdım. Üstelik teyzem de köskte düşün hazırlıklarına başlamış. Bu, beni büsbütün çileden çıkardı. Kösk, boyacılar, dülgerler, terziler, uzak semtlerden gece yatısına gelmiş akrabalarla dolup bosalıyordu. Hekes, kendine göre bir isle mesguldü. Kimi, simdiden davet mektupları yazıyor, kimi, eksikleri tamamlamak için çarsı pazar doluyor, kimi dikisle uğrasıyordu. Ben, saskınlığımın içinde isi serseriliğe vurmustum. Bir ise yaramak söyle dursun, baskalarının islerine bile engel olacak türlü münasebetsizlikler yapıyordum. Son parti bana, bir delilik arız olmuştü. Eskiden olduğu gibi,

104

Resat Nuri Güntekin

misafir çocuklarını pesime takıyor, köskün altını üstüne getiri-yordum. Her yer gibi, mutfakta da tamir ve boya vardı. Bunun için yeni aşçı, kabını kaçağını arka bahçede kurduğu bir çadıra nakletmiş, açıkta yemek pisirmeye başlamıştı. Bir aksamüstü onun, çadırın önünde tatlı kı/artığını gördüm ve derhal aklıma bir şeytanlık geldi: -Çocuklar, dedim. Siz su kümeslerin arkasına saklanınız. Hiç sesinizi çıkarmayın. Ben.'size tatlı çalıp getireceğim. Aradan beş dakika bile geçmeden elimde dolu bir tabakla küçük arkadaşlarımın

yanına dönüyordum.

En iyisi, çocuklara paylarını dağıttıktan sonra, herbirini bahçenin bir kösesine dağıtmak ve tabağı kümesin içine saklamaktı. Fakat ben bunu, daha doğrusu aşcının, hırsızlığı fark edince hiddetle öteye beriye kosacağını akıl edememistim.

Biraz sonra, mutfak çadırının önünde bir kıyamettir koştum. Aşçı, "Bunu yapanın vallahi billahi kemiklerini kıracağım!" diye bağıırıyordu. Fena halde korkan küçükler beni dinlemeyerek, kaçışmaya başladılar ve süphesiz pek iyi de ettiler.

Çünkü, biraz sonra, aşçı izimizi keşfediyor, elindeki kocaman kepçeyi bir sopa dehsetiyle sallayarak deli gibi üstümüze saldırıyordu.

Hain adam, aralarında beni en büyük gördüğü için, ötekileri bırakıp beni kovalamaya başlamıştı. Bu arada ayağı takılıp yere boylu boyunca yuvarlanınca, hiddeti büsbütün arttı.

Aşçı yabancı, vaziyet ise çok nazikti. Yakalanırsam, derdimi anlatıncaya kadar

hiç olmazsa bir, iki kepçe yiyecek, rezil olacaktım.

Kösk tarafına doğru manevra yapmaya imkân olmadığı için, çaresiz sokak tarafına

kosuyor, çığlık çığlığa haykırıyor-dum.

Allah'tan olacak, sabahtan beri çalısan terzi matmazel, Dilber Kalfa ile beraber

bahçeye hava almaya çıkmış. Yolun bir

ÇALIKUSU 105

kösesinde onlarla karsılasınca, "Geliyor" diye boyunlarına sarıldım ve arkalarına saklandım.

Dilber Kalfa, aşcının kepçesine karşı ellerini uzatarak:

"Ne yapıyorsun, aşçıbası, çıldırdın mı? O, gelin hanım, diye bağırdı. Baska bir zamanda olsaydı, bu kelime için, Dilber Kalfa'yı, mutlaka hırpalardım.

Fakat, o kadar korkmustum ki, ben de gayri ihtiyari onunla beraber bağıırıyordum:

"Vallahi ben, gelin hanımım, aşçıbası!"

Ben, bu aşçı kadar çılgın ve aksi insan görmedim. Kalfa ve matmazelin teminatlarına bir zaman inanmadı. "Yok, böyle hırsız gelin hanım olmaz!" diye

söylendi; neden sonra, akli yatınca da: "Öyleyse aferin gelin hanım sana!" dedi.

"Alırsın öyleyse yeni pantolonu; bak, pantolonun dizkapağını da patlattırdın bana!"

Adamcağız, düstüğü zaman burnunu da çarpıp sıyırmıstı ama, bereket versin, onu

tazminat hesabına katmıyordu.

Gizli kalması için, yaptığım isarlara rağmen, bu komedi duyuldu ve her yemekte

bana bakıp bakıp gülmek âdet sırasına girdi.

*

Düğüne üç gün kalmıstı. Yine her aksamüstü mahut arka bahçenin kapısında çocuklarla ip atlarken, yeni bir hücumu uğradım. Fakat bu seferki hücumu yapan,

ilkinde beni aşçıdan kurtarmaya çalışsan terzi matmazel, altmış yaşında olmasına

rağmen, bu aksam o da bana karşı ateş püskürüyodu.

-Rica ederim, matmazel, birkaç güne kadar size madam diyeceğim. Doğrudur bö

yaptığın? Son provanızı yapmak için yarım saattir sizi arıyorum.

Daha fenası, Besime Teyzem de matmazelle beraberdi ve çatkın çehresi, münakasa

uzarsa ondan yana çıkacağıını gösteriyordu.

106

Resat Nuri Güntekin

-Pardon matmazel, buracıktaydım. Temin ederim ki isitmedim, dedim.

Teyzem, artık dayanamadı, bana çıkısacağı her zaman yaptığı gibi eliyle çenemi

tutup oksayarak:

-Yavrucuğum, sen, kendi sesinden, kahkahandan kimseyi isitecek halde değilsin

ki, dedi. Üç gün sonra da davetlilerimiz arasında yine böyle bir sey yapmandan

adeta korkmaya başladım.

Her zaman, daha hasarı ve hoyrat görünmeme rağmen, o gün benim, en karısık

heyecanlarla sarsıldığım, oksanmak ve anlasılmak ihtiyacıyla için için eridiğim

bir tarihti.

Çenemi teyzemin elinden çekmeden eteklerimi parmaklarımla iki yanından tuttum ve hafif bir reveransla dizimi büktüm:
-Üzülmeysin teyze, dedim. Çok değil, daha üç güncük disinizi sıkmanız lâzım. O zaman benim için, teyzeden başka bir adınız ve sıfatınız olacak. Çahkusu'nun teyzesine yaptığı naz ve sımırıklığı Feride'nin, o hanımefendiye yapmaya cesaret edemeyeceğini size temin ederim.
Teyzemin gözleri yasardı, beni yanaklarımdan öperek:
-Senin her zaman annen oldum ve öyle kalacağım, Feri-dem, dedi.
Taskınlığı o haldeydi ki, ben de onu birdenbire kalçalarından yakalayıp havaya kaldırdım ve tıpkı bana yaptığı gibi yanaklarından öptüm.
Matmazel, ufak bazı rötuslardan başka eksigi kalmayan beyaz elbisemi ellerinde kaldırdığı zaman, kıpkırmızı kesildiğimi hissettim. Odadakileri birer birer oksayıp öperek yalvarmaya başladım.
-Ne olursunuz, siz dışarı çıkın. Gözünüzün önünde giyinmeyeceğim.
Arasında etekli elbisesiyle Çahkusu'nun bir

ÇALIKUSU 107

tavus kusu sekline girdiğini bir tasavvur edin. Aman, ' ne gülünç! Kendim bile güleceğim. "Ne olur, bu iş adi tuvaletle olsun!" diye o kadar yalvardım, kimselere derdimi dinletemedim.
Matmazel, elindeki elbise ile üzerime geldikçe -birisi beni yakalamaya geliyormuş gibi- köselere kaçıyor, tir tir titri-yodum.
Dışarıdakiler, gürültüyü artırıyorlar, mutlaka içeri girmek istiyorlardı.
-Bir parça daha, rica ederim, bir dakikacık, hepinizi çağıracağım, diye yalvardım. Fakat onlar inanmadılar:
-Aldatıyor, soyunduktan sonra çağıracak, diye bağırsarak kapıya dayandılar.

iste o zaman, iki taraf arasında heyecanlı bir uğrasmadır başladı. Dışarıdakiler, çocuk, büyük karmakarışık itiserek, gülüserek kapıyı zorluyorlardı. Ben kollarımın bütün kuvvetiyle içeriden müdafaa ediyordum. Sofada demirli potinleriyle tepinerek: "Hücum... Hücum... Muharebe var" diye bağrısın çocukların sesine bütün kösk halkı kosuyordu. Matmazel, omuz basımdan: -Yapmayınız, Allah askına, çekilin, elbise parçalanıyor, diye bağırıyor, fakat sesini isittirmeye muvaffak olamıyordu. Bir aralık, nedense gürültü kesilir gibi oldu. Kapıya bir ayak sesi yaklaşıyordu. Kâmran'ın sesi: -Aç, Feride, benim. Bana yasak yok tabii. Bırak, sana yardıma geleyim, dediğini isittim ve büsbütün çıldırdım. Bu sefer: -Hepsi gelsinler, ziyarı yok, sen olmaz. Sen Allah askına git. Vallahi ağlayacağım, iyice yalvarmaya başladım. Fakat Kararan, bu yalvarışıma aldırmadı, kapıya hızla dayanarak iki kanadını ardına kadar açtı.

108

Resat Nuri Güntekin

Ben çığlık çığlığa odanın bir kösesine kaçtım ve elime geçirdiğim bir mantoya sarılarak büzüldüm. Matmazel, bayılacak haldeydi: -Güzelim elbise gitti, diye adeta saçını, basını yoluyordu. Kâmran mantoyu bir ucundan tuttu ve gülerek: -Mağlubiyetini artık teslim etmen lâzım Feride, dedi. Aç, elbiseni göreyim. Bende, artık ne ses vadi, ne hareket. O, biraz bekledikten sonra devam etti: -Feride, şimdi sokaktan geldim. Çok yorgunum. Uğrastırma beni, elbiseni o kadar merak ediyorum ki, inat edersen zora müracaat etmek mecburiyetinde kalacağım. Bak, bese kadar sayıyorum: Bir iki, üç, dört, bes... Kâmran mümkün olduğu kadar geciktirdiği bu besten sonra, mantomun ucunu çekince yüzümü gözyaşlarına bulanmış gördü, fena halde sasırdı ve yarı zorla odayı bosaltarak kapıyı kapadı. Matmazelin hayretten dili tutulmuştu. Kâmran da aşağı yukarı o haldeydi, biraz sonra mahcup ve müteessir bir sesle: -Affet beni, Feride, dedi. Ben, sana küçük bir saka yapmak istemistim. Buna hakkım var sanıyordum. Fakat, hâlâ o kadar çocuksun ki... Beni affediyorsun

değil mi?

Basımı hâlâ mantomun içinde saklayarak cevap verdim:

-Peki ama sen, hemen odadan çıkmalısın.

-Bir şartla. Seni bahçenin nihayetindeki kayanın yanında bekleyeceğim. Hatırlıyor musun, dört sene evvel bir akşam, seninle orada barışmıştık. Simdi de

öyle yapacağız. Söz mü?

Kısa bir tereddütten sonra:

-Peki, gelirim, dedim. Ama sen, simdi git.

Zavallı matmazelin bu acayip tabiatlı gelinle konuşmaya bile artık cesareti

kalmamıstı. O, ağzını açmadan beni soyduktan sonra, tekrar kısa etekli pembe

elbisemi giydim, üstüne siyah mektep önlüğümü geçirdim, sonra Müjgân'ın bile

yüzüne

ÇALIKUSU 109

bakmadan odadan kaçtım ve gözlerimdeki kırmızılık geçinceye kadar soğuk su ile

yüzümü yıkadım. Bahçeye indiğim zaman ortalık kararıyordu. Simdi asıl mesele,

kendimi kimseye göstermeden onun yanına kapağı atmaktı.

Kendi kendime dolasıyor gibi yaparak, mutfağın arkasından dolastım, asçı ile bir

iki kelime konustum. Sonra ağır ağır dış kapıya yürümeye başladım.

Maksadım,

izimi büsbütün kaybettirdikten sonra bahçe duvarının dibinden onun yanına inmekti. Fakat...

*

Daima açık duran sokak kapısının dışında siyah çarsafılı, uzun boylu bir kadın

gözüme ilisti. Peçesi kapalıydı. Köskten bir sey sormak istediği halde, içeri

girmeye cesaret edemiyor gibi bir hali vardı.

Kâmran, epeyce zamandan beri beni bekliyordu. Bu peçenin altından bir bildik çehresi çıkmasından ve beni söze tutmasından korkarak yolunu değiştirdim ve ağaçların arkasına da-laya çalıştım. Fakat.o, birdenbire beni çağırdı. -Küçükhanım, biraz zahmet eder misiniz, efendim? Çaresiz, döndüm, kapıya doğru yürümeye başladım: -Buyurunuz hanımefendi, bir emriniz mi var? -Merhum Seyfetin Pasa'nın köskü değil mi? -Evet, efendim. -Siz köskten misiniz, efendim? -Evet. -O halde sizden bir ricada bulunacağım. -Emrediniz, efendim. -Ben, Feride Hanımefendi ile görüşmek istiyorum. Hafifçe irkildim, gülmek için basımı eğdim, ilk defa isittiğim bu "hanımefendi" sözü bana öyle tuhaf geliyordu ki... Feride Hanı-mefendi'nin ben olduğumu mümkün değil, söylemeye cesaret edemeyecektim. Dudaklarımı ısırarak:

110

Resat Nuri Güntekin

-Çok âlâ hanımefendi, dedim. Buyurun, lütfen içeri; köskten sorarsanız size Feride Hanım'ı çağırırlar. Siyah çarsaflı kadın, kapıdan girmiş yanıma yaklaştı: -Size tesadüfüm çok iyi oldu, çocuğum, dedi. Sizden bir yardım rica edeceğim. Benim Feride Hanım'la yalnız olarak konuşmama delalet edeceksiniz. Mümkünse kimsenin bundan haberi olmamalı. Hayretle yüzüne baktım. Ortalık kararmış olduğu ve peçesini hâlâ açmadığı için yüzünü fark edemiyordum. Hafif bir tereddütten sonra: -Hanımefendi, dedim. Acayip bir kıyafette olduğum için birdenbire cesaret edemedim. Fakat Feride benim. Kadın, hafif heyecanlandı: -Kâmran Bey'le evlenecek Feride Hanım mı? -Köskte bir tane Feride var hanımefendi, diye gülümsedim. Siyah çarsaflı kadın, birdenbire durmustu. Biraz evvel kendisini Feride ile görüstürmemi sabırsızlıkla istediği halde şimdi karsımda put kesilmesine ne mana vermeliydi? Acaba Feride'nin ben olduğuma hâlâ inanamıyor muydu? Yoksa başka bir sey mi vardı? Merakımı gizlemeye çalışarak tekrar konuşmaya mecbur oldum: -Emrinizi bekliyorum, hanımefendi. Garip sey, kadın hâlâ ağzını açmıyordu.

Biraz ileride ağaçların arasında bir bahçe kanepesi gözüme ilisti:
-isterseniz suraya gidelim, hanımefendi, dedim. Kimse bizi rahatsız
etmeden
konusabiliriz.
Kadının sükûtu, biz kanepeye oturduktan sonra da devam etti. Fakat,
nihayet
karar vermiş
olacak ki, elinin sert bir hareketiyle peçesini kaldırdı ve otuz
yaslarında, zeki ve sinirli bir kadın çehresi meydana çıktı. Havanın
karanlığına
rağmen benzinin korkunç surette sararmış olduğu görülüyordu.

ÇALIKUSU. IH

-Feride Hanım, dedi. Ben, bir eski arkadaşımın zoruyla bir elçi
vaziyetinde
buraya geliyorum. Fakat, üzerime aldığım vazifenin bu kadar güç olduğunu
kestirememistim. Biraz evvel sizi görmek için ısrar ettiğim halde şimdi
adeta
kaçmak istiyorum.
Vücuduma bir titreme yapıstı; kalbim siddetle çarpıyordu. Fakat biraz
cesur
olmazsam onun dediğini yapacağını, kaçacağını hissettim. Mümkün olduğu
kadar
sakin bir tavır takınmaya çalışarak:
-Vazife vazifedir, hanımefendi, dedim. Cesur olmak lazım. Bahsettiğiniz,
beni
tanıyor mu?
-Hayır. Daha doğrusu sahsınızı görmemiş. Yalnız Kâm-ran Bey'in nisanlısı
olduğunuzu biliyor.
-Kâmran Beyi tanıyor mu?

Artık, bende de daha fazla sormaya kuvvet kalmamıstı. Bu dakikada meraklan
çıldırarak gibi olduğum halde, o, sahiden gitmeye kalksa, zannederim
yolundan
çeviremeyecektim.
-Dinleyin beni Feride Hanım. Niçin birdenbire durakladığımı
anlamıyorsunuz.
Burada ermiş, yetismiş
bir hanımla karsılasacağımı umuyordum. Halbuki önüme
adeta bir mektep çocuğu çıktı. Sizi fazla müteessir etmekten korkuyorum.
Tereddütümün
sebebi bu.
Yabancı kadının bana acır gibi bir hali vardı. Bu, izzetinefsime dokundu
ve bana
bütün kuvvetimi iade etti.
Ayağa kalktım, kanepenin önündeki ağaca arkamı dayadım, kollarımı
kavuşturarak
sakin ve hatta vakur bir sesle:
-Bu vaziyette tereddüt doğru değil, dedim. Görüyorum ki, konusacağımız
sey
mühim. Onun için teessürü falan bir tarafa bırakarak açık konusursak daha
iyi
olur.
Kadın benim bu cesur tavrım karsısında biraz kendini topladı ve bir sual
sordu:
-Kâmran Bey'i çok seviyor musunuz?

112

Resat Nuri Güntekin

-Bunun sizinle alakasını göremiyorum, hanımefendi.
-Belki vardır, Feride Hanım.
-Açık konuşmazsak isin içinden çıkamayacağımızı evvelce söyledim,
hanımefendi.
-Peki, öyle olsun. Size Kâmran Beyi, bir baskasının da sevdiğini haber
vermeye
mecburum.
-Olabilir, hanımefendi, Kâmran, birçok meziyetleri olan bir gençtir. Bir
baskasının onu gözüne kestirmiş
olmasında hiç fevkalâdelik görmem.
Bu, bir yaprak bile kımıldamayacak kadar sakın ve güzel yaz aksamında
beklenilmez bir fırtınanın gelip çattığını gayet iyi anlıyor, fakat
nereden
geldiğini anlayamadığım bir kuvvetle buna karsı durmaya kendimi hazır
buluyordum.
Kadına söylediğim son cümlede bir parçajalay bile vardı. Ayağa
kalkmamakla
beraber yerinde doğrulusundan, sinirli bir hareketle çarsafının
eteklerini
düzelterek kanepenin tahtalarını tutusundan, onun da artık bu isi kısa
kesmeye
karar vermiş

olduğunu anladım. Makine gibi çabuk ve adeta renksiz bir sesle söyledi:
-ilk bakışta sizi bir çocuk gibi görmüş olmakla beraber, mükemmel yetişmiş yüksek bir genç kız karşısında bulunduğumu anlıyorum. Kâmrân Bey maalesef sizi lâzım geldiği kadar takdir edememiş. Yahut, ne bileyim, belki takdir ettiği halde geçici bir zaafa kapılmış. Hasılı, iki sene evvel bahsettiğim arkadaşla Avrupa'da tanışmışlar. Bilmem, size daha fazla tafsilat vermek doğru olur mu?
Basımı salladım:
-Sözlerinizin doğru olduğunu ispat için evet.
-Arkadasımın adı Münevver'dir. Eski mabeyincilerden birinin kızıdır, ilk defa sevdiği bir adamla evlenmiş, bahtiyar olamamıştı. Sonra hastalandı. Doktorlar Avrupa'ya gönderilmesini tavsiye ettiler. Tam iyi olup memleketine döneceği bir sırada basına bu geldi. Kâmrân Bey, bir aralık İsviçre'ye gitmiş.

ÇALIKUSU 113

izinle mi, vazifeyle mi, pek bilemiyorum. Tesadüfleri orada olmuş. Kararın Bey, bir hafta için Dsviçre'ye geldiği halde iki aya yakın bir zaman orada kalmış, Hatta bu yüzden galiba bir cezaya da uğramış.
-Müsaadenizle bir sual, dedim. Arkadasınızın bunları benim haber almamı istemekten maksadı ne?
Yabancı kadın, bu defa ayağa kalkmaya mecbur oldu. Eldivenli ellerini ovuşturarak:
-Dste bunu söylemek güç, dedi. Münevver, bugün sizin düşmanınız vaziyetindedir.
-Estağfurullah.

-Öyledir, Feride Hanım. Fakat hiç fena bir insan değildir. Gayet içlidir. Kâmrân Bey, onun için rasgele bir macera değildir. Onunla evlenmeyi umuyordu.

Bir kabahat varsa tamamıyla Kâmrân Bey'de. Çünkü bir baskasıyla sözlü olduğunu

bile saklamış. Beni bu çirkin vazifeyi üstüme almaya sevk eden su ki, zaten

hasta olan bu içli kadının ölmesinden korkuyorum.

-Doğru söylediğinizden nasıl emin olayım?

-Niçin yalan söyleyeyim, öyle? Münevver, bu haberden sonra katiyen yaşamaz.

-Yazık zavallıya.

-Daha doğrusu ikinize yazık.

Fazla ileri gittiğini anlatmak ister gibi elimle bir isaret yaptım ve güldüm:

-Beni karıştırmayınız, siz simdilik yalnız onu düşünebilirsiniz.

-Niçin, Feride Hanım? Gerçi Münevver, bunca senelik arkadaşım. Fakat, siz de

çok iyi ve bu iste tamamıyla suçsuz, günahsız bir genç kızsınız. Onun için size

de acırsam...

Bu defa, daha sertlestim, mağrur bir tavırla:

-Ona müsaade edemem, dedim. Hem zannederim ki artık konuşacak seyimiz de kalmadı.

Yabancı kadının, bir sey aramak ister gibi, ara sıra el çançalıkusu

- F.8

114

Resat Nuri Güntekin

tasını açıp kapadığını görüyordum. Benim artık konuşmaya nihayet vermek istediğimi görünce bir burusuk kâğıt çıkardı.

-Feride Hanım, sözlerimden belki şüphe edersiniz diye size Kâmrân Bey'in bir

mektubunu getirdim. Bilmem, onu görmek sizi müteessir edecek mi?

Mektubu evvela elimle itmek istedim. Fakat sonra yanlış

bir sey yapmış

olmaktan

korkarak aldım.

-Dsterseniz onu size bırakayım. Sonra okursunuz. Arkadasıma artık lüzumu kalmadı. Omuzlarımı silkerek:

-Bana bir faydası olmayacak dedim. Bir hatıradır; kendisinde kalması daha iyi

olur. Yalnız bir dakika müsaade ederseniz bir göz gezdireyim.

Karanlık artmıştı. Ağacların arasından yola çıkarak mektubu gözlerime yaklaştırdım, zaten bu yazıya alışıktığım için okumaya başladım:

"Benim Sarı Çiçeğim" diye baslıyordu. Arkasından bir sürü edebiyat. Güneş doğmadan evvel nasıl dünyaya belli belirsiz bir aydınlık yayılırsa, "Sarı Çiçeği" görmeden evvel de onun kalbine böyle bir aydınlık yayılmış,

"içimde

anlasılmaz bir sevinç var. Ben, mutlaka fevkalâde bir seyle

karsılasacağım!"

diyormus. Nihayet o fevkalâdelik olmus, bir aksamüstü otelin bahçesinde ısıklar yanarken "Sarı Çiçeği" karşısında görmüs...
Ondan ötesini o kadar çabuk okuyordum ki, gözlerim gittikçe artan karanlık içinden yazıları o kadar fena seçiyordu ki, hemen hiçbir sey aklımda kalmadı, diyebilirim. Yalnız bilmem neden mektubun birkaç defa tekrar ettiğim su son satırlarını hâlâ simdi bile gözümün önünde buluyorum:
"Gönlüm bostu. Sevmeye ihtiyacım vardı. Sizi uzun ince vücudunuzla, menekse gözlerinizle karşımda görünce her seyin rengi değısti."
Yabancı kadın, ağır ağır yanıma gelmisti, sesi titreyerek:

r
ÇALIKUSU

"Feride Hanım, sizi üzdüm. Fakat inanınız ki" diye bir cümleye baslamak istedi.
Ben, birdenbire silkinerek sözünü kestim, mektubu uzatarak:

-Ne münasebet, dedim. Üzülecek bir sey yok ortada. Bunlar olağan isler. Hatta, size tesekkür bile edeceğim. Bana bir hakikati öğrettiniz. Simdi artık sizden müsaade isteyeceğim. Hafif bir baş selamıyla yürüdüm. Fakat o, beni tekrar arkamdan çağırdı: -Feride Hanım, bir dakika daha müsaade. Arkadasıma ne söyleyeyim? -Vazifenizi yaptığınızı söyleyiniz. Öte tarafı artık kendi bileceği seydir, dersiniz, olur biter. Yabancı kadın, bana bir kere daha seslendi, fakat artık dinlemedim, hızla ağaçların arasına daldım. Kâmran'ın bizim artık bir daha barıştığımızı göremeyeceği kayanın yanında ne kadar beklediğini bilmiyorum. Fakat beklemekten usanarak odama geldiğinde ve masanın üstünde çizgili mektep defteri yaprağına karalanmışu birkaç satırı gördüğü zaman herhalde sasalamıs olacaktır: "Kamran Beyefendi. 'Sarı Çiçek' romanını bastan basa öğrendik. Bir daha ölünceye kadar birbirimizi görmek yok. Senden nefret ediyorum. FERDE"

DKDNCD KISIM'

B. Eylül 19...

-VJELDFĞLN günden beri gece demezsin gündüz demezsin, yazarsın da yazarsın. Ne bitip tükenmez yazıdır bu? Mektup desem değil; mektup, deftere yazılmaz. Kitap desem değil, bizim bildiğimiz, kitabı saçlı sakallı ulemalar yazar. Sen parmak kadar çocuksun. Öyleyse ne yazarsın böyle durup dinlenmeden? Bana bu suali soran; otelin ihtiyar odacısı Hacı Kalfa'dır. Bir saatten fazla bir zamandan beri dışarıda sarkı söyleyerek tahta siliyordu. Simdi yoruldu; benimle, kendi dediği gibi, iki satır lakırdı atmaya geldi. Hacı Kalfa'nın halini görünce kendimi tutamadım kahkahalarla gülmeye başladım: -Bu ne kıyafet, Hacı Kalfa. Her zaman beyaz bir önlükle dolasan Hacı Kalfa, bugün arkasına dört pesli bir eski zaman entarisi giymis, çıplak ayaklarıyla tahtaları silerken düşmemek için eline kocaman bir sopa almıstı. -Ne yaparsın, hanımlık yapıyoruz, hanım gibi giyineceğiz elbette, dedi. Hacı Kalfa, ara sıra konuştüğüm dertli bir komsumdan baska, odama giren tek

insandır, ilk günlerde çekiniyordu. Bir is için odama gireceği zaman kapıyı vuruyor, "Basını ört hocanım, ben geliyorum," diyordu. Ben, alay ediyor, "Haydi canım, Hacı Kalfa, isin mi yok Allah askına. Teklif mi var aramızda?" diyordum. O, çatkın çehresini daha çatıyor:
118
Resat Nuri Güntekin

-Yoo! is senin bildiğin gibi değildir, "islam muhadderat-ları"nın yanına öyle sallapati girilmez, diye bana çıkıyordu.
"Muhadderat" herhalde kadın falan demek olacaktı. Fakat hocalık gururuma yediremediğim için bunu Hacı Kalfa'dan so-ramıyordum. Mamafih, alay ede ede Hacı Kalfa'ya bu saygının manasızlığını anlatmıstım. Simdi, aklına estikçe kapımı vuruyor, çekinmeden içeriye giriyordu.
Hacı Kalfa, gülmemin bir türlü kesilmemesine evvela kızacak oldu, fakat sonradan vazgeçti:
-Beni kızdırmak için mahsus yapıyorsun ama, kızmayacağım, dedi. Sonra, gözlerinde garip bir hüzünle ilave etti:
-Kafeste kuş gibi o kadar sıkılıyorsun bu yalnız odada ki; biraz alay çıkar, gül, ziyanı yok, ahbaplık daha artarsa ben, sana bir parça da oynayacağım galiba, biraz eğlenmen için, anladın mı efendim?
Hacı Kalfa'ya ne yazdığımı anlatmak kabil değildi.
-Yazım pek çarpık çurpuk da mesk yazıyorum Hacı Kalfa, dedim. Yarın, öbür gün derse başlayacağım. Çocuklar ayıplar sonra.
Hacı Kalfa, fotoğraf karsısında poz alır gibi sopasına dayandı, gözlerinde tatlı bir gülümseme ile cevap verdi:

-Çocuk aldatıyorsun, Hacı Kalfa kaç baharın yoğurdum! yemistir, bilirsin sen?
Onlar ki hattat gibi sülüs yazılar, iki par etmez yazdıkları. Onlar ki böyle
karınca ayağı gibi eğri büğr bir seyler karalarlar, ne çıkarsa onlardan çıkar.
Biz, dairelerdi ne kadar taban tepmiş, ne çeşit memurlar görmüşüz, bilirsil sen?
Bir derdin vardır senin, vardır ama, her neyse onun sı bizlere düşmez.
Yalnız
yazarken, parmaklarını mürekkepl boyamamaya gayret et ki, çocuklara karşı asıl
ayıp odur. Haj di bakalım, sen yaz yazını; ben de tahtalarımı nrçalayım.

ÇALIKUSU
119

Hacı Kalfa'yı savdıktan sonra tekrar masamın basına geçtim. Fakat, artık çalışmıyorum; onun bazı sözleri beni sardıkça sarıyor.
Adamcağızın hakkı var. Mademki artık koskoca insanım, yarın, öbür gün isine
baslayacak bir hocayım; o halde kendimden, çocukluğumdan hiçbir iz, eser bırakmamaya çalışmalıyım. Hakikaten parmaklarımdaki hatta Hacı Kalfa'nın söylememesine rağmen, dudağımdaki mürekkep lekeleri ne oluyor? Hele geceleri
defterime yazarken sık sık kendimi mektepte görmem, artık bir daha göremeyeceğim
insanların etrafımda dolasıyor gibi olmalarını hissetmem, biraz da bu lekelerden
gelmiyor mu?
Hacı Kalfa'nın bir sözü daha zihnime takılıyor: "Kafeste kuş gibi o kadar sıkılıyorsun bu yalnız odada ki..."
Kafeslerin hepsinden nihayet kurtulduğum bugün de birinin beni, kafeste bir kuş
gibi görmesi doğru değil. Sonra, kus-kelimesinin eski "Çalıkusu"nu; kırık kanadı, kapanmış gagasıyla düstüğü yerden kaldırmak gayreti var. Hacı Kalfa,
böyle konuşmakta devam ederse, aramızın bozulmasından korkuyorum.
Mamafih, defterimi eksik bırakmamak için son bir gayret lâzım. Arkamda bıraktığım iğrenç dünyaya bir kere daha dönmeliyim.
O aksamüstü, yabancı kadından, öğreneceğimi öğrendikten sonra odama gidiyordum.
Taslıkta teyzeme tesadüf ettim, karanlıkta bir köseye gizlenmek istedim.
Fakat
teyzem beni görmüştü.
-Kim o? diye seslendi. Sen misin Feride? Niçin saklanıyorsun?
Cevap vermeden karsısında durdum. Birbirimizin yüzünü fark edemiyorduk.

120
Resat Nuri Güntekin

-Mutlaka yine bir yaramazlık!..
Görünmez bir el göğsüme basıyor, nefesimi kesiyor gibiy-
di.

-Teyze, dedim.

Teyzem, bu dakikada bana bir tatlı kelime söylemiş
olsaydı, hafifçe yanağıma
dokunsa, saçımı oksasaydı, ağlayarak kollarına atılacak, belki her şeyi
söyleyecektim.

Fakat o, benim ne halde olduğumu fark edemedi. "Yine ne derdin var,
Feride?"

dedi. Teyzemden bir şey istediğim vakit daima böyle söylerdi. Fakat, bu
aksam

bana öyle geldi ki, bu sözlerle: "Artık yetmedi mi?" demek istiyor.

-Hiç, teyze, dedim, müsaade edersen seni öpeceğim.

Teyzem, ne olsa, annem demektir. Onu, son bir defa öpmeden ayrılmak
istemiyordum.

Cevabını beklemeden ellerini tuttum, karanlıkta iki yanağından, sonra
gözlerinden öptüm.

Odam darmadağınık, iskemlelerin üstüne elbiseler atılmıştı. Açık dolap
gözlerinden çamasırlar sarkıyordu. Benim cesaret ettiğim şeyi yapacak
insanın,

arkasında derbeder bir mektep çocuğu odası bırakması ayıptı. Fakat, ne
çare ki

vakit çok dardı.

Penceremde ısıık görüp gelmelerinden korkarak karanlıkta hemen el
yordamıyla, ona

bırakılacak birkaç satırı yazdım.

Sonra, dolabımı açtım. Kırmızı bir kurdele ile bağlı diplomamı, yadigâr kıymetinde birkaç parça esyayı, annemden kalma küpe, yüzük gibi bir iki fakir mücevheri mektep valizime doldurdum. Kapılardan kaçan evlatlıkların da böyle yaptıklarını hatırlıyor, acı acı gülüyordum.

ÇALIKUSU 121

Nereye gideceğimi, ancak, sokağa çıktıktan sonra düşündüm. Evet, ben nereye gidecektim? Yarın olsa kolay. Zihnimde müphem surette tasarlanmış bir şeyim vardı. Asıl mesele bu geceyi geçirmektiydi. Gecenin bu saatinde nereye sığınabilirdim? Her şeyi göze almış olmama rağmen elimde valizimle sabaha kadar tarlalarda dolasamazdım ya. Biraz sonra köskte bir kıyamet kopacaktı. Rezalet korkusuyla belki polise basvurmazlardı. Fakat, etrafa kol kol arayıcılar çıkacağı muhakkaktı. Tren, vapur, hatta araba yolculuğu tehlikeliydi, izimi çabucak keşfederlerdi. Gerçi hayatını kendi istediği gibi yaşamak isteyen bir insanı zorla, bu köske dönmeye mecbur edecek bir kuvvet yoktu. Fakat kararımı bir çocuk deliliği, sımarık bir kız nazı sanacaklar; beni de, kendilerini de boş yere üzeceklerdi. Onları bu fikirten vazgeçirmek, hatta, bir daha adımları anmaya tövbe ettirmek için yarın teyzeme nasıl bir mektup yazacağımı biliyordum. Fakat, bu gece nerede barınacaktım? Evvela, aklıma, civar kösklerde oturan bazı arkadaşlarım geldi. Beni muhakkak ki iyi karşılayacaklardı. Fakat, yaptığım az çok bir rezaletti. Bu vaziyette bir kızı bir gecelik olsun evlerine kabul etmek, belki tuhaflarına gidecekti. Sonra bu fevkalâdeliği izah için onlara bir şey söylemek lâzım gelecekti. Yabancılarla hesap vermenin ve onlardan nasihat dinlemenin gücüne gideceğini hissediyordum. Nihayet, ilk aklıma gelen isimler tabiatıyla evdekilerin de aynı kolaylıkla düşüneneği isimler olacak. Beni aramaya, en evvel onlardan başlayacaklardır. Arkadaşlarımın aileleri gece yarısı telaş içinde beni sormaya gelen aileme, benim hatırım için "Burada yok" demeye cesaret edebilecekler miydi? Dstasyona giden caddeyi tehlikeli bularak aradaki İçeren-köy yollarına sapmıştım. Karanlık gittikçe artıyordu. Sasırmaya, cesaretimi kaybetmeye başladığım bir zamanda aklıma birdenbire bir şey geldi.

Sekiz, on sene evvel akrabalarımızdan birinin evinde sütnine-lik etmiş bir muhacir kadını vardı ki, Sahrayıcedit'te oturur ve sık sık köske gelirdi. Geçen sene bir gün, uzunca bir akşam gezintisinden dönerken onun evine uğramıs, yarım saat kadar bahçesinde dinlenmistik. Eskilerimi daima ona verdiğim için benimle arası gayet iyiydi. Geceyi onun evinde geçirirdim ve kimse, benim orada olacağımı akıl edemezdi. Sokaktan bir muhacir arabası geçiyordu. Evvela onu çevirmek istedim, fakat.bu hem tehlikeliydi, hem de üstümde bozuk param yoktu. Çaresiz, yaya olarak Sahrayıcedit yolunu tuttum. Karanlıkta bir gölge gördükçe, yahut bir ayak sesi isittikçe tireyerek duruyordum. Gece vakti, ıssız kır yollarında, tek basına dolasan bir kadından kim şüphe etmezdi? Bereket versin, ortalıkta in cin yoktu. Yalnız bir bağıın kenarından geçerken küçük bir tehlike atlatım. Karsıdan türkü söyleyerek birkaç sarhoş geliyordu. Bir sıçrayısta bağıın kenarındaki alçak çitin üstünden astım; onlar geçip gidinceye kadar orada gizlendim. Bağıda köpek falan olsaydı halim haraptı. Bundan baska, Sahrayıcedit caddesini geçerken kaldırımlar üstünde, yorgun yorgun sopasını sürüyen bir bekçiye rastladım. Fakat hoş bir tesadüf oldu. Adamcağız beni görmeden yan sokaklardan birine saptı. Sütnine ile ihtiyar kocası, beni görünce sasırdılar. Yolda hazırladığım kurt masalını okudum. Büyük amcamla Üsküdar'dan geliyorduk. Surada arabamızın tekerleği kırıldı. Bu saatte baska araba da bulamadık. Çaresiz, yaya dönüyorduk. Uzaktan sizin lambanızı gördük. Amcam: "Haydi Feride, yabancı yer değil ya, sen sütnineye misafir ol bu gece. Ben de suradaki bir ahbabımda kalayım!" dedi.

Doğrusu masalım bu saf insanlarca bile pek kolay inanılacak bir masal değildi.
Fakat, küçükhanımı bir gece misafir et

ÇALIKUSU 123

mek serefi onlar için o kadar büyük bir seydi ki, sözlerimden şüphe etmediler.

Zavallı sütninenin benim için hazırladığı kır lavantası kokan tertemiz yatağı

ertesini sabah bos, dokunulmamış gördüğü zaman ayaklan suya ermistir ki, o vakit

de kus uçmuş

kervan geçmiş

bulunuyordu.

O gece, sütninenin odasında, lambamı söndürmüs, karanlığa baka baka uzun bir

plan hazırlamıştım.

Dolabımın bir kösesinde, kırmızı kurdelesıyla, ağır ağır solup

sararmaktan baska

bir seye yaramayacak zannettiğim diplomam gözümde bir ehemmiyet almıştı.

Bütün

ümidim, pek makbul olduğunu söyledikleri bu kâğıt parçasındaydı. Onun sayesinde

Anadolu vilayetlerinden birinde bir hocalık alacak, bütün hayatımı çoluk çocuk

arasında, sen ve mesut geçirecektim.

istanbul'dan çıkıncaya kadar, Eyüpsultan'daki Gülmısal Kalfa'nın evinde gizlenmeye karar verdim. Gülmısal Kalfa, annemin dadısıydı. Annem

evlenirken,

onu da Eyüp'te ihtiyar bir kolcubasıya vererek çırak çıkarmışlardı.

Annemi çok sevmesine mukabil, teyzemlerle arası bozuktu. Büyükkannem

sağken ara

sıra yalıya gelir, bana boyalı Eyüp oyuncakları getirirdi. Fakat, o öldükten

sonra kalfa, büsbütün ayağını kesmiş, teyzelerim de adını anmaz

olmuşlardı.

Sebebini bilmiyordum ama, aralarında galiba bir de kavga çıkmıştı.

Herhalde, istanbul'da benim için Gülmısal Kalfa'nın evinden daha emin bir yer

yoktu.

Teyzem zihnimde gittikçe dallanıp budaklanan mektubu aldıktan sonra, ağlamaktan

baska bir şey yapamayacaktı. Öteki alçak da ne de olsa insandı, izimi keşfetse

bile, karsıma çıkmaya yüz, surat bulamayacaktı.

124

Resat Nuri Güntekin

1

O sabah, kalfanın sokak kapısını aralık buldum. Kendisi kınalı kaslarının üstünde bir basörtüsü, çıplak ayaklarında hamam nalınlarıyla evinin taşlarını

yıkıyordu.

Bir sey söylemeden kapının önünde durdum, onu seyretmeye başladım. Yüzüm sımsıkı

kapalı olduğu için beni tanıya-mıyor, fersiz mavi gözleriyle saskın sakın bana

bakıyordu.

-Bir sey mi istediniz hanım? dedi. Bir, iki kere yutkunduktan sonra:

-Dadı, beni tanımadın mı? diye sordum. Sesim, onun üzerinde anlaşılmaz bir

tesir yaptı, ürkmüş

gibi geri çekilerek:

-Fesuphanallah, fesuphanallah! diye seslendi. Açsana yüzünü hanım?

Valizimi ıslak tasların üstüne koyarak peçemi kaldırdım. Kalfa, boşuk bir feryat

kopardı:

-Güzide, Güzidem gelmiş. Ah, evladım! Damarları çıkmış

zayıf kollarıyla boynuma

sarılıyor, gözlerinden sel gibi yaslar akarak:

-Ah çocuğum, ah çocuğum diye hıçkırıyordu.

Bu fazla heyecanın sebebini anlamıştım. Benim gittikçe anneme benzediğimi söylerdi. Hatta, onu hiç unutmayan eski bir arkadaşı: "Güzide'nin, tamamıyla

yirmi yasındaki çehresi, sesi. Feride'yi ağlamadan dinleyemiyorum" derdi.

Gülmisal Kalfa'ya da şimdi aynı sey olmustu. Ağlamanın bu kadar güzel bir sey

olacağını, bu ihtiyar Çerkez halayıktan evvel bana hiç kimse

anlatamamıştır.

Annemi ben, hayal meyal hatırlarım. Bazı terk edilmiş

odalarda, toza, taprağa

bulanmış, çizgileri ve boyları silinmiş eski resimler şeklinde belli

belirsiz

bir hayal. Bu hayal, bugüne kadar bende ne bir hüznün, ne bir fazla sevgi

uyandırmıştı.

Fakat, Gülmisal Kalfa, zavallı ihtiyar kafasından benimle onu ayırt

edemeyerek

"Güzidem" diye hıçkırırken, içimde anlaşılmaz bir sey oldu. Annem,

gözümün

önünde, ölümünün

ÇALIKUSU 125

atesi yüreğimde, ben de "Anne, anneciğim!" diye katıla katıla ağlamaya başladım.

Zavallı kalfa kendini unutmuş, benimle uğrasmaya başlamıştı.

Gözyaşları içinde ona sordum:

-Kalfa, annem bana çok mu benziyordu?

-Çok, kızım, seni görünce aklım karıştı, onu görüyorum sandım. Allah toprağı

kadar ömür versin sana.

ihthiyar kalfa, taslığın yanındaki odada, beni çocuk gibi soyarken, hâlâ için

için ağlamakta devam ediyordu.

Onun patiska perdeli küçük odasında geçirdiğim ilk saatlerin tadını dünyada

unutamayacağım. Beni, soyduktan sonra, dokuma bir örtü ile kaplı kerevetinin

üzerine yatırdı, basımı dizine koydu, alnımı ve saçlarımı oksayarak annemi

anlatmaya başladı.

Doğduğu gün, mavi yüzlü yemenisi ile ilk defa kucağına aldığı dakikadan sonra

ayrıldığı güne kadar, bütün hatıralarını bir bir anlattı.

Sıra bana gelince, ben de, basıma gelenleri ona, olduğu gibi söyledim.

Kalfa

sözlerimi, bir çocuk masalı dinler gibi gülümseyerek dinliyor, ara sıra "Vah

yavrum" diye içini çekiyordu. Fakat, dün gece köskten nasıl çıktığımı, bir daha

ölünceye kadar oraya dönmeyeceğimi söylediğim vakit, telasa düstü:

"Feride, sen

çocukluk etmissin, Kâmran Bey bir cahillik etmiş. Tövbe eder, bir daha yapmaz!"

dedi.

Gülmisal Kalfa'ya isyanımı anlatmaya imkân yoktu. Hikâyemin sonunda dedim ki:

-Gülmisal Kalfa, ihthiyar kafacığımı nafîle yorma! Ben, iki üç gün sana misafir

olduktan sonra başka bir memlekete gideceğim. Elimin emeğiyle yasayacağım.

Ben, böyle söylerken, kadıncağızın gözleri doluyor, ellerimi oksayıp yanaklarına, dudaklarına sürerek:

-Bu ellere kıyabilir miyim ben? diyordu.

Kalfayı dizlerimin üstüne oturtup hoplatarak, burusuk

126

Resat Nuri Güntekin

yanaklarını çekistirerek anlattım ki, o eller için simdilik fazla bir tehlike

yoktur. Yaramazlık eden birkaç küçüğün ara sıra kulaklarını çekmekten başka bir

seyde kullanılacak değildir.

Anadolu'da nasıl hocalık edeceğimi, neler yapacağımı öyle nese ile anlatıyordum
ki, nihayet, o da, benim heyecanıma kapıldı. Yesil bir bürümcüğe sarılı küçük
Mushaf mı duvardan indirdi ve onun üzerine yemin etti ki, burada misafir kaldığım müddetçe, beni ele vermeyecektir. Öte taraftan beni aramaya gelenler
olursa, kapıdan çevirecektir.
O gün aksama kadar, Gülmisal Kalfa ile ev isi gördük. Ben, simdiye kadar hep
hazırdan yemistim. Bir gün bir yumurta bile pisirmemistim. Bu, artık değismeliydi. Bundan sonra, aşçıyı hizmetçiyi nerede bulacaktım? Hazır Gülmisal
Kalfa elimdeyken ondan nasıl yemek pisirileceğini, bulasık ve çamasır yıkanacağını, hatta, söylemesi ayıp ama, nasıl sökülük dikilip çorap yamanacağını
öğrenmeliydim.
iskarpınlerimi, çoraplarımı çıkardıktan sonra ise girismistim. Kalfanın isyanlarına, feryatlarına kulak asmadan, kuyudan kova kova su çektim. Tahtaları
sildim yahut batırdım. Sonra, yine kuyu başına oturarak onunla beraber zerzevat
ayıkladım.
Zerzevat ayıklamak deyip geçeriz, ama o ne ince ismis! Kalfa, soyduğum patatesleri gördükçe feryat ediyor:
-Kızım, sen onların yarısını kabuklarıyla beraber atıyorsun, diyordu.
Ben, o vakit dikkatle gözlerimi açıyor:
-Sahi öyle kalfa. Ben, bunu senden öğrenmeseydim, bin zahmetle satın aldığım
patateslerimin yarısını atacak ve ömrümün sonuna kadar farkında olmayacaktım,
diyordum.
Ondan öğreneceğim seyleri yazmak için yanıma küçük bir not defteri koymustum.
ikide birde:
-Dadı, patatesin tanesini kaç kurusa verirler? Kabukla-

ÇALIKUSU 127

nnı en çok kaç santim kesmek lâzım gelir? gibi sualler soruyor, dadıyı güldürüyordum. Hele:

-Dadı, tahta silmek için kaç kova su lâzım? dediğim zaman, kadıncağızın adeta

gözlerinden yas geldi.

Cahil bir Çerkeze yeni mektep usullerini nasıl anlatırsın? Bunları yaparken

seviniyor, aksamdan beri, vücudumun bir yerinden gelen hafif sızının adeta

uyustuğunu duyuyordum.

Tenceremizi atese koyduktan sonra, mutfaktaki tertemiz hasırın üstüne oturduk.

-Ah, kalfacığım, diyordum, kim bilir gideceğim yerler ne kadar güzeldir. Ben,

Arabistan'ı hayal meyal biliyorum. Anadolu herhalde ondan çok daha güzeldir.

Oradaki insanlar bize benzemezlermiş. Kendileri fakirmiş, fakat gönülleri öyle

zengin, öyle zenginmiş

ki, hiçbiri, değil fakir bir akraba çocuğuna, hatta

düşmanına ettiği iyiliği basına kakmak mürüvetsizliğinde bulunmazmış.

Küçük bir

mektebim olacak. Bastan basa çiçeklerle donatacağım. Çocuklarım, bir alay çocuğum olacak. Kendime "abla" dedirteceğim. Fakir olanlara, elimle siyah önlükler dikeceğim. "Hangi elinle?" diyeceksin. Gülme, alay etme. Onu da öğrenirim elbette.

Kalfa, kâh gülüyor, kâh pisman olmuş

gibi kızarak:

-Feride, evlatçığı, sen çok yanlıs

yola gidiyorsun, diye içini çekiyordu.

Görürüz bakalım hangimizin yanlıs gittiğini.

Bu isler bittikten sonra teyzemin o korkunç mektubu yazıldı. Bu mektubun bir

yerinde söyle söylüyordum: "Seninle açık konuşacağım, teyze. Kâmran, bana hiçbir

zaman bir sey söylemedi. O, benim için hiçbir zaman kendini beğenmiş, sımırık,

manasız, ruhsuz, karaktersiz bir konak çocuğundan başka bir sey olmadı.

Zayıf,

minimini, çerden çöpten bir insan. Daha sayayım mı?

Ben, onu hiçbir zaman ne beğendim, ne istedim, ne de

128

Resat Nuri Güntekin

baska türlü bir his duydum. 'Böyledir de niçin onunla evlenmeye razı oldun?'

diyeceksin. Çalıkusu'nun kafasızlığı malum. Bir delilik yaptık. Fakat, bereket

versin ki, kendimi vaktinde topladım. Oğlunuz için böyle düşünen bir kızın

saadetli eviniz için nasıl bir felaket olacağını anlamanız lâzım gelir.
Dste,
bugün, içinizden ayrılmak ve aradaki bütün bağları kesmek suretiyle bu felaketin önünü aldım. Senelerden beri gördüğüm iyiliklerin birazını ödedim. Bu lakırdıları isitikten sonra, artık, benim adımı ağzınıza almak küçüklüğünden kendinizi sakınacağınızi umarım. Yine bilmelisiniz ki, bu ağza alınmaz lakırdıları utanmadan, çekinmeden bile size yazan nankör ve terbiyesiz kızla karşı kasiya gelecek olursanız, bir çamasırcı kadın kavgası yapmaya da kadirdir. Bunun için en iyisi, artık birbirimizin adını anmamak olacaktır. Farz edin ki, Çalıkusu da, anası gibi bir kösede ölüp gitti, isterseniz bir iki damla gözyası dökün; ona karışmam. Fakat, sakın uzaktan, bir yardıma filan kalkayım demeyin; hakaretle reddederim. Ben, yirmi yasında, postunu sudan kurtarmış bir insanım, canım nasıl isterse öyle yasarım." Bu terbiyesiz mektubu hatırladıkça daima utanacak ve ağlayacağım. Fakat lâzımdı. Teyzemin beni aramasına, belki pesime düsmesine baska türlü mani olamazdım. Varsın kızsın, darılsın teyzem bana. Fakat üzülsün.
*
Ertesi gün mektubumu elimle postaya verdikten sonra, doğru Maarif Nezareti'ne gittim, arkamda Gülmisal Kalfa'nın bol çarsafı, yüzümde onun kalın peçesi vardı. Böyle yapmaya mecburdum. Çünkü, hem sokakta kendimi kimseye tanıtmamak lâzımdı hem de Maarff Nezareti'nin, açık gezen kadın hocalara pek ehemmiyet vermediğini isitmistim.

ÇALIKUSU

Nezaret kapısını buluncaya kadar cesur ve neseliydim, islerimin gayet kolay biteceğini umuyordum. Bir hademe beni Nazır'ın yanına götürecekti, o da diplomamı görür görmez; "Hos geldin hanım kızım. Biz de senin gibileri bekliyorduk" diye beni, Anadolu'nun en yeşil bir memleketine tayin ediverecekti. Fakat, kapıdan girince hava birdenbire değişti; beni bir heyecan, bir korku aldı. Girintili, çıkıntılı sofalar, binanın alt basından üst basına kadar acayip merdivenler, bu sofalarda, bu merdivenlerde bir alay insan. Kimseye bir şey sormaya cesaret edemiyor, saskın saskın etrafıma bakmıyordum. Sağımda, yüksek bir kapının üzerinde "Makam-ı Nezaret" diye bir tabela gözüme ilisti. Herhalde Nazır'ın odası orada olacaktı. Kapının önünde, parlak marokenden kıvrım kıvrım somya telleri fısıkırmış bir köhne koltukla kolları yaldızlı kerli ferli bir hademe oturuyordu. Öyle bir edası vardı ki, insan "Acaba Nazır Pasa, yahut Bey bu mu?" diye şüpheye düşse yeriydi. Korca korca yanına yaklaştım: -Nazır Bey yahut Pasa'yı görmek istiyorum, dedim. Hademe parmaklarını tükürükleyip kumral palabıyıklarının ucunu kıvrırarak, sahane bir bakısla beni süzdü, ağır ağır: -Ne yapacaksınız Nazır Bey'i? dedi. -Hocalık isteyeceğim, dedim. O, bıyıklarının ucunun ne şekil aldığına görebilmek için dudaklarını büzüp cevap verdi: -Böyle şey için Nazır Bey rahatsız edilmez. Git, dairesine söyle. Usulü dairesinde muamele yap! Usulü dairesinde muamelenin ne olduğunu öğrenmek istedim. Fakat o, artık cevap vermeye lüzum görmedi; aynı mağrur ve sahane eda ile basını öbür tarafa çevirdi. Peçenin altında, korku ile dilimi çıkardım. Bu, böyle olursa, efendisi, kim bilir ne olacak? Vay basımıza gelen, diye düşündüm. Çalıkusu - F9

130

Resat Nuri Güntekin

Merdiven parmaklığının kenarına sekiz on su kovası dizmişler, üzerine - Köskte tahterevalli oynamak için kullandığımız tahtalara benzer- bir uzun tahta alarak garip bir peyke meydana getirmişlerdi. Peykenin üzerinde kadınlı erkekli bir

ylğın insan oturuyordu.

Siyah yün çarsafını çenesinin altından iğnelemis, çini mavi gözlü bir ihtiyar

kadını gözüme kestirdim, yanma yaklasarak halimi anlattım. Acı bir bakısla:

-Meslekte müptedi olduğunuz görülüyor. Nezarete tanıdığınız kimse yok mu?

dedi.

-Hayır. Belki bir tanıdık vardır ama, bilemiyorum, dedim. Fakat buna ne lüzum

var?

Söylediği kelimelere göre âlim bir hocahanım olduğu anlaşılan mavi gözlü kadın

gülümsedi:

-Bunu daha sonra anlarsınız kızım, dedi. Gelin sizi Ted-risat-ı Dptidaiye Dairesi'ne götürüyüm, bir kere Müdür-i Umumi Beyefendi'yi görmeye çalışın.

Müdür, siyah sakallı, yer yer çiçek bozuğundan yenmiş

kocaman kafalı, kalın

kaslı gayet esmer bir adamdı. Odasına girdiğim zaman, yazıhanesinin önünde

ayakta duran iki genç kadınla konuşuyordu.

Bir tanesi fark edilecek kadar titreyen elleriyle çantasının içinden burusuk

kâğıtlar çıkarıyor, birer birer yazıhanenin üstüne koyuyordu.

Müdür, kâğıtlara söyle bir göz gezdirdi, imzalarına, damgalarına baktı, sonra:

-Gidin, ismizini subeye kaydettirin, dedi. Hanımlar, geri geri giderek bir

temenna ettiler.

-Siz ne istiyorsunuz hanım?

Bu sual, bana sorulmuştu. Biraz sasırarak, kekeleyerek halimi anlatmaya başladım. Fakat o, birdenbire sözümü kesti. Sert bir sesle:

-Muallimlik değil mi? istidanız var mı? dedi.

ÇALIKUSU 131

Daha ziyade sasırdım:

-Yani diplomam mı demek istiyorsunuz, dedim. Müdür, sinirli bir istihfafla

dudaklarını büktü; kösede oturan cılız bir misafire basını salladı:

-Görüyorsunuz ya hali. insan, nasıl çıldırmaz? istida ile sahadetname arasındaki farktan haberleri yoktur. Sonra muallimlik isterler; daha sonra da

maas az, yer uzak diye kafa tutarlar.

Odanın tavanı fırıl fırıl basımda dönüyordu. Ne diyeceğimi kestiremeyerek saskın-saskın etrafıma bakıyordum.

Müdür, daha sert bir sesle:

-Ne bekliyorsunuz? dedi. Haydi bilmiyorsanız bir biline sorun, istida yapın!

Ben, saskınlıkla bir yere çarpmadan odadan çıkmaya çalışırken kösede oturan

küçük efendi araya girdi:

-Beyefendi hazretleri, müsaade buyrulur mu? Hanım kıza halisane bir nasihat

vereyim.

Aman Yarabbi, neler söyleniyordu! Benim gibi kadınlar, hocalıktan ziyade, sanata

heves etmeliymisler. Beyefendinin buyurdukları gibi, istida ile sahadetname

arasındaki farkı henüz anlamamış olduğuma göre hocalıkta muvaffak olacağım

esasen süpheliyim. Fakat çalışırsam, mesela iyi bir terzi olur, hayatımı kazanırmışım.

*

Merdivenden inerken gözlerim etrafı kapkara görüyordu. Kolumu biri tuttu. O

kadar dalgındım ki, az kaldı bağıracaktım.

-isin nasıl oldu kızım?

Bu suali, yine o çini mavi gözlü hanım soruyordu. Öfke ve ümitsizlikten ağlamamak için dislerimi sıkarak halimi anlattım. Tatlı bir gülümseme ile:

-Tanıdığın olup olmadığını bunun için sormuştum, kızım, dedi. Mamafih, meyus

olma. Yine bir çaresi bulunur belki.

132

Resat Nuri Güntekin

Gel seni tanıdıklardan bir sube müdürüne götüreyim. Eksik olmasın, iyi adamcağızdır.

Tekrar merdivenleri çıktık, ihtiyar hocanım, bu sefer beni, büyük bir kalem

odasından buzlu bir camekânla ayrılmış, minimini bir hücreye soktu.

Bugün,

hakikaten sansım yoktu. Çünkü, orada da pek ümit vermeyen bir manzara ile karşılaştım. Sakalının bir tarafı siyah, bir tarafı adeta ağarmış

bir efendi,

hiddetten ateş

püskürüyor, karsısında benim biraz evvelki halime benzer bir vaziyette tir tir titreyen bir hademeyi dövecek hareketler yapıyordu. Önünde duran bir fincan kahveyi, bulasık suyu döker gibi, pencereden sokağa

serpti, sonra hademeyi ite kaka kapıdan dışarı çıkardı.

Yeni arkadaşımın yavaşça eteğinden çektim:

-Aman, buradan kaçalım, dedim.

Fakat buna vakit kalmadı. Müdür, bizi görmüştü;

-Hayrola Naime Hocanım? dedi.

Öfkeli bir insanın bu kadar çabuk yatıştığını ömrümde ilk defa görüyordum. Ne

çesit huyları var bu memurların, Yarabbi?

Mavi gözlü hocanım, birkaç kelime ile halimi anlattı. Müdür, tatlı bir gülümseme

ile bana:

-Pekâlâ kızım, pekâlâ. Geç söyle otur bakalım, dedi.

Bu kuzu gibi adamın, biraz evvel sokağa kahve döken, ihtiyar bir hademeyi dut

ağacı silker gibi tartaklaya tartaklaya dışarı atan insan olduğuna bin sahit

isterdi.

-Aç yüzünü bakayım kızım. OooL Sen daha hemen hemen çocuksun. Yasın kaç?

-Yirmiye bitirmek üzereyim efendim.

-Acayip. Mamafih, her neyse. Ancak sen, dışarı gidemezsin. Senin için hayli

tehlike var.

-Niçin efendim?

-Niçini var mı, kızım? Sebep meydanda.

Müdür Efendi gülüyor, eliyle yüzümü göstererek Naime

ÇALIKUSU 133

hocanıma isaretler yapıyor, fakat meydanda olan bu sebebi bir türlü söylemiyordu.

Nihayet, mavi gözlü hanıma göz kırparak;

-Ben daha çok söyleyemem. Sen kadınca daha iyi anlatırsın Naime Hanım, dedi.

Sonra, sakalını iki yana sallayarak kendi kendine konusur gibi ilave etti:

-Ah, sen bilsen dışarılarda ne yaman oğlu yamanlar vardır!

Ben, saf bir hayretle:

-Efendim, o çok yaman dediğiniz adamlar kimlerdir, bilmiyorum. Fakat siz de

bana onların olmadığı yerde ders bulursunuz, dedim.

Müdür, bu sefer elini dizkapaklarına vurarak daha fazla güldü:

-Eh!.. Bu hakikaten hos!

Ben, bir insanı ilk görüşte ya severim ya sevmem. Sonradan bu ilk hissimin

değiştirdiğini hiç hatırlamıyorum.

Her nedense, bu adamcağıza birdenbire kanım kaynaydı-vermisti. Hele bir yanı

beyaz, bir yanı kara olan sakalı, öyle hostu ki, yüzünü sağa çevirdiği zaman

hemen hemen genç bir adamı görüyordunuz; sola çevildiği zaman ise o adam, birdenbire gidiyor, yerine beyaz sakallı o ihtiyar yüzü gülümsemeye başlıyordu.

-Darülmuallimat'tan bu sene mi çıktınız, hanım kızım?

-Hayır efendim, ben Darülmuallimat'tan çıkmadım. Dam do Sion mektebinden diplomalıyım.

-Nasıl mektep bu?

Müdüre uzun uzun izahat verdim, sonra diplomamı uzattım. Galiba Fransızca bilmiyordu. Fakat, belli etmemek için kâğıdın ötesine, berisine bakıyor, elinde

evirip çeviriyordu.

-Güzel, âlâ...

Naime Hocanım teklifsiz bir tavırla:

134

Resat Nuri Güntekin

-Kuzum beyefendi, siz iyilik etmeyi seversiniz, su çocuğu boş göndermeyin, dedi.

Müdür, kaslarını çatarak, sakalını çekistirerek düşünüyordu:

-Pek güzel, pekâlâ ama, bizimkiler galiba bu mektebin diplomasını tanımıyorlar.

Aklına bir sey gelmiş gibi elini masaya vurarak:

-Kızım, sen istanbul rüstiyelerinden birinde Fransızca muallimliği istersin.
Bak, sana yolunu öğreteyim. Doğru Dstanbul Maarif Müdürlüğü'ne gidersin...
Ben, müdürün sözünü kestim:
-istanbul'da kalmama imkân yok efendim, dedim, mutlaka vilayetlerden birine gitmek mecburiyetindeyim. O, sasırmıstı:
-Amma yaptın ha! dedi. Gönlünün rızasıyla Anadolu'ya gitmek isteyen muallimeye ilk defa tesadüf ediyorum. Ayol, biz muallimlerimizi istanbul'dan çıkarıncaya kadar akla kararı seçeriz. Sen ne dersin Naime Hocanım?
Müdür, hemen süphelenmisti. Kurnazca bir istintak ediyor, ailem hakkında sualler soruyordu. Adamcağızı kandırın-caya kadar basıma hal geldi.
Müdür, oturduğu yerden, "Sahap Efendi" diye seslendi. Cemekânlı kalem odası arasındaki kapıdan, ufak tefek, cılız bir genç göründü:
-Bak, Sahap Efendi, hanım kızı odaya al, Anadolu'da muallimlik istiyor, bir istida müsveddesi yaz, bana getir.
Artık, isime olmus gözüyle bakıyor, müdürün boynuna atılmak, sakalının beyaz tarafından öpmek istiyordum. Sahap Efendi, beni kalem odasında karısık bir masanın önünde oturttu, müdürün istediği müsveddeyi yazmak için bana sualler sormaya, söylediklerimi bir kâğıt parçasına not etmeye başladı. Bu fakir kıyafetli, hasta çehreli memurda korkak, mahcup bir

ÇALIKUSU 135

hal vardı. Sual sormak için bana baktıkça, adeta kirpikleri titriyordu. Penceresinin yanında duran orta yaşlı iki kâtip, ağız ağıza bir seyler konuşuyorlar, ara sıra yan gözle bize bakıyorlardı. Bir tanesi;
-Sahap, evladım, sen bugün fazla yoruldu. Su istidayı biraz da biz yazalım,
dedi.

Kuruyası dilim durmaz ki. Hele biraz sevindiğim vakit. Hiç münasebeti olmadığı halde:

-Bu dairede, arkadaşlar birbirlerini ne iyi koruyorlar, dedim. Sahap Efendi, kıpkırmızı kesilerek basını eğdi. Acaba bir pot mu kırmıştım?

Herhalde öyle olacak. Çünkü ötekiler de gülüyorlardı. Ne dediklerini pek

duyamadım. Yalnız birinin, "Muallime Hanım hayli piskin ve mukasser" sözü kulağıma çalındı. Bu sözlerin manası neydi? Bu efendiler ne demek istemişlerdi?

istida müsveddesi birkaç kere müdürün yanına gitti, geldi. Kırmızı mürekkeple

allanıp pullandıktan sonra temize çekildi.

Müdür:

-Haydi bakalım, kızım, Allah tesirini halk etsin. Ben, elimden geldiği kadar yardım ederim, dedi.

Yanında baska kimseler olduğu için daha fazla bir sey söylemeye cesaret edemedim. Fakat bu kâğıdı kime götüreceğimi, ne söyleyeceğimi bilmiyordum. Belki

Naime Hocanım'ı tekrar görürüm ümidiyle etrafıma bakınırken gözüme Sahap Efendi ilisti.

Küçük kâtip, merdiven basında, birini bekliyordu. Benimle göz göze gelince

mahcubane basını indirdi. Bir sey söylemek istediği, fakat cesaret edemediği

anlaşılıyordu. Yanından geçerken durdum:

-Size bugün çok zahmet verdim, dedim. Lütfen bunu nereye götüreceğimi de söyler misiniz efendim?

136

Resat Nuri Güntekin

-Muamele takip etmek güç bir seydir, hemsire hanım, dedi. İzin verirseniz istidanızla bendeniz mesgul olayım. Siz rahatsız olmayın. Yalnız, arada sırada

kaleme uğrayıverirsiniz.

-Ne vakit geleyim? dedim.

-iki, üç gün sonra.

isin iki, üç gün uzaması canımı sıkmıştı. Fakat, gelgit, tam bir ay sürüklendi.

Zavallı Sahap Efendi'nin gayreti olmasaydı, belki daha da uzayacaktı.

Söyle böyle derler ama, erkeklerin içinde de ne insaniyetliler var. Bu
çocuktan
gördüğüm iyiliği hiç unutmayacağım. Beni kapıdan görünce kosuyor,
merdiven
baslarında bekliyordu.
O, elinde kâğıtlarımla odadan odaya dolasırken utancımın yerlere
giriyor, nasıl
tesekkür edeceğimi bilemiyordum.
Bir gün, küçük kâtip, boğazına bir bez bağlamıştı. Boğula boğula
öksürüyor,
konuşurken sesi kısılıyordu.
-Hasta mısınız? Niçin bu halde daireye geliyorsunuz? dedim.
-Bugün cevap almaya geleceğinizi biliyordum, dedi. istemeden güldüm. Bu,
bir
sebebe olabilir miydi?
-Tabii başka işler de var. Malum ya, mektepler yeni açıldı.
-Bana verilecek iyi bir cevabınız var mı?
-Bilmem. Evrakınız Müdür-i Umumi'de. Tesrif ettiğiniz vakit kendisiyle
görüşmenizi söyledi.
Müdür-i Umumi, çatık çehresine bir kat daha dehşet veren bir siyah gözlük
takmış, önünde duran bir yığın kâğıdı birer birer imzalayıp yere
fırlatıyor, ak
bıyıklı bir kâtip namaz kılar gibi eğilip doğrularak onları topluyordu.
-Efendim, beni emretmissiniz, dedim. Yüzüme bakmadan, sert bir sesle:
-Sabret hanım. Görmüyor musun? dedi.
Ak bıyıklı kâtip, kasları ve gözleriyle isaret ederek beklememi anlattı.
Ayıp
bir şey yaptığımı anlayarak birkaç adım geriye çekildim, paravanın
yanında
beklemeye başladım.

ÇALIKUSU 137

Müdür, kâğıtları bitirdikten sonra gözlüğünü çıkardı, mendiliyle camlarını silerek:

-istidanz reddedildi. Zevcenizin hizmeti otuz seneyi bulmuyormus, dedi.

-Benim mi efendim, dedim, bir yanlıslık olmasın?

-Sen Hayriye Hanım değil misin?

-Hayır, ben Feride'yim efendim.

-Hangi Feride? Ha, aklıma geldi. Maalesef sizinki de öyle. Mektebiniz, Nezareti

Celile'ce musaddak değilmiş. Bu diploma ile memuriyet verilmez.

-Peki, ben ne olacağım?

Bu manasız söz, istemeden dudaklarımdan dökülüver-misti. Müdür, tekrar gözlüğünü

taktı, benimle alay eder gibi bir tavırla:

-Artık orasını da, müsaadenizle, kendiniz düşünün, dedi. Bu kadar mesguliyet

arasında, bir de sizin ne olacağınızı düşünmeye kalkarsak vay halimize. Ömrümde acısını unutmayacağım dakikalardan biri de bu olacaktır. Evet, ben, ne

olacaktım?

iyi kötü, senelerce çalıştım. Bu yasımda en uzak gurbetleri göze alıyordum.

Böyle olduğu halde, yine beni kovuyorlardı. Ben, ne olacaktım? Yeniden teyzemin

evine dönmek, ölümden daha fena bir seydi.

Son bir ümitte öteki müdüre basvurdum. Ağlamamak için dislerimi sıkarak:

-Beyefendi, benim diplomam ise yaramazmıs, ne yapayım ben şimdi? dedim.

Bu sözleri söylerken, fazla mı saskınlık gösterdim nedir adamcağız adeta müteessir oldu:

"Ne yapayım kızım? Ben de söyledim ama varak-ı mihri-i vefayı okuyup dinleyen

var mı?" dedi.

Bu sefkat, beni adeta sımartmıstı:

-Beyefendi, ben mutlaka bir iş

bulmaya mecburum.

138

Resat Nuri Güntekin

Kimsenin beğenmediği, en uzak bir köy de olsa, ben güler yüzle kabul edeceğim.

Müdür, birdenbire bir sey düşünmüş gibi:

-Dur, kızım, bir tecrübe daha...

Kösedey, pencerenin yanında, uzun boylu, irice yapılı bir bey gazete okuyordu.

Yüzü sokak tarafına dönük olduğu için yalnız, ağarmaya başlamış saçlarıyla

sakalının bir kısmını görebiliyordum.

Müdür, başıra başıra:

-Beyefendi, müsaade buyururlar rını biraz? dedi. O, bir sey söylemeden döndü,
ağır ağır yanımıza geldi. Müdür, eliyle beni gösterdi:
-Beyefendi, siz sevabı seversiniz. Bu çocuk, bir Fransız mektebinden çıkmıs.
Halinden, sözlerinden kibar bir ailenin çocuğu olduğu anlasılıyor. Fakat malum
ya, düşmez kalkmaz bir Allah. Çalışmak mecburiyetinde kalmıs. "En uzak bir
köseye bile giderim" diyor. Fakat bizimkini bilirsin ya. Gülü tarife ne hacet!
"Olmaz" diye kesip attı. Siz Nazır Beyefendi'ye bir iki "kelime-i teyyibe"
lütfederseniz bu iş olur. Kuzum Beyefendi!
Müdür, bu sözleri söylerken, onun, vakitsiz bir mihnetle çökmeye başlamış omuzlarını oksuyordu. Giyinisinden, halinden, tanıdığım inanların hepsinden baska türlü bir insan olduğunu anlamıştım. Müdürü dinlerken hafifçe eğiliyor,
iyi isitmek için elini kulağının arkasına koyuyordu.
Biraz kanlı, fakat halim, munis gözlerini bana çevirdi, kı-, sık bir sesle
Fransızca konuşmaya başladı. Nereden çıktığıma, nasıl çalıştığıma, ne yapmak
istediğime dair sualler soruyordu. Verdiğim cevaplardan memnun kaldığı belliydi.
Biz konuşurken, sube müdürü keyifli keyifli gülüyor:
-Bülbül gibi söylüyor Fransızcaı masallah. Bir Türk kızı için sayan-ı takdir doğrusu, diyordu.
Gülmisal Kalfa, daima: "Ayın on besi karanlıksa, on besi aydınlıktır" derdi.
Sonradan, büyük bir sair olduğunu öğrendi

ÇALIKUSU 139

ğim o insan bana bakarken, benim için, bu aydınlığın baslamak üzere olduğunu

hissediyordum. Bir aydan beri, yavaş yavaş kaybettiğim güzel nesemi tekrar buldum.

O insan, bana yine şimdiye kadar kimseden isitmediğim güzel sözler söyledikten

sonra, beni yanına aldı, Nazır'ın odasına götürdü.

O geçerken hademeler ayağa kalkıyor, kapılar adeta kendiliklerinden açılıyordu.

Yarım saat sonra B... Vilayeti'nin merkez rüstiyesinde açık bulunan bir coğrafya

ve resim muallimliğine tayin edilmiş bulunuyordum.

Çalıkusu, o akşam Eyüp'e dönerken sevincinden adeta uçuyordu. Bundan sonra, o da

artık kendi ekmeğini kendi kazanan bir insandı. Kimse, artık ona, adına merhamet

ve himaye denen büyük hareketi yapmaya cesaret edemeyecekti.

Üç gün sonra, her muamele bitmiş, harcırahımı almış bulunuyordum.

Bir sabah, Gülmisal Kalfa beni vapura getirdi. Sahap Efendi, erkenden rıhtıma

gelmiş, bizi bekliyordu. Bu çocuğun insanlığını dünyada unutamayacağım. Her

isimle uğrasmış, gittiğim yerde, ineceğim otelin adresine kadar hiçbir şeyi

ihmal etmemisti. Simdi-de erkenden hâlâ sarılı hasta boğazıyla, rıhtımın rüzgârı ve rutubeti içinde beni uğurlamaya geliyordu.

Bavulumu, yol hediyesi olarak getirdiği küçük bir kutu ile beraber, kamarama

kendi eliyle yerleştirdi. Tekrar tekrar inip çıkarak kamarotlara tembihler

veriyor, yorulup üzülüyordu.

Vapur kalkıncaya kadar, güvertenin bir kösesinde oturduk.

insan, ayrılık saatinde durmadan konuşmalı, nesi varsa söyleyip bitirmeli değil

mi? Halbuki bu bir saat içinde, Gülmisal Kalfa ile belki, on çift söz konuşmadık. O, sönük mavi gözleriyle denizi seyrediyor, ellerimle oynuyordu.

Yalnız vapur kalkacağı zaman dayanamadı: "Annemi buradan vapura bindir-

140

Resat Nuri Güntekin

dim, Feride. Hem, o senin gibi yalnız değildi, insallah yine seni böyle kucağıma

alırım." dedi, hiçkırta hiçkırta ağlamaya başladı.

Sahap Efendi'nin yanımızda olmasına rağmen, ben de galiba kendimi tutamayacaktım. Fakat o esnada bir kargasalık oldu; "Haydi hanım, merdiven

kalkıyor!" diye kalfacığımı omuzlarından yakaladılar, tartaklaya tartaklaya

merdivenden indirmeye başladılar.

Küçük kâtip hâlâ yanımda duruyordu. Tesekkür için elimi uzattığım vakit, benzini sapsarı, gözlerini dolmuş gördüm, ilk defa dikkatle yüzüme bakmaya, adımı söylemeye cesaret etti:
-Feride Hanım, büsbütün gidiyorsunuz demek, dedi. Bu ayrılık dakikasının bir bulut gibi üstüme çöken ağırlığına rağmen gülümsemekten kendimi alamadım.
-Artık süphe kaldı mı? dedim.
O, bir sey söylemedi, elini elimden çekerek kosa kosa merdivenden indi. Deniz yolculuğunu çok severim. Altı, yedi yaşında bir küçük kızken, babamın neferiyle beraber yaptığım seyahatin zevki hâlâ içimdedir. Vapur, vapurdaki insanlar, hatta Hüseyin, unutulmuş, büyük bir denizi uçarak geçen bir kusun hayalinde ne kadar kalması mümkünse, bende de aşağı yukarı ona benzer bir sey kalmıştır. Her tarafı akıcı parıltılarla dolu bir mavi bosluk içinde uçmak sorhosluğu. Denizin bendeki bu çılgın tesirine rağmen, güvertede kalmaya tahammül edemedim, vapur Sarayburnu'nu dönerken, kamarama indim. Sahap Efen di'nin getirdiği kutu, bavulumun üzerinde duruyordu. Ne oldu ğunu merak ederek açtım. Bir kutu fondan... Benim dünyadc en delicesine sevdiğim sey. Küçük kâtibin hediyelerinden birini dudaklarıma götür düm. Fakat birdenbire gözlerimden yaslar bosandı. Niçir

ÇALIKUSU 141

böyle ağılıyordum, bilmiyorum! Kendi kendime söz anlatmak istedikçe gözyaslarına artıyor, göğsümü tıkıyordu. Sebepsiz ıstırabım bu biçare sekerden geliyormuş gibi, gayri ihtiyarı, kutuyu yakaladım, kamaranın minimini penceresinden denize fırlattım.

Evet, dünyada bu gözyaşlarından daha manasız şey olamaz. Bunu anlıyorum.
Fakat
buna rağmen, hâlâ şimdi, bu satırları yazarken kirpiklerimden yaşlar
süzülüyor,
önümdeki defter kâğıdını fiske fiske kabartıyordu.
Bu, acaba dışarıda sessiz sedasız yağan yağmurun tesiri mi? Simdi
istanbul
nasıl? Orada da böyle yağmur var mı? Yoksa Kozyatağı'ndaki bahçe, şimdi
ay
ısıkları içinde pırıl pırıl yanıyor mu?
Kâmran, ben sadece senden değil, senin olduğun yerlerden de nefret
ediyorum.
Bu sabah, uyandığım vakit günlerden beri devam eden yağmuru dinmiş
buldum.
Bulutlar dağılmıştı. Sadece, pencerenin karsısındaki yüksek dağ
tepelerinde yer
yer ince dumanlar tütüyordu.
Gece yatarken pencereyi kapatmayı unutmuşum. Hafif bir sabah rüzgârı,
karyolanın
örtülerine, dağınık saçlarıma vuran güneş
ısıklarını sarı pullar gibi
titretiyor, parça parça dağıtıyordu.
Bes günden beri bu küçük otel odasında, sınırlarım iyice bozulmuştu. Gece
bir
aralık uyanmış, yanaklarımı, üzerine kırağı yağmış
yapraklar gibi ıslak
bulmuşum. Yastığım da öyleydi. Demek ki uykumda ağlamıştım. Halbuki,
şimdi bir
parça güneş; nesemi hatta ümidimi yeniden canlandırıyor, vücuduma mektep
yatahanesinde uyandığım bahar sabahlarının hafifliğini veriyordu.

142

Resat Nuri Güntekin

Bugünün bana, güzel bir haber getirmesine imkân yoktu. Artık, bir şeyden
korkmuyordum. Sevinçle yatağımdan fırladım, eski biçim küçük lavabonun
önünde
yıkılmaya başladım.
Temiz bir su birikintisine baslarını daldırıp çıkararak kuslar gibi
silkiyelerle
suları etrafa, karsımdaki aynanın camına sıçratıyordum.
Kapı hafifçe vuruldu. Hacı Kalfa'mn sesi:
-Sabah serifler hoyrolsun hocanım, sen yine erkencisin bugün, dedi.
-Bonjur Hacı Kalfa, dedim, öyle oldu. Sen nereden anladın benim
uyandığımı?
Hacı Kalfa güldü:
-Ne bileyim, kuş
gibi ıslık çalıp duruyorsun. Hakikaten, kusa benzeyen bir
tarafım olduğuna kendim de inanmaya başladım.
-Kahvaltını getireyim mi?
-Bugün kahvaltı etmesem olmaz mı? Ses, bu defa hiddetlendi:
-Yok... Olmaz. Ben, öyle şey istemem. Gezme yok, eğlenme yok, mahpus gibi

tıkıldın, kaldın. Bir de yiyecek yemez-sen karsıki komsuna dönersin sonra.
Hacı Kalfa, bu son sözü karşı odadaki komsuya isittirmemek için, ağzını anahtar deliğine koymuş, sesini alçaltmıştı.
Bu Hacı Kalfa ile ne iyi dost olmuştuk. Dlk sabah uyanır uyanmaz giyinmiş, çantamı koltuğuma alarak sıçraya sıçraya otelin merdivenlerinden inmeye başlamıştım. Hacı Kalfa, yine o beyaz pestemalıyla küçük bir havuzun yanında nargile temizliyordu.
Beni görünce kırk yıllık bir ahbap gibi:
-Hayrola Feride Hanım, sen niye böyle erken uyandın, ya? Ben seni yol yorgunluğu ile öğleye kadar uyur sandım; demisti.
Ben gülerek:

ÇALIKUSU 143

-Öyle sey olur mu? Vazife sahibi bir hoca, öğleye kadar nasıl yatar? demistim.
Hacı Kalfa, nargilesini bırakarak ellerini beline dayamış:
-Suna bak hele! Daha kendi çocuk, anladın mı efendim, ayağının tozuyla mektebe gider çocuk okutmaya, diye gülmeye başlamıştı.
Ben Maarif Nezareti'nden tayin kâğıdımı aldığım dakikadan beri, artık, hafiflik etmemeye yeminliydim; fakat Hacı Kal-fa'nın bir bebekle konuşur gibi hali karsısında, ben de birdenbire çocuklaşmış, çantamı top gibi havaya atıp tutmustum.
Bu hareket, Hacı Kalfa'yı büsbütün keyiflendirmişti. Ellerini birbirine vurarak:
-Yalan mı? dedi. Daha sen, kendin çocuksun! diyor ve kahkahalarla gülüyordu.
Bir otel odacısıyla bu derece yüz göz olmak ne kadar doğru bilmiyorum, fakat ben de onunla beraber gülmüş, öteden beriden konuşmaya başlamıştım.

Hacı Kalfa, kahvaltı etmeden mektebe gitmeme katiyen razı değildi:
-Aksama kadar öyle aç açına el âlemin yumurcaklarıyla uğrasılmaz, anladın mı
efendim? Sana peynir, süt getirivere-yim. Hem, efendim, bu daha ilk gün, acelesi
müstacel değil, diye beni zorla havuzun basına oturtmıstı. Bu saatte
otelin
avlusunda kimseler yoktu.
Hacı Kalfa, karsıki dükkânlardan birine:
-Molla, bizim hocanıma istanbul simidiyle beraber süt getiriver, diye
seslenmiş, sonra da bana dönerek:
-Molla'nın sütü de süttür hani. Sizin istanbul sütleri bunun yanında
nargile
suyu gibi kalır, demisti.
Hacı Kalfa'nın rivayetine göre Molla, yaz kış ineklerini armutla besler,
onun
için sütleri armut kokardı.
-Ancak, Molla'nın kendi de az buçuk armut kokar, diye alay ediyordu.

144

Resat Nuri Güntekin

Ben, havuzun basında kahvaltı ederken Hacı Kalfa, bir yandan
nargilelerini
çalkalıyor, bir yandan bitip tükenmez sehir dedikodularıyla beni
eğlendiriyordu.
Aman Yarabbi, bu adam, neler biliyordu! Hele mektep hocaları hakkında...
Her
birini kaç kat elbiseleri olduğuna varıncaya kadar içli dışlı tanıyordu.
-Az eğlen, seni ben götürüyüm. Mektep yakındır, ancak yollar
karmakarışıktır.
Sonra kaybolursun, demiş
sakat ayağıyla önüme düşerek beni, hakikaten kendi
kendime kaybolacağım Merkez Rüstiyesi'nin yeşil boyalı tahta kapısına
kadar
götürmüştü.
Görünüsü ne kadar sefil olursa olsun, o gün, mutlaka sevmek azmiyle
girdiğim bu
mektepte nasıl bir felâketle karsılaştığımı tafsilatıyla anlatmalıyım.
Kapıcı kulübesinde kimse yoktu. Bahçeden geçerken hareli bir dokuma
çarsafa
sımsıkı bürünmüş, yüzü iki katlı peçeyle kapalı bir kadına tesadüf ettim.
Kolunda eski bir mesin çanta ile sokağa çıkmaya hazırlanıyordu. Beni
görünce
durdu. Dikkatli dikkatli bakmaya başladı:
-Bir şey mi istiyorsunuz, hanım?
-Müdire Hanım'ı göreceğim.
-Bir isiniz mi var? Müdire benim.
-Öyle mi efendim? dedim. Ben yeni Coğrafya ve Resim hocanız Feride'yim.
Dün
istanbul'dan geldim.

Dokuma çarsaflı müdire yüzünü açmıstı. Beni tepeden tırnağa kadar süzdü, sonra tereddütle:

-Bir yanlışlık olmasın kızım, dedi. Bizim coğrafla ve resim hocalığı açıktı, fakat bir hafta evvel Gelibolu mektebinden bir hoca gönderdiler. Fena halde sasırmıstım:

ÇALIKUSU 145

-İmkânı yok efendim, dedim. Beni Maarif Nezareti'nden gönderdiler. Emrim çantamda.

-Fesuphanallah, fesuphanallah, dedi. Emrinizi göreyim, bakayım. Kadıncağız, kâğıdı birkaç kere okudu, tarihine baktı, sonra basını sallayarak:

-Böyle yanlışlıklar ara sıra oluyor, dedi. Fakında olmadan ikinizi de aynı yere

tayin etmişler. Vah Huriye Hanım, vah!

-Huriye Hanım kim efendim?

-Gelibolu'dan gelen öteki hoca. Kendi halinde iyi bir kadıncağız...

Oranın

havasıyla imtizaç edememiş. Burasını istemiş. Meğer biçarenin basına gelecek

varmış.

-Yalnız o değil, ben de müskül mevkide kalıyorum efendim, dedim.

-Evet, orası da öyle. Netice alınıncaya kadar kadıncağız

meraklandırmayalım

bari. Ben, bir iş

için Maarif Müdürlüğü' ne gidiyorum. Haydi, siz de gelin.

Bakalım, belki bir çare buluruz.

Maarif Müdürü, uyuklar gibi gözlerini yumarak karsısın-dakileri dinleyen, sayıklar gibi kesik kesik lakırdı söyleyen, battal, ağır bir adamdı.

Bizi, can sıkıntısıyla dinledikten sonra ağır ağır:

-Ben ne yapayım, öyle yapmışlar, öyle olmuş, istanbul'a yazmalı. Bakalım ne cevap gelir? diyordu.

Kısa yeleşinin altından çıkan kırmızı kusağına bakarak evvela yük arabacısı

sandığım iriyarı bir kâtip:

-Bu hanımın emrindeki tarih daha yeni. Binaenaleyh asıl makbul ve muteber olan budur, dedi.

Müdür, istihareye varır gibi düşündü, sonra:

-Hayret, gerçi öyle ama, ötekine isten el çektirmek için emir yok.

Nezaret-i

Celile'den istizah edelim. Sekiz, on güne kadar cevap alırız. Siz de artık o

zamana kadar idare-i maslahat buyurursunuz, Müdire Hanım, diye hükmetti. Çalıkusu - F. 10

146

Resat Nuri Güntekin

Yine, dokuma çarsaflı müdirenin pesinde aynı dolambaçlı sokaklardan, tırıs tırıs

mektebe döndüm. Keske doğru otele gitseymisim.!

Hayriye Hanım, kırk beş

yaşlarında, kara yüzlü, hırçın tavırlı, ufak tefek bir

kadıncı. Vakayı haber alır almaz yüzü bir kat daha karardı, gözleri büyüdü,

incecik boynunun kenarlarında iki damar sisti. Sonra bayramda çocukların çaldığı

kursak düdüğü gibi bir feryatla: "Eyvahlar olsun a dostlar! Bu da mı basıma

geldi?" diye düşüp bayıldı.

Muallimler odası birbirine giriyor, gözlüklü bir ihtiyar hoca, kapıya üsüsen

talebeleri kovmak için, adeta kucak kucağa onlarla güresiyordu.

Arkadaşlar, Hayriye Hocanın'ı sırtüstü yere yatırmışlardı. Yüzüne sular, sirkeler sürüyorlar, boynundan büzmeli fani-le gömleğini gevseterek, pire ısırıklarıyla benekli göğsünü ovusturuyorlardı.

Ben, ne yapacağımı sasırmış bir halde, odanın bir kösesinde, kolumda çantamla

dimdik duruyordum.

Biraz evvel, kapıdaki çocukları kovan hocanın, gözlüğünün üstünden aksi aksi

yüzüme baktı:

-Kızım, insaniyetine sastım doğrusu, dedi. Bir de üstelik gülüyorsun.

Hakkı vardı. Maalesef kendimi tutamayarak gülümsemis-tim. Kadıncağız, ona değil,

kendi perisanlığıma güldüğümü nereden anlayacaktı?

Fakat, gülen yalnız ben değilmişim. Uzun boylu, keskin kara gözlü bir genç kadın

da kıs kıs gülüyordu. Yanıma yaklastı. Kulağıma usulcacık:

-Bilmeyen, bu kadının kocası evlenmiş, üstüne ortak getirmiş sanır. Baygınlık falan değil, vallahi sirretliğinden, dedi. Huriye Hanım, yüzünden burnundan sular akararak gözlerini açmıstı. Midesinde barut patlamıs gibi gürültü ile geçiri-yor, basını iki yana sallayarak:

ÇALIKUSU 147

-A dostlar, bana neler oldu? Bunca yıldan sonra basıma bu haller gelmeli miydi? diye perde perde sesini yükseltiyordu. "Bülbülün çektiği dili belasıdır!" derler, yine bir münasebetsizlik ettim, hiç lüzum yokken, "Biraz iyilestiniz insallah?" diye bir nezaket yapmak istedim. Sen misin hatır soran? Huriye Hanım, öyle bir parlayış parladı ki, anlatamam. Aman neler söylemedi? Hem canına kastetmisim hem de üstelik keyif soruyormusum. Dünyada bundan büyük yüzsüzlük, arsızlık, terbiyesizlik olamazmıs. Bir köseye sinmiş, utancımдан gözlerimi kapatmıstım. Hocalar, Huriye Hanım'ı bir türlü yatıstıramıyorlardı. Perde perde sesini yükseltiyor, öyle kelimeler söylüyordu ki, Merkez Rüstiyesi'nde değil, en adi bir sokakta bile ağza alınmazdı. Ne mal olduğum zaten yüzümden belliymis. Onun ekmeğini elinden almak için Nezaret'te kim bilir, kaç kişiye... Kösede, gözlerim kararıyor, vücudum buz gibi donuyor, dislerim birbirine çarpıyordu. En fenası, öteki hocanımlar da hemen hemen ona hak veriyor gibi vaziyetler alıyorlardı. Birdenbire ortadaki masaya bir yumruk indi, bardaklar, sürahiler sangır sangır öttü.

Bunu yapan, biraz evvel benimle beraber gülen keskin kara gözlü genç kadındı. O, şimdi canavar gibi bir sey olmuştü. Yükseldikçe güzelleşen hırçın bir sesle haykırıyordu:
-Müdire Hanım, bu nasıl müdirelik? Bu kadının, bir mu-allimenin namusuna dil uzatmasına nasıl müsaade ediyorsunuz? Neredeyiz? Bir kelime daha söylemesine müsaade edersiniz, onu değil sizi mahkemelerde süründürürüm. Kendini nerede sanıyor bu kadın?...
Kara gözlü muallime, bu defa da ayağını yere vurarak öteki hocalara çattı:
-Aferin size arkadaşlar, çok beğendim doğrusu. Mektep içinde bir meslektasin tahkir edilmesini böyle sıırta sıırta dinliyorsunuz ha?

148

Resat Nuri Güntekin

Ortaklık, bir dakikada sütliman olmuştü. Huriye Hocanım, yalnız kalacağını anlayınca, yine ayıhp bayılmaya, ağlamaya başladı. Ders vakti galiba gelmişti. Hocalar defterlerini, kitaplarını, dikis sepetlerini alarak birer birer dağılmaya başladılar. Müdire Hanım, "Sizi odamda bekliyorum, kızım," diye kapıdan çıktı... Biraz sonra, odada beni müdafaa eden arkadaşla yalnız kalmıştım. Ona tesekkür etmeye lüzum görerek:
-Vah vah!.. Siz de benim için üzöldünüz, dedim.
O, ehemmiyeti yok, demek ister gibi omuz silkti ve güldü:
-Mahsus yaptım. Böylelerine ara sıra gözdağı verilmezse olmaz, insanın basına çıkmaya kalkarlar sonra. Ne yaparsınız. Dersten sonra görüşürüz, olmaz mı?
Müdirenin kapısına kadar gittiğim halde içeri girmeyi bir türlü canım istemedi. Tekrar bu bahsi tazelemek beni iğrendiriyordu. Kollarım düsmüs, çantam ağırlasmıştı, kimseye görünmeden mektepten çıktım, otele döndüm.

*

Hacı Kalfa, beni görür görmez, meyus bir tavırla kollarını kaldırdı: " '
-Vah hocanım vah, neler gelmiş senin basına? diye söylenmeye başladı. Vakayı benden daha iyi biliyordu. Bu kadarcık bir zaman içinde nasıl duymuştü. Aman kızım, gözünü dört aç. Dstanbul'a yazacağız diye sana bir oyun oynamasınlar. Nezaret'te tanıdığın varsa hemen mektup yazalım, dedi. Beni Nazır'a tavsiye eden yaslıca bir sairden başka kimseyi tanımadığımı söyledim. Hacı Kalfa, onun adını isitir isitmez çocuk gibi sevindi:

-Vay, o, benim velinimetimdir ayol, dedi. Burada bir zamanlar idadiye müdürü idi. Melek gibi bir insandır. Yaz kızım

ÇALIKUSU 149

yaz ve beni seversen benden de selam yaz, de ki: "Hacı Kalfa kulun mübarek

destlerinden busediyor."

Zavallı Hacı Kalfa, ikide bir, sakat ayağını sürüye sürüye yukarı çıkıyor.

"Müddeiumumi Bey, hak onundur, korkmasın. Maarif Müdürü sıkıstırsın, diyor"

yahut; "Belediye mühendisi yarın istanbul'a gidecek. Nezaret'e uğramayı vaat

etti" yolunda havadisler getiriyordu.

Ne tuhaf memleket! Birkaç saat içinde rezaleti duymayan kalmamıstı.

Otelin

kahvesinde, hep bundan bahsedjliyormus.

-Hacı Kalfa, bu ne is? dedim. Burada herkes herkesi tanıyor?

ihtiyar adam, ensesini kasıyarak:

-Avuç içi kadar yer, dedi. Nerede bulursun o tasına toprağına kurban olduğum

istanbul'u. Orada olsa kim kime, dum дума. Buranın dedikodusu boldur.

Bunu,

böylece bilmiş

olasın. Benden sana nasihat; kâmil ol, uslu ol. Öyle çarsıda

pazarda yüzü açık gezme. Dmdi: (Aman Yarabbi, bu imdi kelimesini ne tuhaf bir

eda ile söylüyordu!) Sana bir kısmet de çıkar insallah. Burada bir hocanım

vardı. Arife Hocanım. Ceza Reisi kendisine nikâh etti. Simdi, bir eli yağda, bir

eli balda. Darısı senin basına. Aman güzel diye mi? Ne gezer! iffetli diye,

ağırbaşlı diye, imdi dünyada namustan kıymetli sey yoktur insan için.

Gün geçtikçe, Hacı Kalfa'nın bana emniyeti, teveccühü artıyordu. Her gün, evinden ufak tefek esya, dantel bir bardak örtüsü, islemeli bir yüz havlusu, resimli hazır yelpaze gibi seyler getiriyor, odamı süslüyordu. Bazen biz konuşurken, aşağıdan, direk gibi bir ses:
-Hacı Kalfa, ne cehenneme kayboldun yine? diye haykırıyordu.
Bu Hacı Kalfa'nın efendisi, otelin sahibiydi.

Resat Nuri Güntekin

Dhtiyar adam, her defasında türkü söyler gibi, makamla yavaş yavaş:
-Elinin körü, elinin körü. Hacı Kalfalar kaldırsın seni, diye söyleniyor; sonra bağırıyordu:
-Geldik, geldik, az isimiz var da...
Otelde, Hacı Kalfa ile beraber, bir ahabım daha olmuştum: Otuzbeş kırk yaşlarında manastırlı bir kadıncağız.
Onunla ahabplığımızın nasıl başladığımı anlatayım: Otele ilk geldiğim aksam, odamda esyayı yerleştireliyordum. Hafif bir kapı gıcirtısı isittim. Baktım, odaya sarı basma entarili, yeşil krep basörtülü bir kadın giriyor. Daha kapıdan girerken: "iyisiniz insallah, safa geldiniz, hanım kızım" diye hatır sordu. Düzgünlü zarif yüzü; kireçle delik desik tıkanmış, harap bir duvarı hatıra getiriyor; rastıklı kasları, simsiyah dişleri, bu çehreye bir ölü kafası korkunçluğu veriyordu.
Biraz sasırarak:
-Safa bulduk efendim, dedim.
-Valide hanım nerede?
-Hangi valide hanım efendim?
-Hocanım... Siz hocanımın kızı değil misiniz? Kendimi tutamayarak gülmeye başladım:
-Ben hocanımın kızı değil, kendisiyim efendim. Kadın, yere çömelir gibi yaparak, ellerini dizlerine vurdu:
-Ay! Hocanım siz misiniz? Hiç de böyle parmak gibi gencecik hocanım görmedim.
Ben, sizi yaşlı başlı hocanım sanıyordum.
-Simdi böylesi de oluyor efendim.
-Olur ya, olur ya... Bu dünyada ne olmaz? Biz, ta su kar-sıki odacıkta oturuyoruz, çocukları uyuttum, "Safa geldin"

ÇALIKUSU 151

demeye geldim size... Allah eksik etmesin, gündüzleri çoluk çocuk gailisi var.

Haçan bu vakit olur, çocuklar uyurlar, bir kasvettir basar beni.

Yalnızlık bir

Allahü Teâlâ'ya muhsustur öyle değil mi hemsireceğim? Efkârları bre efkârlan; iç sigara, iç sigara, iç sigara. Sabahı ederim. Allah gönderdi sizi hemsireceğim.

iki lakırdı eder, açılırız.

Kadıncağız, bana evvela! "Hanım kızım" diye hitap ederken, hoca olduğumu öğrenince, bunu "hemsireceğim"e çevirmisti.

Odadaki iskemleyi göstererek:

-Buyurun, oturun, dedim ve kendim karyolanın kenarına oturarak ayaklarımı salladım. Manastırlı Hanım:

-Ben iskemlede rahat edemem hemsireceğim, dedi ve tuhaf bir şekilde yere, ayaklarımın dibine oturarak dizlerini büktü, sonra entarisinin cebinden bir

teneke tütün kutusu çıkararak kalın sigaralar sarmaya başladı. Bunlardan birini

bana ikram etti.

-Tesekkür ederim, ben içmem efendim, dedim. O:

-Ben de çokluk içmezdim ya. Gam, kasavet böyle yaptı, dedi.

Komsum, adamakıllı dertliydi. Manastır'da epeyce zengin bir adamın kızımıs.

Haline göre bağları, bahçeleri, öküzleri, inekleri, varmış. Babasının kapısında

üç bes fukara doyuyor-nus. Manastır'ıii bellibaslı beylerinden birçoğu onu

istemis. Fakat cahillik bu ya, o: "Dlle kılıçlı zabite varacağım" diye tutturmuş. Keske, anası ona yüz sopa vurup o beylerden birine verseymiş.

Lâkin,

o biçare kadın da basına geleceği ne bilsin! Tutmuş, bir tanecik kızını belindeki kılıçtan başka malı, mülkü olmayan bir mülazıme vermiş, hürriyete

kadar söyle böyle geçinmişler. Komsum 31 Mart'ta, Hareket Ordusu'yla. istanbul'dan dönen bir ahbaptan, kocasının (B.) de bulunduğunu

Resat Nuri Güntekin

ve bura yerlilerinden bir kadınla evlendiğini haber almış. Eh, olur ya; seriatımız dörde kadar izin veriyor. Zavallı komsum] biraz ağlayıp sızladıktan sonra üç çocuğunu almış ve buraya gelmiş. Gelgelelim, kocası bu isten hiç memnun olmamış. vaktiyle yalvara yalvara aldığı karısı, ne ciğerpare evlatçıkları] m gözü görüyor, onları tersyüzüne Manastır'a çevirmek için ı rar ediyormuş. "Bunca senelik karınım. Etme bana bu cefaları" diye ayaklarına kapandığı, köpekler gibi yalvardığı halde, bir türlü kendisini de burada alıkoymaya razı edemiyormüş. Bu uzun hikâyeyi dinledikten sonra dayanamadım: -A hanımcığım, siz de niçin sizi istemeyen bir insan üstüne bu kadar düşüyorsunuz? O sizi tekmeliyorsa siz de onu tekmellersiniz, olur biter, dedim. Manastırlı Hanım, cahilliğime acır gibi, gülümseye gülüm-seye: -A hemsireceğim, gözümü açtım, onu gördüm. Bunca yıl bir yastığa bas koyduk. Kocadan ayrılmak kolay mı? dedi ve sesini titrete titrete: "Anadan geçilir, yârdan geçilmez" diye bir beyit okudu. Ben, adeta hiddetle: -insan, kendini aldatan bir erkeği nasıl sever? Ben, bunu anlamıyorum, dedim. O, siyah disleriyle acı acı sırtarak: -Siz daha pek çocuksunuz, "hemsireceğim. Bu acıları çekmemissiniz, bilmiyorsunuz. Allah yine de bildirmesin, dedi. -Ben bir kız biliyorum ki evleneceğine iki gün kala, nisanlısının kendisini baska bir kadınla aldattığını öğrendi, bu fena adamın yüzüğünü basına attı ve yabancı bir memlekete kaçtı. -Sonradan pisman olmuştur o kız, hemsireceğim. Acırım ona. Yüreği hasretten göz göz olmuştur. Sen, kursunla vurulanları hiç isitmedin mi, be hemsireceğim? Bazıları, vurulduklarının fakında bile olamazlar, üç bes adım kosarlar, kaçıp kurtuluyoruz sanırlar. Yara sıcakken acımaz, hemsireceğim-

ÇALIKUSU 153

Hele bir kere soğumaya baslasın. Sen bak, seyret o kızcağız nasıl yanıp yakılacak?... Hiddetle karyoladan fırladım, deli gibi odanın içinde dolasmaya başladım. Yağmur pencereleri kamçılıyor, sokaktan boğuk köpek ulumaları geliyordu. Manastırlı

komsum, derin bir ah çektikten sonra devam etti:

-Gurbet ellerindeyim. Kolum, kanadım kırık. Elim ermez, gücüm yetmez. Manastır'da olaydım, kocamı iki günde bu asiftenin elinden kurtarırdım ya.

Hayretle gözlerimi açarak:

-Ne yapardınız? dedim.

-Ortağım, burada kocama basmış

büyüyü, basmış

büyüyü. Dilini ağzını bağlamış

adamcağızın. Lâkin, Manastır büyücüleri daha ustadır. Çok değil, üç mecdiyeyi

gözden çıkardım mı, kocamı kadının elinden alırlar, yine bana getirirlerdi.

Manastırlı Hanım, bana Rumeli büyücüleri hakkında uzun uzadıya tafsilat vermeye

başladı:

Arif Hoca adında bir Arnavut varmış

ki, domuz kulağını, birçok ameliyatlara,

bir dürbün haline getirirmiş, bir kadın bu garip dürbünü gözüne koyarak bir kere

kocasına baktı mı, erkek ne kadar hasarı olusa olsun, hemen yola gelirmiş.

Çünkü, bütün kadınlar, ona domuz gibi görünürmüs.

Arif Hoca, bazen bir sabun parasına, bir topluiğne kaplar ve sabunu okuyup

üfledikten sonra toprağa gömermiş. Sabun toprakta eridikçe, insanın düşmanı da

oturduğu yerde erir, iğne ipliğe dönermiş.

Kadıncağız, teneke kutusundan, üst üste sigaralar sarıp içerek buna benzer

masallar anlatıyor, büyüler tarif ediyordu.

Ne bos, ne zavallı lakırdılar! Ya hele, o soğuduktan sonra sızlanmaya başlayan yara masalı! Hiç böyle sey olur mu? Ben, öteki zalim için hiç üzülüyor muyum? Onu hiç aklıma getirdiğim oluyor mu? Manastırlı komsumun katmerli düzgünleri, kazan kulplu

Resat Nuri Güntekin

rastıkları, çökük gözevlerini korkunç bir halka ile saran kuyruklu sürmeleri, bende evvela bir tikslenme hissi uyandırmıstı. Fakat bunların, erkeğini tekrar elde etmek için yapılmış bir hile, bir süs olduğunu öğrenince içim sızladı. Zavallı kadın, diyordu ki: -Adamcağızımın gözüne hoş görüneyim diye çocukların boğazından kesip düzgün, rastık, sürme alıyorum, yeni gelin gibi süsleniyorum, ama olmuyor. Dedim ya, büyü. O günden beri odamın kapısı ara sıra gıcırıyor, basımı çevirmeden anlıyorum ki odur. -isin var mı, hemsireciğim? Azıcık geleyim mi? Yalnızlıktan o kadar bunalmısım ki, bu ses beni adeta sevindiriyor. Kalemimi bırakarak, ağrıyan parmaklarımı birkaç kere sallıyorum ve komsumun artık ezberlediğim sırnasık askının hikâyesini zevkle dinlemeye hazırlanıyorum. Pencerenin karşısında dimdik yükselen dağın manzarası ilk günlerde beni eğlendiriyordu. Fakat, ondan da yorulmaya başladım, insan, bu dumanlı yamaçların rüzgârı içinde saçı bası dağınık, etekleri uçarak dolasmadıkça, yalçın kayalar üstünde, keçi yavruları gibi sıçrayıp eğlenmedikçe neye yarar? Nerede o, basımı alıp saatlerce kırlarda dolastığım, bahçe kenarındaki çitlere değneklerle vurarak, sık yapraklı ağaçları taslayarak kus kaldırdığım günler! Halbuki ben, Anadolu'yu asıl bunun için istiyordum. Küçükten beri resim yapmayı çok severim. Mektepte tam not aldığım hemen tek ders

o idi. Köskte tertemiz oda duvarlarına, mektepte heykellerin mermer kaidelerine, kursun, yahut boya kalemleriyle yaptığım resimler için ne kadar azar isitmiş, ceza çekmistem, istanbul'dan gelirken çantama bir alay resim kâğıdı ve boya kalemleri almıştım.

ÇALIKUSU 155

Oteldeki yalnız günlerimde yazıdan sıkıldıkça resim yapıyordum ve bu, benim için
hos bir teselli oluyordu. Hatta Hacı Kalfa'nın da biri karakalem, diğeri
suluboya iki resmini yapmaya çalışmıştım.
Resimlerin ne dereceye kadar benzediğini bilemiyorum. Fakat o, burnunun,
gözünün
hususiyetlerinden değilse bile, yuvarlak ve çıplak basından,
posbıyıklarından,
beyaz önlüğünden kendini tanıdı ve ustalığıma hayran oldu.
Adamcağız üsenmeden çarşı, pazar doluyor, kızına çerçeve işletmek için
ucuz
atlaslar, kadifeler, ipekler, renkli boncuklar satın alıyordu.
Nihayet, fazla sıkıldığımı görerek beni evine davet etti. Hacı Kalfa,
karısının
tutumluluğu sayesinde kutu gibi bir ev yaptırmış, boş
zamanlarında çocuklarının
yardımıyla, bunu yeşile boyamıştı.
Ev, derin bir uçurumun kenarında. Uçurum, o kadar derin ki bahçenin
sarmasıklarla örtülü parmaklığına kollarınızı dola-yıp aşağı baktığınız
zaman
basınıza bir dönme geliyor.
Bu bahçede Hacı Kalfa'nın ailesiyle beraber ne tatlı birkaç saat
geçirdim!
Nevrik Hanım, Samatyalıymış. Kocası gibi kaba saba, fakat iyi ruhlu, saf
bir
kadıncağız. Beni görünce "istanbul kokuyorsunuz, küçükhanım" diye boynuma
sarılmaktan kendini alamadı, istanbul'un adı anıldıkça gözleri yasarıyor
kocaman
göğsü derin hasret nefesleriyle kalaycı körüğü gibi kabarıp iniyor.
Hacı Kalfa'nın on iki yaşlarında bir oğlu, on dört yaşlarında bir kızı
var.
Kızın adı Hayganus. Pancar renginde, kara kırmızı yanakları, suçüçeği
çıkıyormuş
gibi iri sivilcelerle dolu, kalın kaslı, mahcup ve beceriksiz bir ermeni
kızı.
M5rat;ftli butlu ablasının tersine, çiroz gibi kuru, renksiz, bücür bir
çocuk.
Hacı Kalfa, okuryazar bir adam değilmiş ama, ilmin kıymetini takdir
edermiş,
insan her şeyi bilmeliymiş. Sırasına

Resat Nuri Güntekin

göre yankesicilik bile lâzım olurmuş. Mirat, iki sene Ermeni mektebine gitmiş,
iki seneden beri de Osmanlı mektebinde okuyormuş.
Hacı Kalfa'nın programına göre bu çocuk, iki senede bir mektep değiştirecek,
yirmi yaşına kadar sıra ile Fransızca, Almanca, İngilizce, İtalyancayı mükemmel
öğrenerek tam bir adam olacakmış. Tabii, bu solucan gibi sıpsıska çocuk o zamana
kadar bu yükün altında ezilip ölmezse!
Hacı Kalfa, bir gün oğlundan bahsederken dedi ki:
-Mirat'ın adına dikkat etmissindir. Ne arifane isimdir o, bulmak için bir hafta
kafa patlattım, iki lisana da uyar. Ermenice Mirat, Osmanlıca Murat.
Sonra fevkalâde zekice bir şey söyleyeceğine isaret olmak üzere gözlerinden
birini kırparak ilave etti:
-Mirat, namünasip bir halt yeyip, beni kızdırdığı zaman ben de ona, sen, ne
Mirat'sm, ne Murat; ancak bir meretsin, derim.
î.
ihtiyar Ermeninin bu hiddet sahnelerinden biri de, benim evlerinde bulunduğum
zamana tesadüf etti. Görülecek seydi! Çocuğun kabahati, anasının pisirdiği bir
yemeği beğenmemiş olmaktı.
Hacı Kalfa, onu adeta darbimeseller ve beyitlerle azarlıyordu:
-Hele su miskine bak. Bacak kadar boyu var, türlü türlü huyu var. Dilenciye
hıyar verdilerse beğenmemistir, eğridir diye sokağa atmış. Esek hosaftan ne
anlar? ihtarlarımı semi itibar kulağına(c) sok. Yoksa, tekdirat ile uslanmayanın
hakkı kötüktür. Sen kim oluyorsun ki Allah'ın verdiği ekmek ve nimeti beğenmiyorsun?!..
Sen seni bil sen seni Sen seni bilmez isen Patlatırlar enseni.

ÇALIKUSU 157

Hayganus'a gelince, kız olmasına rağmen onun tahsiline de Mirat'ınkinden daha az
ehemmiyet veriliyor değildi.
Hayganus, Ermeni Katolik mektebine gidiyordu. Hacı Kalfa bir gün, komsularından
inmeli bir ihtiyarla siyah salvarlı bir dudu karsısında kızını sıkı bir imtihandan geçirmemi istedi.
Dünyada bundan daha gülünç manzara olmazdı... Hacı-Kalfa, kızcağızın kitaplarını,
defterlerini zorla dizlerimin üzerine koyuyor:
-Haydi bakalım Hayganus, hocanıma karşı yüzümü kara çıkarırsan yedirdiğim ekmek

burnundan gelsin, diyordu.

Bir iki zarp, taksim ameliyesinden sonra resimli bir "Peygamberler Tarihi"

açtım, Dsa ve vaftize dair bir parça tesadüf etti. Kızcağz, vaftizi anlatırken

saçma sapan bir seyler söyledi. Mektepten kulağım dolu olduğu için tashih ettim,

vaftize dair bazı sade malumat verdim.

Hacı Kalfa, beni dinlerken gözleri büyümüş, basında saç olmadığı için kaslarının

kılları dimdik olmuştü. Hıristiyanlık hakkındaki bilgilerim ona bir mucize kadar

yüksek görünüyor:" Bu ne'istir ki! Bir Müslüman muhadderat benim dinimi papazlardan iyi biliyor. Ben, seni söyle böyle bir hanım sandımdı, anladın mı?

Meğerki, sen hakikat eli öpülecek bir ulema imissin," diye istavroz çıkarıyordu.

Yerinden kıpırdanması iskeleden mavna kalkması gibi zorlu bir is olan sisman

karısını ensesinden tuttu, bana doğru getirerek: "Su çocuğu benim tarafımdan, ta

alnının ortasından öp, anladın mı?" diye üstüme attı.

Zavallı Hacı Kalfa, kendini erkekten sandığı için bu vazifeyi karısına yaptırmıstı.

ihtiyar odabası, o günden sonra önüne gelene benden, benim derin ilmimden bahse

baslamıs. Öyle ki, otele girip çıktığıım zaman kahvedeki issizler beni görmek

için suratlarını camlara yapıştırıyorlardı.

Ben: "Hacı Kalfa, Allah askına vazgeç. Böyle seylere

Resat Nuri Güntekin

lüzum var mı?" diye kızıp söylendikçe, o adeta, isyan ediyor: "Mahsus söylüyorum. Hani sanki, büyüklerin kulaklarına gitsin de, sana ettiklerinden utansınlar gibilerinden" diyordu.

Hacı Kalfa'nın ailesiyle tanışmak, bana başka bir cihetten de kârlı oldu. Samatyah Madam, gayet güzel reçel ve sekerlemeler yapmasını biliyordu. Benim "Peygamberler Tarihi" hakkındaki bilgilerimden, herhalde, çok daha hayırlı bir ilim.

Kendisinden hem kolay, hem ucuz reçel tarifleri aldım ve Gülmisal Kalfa'nm yemeklerini yazdığım deftere özene bezene not ettim. Bundan sonra, bizim oburluğumuzla kim mesgul olmayı hatırına getirecek? insallah islerim yoluna girsin, benim de basımı sokacak küçücük bir evim olsun, kendim için bir reçel dolabı yapacağım. Hacı Kalfa'nm evindeki gibi, raflarımı oymalı uçurtma kâğıtlarıyla süsleyeceğim; bu raflara yakutlar, kehribarlar, sedefler gibi parlayacak renk renk kavanozlar dizeceğim. Ne âlâ, bunları, her aklıma geldikçe yemek için kimseden izin istemek, yahut büfe hırsızlığı etmek mecburiyeti de yok. Allah vere de hasta olmasam.

Evet, al, sarı, beyaz, reçel kavanozları. Aralarında sadece yeşil yok. Artık aklıma bile getirmediğim Kâmran'ın o kadar nefret ettiğim gözleri, beni yeşil renge gazez ettirdi.

Simdi gayet iyi hatırlıyorum. Kâmran, ben evvelden de, senden simdiki kadar nefret etmediğim zamanlarda da gözlerine gazezdim. Bu gazez başladığı zaman, daha on iki yasımda yoktum. Kendin de, elbette unutmamıssındır. ikide bir avuçlarıma toz doldurarak yüzüne serperdim. Bu, yalnız bir çocuk yaramazlığı mıydı acaba? Hayır, güneş islemis yosunlu denizler gibi içlerinde hileli hareler dolasan gözlerini acıtmak içindi.

*

Yine sapıttım. Halbuki maksadım sadece bugünün vakalarını kaydetmekti.

ÇALIKUSU 159

Nerede kalmıstım? Evet Hacı Kalfa benim günlerden beri ilk defa açan günesten doğan nesemi bir yerden iyi bir havadis öğrendiğime vermiş ve beni sıkıstırmaya başlamıstı. Kendime ait bir haberin ondan evvel benim kulağıma gelmesi mümkün mü? Neredeyse acıktığımı ve uyukum geldiğini bile bu garip otel odacısından öğreneceğim!

Hacı Kalfa:

-Hele nazlanma söyle. Böyle fıkır fıkır gülüsün bos değil. Sen Allah bilir iyi bir sey isittin? diyordu. Ondan daha kulağı delik görünmek, nedense izzetinefsimi oksuyor, yarı saka, yarı ciddi bir tavırla manalı manalı gülüyor, göz kırptıyordum: -Kim bilir belki söylenmemesi lâzım gelen bir sırdır. Günes, o kadar güzeldi ki, kaybolmak tehlikesini göze alarak otelin biraz ilerisindeki köprüyü geçtim, karsıma çıkan dik bir yokusa vurdum, sonra, bir çayır, bir ağaçlık ve ikinci bir köprüden geçtim. Daha da dolasacaktım, fakat kaybolmaktan daha büyük bir tehlike bas gösterdi. Babayani çarsafıma, sımsıkı kapalı peçeme rağmen kılıksız birtakım erkekler pesime takılmaya, söz atmaya başlamışlardı. Hacı Kalfa'nın nasihatlerini hatırlayarak korktum ve tekrar tersyüzü geri döndüm. Maarif Müdürlüğü'nde kusaklı baskâtibin: "Hâlâ Dstanbul' dan bir ses seda yok, hemsire hanım" cevabıyla karşılasacağıma emindim. Fakat, sokağa çıkmışken bir kere oraya da uğramak zaruriydi. Müdürün hademesi merdivende beni görünce: "isabet ki, geldin hocanım," dedi. Ben de seni arıyordum, birazdan otele gelecektim." Bey dediği Maarif Müdürü idi. Hayret! O, yine kırmızı çuha kaplı yazıhanesinin önünde, ebedi yorgunluğunu dinlendirir gibi elini, kolunu salıvermiş, yakasını gevsetmiş, gözleri yarı kapalı düşünüyordu.

Resat Nuri Güntekin

Beni görünce, esnedi, gerindi ve tane tane söylemeye başladı:

-Hanım kızım, Nezaret-i Celile'den henüz bir cevap almış değiliz. Ne irade buyurulacağını kestiremiyorum. Ancak, Huriye Hanım kıdemli bir muallime olduğu için sanırım ki onu iltizam ederler. Aksi bir cevap geldiği takdirde müskül mevkide kalacaksınız. Aklıma bir çare-i tesviye geldi. Buraya bir, iki saat mesafede bir "Zeyniler" nahiyesi var. Havası, suyu güzel, menazır-ı tabiiyesi ferahfeza, ahalisi haluk ve müstakim, cennet gibi bir yer. Orada bir Vakıf Mektebi vardı. Geçen sene, bir-hayli fedakârlıkla tamir ve tecdit ettik. Birçok levazım-ı tedrisi-ye ve ikmal-i nevakısına muvaffak olduk. Mektebin içinde muallimlerin ikametine mahsus daire de var. Simdi bir genç muallimimizin himmet ve fedekârlığına muhtacız. Gönül ister ki, oraya sizin gibi güzide bir hanım gitsin. Cidden iyi bir yer. Hem de aynı zamanda ecirli bir hizmet-i vataniye olur. Gerçi, maası sizin burada alacağınız maastan noksan. Fakat buna mukabil, et, süt, yumurta vesaire fiyatları, buradakiyle nispet kabul etmeyecek kadar ucuz. isterseniz bol para da biriktirebilirsiniz. Mamafih, ilk fırsatta maasınıza zam yaparak bugünkü miktara iblağ ederim. O takdirde buradaki Ddadi Müdürlüğü'nden daha kârlı bir vaziyete gelirsiniz. Bu teklif karsısında ne söyleyeceğimi bilmeyerek susuyordum. Maarif Müdürü devam etti:
-Mektepte ihtiyar bir hatun var. Hem derslere devam ediyor, hem mektebin hizmetlerini görüyor. Kendi halinde, namazında, niyazında bir kadıncağız. Yalnız, yeni tedris usullerine vâkıf değil. Gayri, siz onu da çeker çevirirsiniz. Maahaza, Zeyniler'i beğenmeyecek olursanız bana iki satır bir sey yazarsınız, derhal sizi buraya münasip bir yere alırım. Hos, siz orayı gördükten sonra merkeze tayin edilseniz de "istemem" diye ayak direyeceksiniz ya.

ÇALIKUSU 161

Hava güzel, manzara güzel, yiyecek içecek ucuz, ahalisi iyi. Söyle böyle isviçre köyleri gibi bir sey. insan, Allah'tan daha ne ister? Gözümün önüne güneşli yollar, bahçeler, dereler, ormanlar geliyor, yüreğim siddetle çarpıyordu. Bununla beraber, birdenbire "evet" demeye cesaret edemedim. Hiç olmazsa bu isi Hacı Kalfa'ya bir kere danışmalıydım.
-Simdi müsaade buyurunuz, iki saat sonra gelir, cevabımı veririm efendim. Müdür Bey biraz canlanır gibi oldu:

-Aman kızım, bu iş müstacel. Baska talipleri de var, elden kaçırırsan karısmam sonra.
-O halde, yalnız bir saat beyefendi, dedim.
Maarif Müdürü'nün yanından çıkınca, sofada ortağım Huriye Hanım'la burun buruna gelmeyeyim mi? B.'de bizim ismimizi, iki ortaklar koyduklarını birkaç gün evvel, yine Hacı Kal-fa'dan öğrenmistim. Bu kadın gözümü o kadar yıldırmıstı ki, yüzünü görünce korktum, görmezliğe geldim ve acele acele oradan sıvısmak istedim. Fakat yolumu kesti, sımاریk bir dilenci gibi çarsafımın ucunu tutarak benimle konuşmaya başladı:
-Hanımefendi kızım, geçenlerde size karşı bir terbiyesizlik ettim. Allah askına kusuruma bakmayınız. Sinir hali, pek fazla müteessirim de... Ah kızım, benim neler çektiğimi bilerseniz, halime acırsınız. Ne olur terbiyesizliğimi affedin.
Ben korkarak:
-Ziyanı yok efendim, dedim ve geçmek istedim.
Fakat nedense o, yakamı bırakmamaya karar vermisti. Evvela halinden sikâyet etti, basındaki beş canın sokak ortasında kalacağını ve dileneceğini anlattı.
Huriye Hanım gittikçe cosuyor, perde perde sesini yükselterek iğrenç bir tarzda yalvarıyordu. Ne söyleyeceğimi, ne yapacağımı sasırmıstım.
Çalıkusu - F. 11

Resat Nuri Güntekin

Daha fenası, bu garip komedyayı gören yanımıza geliyor, etrafımızda kalem odacılarından, kâtiplerden, kahve, serbet taşıyan pestemalli esnaf çıraklarından

bir daire çevriliyordu.

Yüzüm, ellerim ateş

gibi kesilmisti. Utancımdan yerlere giriyordum.

Bu defa, ben yalvarmaya başladım:

-Rica ederim hocanım, yavas konuşun. Herkes bize bakıyor.

Fakat o, inadına kameti artırdı. Simdi adeta saçlarını yolarak, yakasının düğmelerini kopararak ağlıyor, ellerimi dizlerimi öpmeye kalkıyordu.

Etrafımızdaki kalabalığın gittikçe büyümekte olduğunu dehsetle gördüm.

Hani

Dstanbul'da sokak ortasında dış

çeken, leke sabunu, nasır ilacı satan yaygaracı

esnafın etrafına nasıl üsüsürler, biz de öyle bir kalabalığın ortasında kalmıştık.

Etraftan: "Yazıktır zavallıya, ağlatma fukarayı küçükha-nım," yolunda sözler de

isitilmeye başlamıştı. Birdenbire omuz basımda peyda olan yesil sarıklı, ak

sakallı, iri yarı bir hoca, doğrudan doğruya bana hitap etti:

-Kızım, yaşlılara hürmet ve muavenet bir vazife-i diniye ve insaniyedir.

Gel,

su hatunun rızkına mani olma. Allah'ı da, Peygamber'i de hosnut etmiş olursun.

Cenab-ı Hak rezzak-ı âlemdir. Elbet, sana da garip hazinesinden baska bir kapı

açar, dedi.

Çarsafımın içinde bir yandan titriyor, bir yandan buram buram ter döküyordum.

Durmadan elindeki masayı sakırdatan bir kahveci çırağı öteden:

-Öyledir öyle, diye bağırdı. Sen evvel Allah nerede olsa ekmeğini çıkarırsın!

Kalabalığın bir kısmı kahkahalarla gülmeye başlamıştı. Bu esnada kırmızı kusaklı

kâtip de sahnede görüldü. Kahveciyi yakasından yakalayıp hemen

merdivenlerden

atarak:

-Ahlâksız herif, simdi senin ağzını yırtarım, diye bağırdı.

ÇALIKUSU 163

Niçin gülmüslerdi? Kahvecinin söylediği, Hoca Efendi'nin söylediğinden baska bir

sey değildi ki!

Huriye Hanım, öyle ağladı, rezalet o kadar büyüdü ki, bu maskara vaziyetten

kurtulmak için canımı isteseler verirdim. Nihayet:

-Peki, peki, nasıl isterseniz öyle olsun. Fakat, Allah askınıza yakamı bırakınız, dedim ve yere kapanarak öpmeye çalıştığı dizlerimi zorla kurtardım ve

Maarif Müdürü'nün odasına döndüm.

Biraz sonra bana Merkez Rüstiyesi'ndeki derslerimden kendi arzumu istifa ettiğime ve Zeyniler mektebi muallimliğine talip olduğuma dair bir kâğıt

imzalattılar.

Bir saate kalmadan bütün muamele bitmiş, o yerinden kıvılcıdamaya üslenen Maarif

Müdürü araba ile valinin konağına giderek emrimi imzalatmıştı.

Bazen aylar ayı masadan masaya süren muameleler istedikleri zaman öyle kolay

çıkıyor ki...

Otele döndüğüm zaman Hacı Kalfa, beni kapıda karşıladı, hem sitemli, hem memnun

bir tavırla:

-Sen sakladın da ben öğrenmedim mi sanki? Allah mübarek etsin, dedi.

-Neyi öğrendin?

-Emrinin geldiğini canım...

-Ne emri Hacı Kalfa?

-Canım Merkez Rüstiyesi'nde seni alıkoymuşlar. Huriye Hanım'ın pasaportunu

eline vermişler.

-Yanlıs, Hacı Kalfa. Ben şimdi Maarif Müdürü'nün yanından geliyorum. Öyle bir

sey yok.

ihiyar adam, süpheli süpheli yüzüme baktı:

-Hayır, emir dün aksam gelmiş, iyi bir yerden isittim.

Resat Nuri Güntekin

Demek ki, Müdür, senden sakladı. Bu iste bir oyunbazlık var mı dersin?
Anlat,
hele anlat.
Hacı Kalfa'nın saf vesvesesiyle alay ederek bir nefeste vakayı anlattım
ve
çantamdan emrimi çıkararak elimde salladım:
-Yasadık Hacı Kalfa! isviçre gibi bir yere gidiyoruz. Hacı Kalfa beni
dinlerken
iri burnu horoz ibiği gibi kızarı-yordu. Ellerini birbirine vurarak
dövünmeye
başladı:
-Ne ettin behey cahil çocuk, ne ettin? En sonunda seni tongaya
bastırdılar ha!
Hemen git, Müdüre baltayı as! Tekrar omuzlarımı silktim:
-Değmez Hacı Kalfacığım. Sen üzülme o kadar. Sonra hasta olursan ne
yaparız?
Adamcağızın benim hesabıma kızmakta, telas etmekte hakkı varmış. Aksama
doğru iş
bütün tafsilatıyla anlaşıldı. Maarif Müdürü, Huriye Hanım'ı tutuyormuş.
Nezarete
yazdığı tezkerede onun daha kıdemli bir muallim olduğunu ileri sürerek
benim
baska bir yere kaldırılmamı istemiş. Fakat, Nezaret, nedense beni bırakıp
ortağımı ileride açılacak baska bir yere göndermeyi muvafık görmüş.
Dün aksam gelen emir üzerine Maarif Müdürü, Rüstiye Müdiresi ve galiba
Huriye
Hanım'ın Rumeli'den hemsehrisi olan Muhasebe Müdürü geç vakit bir
toplantı
yapmışlar, beni bir köye atıp yerime Huriye Hanım'ı alıkoymak için plan
tertip
etmişler.
Huriye Hanım'ın Maarif Müdürlüğü koridorunda benimle karşılaşması
evvelden
hazırlanmış
bir seymis. Hatta o ak sakallı hocayı bile, mahsus getirmişler.
Maarif Müdürü'nün sözleri üzerine sık bir Avrupa köyü gibi görmeye
başladığım
Zeyniler'e gelince, dağlar arasında kus uçmaz, kervan geçmez bir yermis!
Bir
seneden beri bos olduğu halde en düskün muallimler bile oraya gitmeye
yanasmıyorlar mıs.

ÇALIKUSU 165

Ben bunları öğrendikçe sasırıyor, saçlı sakallı bir büyük memurun, bu
kadar
sefaletle beni aldatmasını bir türlü aklıma sığdıramıyordum.
Hacı Kalfa, sinirli bir tavırla basını iki yana sallıyor:
-Sen bilmezsin o uyur yılanı, diyordu, uyur uyur da sonra adama öyle bir
vurur
ki, nereden geldiğini fark edemezsin, anladın mı efendim?
-Adam sen de! insanı en yakın akrabaları kalpsizce vurduktan sonra
yabancılar
vurmuş ne çıkar? Ben, o Zeyniler'de de mesut olmasını bileceğim. Gönüller
sen

olsun!

Zeyniler, 28 Ekim

Bugün, aksama doğru bir Çeçen arabasıyla Zeyniler'e geldim. Maarif Müdürü,

galiba yolları simendifer yürüyüsüne göre ölçüyor. Çünkü: "Nihayet iki saat"

dediği yol tam sabahın onundan geceye kadar sürdü. Ne yapsın mübarek adamcağız!

Kabahat kendisinin değil, kâh dağ yamaçlarına tırmanan, kâh kurumuş sel

çukurlarına inen Zeyniler yoluna disli simendifer yaptıramamış olanların.

Hacı Kalfa'nın ailesi, beni sehirden yarım saat uzaktaki bir çesme başına kadar

selametlemeye geldi. Bütün aile, bir düğüne, daha doğrusu bir cenaze alayına

gider gibi giyinmişti.

Arabanın hazır olduğunu haber vermeye geldiği vakit, az kaldı Hacı Kalfa'yı

tanıyamıyordum. Beyaz pestemalını, taslıklar, sofalar ve merdivenlerde, kendine

göre bir ahenkle sürüdüğü sıp sıp terliklerini çıkarmış, arkasına soluk çuhadan

yakası kapalı uzun bir ceket, ayaklarına imam galosları giymisti. Aziziye biçiminde kocaman bir kırmızı fes, saçsız başını kulaklarına kadar örtüyordu.

Samatyalı Madam'la Hayganus'un ve Mirat'ın tuvaletleri de onunkinden aşağı

değildi.

Resat Nuri Güntekin

içinde çok acı saatler geçirmiş

olmama rağmen küçük odamdan adeta hüznle

ayrıldım. Mektepte bize bir siir ezber-letmişlerdi. Dnsan, yaşadığı yerlerde

beraber bulunduğu insanlara görünmez ince tellerle bağlanırmış; ayrılık vaktinde

bu bağlar gerilmeye, kopan keman telleri gibi acı sesler çıkarmaya baslar, hep

birinin gönlümüzden kopup ayrılması, bir ayrı sızı uyandırırırms. Bunu yazan sair

ne kadar haklıymıs!

*

Bir tesadüf eseri olarak Manastırlı komsum da, benimle aynı günde B.'den ayrıldı. Fakat o, herhalde benden çok daha acınacak bir vaziyette olarak...

Dün gece, çantamı hazırladıktan sonra yatmıstım... Uykumun arasında iri iri konuşma sesleri isitiyor, fakat bir türlü kendimi açamıyordum. Birdenbire korkunç bir gürültüyle yataktan fırladım. Sofada bir seyler yıkılıp devriliyor, gecenin sessizliği içinde çocuk feryatları, boğuk hırıltılar, sille tokat seslerine karışıyordu. Uyku sersemliğiyle ilk aklıma gelen sey yangın oldu. Fakat yangına uğrayanlar herhalde birbirlerini dövmezlerdi. Dağınık saçlarım, çıplak ayaklarımla odadan fırladım ve feci bir dayak vakasıyla karsılaştım. Dev yapılı, palabıyık bir zabıt, Manastırlı komsumu yerden yere sürüyor, çizmeleriyle çiğniyordu. Çocuklar, bir ağızdan, "Anamız... Babam anamızı öldürüyor!" diye haykınıyorlardı. Zavallı kadın her tekmeden, yılan gibi ıslık çalarak inen her kamçıdan sonra inleyerek tahtaların üzerine yuvarlanıyor, fakat inanılmaz bir kuvvetle yine yerinden kalkarak zabıtın dizlerine tırmanıyordu: "Kulun kurbanın olayım efendiciğim, öldür beni, lâkin bırakma, bosama!..." Yarı çıplak olduğum için tekrar odama girmistim. Zaten öyle olmasa da elimden ne gelirdi?

ÇALIKUSU 167

Alt katta yatanlar da uyanmış olacaklardı. Asağı sofadan ayak patırtılları, anlaşılmaz sesler geliyordu. Sofanın tavanında bir aydınlık gezinmeye başlamıstı. Merdiven aralığında Hacı Kalfa'nın çıplak bası parladı. Adamcağız, gürültüyü isiterek uyanmış, bir teneke lamba yakalayarak don gömlek dışarı fırlamıstı. ihtiyar odacı: "Ne ayıptır, ne rezalettir, otelde bu olur mu?!" diye bağırarak aralarına girmek istedi. Fakat zabıt, Hacı Kalfa'nın karnına çizmeli ayağıyla öyle bir tekme savurdu ki, biçare adeta kocaman bir futbol topu gibi havaya fırladı ye aralık kapıdan sırtüstü odama yuvarlanarak çıplak bacakları havaya kalktı. Bereket versin ben, atik davranmış kollarımla adamcağızın kafasını yakalamıstım. Yoksa, çıplak kafa, kocaman bir balkabağı gibi tahtalara çarpıp patlayacaktı.

Uyku sersemliği, korku, saskınlık, sonra Hacı Kalfa'nın hali hep bir araya gelmiş, fena halde sinirlerimi bozmuştu. ihtiyar adam: "Vay aman! Vay aman! Hay nalçasına tükürdüğüm katırır!" diye söylenerek ayağa kalkıyordu. Fakat bu sefer ben, karyolamın üstüne düsmüştüm. Ömrümde basıma gelmemiş bir kahkaha krizi içinde bunalıyor, tıkanıyor, ellerimle yorganları burarak kıvranıyordum. Artık dışarıda ne olup ne bittiğini anlayacak halde değildim. Sesler, gürültüler tamamıyla kesilip otel sükûnuna dö-nünceye kadar kendime geledim. Vakayı sonradan bana anlattılar: Manastırlı Hanım'ın, arsız muhabbeti, nihayet kocasının canına yetmiş, zabit, ne pahasına olursa olsun kadını çocuklarıyla beraber memlekete göndermeye karar vermiş. Bu gece, biletlerin alınmış olduğunu, ertesi sabah erkenden hazır bulunmasını söylemeye gelmiş. Manastırlı Hanım, kolay kolay onun yakasını bırakmaya razı olur mu? Tabii yalvarmaya, sırnasmaya başlamış. Arala

Resat Nuri Güntekin

nda ^mbilir ne gibi sözler ve sahneler geçtikten sonra bu korkunç dayak faslı başlamış. Belki iki saat sonra, tekrar uyumaya hazırlandığım sırada Hacı Kalfa, hafifçe kapıma vurdu: "Bak bakasın, hocanım, otelde baska kadın yok. Fakir hatuncağız bayılıp duruyor. Salt gülmek olmaz. Gel dinini seversen suna biraz bak. Adımız

erkeğe çıkmış
diye yanına giremiyorum. Sonra ölü, mölür de basımız derde girer
he!" dedi.
Kapı aralığında Hacı Kalfa'nın yüzünü görünce beni tekrar bir gülme aldı:
"Geçmiş
olsun!" demek istiyordum, fakat bir türlü kelimeler ağızımdan çıkmıyordu.
Hacı Kalfa, dargın dargın yüzüme baktı; yarı mahcup bir eda ile basını
sallayarak:
"Gülürsün! Salt kıkır kıkır gülürsün. Ha çapkın seni! Suna bak hele!"
dedi.
"Gülüyorsun" kelimesini "gülürsün" diye o kadar tuhaf söylüyordu ki,
simdi bile
gülmekten kendimi alamıyorum. Hemen bir saatten fazla dertli komsumla
uğrastım.
Zavallının vücudu yara bere içindeydi, ikide bir bayılıyor, gözlerinin
siyahı
kaybolarak çenesi kilitleniyordu.
Bir baygınla uğrasmak, ilk defa basıma gelen sey. Ne yapmak lâzım
geleceğini
kestiremiyordum. Fakat iş
basa düşünce, insana öyle gayret geliyor ki...
Bu, her biri en aşağı beş
dakika süren bayılmalarda kadıncağızın kollarını,
vücudunu ovuşturuyor, kızına sürahiden su döktürerek ıslatıyordum. Alnı,
yanakları, dudakları birkaç yerinden çatlamıştı. Bu çizgilerden ince ince
sızan
kanlar düzgünlere, sürmelere karışıyor, kirli bir siyahlık alarak
çenesine,
göğsüne sızıyordu. Yarabbi, ne çok boya varmış
bu yüzde!... O kadar su döktüğüm
halde, bir türlü bitip tükenmiyordu.
O sabah, uyandıığım vakit, karşı odayı boş
buldum. Zabit, erkenden onu,
çocuklarıyla beraber bir arabaya atarak götürmüş, komsum gitmeden beni
görmek,
helallik dilemek istemis,

ÇALIKUSU 169

fakat gece, onun yüzünden uykusuz kaldığımı bildiği için uyandırmaya
kıyamamıs.

Hacı Kalfa'ya selam bırakmış ve tekrar gözlerimden öpmüş.

*

Arabada, gözüm Hacı Kalfa'nın yüzüne rastladıkça gülüyordum. O, bu yersiz
nesenin sebebini anlıyor, dargın bir gülümsemeyle basını sallayarak:
-Gülürsün he! Hâlâ kıkır kıkır gülürsün he! diye bana çıkıyordu.
Sonra, aksamki tekmenin dehsetinden bahsederek: "Tabanına tükürdüğümün
katırı,
anladın mı efendim, bir tepti beni, karnımın içini karmakarışık etmiştir.
Mirat,
benden sana baba nasihati: Sen sen ol, karı koca arasına gireyim deme.
Karı koca
ipektir, araya giren köpektir," diyordu.

Bütün aile, küçücük arabanın içinde üst üste, sehrin dışındaki bir çesme basına kadar gelmistik.
Ayrılık yeri burasıydı. Hacı Kalfa, iki tıpalı siseye hazırlamış olduğu sularını çesmeden tazeledi ve ihtiyar arabacıma uzun uzadıya tembihler verdi. Samatyalı
Madam, gözleri dolu dolu, bir gün evvelden benim için yaptığı, çörekleri stepetime doldurdu.
Bana karşı tamamiyle lakayt olduğunu zannettiğin) vahsi Hayganus, bir yerini incitmiş gibi birdenbire ağlamaya başladı.
Hem de ne ağlayıs! Kulağımda iki inci küpe vardı. Onlar^çıkarak Hayganus'un kulağına taktım. \
Hacı Kalfa, hediye için adeta mahcup oluyor: "Yoo, hocanım, hediye dediğin para edecek sey olmamalı. Bunlar kıymetli inciler," diyordu.
Yine hafifçe güldüm. Kızının benim için döktüğü inciler yanında iki paralık kıymeti olmadığını nasıl anlatırsın bu saf adamcağıza!

Resat Nuri Güntekin

Hacı Kalfa, beni tekrar arabaya bindirdikten sonra, derin derin içini çekti, elini göğsüne vurarak: "Tövbe olsun, hani su ayrılık bana aksamki tekmeden ağır geldi doğrusu!" dedi.
Geceki hengâmeyi hatırlatan bu sözler beni bir kere daha güldürdü. Araba yürümeye başlamıştı. O hâlâ arkamdan parmağını sallıyor: "Gülürsün he çapkın, gülürsün!" diyordu.
Yol, simdiden uzamaya başlamış olmayıp da gözlerimi görebilseydin, bu sözleri söylemeyecektin Hacı Kalfacığım.
*

Araba; inisli yokuslu dağ
yollarına girmisti; kâh kurumus sel çukurlarından
geçiyor, kâh bos tarlaların, bozulmuş
bağların kenarlarını takip ediyordu.
Seyrek fasılalarla tek tuk köylülere, yorgunluktan inler gibi sesler
çıkaran
kağnılara tesadüf ediyorduk.
ince bir bağ
yolundan, eskiya gibi korkunç kıyafetli, uzun bıyıklı iki jandarma
geliyordu. Yanımızdan geçerken arabacıya:
"Selamünaleyküm," dediler, dik dik bana baktılar.
Hacı Kalfa: "Yollar masallah emindir, amma ne olur ne olmaz, peçeni kapa.
Senin
suratın öyle her yerde açılacak suratlardan değildir, anladın mı
efendim?"
demisti.
Uzaktan birisinin geldiğini görür görmez, hemen Hacı Kal-fa'nın tembihini
hatırlıyor, yüzümü kapıyordum.
Saatler geçtikçe yollara mahzun bir ıssızlık çöküyordu. Bu Çeçen
arabalarının
ince, yanık sesli çingirakları var. icat edenler ne iyi düşünmüşler.
Yamaçlarda,
derelerde uyandırdıkları, uzak akisler insana adeta bir teselli sesi gibi
geliyor. Hele bir kayalığın içinden geçerken öyle sandım ki uzaklarda, su
yanmış
gibi görünen kara tas yığınının öte tarafında görünmez bir yol var, ince
sesli
kadın, hıçkıra hıçkıra ağlayarak bu yolun içinde arkamızdan kosuyor.
Yol, hâlâ bitip tükenmek bilmiyordu. Görünürde ne bir köy, hatta, ne bir
ağaçlık...

ÇALIKUSU 171

içimde yavaş
yavas bir korku uyanmaya başlamıstı. Ya geceden evvel, Zeyniler
Köyü'nü tutamazsam. Ya dağ
başlarında yalnız kalırsam?
Arabacı, ara sıra durarak hayvanlarını dinlendiriyor, insanla konusur
gibi
onlarla konusuyordu.
Bir taslığın ortasında, yine böyle bir mola vermesinden istifade ettim:
-Daha çok var mı? diye sordum. O, ağır ağır basını sallayarak cevap
verdi:
-Geldik.
Bu adam yaşlı bir insan olmasaydı, benimle eğlendiğini hükmedecektim.
-Nasıl olur? dedim. Allanın kırındayız. Görünürde köy falan yok.
Dhtiyar adam, arabadan çantalarımı çıkarmaya çalırsarak cevap verdi:
-Na, su patikadan inceğiz, Zeyniler, buraya beş
dakika çeker. Araba yolu yok.
Tasların arasından minare merdiveni gibi dik bir yoldan inmeye başladık.
Asağıda, aksamın alacakaranlığı içinde kapkara bir servilik, etrafı çitle
çevrilmiş, çıplak bahçeler arasında tek tuk kulübeler, tahta evler
görünüyordu.

ilk bakısta Zeyniler bana, hâlâ yer yer dumanlan tüten bir yangın
harabesi gibi
göründü.
Köy deyince gözümün önüne yesillikler arasında eski Boğaziçi
yalılarındaki
güvencinliklere benzeyen sevimli, sen manzaralı kulübeler gelirdi.
Halbuki bu
evler, çökmeye yüz tutmuş, simsiyah viranelerdi.
Yıkık bir değirmenin önünde abalı, sarıklı bir ihtiyara rast geldik,
kaburga
kemikleri soyulmuş zayıf bir ineği, ipinden sürüye sürüye bu evlerden
birine
doğru götürmeye çalışıyordu. Bizi görünce, durdu, dikkatli dikkatli
bakmaya
başladı. Bu ihti

172

Resat Nuri Güntekin

yar hoca, Zeyniler muhtarı imis. Arabacı onu tanıyordu. Birkaç kelime ile
benim
kim olduğumu anlattı.
Belden büzmeli, bol siyah çarsafım, sımsıkı peçemle genç olduğumu
anlamamak
mümkün değildi. Böyle olduğu halde Muhtar Efendi, beni fazla süslü bulmuş
olacak
ki, tuhaf tuhaf baktı, sonra ineğini çıplak ayaklı bir çocuğa teslim
ederek
önümüze düstü.
Köyün dar sokakları içine girmistik. Evleri şimdi daha iyi
görebiliyordum. Hani
Kavaklar'da önüne ağlar serilmiş, yağmurdan çürüyüp kararmıs, Boğaz
rüzgârlarından bir yana çarpılmış, viran balıkçı kulübeleri vardır; bu
evler,
ilk bakısta onları hatırlatıyordu.

Altlarına dört direktten ibaret ahırlar, üstlerinde asma merdivenle çıkılan bir iki oda. Herhalde, Zeyniler simdiye kadar isittiğim ve resimlerini gördüğüm köylerden hiçbirisine benzemiyordu. Etrafı tahta perdelerle çevrilmiş bir bahçenin kırmızı kapısı önünde durduk. Yapraklarına varıncaya kadar siyah görünen bu köyde gördüğüm ilk renk; kırmızı tahta oldu! Muhtar, yumruğuyla kapıyı çalmaya başladı. Her vurusunda kapı yıkılacak gibi sarsılıyordu. İlk defa ağızımı açmaya cesaret ederek: -içeride kimse yok galiba, dedim. Muhtar, basını sallayarak cevap verdi: -Hatice Hanım aksam namazını kılıyor olmalı. Az bekleyeceğiz. Arabacının beklemeye vakti yoktu; çantaları kapının önüne bırakarak bizden ayrıldı. Muhtar abasının eteklerini toplayarak yere çömeldi. Ben, bavulumun kenarına ilistim, konuşmaya başladık. Bu Hatice Hanım, pek Müslüman bir kadınmış. Tarikata da mensupmuş. Köyün ölüsüne, dirisine o yetisirmiş. Mevlitleri o okur, gelinlerin yüzüne o yazar, sekeratta bulunan hastala-

ÇALIKUSU 173

rın ağzına son zemzem damlasını o akıtır, kadın cenazelerini o yıkayıp yasmaklarmış. Muhtar Efendi, herhalde medrese falan görmüş bir adama benziyordu. Fırsattan istifade ederek bazı nasihatlar vermek istediğini anladım. Usul-i cedidin aleyhinde bulunmuyor, fakat yeni mekteplerin din derslerini ihmal ettiklerinden sikâyet ediyordu. Simdiye kadar buradan birkaç hocanım geçmiş; fakat nafîle, hiçbirisinin Kur'an-ı Kerim'e, ilmi hale, kâfi derecede vukufu yokmuş. Bu Muhtar Efendi, Hatice Hanım'dan hosnutluk getiriyordu. Ben bu dersleri yine bu salihâ, akil, abide hatunçağıza bırakarak kendim baska dersler okutursam köyü daha ziyade memnun ederdim. Ben, bu nasihatleri dinlerken içeriden bir nalın tıkırtısı gelmeye başladı. Muhtar Efendi ile ayağa kalktık. Kapının arkasında bir kol demiri sangırdadı, kalın bir ses: -Kimdir o? diye bağırdı. -Yabancı değil, Hatice Hanım, B.'den bir hocanım geldi. Bu Hatice Hanım, iri yapılı, kocaman yüzlü, biraz kamburu çıkmış, yetmişlik bir

ihtiyardı. Kınalı saçlarının üstüne yesil bir yemeni örtmüs, arkasına
ferace
biçiminde koyu bir yeldirme giymisti. Mesin gibi sert, esmer yüzünün
burusukları
arasında inanılmayacak kadar taze ve canlı gözleri, bembeyaz dişleri
vardı.
Peçemin arkasından yüzümü görmeye çalısarak: "Safa geldin hocanım,
buyurun!"
dedi.
Bahçeden sokağa çıkmak yasakmış
gibi bir eliyle kapıya dayanıp öteki eliyle
çantalarımı aldı; sonra, tekrar kapıyı demirleyerek önüme düştü.
O önde, ben arkada bahçeden geçtik, Maarif Müdürü Bey'in büyük
fedakârlıklarla
müceddeden ihya ettiği mektep binası da öteki evlerin esiydi. Yalnız, alt
kattaki direklerin etra

Resat Nuri Güntekin

fini henüz kararmaya vakit bulamamış
tahtalarla çevirmişler, dersane haline
koymuslardı.
Kapıdan gireceğim vakit Hatice Hanım, kolumu yakaladı: "Dur kızım" dedi.
Ben, birdenbire ürktüm.
O, dudaklarının ucuyla okuduğu kısa bir duadan sonra:
-Haydi kızım, besmele çek de evvela sağ ayağını at, dedi.
Alt kat, zindan gibi karanlıktı, ihtiyar kadın, beni elimden tutarak dar
bir
taslıktan geçirdi, eskilikten basamakları oynayan karanlık bir
merdivenden
çıktık. Yukarıki kat; viran bir sofa, bir de yüksek pencerelerinin tahta

kepenkleri sımsıkı kapalı kocaman bir odadan ibaretti. Maarif Müdürü'nün müjdelediği muallim dairesi.
Hatice Hanım, bavulu yere bıraktı, odanın bir kösesinde dolap vazifesi gören eski ocağın içinden bir lamba çıkarıp yaktı.
-Oda, bu sene bos kaldığı için tozlanmış. Yarın sabah erkenden temizlerim insallah.
Bu zavallı kadın, mektebin eski hocasıymıs. Maarif idaresi, mektebi bu sekile soktuğu zaman onu sokağa atmaya acımıs, iki yüz elli kurusla burada alıkoymus.
Yarı hoca, yarı hademe gibi bir sey. Artık, ben nasıl istersem öyle çalışacakmıs.
Kadıncağızın benden korktuğunu anlıyordum. Hesapça, ben onun amiriydim. Bile bile kimseye fenalık yapacak bir kız olmadığımı birkaç kelimeyle anlattıktan sonra dairemi seyretmeye başladım.
Eskilikten delik desik olmus kirli kaplamalar, yağmurdan çürümüş, tahtaları sarkmış
simsiyah bir tavan, bir kösede içine kırık dökük konmuş ocak, ötede çarpık bir kerevet. Demek bundan sonra, hayatım bu odada geçecekti! Havasız bir mahzene düsmüş gibi göğsüm tıkanıyor, ellerim, ayaklarım üsüyordu.
-Kuzum Hatice Hanım, bana yardım et de su pencere

ÇALIKUSU 175

lerden birini açalım, dedim. Kendi kendime beceremeyceğim galiba. ihtiyar kadın, benim ise el sürmeme taraftar değildi. Uğrasauğrasa kepenklerden birini açtı. Manzarayı görünce tüylerim diken diken oldu. Karsımda korkunç bir mezarlık vardı. Tepelerinde, hâlâ aksam ısıkları sönmemiş serviler, sıra sıra mezar taşları, daha aşağıda sazlıklar içinde donuk donuk parlayan su birikintileri.
ihtiyar kadının derin bir göğüs geçirdiğini isittim:
-insan, sağlığında alısmalı kızım, hepimizin gideceği yer orası, dedi. Bu söz tesadüf müydü, yoksa haberim olmadan bu manzara karsısında bir korku ve telaş mı göstermistim? Fakat hemen kendimi topladım. Cesur olmak lâzımdı. Adeta sen denecek bir kayıtsızlıkla:
-Demek burada bir mezarlık var, bilmiyordum dedim.
-Evet kızım; Zeyniler kabristanı. Eski zamandan kalma. Simdi cenazeleri baska yere gömüyorlar, burası tarih gibi bir sey. Ben, Zeyni Baba'nın fenerini yakmaya gidiyorum, simdi gelirim.
-Zeyni Baba kim, Hatice Hanım?
-Himmeti hazır, nazır olsun, bir mübarek zat, na, suradaki servinin altında

yatar.

Hatice Hanım, yavaş

sesle dualar fısıldayarak merdivene doğru yürüdü. Ben, şimdiye kadar, böyle seylerden ürktüğümü bilmiyorum. Fakat bu dakikada, servi

kokularıyla dolu bir karanlık odada yalnız kalmak bir ürkeklik veriyordu.

ihtiyar kadının arkasından kostum:

-Ben de geleyim mi sizinle? dedim.

-Gel kızım, daha iyi olur. Gelir gelmez, Zeyni Baba'yı ziyaret edersen daha

makbule geçer.

Mektebin arka kapısından mezarlığa girdik, tasların arasından yürümeye başladık.

176

Resat Nuri Güntekin

Bazı ramazan ve bayram arifelerinde teyzelerim beni Eyüp'teki aile mezarlığına

götürürlerdi.

Fakat ben ölümün hazin ve ürktücü bir sey olduğunu ilk defa bu karanlık Zeyniler mezarlığında duydum.

Taslar, benim gördüğüm mezar taslarından büsbütün baska sekildeydi. Dizi dizi

asker safları gibi muntazam, yüksek, dimdik, tepeleri düz, bedenleri simsiyah

taslar. Yazılar okunmuyordu. Yalnız, başlarında birer küçük "Ya Rab" kelimesi

seçiliyordu.

Küçüklüğümde bir masal dinlemistim. Bilmem hangi küçük sultanı kaçırmak için

uzak bir dağın arkasından bir eski zaman ordusu geliyormuş. Askerler, gündüz

mağaralarda saklanıyor, geceleri yol yürüyorlarmıs. Karanlıkta görünmemek için tekmil vücutlarını siyah kefenlere sanyorlarmıs. Böylece aylarca zaman yol gittikten sonra, tam sehri basacakları gece Allah küçük sultana acımıs, karanlıkta sinsi sinsi ilerleyen bu siyah kefenli gece ordusunu tasa çevirmıs. Bu sıra sıra dizilmiş siyah taslara bakarken o eski masalı hatırladım: "Sakın burası o korkunç ölüm askerlerinin tasa döndüğü masal memleketi olmasın!" diye düşündüm. -Bu Zeyniler kimlermiş Hatice Hanım? -Ben de bilmem kızım, bu köy eskiden onlarınmıs. Simdi mezarlarından gayri bir seyleri kalmamıs. Himmetleri hazır nazır olsun, erenlerdenmıs. Zeyni Baba bunların en büyüğü. Kimsenin iyi edemediği hastaları, buraya getirirler. Ben, bir kötürüm kadın bilirim ki, buraya sırtta getirdiler, ayaklarıyla yürüye yürüye gitti. Zeyni Baba'nın türbesi, mezarlığın en nihayetinde, kocaman bir servinin altında idi. Hatice Hanım, her gece, ona üç kandil yakarmıs. Birisi servinin dalına, birisi kapının iç tarafına, öteki de sandukanın basına. Türbe, toprağın içine gömülmüş bir mahzendi. Zeyni Baba, bu mahzende, yedi sene güneş aydınlığı görmeden çile dol-

ÇALIKUSU 177

durmuş. Öldüğü vakit mübarek cesedine kimse el sürçmemıs. Üstüne, bir sanduka yapmışlar. Hatice Hanım, kandillerden ikisini yakmıstı. Mahzene inen birkaç basamaklı merdiveni göstererek: -Haydi kızım, içeri girelim, dedi. Ben, bu basamakları inmeye cesaret edemiyordum. Arkadasım tekrar döndü: -Haydi kızım, buraya kadar geldikten sonra girmezsen günah olur. Gönlünde ne dileğin varsa Zeyni Baba'dan iste!.. Yüreğim hazan yaprağı gibi titreyerek merdivenleri indim. Mezara indirilen ölülerde, eğer bir parça his olsaydı, mutlaka bu dakikada benim duyduğum seyi duyarlardı. Göğsüme ıslak, soğuk bir toprak kokusu doldu. Zeyni Bana'nın sandukası yesil boyalı bir çinko ile örtülmüştü. Sonradan, Hatice Hanım'ın anlattığına göre, bütün ömrünü kanaat ve sefalet içinde geçiren Zeyni

Baba, öldükten sonra, üzeri süslü ve işlemeli örtüler istememis. Ara sıra öteden, beriden gönderilen örtüler bir hafta dayanmıyor, parça parça çürüyüp eriyormuş.

ihthiyar kadın, hafif fısıltılarla dualar okuyarak evliyanın basındaki kandile

yağ koydu, sonra bana döndü:

-Köyde birisi öleceği vakit, Azrail aleyhisselam, evvela Zeyni Baba'ya misafir

olur, o vakit bu ısıık kendi kendine söner. Simdi kızım, Zeyni Baba'dan isteyeceğini iste, dedi.

Dizlerim kesiliyor, artık ayakta durmaya takatim kalmıyordu. Atesler içinde

yanan alnımı Zeyni Baba'nın serin örtüsüne dayadım; dudaklarımdan ziyade yaralı

kalbimle söyler gibi yavaş

yavas: "Zeyni Babacığım, dedim. Ben, küçük, cahil bir

Çalıkusu'ndan başka bir sey değilim. Sana nasıl yalvarmak lazım geldiğini bilmiyorum. Kusuruma bakma. Senin hosuna gidecek seyleden hiçbirini bana öğretmediler, isittim ki, sen yedi sene güneş görmeden, burada çile doldurmussun. Sakın sen de, insanlığın zalimliğinden, vefasızlığından kaçmış

olmaya-

Çalıkusu - F. 12

Resat Nuri Güntekin

sın? Babacığım, senden büyük bir sey isteyeceğim. Bu yedi sene içinde elbette

günesin, rüzgârların hasretini çektiğin zamanlar olmuştur. Seni o dakikaların

acısına katlandırın o melek sabrından bana da ver. inlemeden, ağlamadan çilemi

doldurayım!.."

*

Odamda yalnızım. Hatice Hanım, erkenden beni bıraktı. Mektebin alt katındaki, bodrum gibi izbesine çekildi. Orada gece yarısına kadar ibadet eder, tesbih çekermis.
Dki saatten beri lambanın ışığında bu satırları yazıyorum. Dışarıdan, uzak bir su sesi geliyor, ara sıra tavanda tıkırtılar oluyor. Ensemde hafif bir üsüme hissi ile kulak veriyorum. O vakit, harap binanın içinde, daha baska sesler duymaya başlıyorum. Merdiven tahtaları yavaşça gıcırıyor, sofada insanlar fısıldasıyor gibi sesler uyanıyor.
Çalıkusu, haydi yat artık. Gecenin içinde gizli gizli söyleyen bu seslerden korkma. Onlar, ne kadar zalim olsa da "Sarı Çiçekleri"ne yetim teyze kızlarını çekistiren dudaklar kadar sana fenalık edemez.
Zeyniler, 20 Kasım
Bu sabah hesap ettim. Ben Zeyniler'e geleli, aşağı yukarı. bir ay olmus. Bu bir ay, bana şimdi on yıldan daha uzun görünüyor. Şimdiye kadar defterime bir şey yazmak istemedim. Daha açıkçası bundan korktum. tik günlerin titiz ümitsizliği içinde, kim bilir ne münasebetsiz şeyler yumurtlayacaktım? Halbuki artık buraya alısmaya başladım. Sor Aleksî'nin hiç dilinden dösürmediği bir söz vardı:.
"Kızlarım, ümitsiz hastalıkların, mukadder felaketlerir son bir ilacı vardır:
Tahammül ve tevekkül. Elemlerde bir giz

ÇALIKUSU 179

sefkat var gibidir. Sikâyet etmeyenlere, kendilerini güler yüzle karsılayanlara karsı daha az zalim olurlar."
Çalıkusu, bu sözleri daima gülümseyerek dinlerdi. Halbuki şimdi onları doğru buluyor ve gülmeye cesaret edemiyorum.
Zeyniler'deki bir ay içinde öyle saatlerim oluyordu ki, bu-nahyordum.
"Üğrasmak beyhude! Daha fazla dayanamayacağım!" diyordum. Dste o zaman, Sor Aleksî'nin bu peygamberce sözleri imdadıma yetisiyordu, içim kan ağlarken gülmeye, sarkı söylemeye, ıslık çalmaya başlıyordum. O kadar ki, kalbim, nihayet bu nesenin yalanına inanıyor, suya konan kuru çiçekler gibi litreye titreye canlanmaya başlıyordu.

Sonra etrafımda yasayan seylerde teselli aramaya koyuldum. Elime geçirdiğim taze bir yaprağı yanağıma, dudaklarıma sürüyor, bahçede bulduğum cılız bir kedi yavrusunu göğsüme bastırıyor, nefesimle ısıtıyordum. Daha olmazsa kendi kendime:
"Feride, aptallığın lüzumu yok. Biraz gayret. Biliyorum ki, yaşamak için artık güler yüzden, cesarettten başka sermayen kalmamıştır" diyordum. Bu nesenin uydurma, uçucu bir sey olduğu malum. Varsın öyle olsun. Kapalı bir mahzende sızan bir ısıık parçası, yıkık bir duvarın taşları arasında açmış cılız bir çiçek, her seye rağmen bir varlık, bir tesellidir. Bugün cuma, mektep yok. Birkaç günden beri yağın yağmurlar durdu. Sonbahar, dışarıda son bir ayrılık bayramı yapıyor. Uzaklardaki sıradağlar, sazlıktaki sular da güneşe karşı gülümsüyor gibi... Hatta, serviler, mezar taşları bile korkunç sertliklerini kaybetmiş gibi görünüyorlar. Kendimi derin derin yokluyorum, görüyorum ki, alısmaya, hatta bu karanlık ve can sıkıcı memleketi biraz daha benimsemeye ve sevmeye başlamışım!

*

Resat Nuri Güntekin

Geldiğimin ertesi sabahı derse başlamıştım. Bu ilk gün, hayatımın en unutulmaz bir günü olarak yasayacaktır. Maarif Müdürü'nün, büyük fedakârlıklarla yenilestirdiği dershaneyi şimdi, sabahleyin, daha iyi gördüm. Burası, herhalde eski bir ahır olacaktı. Yalnız, altına tahta dösemisler, pencereleri genişleterek, cam çerçeve taktırmışlardı. Ocak bacaları gibi kapkara görünen duvar kaplamalarında tepe aşağı takılmış bir harita ile bir iskelet levhası, bir çiftlik ve bir yılan resmi sarkıyordu. Bunlar da herhalde yeni ders aletleri olacaktı.

Dershaneenin bahçe tarafındaki duvarın dibinde -ahir zamanından kalma- bir hayvan yemliği vardı ki, kaldırmaya lüzum görmemişler, üstüne bir tahta kapak çakarak bir nevi dolap haline getirmişlerdi. Çocuklar, yemeklerini, kitaplarını, mektebe yakılmak için kırlardan getirdikleri çalı çırpıyı buraya saklarlarmış. Hatice Hanım, bu dolabın başka bir vazifesi olduğunu da söyledi. Öteden beri, dayakla uslanmayan yaramazları bunun içine hapsederek adam edermiş. Muhtarın, Vehbi isminde bir küçük oğlu varmış ki, hemen bütün zamanını bu sandığın içinde geçirirmiş. Bu çocuk, bir yaramazlık yaptığı zaman kendiliğinden dolaba girer, tabuttaki cenaze gibi sırtüstü yatar ve yine kendi eliyle kapağı kaparmış. Ben, hayretle: -Muhtar Efendi buna bir sey demiyor mu? diye sordum. Hatice Hanım, basını salladı: -Muhtar, memnun oluyor. Aferin sana Hatice Hanım. Dyi ki aklıma getirdin. Bizim evde bir dolap var. Dnsallah, hıncızı yaramazlık ettiği zaman ben de onun içine kapatayım, diyor. -Güzel terbiye usulü! Mektepte erkek çocuk da var mı? -E, var, iki, üç tane. Büyücekleri Garipler Köyü'ndeki erkek mektebine gönderiyoruz. -Garipler Köyü nerede?

ÇALIKUSU 181

-Su karsıdaki ağaran kayaların ardında. -Yazık değil mi çocuklara, karda kısta oraya kadar nasıl gidip geliyorlar? -Onlar yola alısıktır, yağmursuz havalarda bir saate bile kalmadan giderler. Sadece yağmurlu, çamurlu, karlı havalarda biraz zorluk çekiyorlar. -Peki, niçin onları da burada okutmuyoruz? -Kadın, erkek bir arada okur mu? -Onları erkekten mi sayacağız? -Elbette kızım, on ikiser, on üçer yasında koca delikanlılar. Hatice Hanım, biraz durdu, dilinin altında bir sey vardı ki, söylemeye çekiniyordu. Nihayet cesaret etti: -Hele simdi hiç caiz olmaz! -Neden? -Sen pek gencecik bir hocanımsın da ondan, kızım. istanbul'da, bir "Horozdan kaçan namuslu kadın" tabiri vardır. Bizim Hatice Hanım, tam o cinsten bir insan olacaktı. Cevap vermeye lüzum görmeyerek başka seylerle mesgul oldum.

Büyük fedakârlıklarla meydana gelen levazımdan mühim bir kısmı da bes tane eski biçimli, hantal mektep sırasıydı. Fakat tuhafı su ki, bunları kullanmaya lüzum görmeyerek dershaneenin bir kösesine alıvermişlerdi.
-Niye böyle yaptınız, Hatice Hanım? dedim.
-Ben yapmadım, eski hocanım yaptı kızım, dedi. Çocuklar böyle yerlere oturmaya alışmışlardır. Minare gibi seyin üstünde adamın zihnine ders girer mi? Hocanım müfettis falan gelir diye büsbütün atmaya da korktu. Çocuklar, mektebe geldikleri vakit evvela oraya oturtuyoruz. Sonra ders okuyacakları zaman suradaki hasırın üstüne indiririz. İhtiyar kadına, bana yardım etmesini söyleyerek hasır

Resat Nuri Güntekin

kaldırdım. Yerleri temizledikten sonra, sıraları dizerek bir sınıf haline getirdim. Hatice Hanım'ın çehresinden memnun olmadığı anlaşılıyordu, fakat bana karşı koymaya cesaret edemiyor, ne dersem yapıyordu. Ben, ellerim toz toprak içinde bu işleri bitirmeye çalışırken talebelerim de birer birer sükün etmeye başlamışlardı. Zavallıların kıyafetleri öyle sefil ve perisandı ki, hemen hiçbirisinde çorap, potin yoktu. Baslan, eski püskü bez parçalarıyla sımsıkı kundaklanmış, çıplak

ayaklarındaki nalınları sakırdata sakırdata dershanenin kapısına kadar geliyorlar, orada nalınlarını çıkartarak yan yana diziliyorlardı. Çocuklar, beni görünce birdenbire ükmüslerdi. Utana utana kapıdan bakıyorlar, kendilerini çağırdığım zaman kollarıyla yüzlerini kapıyorlar, yahut kapının arkasına saklanıyorlardı. O kadar ki, bazılarını bileklerinden tutarak yarı zorla sınıfa sokmaya mecbur oldum. Yanıma geldikleri zaman gözlerini sımsıkı yumarak öyle bir el öpüsleri vardı ki, gülmek için kendimi zor zapt ediyordum. Besbelli, köyün bir âdeti olan bu öpücüklerden her biri gülünç bir ahenkle saklıyor ve elimin üzerinde hafif ıslaklık bırakıyordu. Yavrucakları kendime ısındırmak için her birine bir iki hoş kelime söylüyordum. Fakat onlara, mümkün olduğu kadar tatlı bir sesle sorduğum sualleri -insanı mahcup edecek kadar inatçı bir sükûnetle- cevapsız bırakıyorlar, yalnız birçok naz ve niyazdan sonra adlarını söylemeye razı oluyorlardı. "Zehra, Ayse, Zehra, Ayse, Zehra, Ayse." Aman Yarabbi! Bu köyde ne çok Ayse ve Zehra vardı. H ' de gülecek halde olmamama rağmen, aklıma tuhaf seyler ge yordu: Mesela bir müfettis gelse de talebelerimi tanıtmamı i tese: "Dokuz Ayse ile on iki Zehra var!" diye çabucak isin için-, den çıkacaktım. Sonra, kolaylık olması için, Ayseleri derslane-|

ÇALIKUSU 183

nin bir tarafına, Zebraları öteki tarafına oturtmak, bahçede top oynatırken (çünkü teneffüslerde bu çocukları muhakkak eğlen-direcektim) Ayseler bu yana, Zebralar bu yana, diye gruplar yapmak mümkündü. Kendimi tutamayarak, gizli gizli eğlenmeye başlamıştım. Yeni gelen kız çocuklarına: "Kızım, sen Zehra mısın, yoksa Ayse mi?" diye soruyor ve çok kere umduğum cevabı alıyordum. Yumruk yüzlü bir küçük kız, hepsinden cesur çıktı. Kara gözlerini yüzüme kaldırarak "Sen ne biliyorsun benim adı mı?" diye hayret etti. Talebelerimi birer birer sıralara oturtuyor, yerlerini bellemelerini tembih ediyordum. Zavallıların hali görülecek seydi. Bir türlü sıralara yerlesmesini beceremiyorlar, ağaç dalına yahut asma çardağına oturmuş gibi garip vaziyetler alıyorlardı. Yanlarından ayrıldığım zaman göz ucuyla bana bakıyorlar tuhaf bir surette sallanan kirli bacaklarını -kabuğuna çekilen kaplumbağalar gibi- yavaş

yavaş

çekerek altlarına alıyorlar. Ne yapalım, yavaş

yavaş alısacağız.

Bir sey pek tuhafıma gitmisti. Utana sıkıla yanıma gelen, gözlerini kapayarak el

öpen, köylü gelini gibi nazlı ağızlardan bir kelime alınabilen bu çocuklar,

kitaplarını açar açmaz dik bir sesle bağıra bağıra okuyorlardı. Sınıf kalabalıklaştıkça gürültü artmaya, basımı iyiden iyiye sersemletmeye başlamıstı.

Hatice Hanım'a:

-Her zaman böyle bağıra çağıra mı çalışırlar? Buna dayanılır mı? diye sordum.

O, biraz hayretle yüzüme baktı.

-Elbette kızım! Mektep bu. Keser vurmadan ağaç yontulur mu? Ne kadar ses çıkarırlarsa, ders o kadar zihinlerinde yer eder, diye eevap verdi.

Sınıf, hemen hemen dolmustu. Mektebin tek güzel ve ye

184

Resat Nuri Güntekin

ni esyası olan hoca kürsüsüne, kuvvetle elimi vurdum. Lakırdı söyleyerek, sessiz

çalışmalarını tembih edecektim. Fakat benim gürültümü merak edip basını kaldıran

bile olmadı. Hatta taslanmıs bir arı kovanı gibi, uğultu bilakis daha fazla

arttı

"Euzübillahi, ebced, hevvez, hutı, cim üstünde ce, cim esre ci."

Çocukları yola getirmek için, herhalde epeyce sıkıntı çekeceğim anlaşılıyordu.

Fakat neticede muvaffak olacağıma hiç süphem yoktu.

Hatice Hanım'a:

-Bugün, sen yine bildiğin gibi okut, Hatice Hanım. Ben, sınıfı nizama sokmadan derse baslamayacağım, dedim, ihtiyar kadın, süpheli bir bakısla:
-Biz ne gördükse, onu okutuyoruz kızım. Sizin bildiklerinizi bilmeyiz, ne yapalım, mektepli değiliz ki, dedi.
Kadıncağızın ne demek istediğini sonradan anladım. Hati-j ce Hanım, kendisini imihana çektiğimi zannetmiş, iki yüz ellij kuruş aylığı kaybetmekten öyle korkuyordu ki...
Havanın açık olmasına rağmen kızlardan birkaçı baslar eski pestemallarla örtülü olarak mektebe gelmişlerdi. Hatic^ Hanım'a bunların niçin böyle yaptıklarını sordum.
O, hemen her sualım gibi buna da hayretle cevap verdi:
-ilahi kızım, bunlar koskoca gelinlik kızlar. Sokakta baş j açık gezecek değıller ya.
Aman Yarabbi, bu on, on ikiser yasındaki solucan gibi so-| luk, renksiz çocuklar mı yetiskin kız? Ben, hakikaten çok tuha bir yere düsmüşüm.
Böyle olmakla beraber bir dereceye kadar sevindim. Bur lara gelinlik kız diyenler bana elbette evde kalmıs ihtiyar gözüyle bakacak, kimse artık çocuk diye eğlenmeyecektir.
En geç mektebe gelenler erkek çocuklardı. Bu delikanlı lar, büyük adam gibi ev isi görürler, kuyudan su çekerler, ine sağırlar, dağıdan odun tasırlarmıs.

ÇALIKUSU 185

Hatice Hanım, onlara, biraz dışarıda durmalarını söyledi, sonra mahcup mahcup:

-Galiba basörtüsünü unutmussun kızım, dedi.

-Buna lüzum var mı?

-E, hakçası aranırssa var. Ben karısmam ya, baş açık ders okutmak günah olmaz mı?

"Biliyorum" demeye utandım, hafifçe kızarak: "Gelirken basörtüsünü almayı

unuttum da" diye yalan söyledim.

Hatice Hanım:

-Peki kızım, sana temiz bir tülbent vereyim, dedi. Odasında açılıp kapanırken

çingır çingır öten bir sandıktan yesil bir yemeni çıkarıp verdi.

Basa gelen çekilecek, ne çare! Yemeniyi saçlarımın üstüne attım, iki ucunu

istanbul sokaklarında fal bakan Çingene kızları gibi çenemin altından ilistirdim.

Pencerelerden birinin kapalı kepengi, önündeki camı soluk bir endam aynasına

benzetmisti.

Belli etmeden pencerenin önüne gittim, kendimi seyretmeye başladım. Ben, mektep

hocası olduktan sonra, kendime bir kıyafet düşünmüştüm. Fikrime göre bir hoca vazife basında, baska kadınlar gibi giyinemezdi. icadım çok sadeydi. Dizkapaklarıma kadar siyah parlak satenden bir gömlek, belde kayış bir kemer, kemerin altında mendil ve not defteri için iki küçük cep. Yalnız bu siyahlıkları biraz açmak için beyaz ketenden geniş bir yaka. Ben, uzun saçı hiç sevmem, fakat hoca olduktan sonra basımı böyle bırakamazdım. Bir aydan beri, saçlarımı uzatmaya başladığım halde, henüz omuzlarıma inememisti. ilk ders için bu dediğim tarzda giyinmiş, saçlarımı aksilik edip alnıma düşmesinler diye sıkı sıkı fırçalamıştım. Parlak siyah gömleğimin, fırçadan kullulur kurtulmaz isyana başlayan kısa saçlarımın üstündeki bu yesil tülbent, o kadar tuhaf duruyordu ki, gülmek için adeta dudaklarımı sıkıyordum.

Resat Nuri Güntekin

*

Kendilerinden kaçmak için saçlarımı Hatice Hanım'ın yesil tülbentiyle örttüğüm delikanlı talebelerimi takdim edeyim: Evvela, fare gibi sandıkta vakit geçiren küçük Vehbi, hakikaten eğlenceli bir fındıksıçam. Boncuk gibi kara, parlak gözleri, küçük kurnaz yüzü, sivri çenesiyle mektebin en seytan çocuğu...

Topaç gibi yusuvarlak, ak gözlü, parlak disli, kıpkırmızı ağızlı,
kuzguni siyah
bir Arap: Cafer Ağa... (Kendisine, sadece Cafer diyenlere mektepte cevap
vermemekle iktifa eder, fakat sokakta taş
atarmıs.)
On yasında, iskelet gibi kuru, çiçekbozuğu, süzgün, kirli çehreli, küçük
disli
bir çocuk: Asur.
Nihayet, sınıfın en ehemmiyetli siması: Hafız Nuri, on yasındaymış, fakat
yüzü,
yetmişlik bir ihtiyar gibi burusuk. Çenesinin altında yeni kapanmış
bir sıracı
yarası ki, dal gibi boynun çıplak kalmasına sebep olmuş. Kirpiksiz patlak
gözleri, beyaz sarığının altında yumurta biçiminde bir kafa, hülasa, para
ile
gösterilecek acayip bir mahluk.
*

Hatice Hanım, o sabah, taze taze mezarlıktan kesilmiş
uzun değnekleri yanına
yerleştirdikten sonra, birer birer çocukları yanına çağdırmaya, derslerini
okutmaya başladı.
O ders verirken, ötede kıyametler kopuyordu.
Sor Aleksî, sınıfta gürültümüzden rahatsız oldukça, mum gibi sarı
parmaklarını
birbirine geçirir, berrak mavi gözlerini bir Meryem tasviri saflığıyla
gökyüzüne
kaldırarak: "Bana bir Kal ver azabı çektiriyorsunuz!" derdi.
Sınıftaki bütün gürültülerin, yaramazlıkların elebasısı olan Çalıkusu,
sana
ettiklerini acı acı çekmeye başlıyor. Bu sersem edici gürültünün önünü
almak,
talebelerimi sessiz çalı-

ÇALIKUSU 187

maya, sınıfta verilen bir dersi hep birden dinlemeye alıstırmak için iki
hafta
uğrastım.
Neyse, emeğim bosa gitmedi, ilk günlerde bütün gayretime rağmen
çocuklarla basa
çıkamıyordum. Hatice Hanım'ın sınıfta yılan gibi, ıslık çalan taze
değneklerinden sonra sesim onlara öyle hafif geliyordu ki...
Bazen canıma yetiyor: "Gel Hatice Hanım!" diye dışarıya bağırdım.
Onun, küpe
binerek havalarda uçan masal cadısı gibi dershaneye girmesi bana yardım
ediyordu.
Nihayet, bu gürültüyü yavaş yavaş söndürmeye muvaffak oldum. Simdi, sınıf
daha
sakin. Çocuklar, yavaş
yavaş söz anlamaya başlıyorlar. Hatta, onlar ne kadar
bağırılırlarsa, dersin o kadar kuvvetle zihinlerine yerleseceğine inanan
Hatice
Hanım bile memnun, ikide birde: "Hay Allah razı olsun kızım, kafacı-ğım
dinlendi" diyor. Fakat, benim istediğim, sadece bu değildi. Onlara biraz
hayat

ve nese de vermek istiyordum, iste bu, bir türlü kabil olacağa benzemiyordu.
Bu köyün evleri, sokakları, mezarları gibi çocuklarında da siyah bir nesesizlik var. Renksiz dudakları gülmenin ne olduğunu bilmiyor, durgun gözleri ağır bir melal içinde ölümü düşünüyor gibi. Ben bile, yavaş yavaş onlara benzemeye başlamıyor muyum? Eskiden ölümü ben baska türlü düşünürdüm, insan elli sene, altmış sene, hülasa istediği kadar yorgunluktan bitap düşünceye kadar gezer, kosar, eğlenir. Sonra, gözleri tatlı bir uyku ihtiyacıyla mahmurlasmaya baslar. O vakit bembeyaz, temiz bir yatağa uzanır. Yeni başlayan uykuların hafif sarhosluğu içinde gülümseye gülümseye sönüp gider. Güneşe karşı parlayan beyaz mermerler üstünde kucak kucak çiçekler... O mermerlerdeki küçük yalaklardan su içmeye gelmiş birkaç kus... iste ölüm denince benim gözümde böyle sevimli ve hemen hemen neseli bir hayal uyanırdı. Simdi, onun acı lezzetini, ödağacı ve servi kokuları içinde dilimle tadıyor, ciğerlerimle kokluyor gibiyim!

Resat Nuri Güntekin

*

Çocukların bu kadar ağır ve nesesiz olmalarına Hatice Hanım'ın da hayli yardımını dokunmus. Bu kadıncağız, hocanın vazifesini, kalplerde dünya emelini söndürmek diye öğrenmiş. Her fırsatta yavrucakları ölümle yüz yüze getiriyor. Duvardaki birkaç tabiiye levhasını sırf bu maksatla mektebe gönderilmiş sanıyor. Mesela:
"Bu dünya fanidir, kimseye kalmaz! Yürü dünya yürü, ahir zamanıdır!"

kabilinden korkunç bir ilahi okuttuktan sonra iskelet levhasını ortaya koyuyor:
"Yarın biz ölünce etlerimiz böyle çürüyecek, kemikler böyle kuruyacak!" diye ölümün dehşetini ve kabir azaplarını anlatmaya başlıyor. ihtiyar kadına göre, öteki levhalar da aşağı yukarı aynı şeyi ifade etmektedir.
Mesela çiftlik resmini gösterirken: "Allah bu koyunları kullarım yesin de bana ibadet etsin diye yarattı. Koyunları kör boğazımız zifleniyor da, Allah'a borcumuzu ödüyor muyuz? Ne gezer? Amma, yarın toprağa girdiğimiz vakit, bakalım ne cevap vereceğiz?" yolunda bir seyler söylüyor ve tekrar ölümün tasvirine geçiyor.
Yılan levhasına gelince: Hatice Hanım, onu Sahmeran diye tanıtmıs. Hasta olan köylülerin isimlerini yılanın karşısına yazmak suretiyle, onların tedavisine de çalışıyor.
Evet, bu biçare çocukları bir parça neselendirmek, güldürmek için ne maskaralıklar yapıyorum.
Fakat, emeklerim bosa gidiyor.
Mektebe teneffüs usulünü de koyduk. Çocukları yarım saatte, bir saatte bir, bahçeye çıkarıyorum, eğlenceli, meraklı oyunlar öğretmeye çalışıyorum. Nedense, bir türlü bunlardan tat duymuyorlar. O vakit, çaresiz onları kendi hallerine bırakarak bir köseye çekiliyorum.
Bu mihnet çekmiş, yaşlı baslı insanlara benzeyen, yorgun

189

ÇALIKUSU

çehreli, donuk gözlü kız çocuklarının en büyük eğlenceleri, bahçenin bir kösesine toplanıp ölüm, tabut, tenesir, zebani, kabir gibi korkunç kelimelerle dolu ilahiler okumaktan ibaret! Hele bir tanesi var ki, tüyler ürpertiyor.
Onlar seslerini titrete titrete hep bir ağızdan:
"Haramiler gibi soyarlar seni, Bir kuru tabuta koyarlar seni, Zalim ölüm sana çare bulunmaz."
diye ulusurlarken gözümün önünden sıra sıra cenaze alayları geçiyor. Çocuklarımın en sevdikleri eğlencelerden biri de cenaze oyunudur. Ekseriya, uzun öğle teneffüslerinde oynana oynana bu oyun adeta bir tiyatro piyesi gibidir ve başlıca aktörleri Hafız Nuri ile Arap Cafer Ağa'dır.
Cafer Ağa, hastalanıyor; kız çocuklar, etrafına toplanarak Kuran okuyorlar,

ağızına zemzem akıtıyorlar.
Küçük, akı çok gözlerini belirterek ruh teslim edince kızlar feryat ederek çenesini bağılıyorlar. Sonra Cafer Ağa'yı tenesirde yıkıyorlar. Çocukların, kırık bir kapı tahtasını yeşil basörtülerle süsleyerek meydana getirdikleri tabutun korkunç bir sahici tabuttan farkı yok. Hafız Nuri'nin dik, mesum bir sesle sela vermesi, ezan okuması, cenaze namazı kıldırması tüyler ürpetecek bir şey. Hele mezar başında: "Ya Cafer Ibn-i Zehra!" diye bir talkın verisi var ki, gece rüyalarım giriyor. Dediğim gibi, bu memleketin havasında insan, ölümü adeta kokluyor. Hele geceler... Onların vehimlerine, korkularına dayanmak daha müskül! Gecenin birinde dağda çakallar ulumaya başladı. Fena halde ürktüm. Ne olursa olsun Hatice Hanım'ın odasına inmek istedim.

190

Resat Nuri Güntekin

Fakat, bu küf kokulu, bodrum gibi odanın kapısını açınca, gördüğüm manzara, bana çakal sesinden bin kat daha korkunç geldi. İhtiyar kadın, bastan basa beyazlara bürünmüş, bir seccadenin üstünde kendinden geçmiş gibi, boşuk bir sesle bir şeyler okuyarak, iki yana sallanarak esma tesbihi çekiyordu.

*

Burada sevmeye başladığım üç şey var: Birisi, pencereimin altındaki akar çeşme ki, hiç durmayan sesiyle yalnız gecelerimde, adeta bana arkadaşlık ediyor.

ikincisi, küçük Vehbi: Hatice Hanım'ın saltanatı zamanında, ömrünü sandığın dibinde, sırtüstü ceza çekmekle geçiren" çocuk. Ben, bu afacana iyiden iyiye abayı yaktım. Buradaki! çocukların hiçbirine benzemiyor. K'leri C gibi telaffuz ederek| öyle serbest, sen bir konuşması var ki...
Vehbi, bir gün bahçede küçük, parlak gözlerini süze süze yüzüme bakıyordu:
-Ne bakıyorsun Vehbi? dedim. Hiç çekinmeden:
-Sen güzel çizmissin be. Ağama ahvereyem seni..Bizim gelinimiz ol. Ağam, sana pabuçlar, entariler, taraklar alıverir.
Vehbi'nin her hali iyi, hos amma, bir türlü beni saymıyor. O kadar ki, azarladığım, yavaşça ince kulağını çektiğim zaman bile bana ehemmiyet vermiyor.
Mamafih, belki de bunun için onu bu kadar seviyorum.
Vehbi, bu münasebetsizliği de yapınca kaslarımı çattım.
-insan, hocasına böyle lakırdı söyler mi? Isitilirse senin ağzını yırtarlar, dedim.
Çocuk, benim saflığımla eğlenir gibi:
-Yağma var mı, bascasına söyler miyim? dedi. Aman Yarabbi, bu parmak kadar köylü çocuğu neler biliyordu!

ÇALIKUSU 191

Aynı fütursuzlukla devam etti;

-Sana istanbullu yence derim, cestane çetiveririm, ağam senin boynuna altınlar

tacar.

-Senin yengen yok mu?

-Var amma, o cara cız, onu da çoban Hasan'a veririz.

-Senin ağam ne is görür?

-Candarma.

-Candarma ne yapar?

Vehbi, düşününe düşününe basını kasıdı; sonra:

-Canavarları çeser, dedi.

Vehbi'nin, hosuma giden bir hali de, kibir ve inadıdır. O, kocaman bir erkek

kadar kafa tutmasını bilir. Derste yanlısını çıkardığim vakit hem utanır, hem

kızar. Bir türlü yanlısını düzeltmek istemez. Daha üstüne varacak olursam isyan

eder. istihfafla yüzüme bakarak:

-Sen, kan kısmısın, aklın ermez, der.

Üçüncü sevdiğime gelince; o, kimsesiz küçük bir kızdır. Derse başladığımın,

galiba besinci sabahıydı. Sıralara göz gezdirirken birdenbire kalbim tatlı bir

heyecanla çarptı. En arka sıranın ucunda, bembeyaz denecek kadar uçuk sarı

saçlı, duru beyaz tenli, melek gibi güzel çehreli bir kız çocuğu, inci gibi
disleriyle bana gülümsüyordu.
Bu çocuk kimdi? Birdenbire nereden çıkmıstı?
Elimle isaret ettim.
-Yanıma gel bakayım, dedim.
Bir kuş
hafifliğiyle yerinden atladı. Benim, mektepte yaptığım gibi, sıçraya
sıçraya yanıma geldi.
Yavrucak, son derece fakirdi. Ayaklan çıplak, saçları darmadağınktı.
Arkasındaki rengi kaybolmuş basma entarisinin yırtıklarından beyaz, nazik
teni
görünüyordu.
Minimini ellerini tuttum:
-Yüzüme bak küçük, dedim.

Resat Nuri Güntekin

Korka korka basını kaldırdı, kıvrırcık kirpiklerinin arasında iki lacivert
göz
parladı.
Zeyniler'de, çektiğim ıstırap beni ağlatmamıstı. Fakat, bu yarı çıplak
çocuğun
gözleri, kırmızı ağzının içinde iki inci dizisi gibi gülen disleri, o
dakikada
kendimi tutmasaydım, beni hıçkı-rı hıçkırığa ağlatacaktı.
Hafifçe çenesini oksadım, bütün kızlara sorduğum gibi, ona da:
-Senin adın Zehra mı küçük, yoksa Ayse mi? dedim. O, temiz istanbul
telaffuzlu
ve inanılmayacak kadar tatlı sesiyle:

-Benim adım Munise, hocanım, dedi.

-Sen, bu mektepte mi okuyorsun?

-Evet, hocanım.

-Niçin kaç gündür gelmedin?

-Abam göndermedi hocanım, isimiz vardı. Bundan sonra gelirim.

-Senin annen yok mu?

-Abam var hocanım. (Munise, ablaya aba diyordu.)

-Annene ne oldu?

Küçük kız, gözlerini önüne indirdi, sustu. Bana öyle geldi ki, bu çocuğun kalbinde, bilmeden bir gizli yaraya dokundum. Daha ziyade ısrar etmeyerek baska

bir sey sordum.

-Dün aksamüstü türkü söyleyen sen miydin Munise?

Bir gün evvel civar bahçelerden birinde ince bir çocuk sesinin türkü söylediğini

isittim. Bu ses, öyle tatlı, burada isittiğim seslerden o kadar baskaydı ki,

basımı pencereye dayayarak gözlerimi kapamıs, birkaç dakika kendimi baska yerlerde, adını anmak istemediğim vefasızlık memleketlerinde sanmıstım.

Türkü söyleyen bu küçük kızdaki baskası olamazdı.

Munise, utana utana basını salladı:

-Bendim hocanım, 'dedi.

Çocuğu yerine gönderdikten sonra derse başladım. Ken

ÇALIKUSU 193

dimde bir fevkalâdelik hissediyordum. Bu küçük kız, bana ılık bir ilkbahar

günesi gibi tesir etmişti. Karlar içine gömülmüş

kus yuvalarına düşen sarısın

bir ısıklık parçası...

Yuvanın soğuk nesesizliği içinde basını kanatlarının arasına saklayarak titreyen

hasta ve küskün Çalıkusu, yavaş

yavaş

canlanmaya, eski senliğini tekrar bulmaya

başlıyordu. Vücudunun hareketlerine tuhaf bir oynaklık, sesime, söylesime hareketli bir ahenk geliyordu.

Ders verirken gözlerim gayri ihtiyari ona dönüyordu. O da bana bakıyordu, inci

dislerinde tatlı bir gülümseme, lacivert gözlerinde dudaklarıma sürünürcesine

hissettiğim bir muhabbetle annelik hissini ben, ömrümde ilk defa bugün duydum.

Yalnız yaşamaya mecbur olduğuma göre, bari böyle bir küçük kızım olsaydı! Yazık,

bu, bana nasip olmayacak.

Munise hakkında Hatice Hanım'dan pek az sey öğrenebildim.

"Abam" dediği kadın üvey annesiymiş. Babası ihtiyar bir orman memuruymuş, ikinci

karısını bu köyden aldığı için tekaüt olduktan sonra bes on kuruş tekaüt aylığı

sayesinde geçinip gidiyorlarmıs.

Hatice Hanım'a dedim ki:

-Anlatısına göre, ailesinin hali, vakti pek fena değil, niçin bu çocuğa bakmıyorlar?

ihthiyar kadın, kaslarını çattı:

-O kadar baktıklarına sükür, baskası olsa sokağa atardı.

-Niçin?

-Bu kızın annesi fena kadın, kızım, aklımda kalmadı, bes yıl evvel mi ne, bir

jandarma mülazımıyla kaçtı. Bu kızcağız daha pek küçüktü. Ondan sonra, zabıt de

onu bırakıp başka memleketlere gitmişti. Kadın, dilleninince delikanlılar dağa

kaldırmışlar, hasılı kötü oldu gitti.

-Olabilir. Hatice Hanım, ama bu çocuğun ne kabahati var?

Çalıkusu - F 13

Resat Nuri Güntekin

-Daha ne yapsınlar? Öyle kadının çocuğuna diba kumasları giydirecek halleri yok

ya, dedi.

Munise, her gün mektebe gelemiyordu. Sorduğum vakit:

-Abam çamasır yıkattı, abam tahta sildirdi, abama odun toplayıverdim dağdan,

gibi cevaplar veriyordu.

Bu çocuğa, arkadaşları pek iyi bir gözle bakmıyorlardı. Sınıfta onu daima kendilerinden uzak tutuyorlar, fırsat buldukça gizli gizli canını yakarak ağlatıyorlardı. Bunda biraz benim de kabahatim vardı. Küçük kıza karşı duyduğum sevgiyi gizleye-memistim. Sınıfta onu oksadığımı, bahçede yanıma alarak konduğumu görenler fena fena bakıyorlardı. Bir gün Munise'nin mektep bahçesinde ağladığını, "Ne yapıyorum ben size, yapmayın!" diye yalvardığını duydum ve kendimi göstermeden pencereden baktım. Kızlar, çesmeden ağızlarına su dolduruyorlar, Munise'yi kovalayarak bu suyu üstüne püskürtüyorlardı. Çocuk, ağlaya ağlaya köseden köseye kaçıyor, elleriyle yüzünü, gözünü, boynunu saklamaya çalışıyordu. Oağır ve korkak tavırlı, durgun bakıslı kızlar; yaralı ceylanı kovalayan av köpeklerine dönmüşlerdi. Kara bacaklarının üstünde sert bir çeviklikle sıçrıyorlar, les kargaları gibi vahsi çığlıklar kopararak etrafında dönüyorlardı. Küçük kıızı kâh kösede sıkıştırarak, kâh toprakta yuvarlayarak avurtlarını sisi-rerek suyu yüzüne, yırtık entarisinin yarı açık bıraktığı göğsüne fıskırtıyorlardı. Aklım basımdan gitmişti. Deli gibi odadan fırladım. Öyle kosuyordum ki, sağ ayağım merdivenin küçük tahtalarından birini çökerterek içine geçti. Ben, bahçeye çıktığı zaman muharebenin sekli değişmiş bulunuyordu. Munise'ye, kendi gibi küçük, fakat çetin bir yardımcı çıkmıstı. Küçük Vehbi. Bu dokuz yasındaki yaramazın kahramanlığını unutamayacağım. Vehbi, çesmeden akan suların biraz ötede meydana getirdiği çamur batağına girmiş, bir ördek gibi çırpınıyor,

ÇALIKUSU 195

Munise'ye hücum edenleri korkunç bir çamur yağmuruna tutuyordu. Kolları, ayakları, yüzü çamurdan simsiyah kesilmisti, ince sesi, kızların yaygaraları arasında keskin bir düdük gibi ötüyordu. -Gavurun kızları, bırakın kıızı, be. Hepinizi çeserim! Kızlar, bu hücum karşısında gerilemeye mecbur oldular. Munise'yi yarı baygın bir halde kucağıma aldım, odama götürdüm. Bu güzel, küçük kıızı, kollarımda sıkarken duyduğum seyleri söylemek mümkün değil. Kalbimin derinliklerinde gizli bir pınar kaynıyor gibi, göğsüme sıcak bir seyler iniyor, bütün vücudumu, gözlerimi ıslatan, nefesimi kesen, ılık, baygın bir lezzet sarıyordu. Ben, bu sarhosluğu bir kere daha duydum gibi geliyor. Fakat acaba nerede? Ne vakit?

Simdi, bunları yazarken kalbim duruyor, gözlerimi uzaklara dikerek düşünüyodum.
Evet, nerede. Ne vakit? Bu, herhalde eski bir rüyanın hatırası olmalı.
Çünkü, bu uzak, silik hayalde, rüya gibi aklın almayacağı şeyler var. Kendimi havanın bosluğu içinde uçar gibi görüyorum. Etrafımda sert hısırtılarla yüzüme, saçlarıma sürünerek akan bir yaprak seli var. Acaba nerede? Yok, yok, ben ömrümde böyle şeyi ilk defa hissettim.
Talebelerimi, o gün, biraz ihmal ederek Munise ile mesgul oldum.
Fırtınalarla örselenmiş zambaklara benzeyen, güzel vücudunu, beyaz denecek kadar açık sarı saçlarını temizledim.
Biçare, hemen on dakika, için için ağlamakta devam etti. Ah, bu gözyaşları. Bana öyle geliyordu ki, onlardan dökülen damlalar, kızın küçük yüzüne değil, benim kalbimin içine sızıyor.
Çocuğun, yavaş yavaş emniyetini kazanıyordum. Ben, ona eski entarilerimden birini alelacele küçültüp dikerken, o,

Resat Nuri Güntekin

bir kedi yavrusu gibi eteklerime sokuluyor, ıslak gözleriyle derin derin yüzüme bakıyordu.
Vakitsiz ve haksız bir mihnete uğramış bütün çocuklar gibi, Munise'de de büyük bir insan hali var. Benim daha bir iki aydan beri anlamaya başladığım bazı

seyleri o, çoktan öğrenmiş. Evet, üç küçük kardesinin kahrını hep o çekermiş.
Böyle olduğu halde, abasını bir türlü memnun edemez, her gün birkaç kere dayak yermiş.
Bir hafta evvel bahçeye, komsunun ineği girmiş. Munise, onu kovmaya uğrasırken, en küçük kadesi salıncaktan düsmüş, Abası onu bir temiz dövdükten sonra ahıra kapamış. Dki gün kuru ekmek kırıntılarında baska bir sey vermemiş. Munise, bana, fildisleri gibi beyaz teninde mor lekeler, çürükler gösteriyordu. Bunlar, hep o dayağın izleriymiş.
Dayanamadım:
-Peki Munise dedim, baban sana acımıyor mu? Cahilliğime acır gibi, derin derin yüzüme bakıp gülümseyerek:
-O bana acıyor, ben de ona acıyorum, dedi. Dkimizin de elimizde bir sey yok ki...
Bu sözleri söylerken, öyle bir göğüs geçirmesi, iki elini açarak bu minimini avuçlarındaki çaresizliği, öyle bir göstermesi vardı ki yüreğimi eritti. Bebek oynar gibi seve seve, sevine sevine uğrasarak Mu-nise'yi süsledim. Küçük kıza, bir el aynası içinde kendisini gösterdiğim vakit, sevinçten kıpkırmızı oldu. Pembe bir kurdele ile iki yandan örülmüş saçlarına, lacivert yünlüden kısa entarisine, uzun siyah çoraplarına bir yabancıyı seyrederek gibi korka korka bakıyordu.
Sonradan anladığıma göre, Munise'nin süsü günlerce Zey-niler Köyü'ne dedikodu sermayesi olmuş. Bazıları benim iyiliğimden hoslanmış. Fakat birçok kimse de memnun kalmamış. Anası dağlarda gezen bir yılan yavrusuna, bu kadar merhamet

ÇALIKUSU 197

fazlaymış. Sonra süsün bu derecesini günah sayanlar, çocuğu annesinin gittiği fena yola sapmaya bir tesvik addedenler de bulunmuş.
Zavallı Munise, pembe kurdelesinden, kısa etekli lacivert entarisinden, siyah çoraplarından hevesini alamadı.
Üvey annesi, bu elbiseleri kim bilir, ne düşünerek sandığa kaldırmış.
Çocuk iki gün sonra aynı yırtık entari içinde mektebe geldi. Munise, mektebe pek seyrek uğruyor. Hele üç günden beri hiç görünmedi. Bakalım, yarın küçük Vehbi'den ona dair havadis isteyeceğim.
Zeyniler, 30 Kasım

Mektebe günden güne daha fazla ısınıyordum. Viran dersbane adeta temiz ve sevimli bir sekil aldı. Hatta, onu bir parça süslemeye de muvaffak oldum. ilk günlerde o kadar vahsi, yabancı bulduğum çocuklar, şimdi bana daha cana

yakın geliyorlar. Ben mi onlara alıstım, yoksa usanmak bilmeyen gayretim sayesinde onlar mı yavaş

yavas yola gelmeye baslıyorlar, pek bilmiyorum? Fakat, zannederim ki, ikisinin de tesiri var.

Çok çalışıyorum. Onlardan ziyade kendim için, kendimi ıssızlık ve yalnızlığın

müzmin melaline kaptırmamak için, geceli gündüzlü didiniyorum.

Muvaffakiyetsizliğe uğradıkça meyus olmuyorum. Bu bulanık, durgun gözlü, karanlık ruhlu çocuklar da biraz düşünce, bir parça yaşamak zevki uyandırdığımı

hissedince seviniyorum.

Köylü komsulardan bazıları ara sıra bana misafir geliyorlar. Bunlar da, konuşmaktan pek hoslanmayan, hele gülmeyi bilmeyen seyler. Galiba biraz da

benden utanıp çekiniyorlar.

Resat Nuri Güntekin

ilk günlerde o kadar sade giyinmeye alıstığım halde yine beni fazla süslü bulduklarını, halimi beğenmediklerini anlıyorum. Hatta, muhtarın karısı

birkaç defa da taş atmıstı.

Ben, onlara elimden geldiği kadar sevimli görünmeye, hatırlarını hos etmeye

çalıştım. Hatta bazılarına mektup yazmak, entari biçip dikmek gibi hizmetlerde

bile bulundum. Şimdi, öyle hissediyorum ki benim hakkımdaki fikirleri biraz

değisti.

Evvelki gün, yine muhtarın karısı gelmişti. Kocasından bana selam getirdi.

Muhtar Efendi demiş

ki: "Ben onu ilk gördüğüm zaman pek gözüm tutmadıydı ama,

Allah için iyi kızmıs. Hanım hanımcık mektepte oturuyor. Bir isi olursa bana haber versin."
Bu iltifata, tabii tesekkür ettim.
Burada beni beğenen, sık sık ziyaretime gelen bir ehemmiyetli şahsiyet daha var:
Köyün ebesi Nazife Molla. Adı Zehra, yahut Ayse olmayısına göre, herhalde baska yerli bir kadıncağız ki, çok geveze olması da bunu gösteriyor. Dedikodu yapıyor zannetmesinler diye fazla sey sormaya cesaret edemiyorum. Fakat köy hakkında bana, meraklı ve eğlenceli seyler öğretiyor. Kendisine göre, çok anlayıslı ve incelikleri de var. Mesela, bir gün odada yalnız bulunduğumuz halde baskalarına isittirmekten korkuyormuş gibi, ağızını kulağıma yaklastırdı, Munise'nin annesi için merhamet ve müsamaha ile dolu seyler söyledi. Sonunda basını sallayarak:
-Kabahat, o papaz kocasında. Günahını o çeksin. Aman kızım, söylediklerimi baskasına söyleme. Adamı tasa gömerler diye, sonra ilave etti. Ebe Hanım'ın bir hafız oğlu varmış. Bu ramazan B'ye cer-re gitmiş. Epeyce kârlı bir is bulmuş olacak ki, daha dönmemiş. Bu sene Allah nasip ederse hafızı evlendirecekmiş. Kadıncağız, sırası düstükçe hafızı methediyor, manalı manalı göz kırparak bana ümitler veriyor. Bazı kayıt ve sartlara riayet edersem Hafız Efendi'ye zevce olabilmek serefine layık gö-

ÇALIKUSU 199

rüleceğimi anlıyorum. Hasılı bu kadın, beni epeyce eğlendiriyor. Ebe Hanım, bu sabah yine gelmişti. Bana mevlit okumayı bilip bilmediğimi sordu. Yakında bir düşün varmış da. Anlasılan bu köyün düşünlerinde çalgı yerine mevlit okuyorlar. Gülmemek için dudaklarımı ısırarak:
-Bilirim ama, sesim yok, Ebe Hanım, dedim. Ebe Hanım, bana teessüf etti. Eski hocahanımlardan biri gayet güzel mevlit okur, bu sayede epeyce para kazanırmıs. Mamafih, bugünkü ziyaretten asıl maksat bu değil. Fakir bir kızcağızı gelin ediyorlarmıs. Komsular sevaplarına bir iki tencere ile yatak tedarik etmişler, gelini köseye oturtmak için benden de bir eski entari istiyorlarmıs-. Zaten bu kız, benim yabancılarımdan da değilmiş,

mektepte talebelerimden biriyim.

Bunu isitince hayret ettim:

-Benim çocuklar arasında gelinlik kız yok ki Ebe Hanım, dedim. En büyüğü on iki

yasında. Nazife Molla güldü:

-ilahi kızım, on iki yaş

küçük mü? Ben, köseye oturduğum zaman on beş

yasıdaydım da, bana evde kalmış

kız dedi-lerdi. Simdi, eski âdetler kalktı ama,

bu öksüzün kimseciği yok, sokakta kaldı. Burada bir çoban Mehmet var, ona veriyoruz. Hiç değilse bir dilim ekme yedirir.

-Kim bu kız, Ebe Hanım?

-Zehra.

Sınıfımda yedi, yahut sekiz tane Zehra var, onun için birdenbire hatırlayamadım.

Fakat Ebe Hanım, hangisi olduğunu söylediği vakit hayretten donakaldım.

Çoban Mehmet'le evlenecek Zehra, insanın rüyasına girse korkutacak kadar acayip

bir mahluk, bir nevi delidir. Kına renginde çalı gibi sert, karmakarışık saçları, balmumu gibi renksiz yüzünde yine o renkte çilleri, daracık alnıyla bir

hizada korkunç gözleri vardır.

Daha ilk görüşte, bu çocuğun hasta olduğunu anlamıştım.

Resat Nuri Güntekin

Sınıfta hiç konuşmaz, fakat bir sey anlatmak, yahut dersi okumak lâzım geldiği

vakit birdenbire dik, korkunç bir sesle bağırmaya baslar.

Anlayamadığım cihet sudur ki, Zehra, hesap ve ezber derslerinde sınıfın en

kuvvetli talebesidir.

Sınıfta olduğu gibi, bahçede de herkese uzak durur, ne o güzelim tabut, tenesir ilahilerine, ne o neseli cenaze oyunlarına istirak eder. Fakat onun, birkaç günde bir, kendi kendine oynadığı bir oyun vardır ki, beni ötekilerden ziyade dehsetlendirir. Zehra, bahçenin ortasında, havadan gelen bir sesi dinliyor gibi yaptıktan sonra, gözlerini belirtir, durduğu yerde bir çay semaveri gibi fokurdamaya, acayip sesler çıkarmaya baslar. Sonra, bu cezbe hali artar, kırmızı saçları kabarır, ağzı köpürür, haykıra haykıra dönmeye baslar. Bu, süphesiz bir oyundur. Fakat, bilmem neden, ben onu seyrederken titremeye baslarım. Ebe Hanım, bana, bu kızın gelin olacağını anlatırken kendi kendime: "Eyvah, dedim, Zehra o gece sevke gelir de Çoban Mehmet'e bu oyunu oynamaya kalkarsa, biçarenin vah haline." Komsum gittikten sonra, eski elbiselerimden birini daha buldum. Zehra'ya gelin elbisesi dikmeye başladım. Ne çare bu zavallı kıza biraz çeki düzen vermeli. Hiç olmazsa Çoban Mehmet, daha ilk geceden onu bırakıp kaçmasın. Zeyniler, 1 Aralık Zehra, dün gece muhtarın evinde gelin oldu. Çoban Mehmet, mahzun olmasın diye köyün meydanında davul, zurna çaldılar, bir iki pehlivan gürestirdiler. Kadınlar arasında da, ayrıca bir kına gecesi yapıldı. Mevlit okutuldu.

ÇALIKUSU 201

Benim hediye ettiğim gelin elbisesi köyün ihtiyarlarına yine fazla alafranga görünmüştü. Kulağıma etraftan: "Yarın ahi-ret", "Münkir, nekir", "Kızgın topuz" gibi kelimeler geliyordu. Buna mukabil genç kadınların ağızlarının suyu akıyordu. Aralarında, galiba, geline haset edenler bile oluyordu. Gece, pek eğlendim. Muhtarın karısı güzel bir sofraya hazırlamıştı. Ortada dönen sözlerden, bu fedakârlığın Zehra'dan ziyade, "istanbullu Hocanım"a gösteriş yapmak için göze alındığını anlaşıyordu. Çoban Mehmet'e gelini teslim etmeden evvel gülünç bir el öpme merasimi yapıldı. Bu kaba saba, utangaç köy delikanlısının gözlerini yumarak öptüğü eller arasında benimki de vardı. Hoca demek, bir bakıma ana demek olduğu için bu lazımmıs. Bu el öpme-merasiminde, öyle gizli bir komedi geçti ki, hiç unutmuyacağım.

Muhtarın karısı ile Ebe Hanım basta olmak üzere, bes altı ihtiyar kadın, uzun bir kerevetin siltesi üzerinde sıralanmışlardı. Ben hâlâ onlar gibi bağdaş kurup oturmasını beceremediğim için, ocağın yanında bir çamasır sandığının kenarına ilismiş bulunuyordum. Gözlerini bir türlü yerden ayırmaya cesaret edemeyen Çoban Mehmet, evvela beni görmemisti. Ebe Hanım kösedem: "Mehmet oğlum, hocanınım da elini öp!" diye beni gösterince delikanlı, utana sıkıla yanıma geldi. Ben ciddiyetle elimi Uzattım, fakat, çobanın parmaklarımı tutmasıyla bırakması bir oldu. Bunun bir el olduğuna inanamıyor, aptal aptal bakıyordu. Öen, güldüğümü belli etmemeye çalışarak: "Öp evladım" dedim.' Adamcağız, elimi tekrar tuttuktan sonra dayanamadı, utanıp sıkılmayı bırakarak, yüzüme baktı ve göz göze geldik. Daha fenası, tam bu esnada ocaktan yüzüme vuran kuvvetli biy çıra aydınlığında güldüğümü de gördü. Çobanın bu dakikadaki saskınlığı kadar ömrümde gülünç bir sey gördüğümü hatırlamıyorum.

202

Resat Nuri Güntekin

El öpme merasiminden sonra, damadı, gelinin bulunduğu odaya doğru götürdüler. Zehra, yeni elbisesi, biraz evvel kendi elimle tarayıp süslediğim başıyla, hemen hemen güzelce bir kıza dönmüştü. Fakat, kendisini, bura âdetlerince, duvak yerine yeşil atlastan bir nevi torbanın içine sokmuş oldukları için, çoban üzerinde ne tesir yaptığını göremedim. Zeyniler, 15 Aralık Bu sabah, uyandıığım vakit, etrafımda bir eksiklik var gibi geldi. Dikkat edince, buldum. Geceleri bahçede, mahzun bir ninni sesiyle akan çesme durmustu.

Pencereyi açmak için yatağımdan kalktım. Tahta kepenk-ler fazla mukavemet etti ve ben, kuvvetle sarsarken aralarından karlar dökülmeye başladı. Meğer, bu gece kar başlamış. Zeyniler, adeta tanınmayacak bir hale gelmişti. Hatice Hanım'dan isitmistim. Burada kar, bir kere yağmaya başladı mı, nisana kadar bir daha kalkmazmıs. Ne iyi sey, demek yaprakları bile siyah görünen bu karanlık ve can sıkıntısı niemleketin asıl baharı kış aylarında başlıyor. Öteden beri kar, benim için, yeni açılmış badem çiçeklerinden daha güzel bir seydir. Bahçede bu beyaz, temiz, yumusak ı seylerin içinde yuvarlanmakta bulduğum nese ve zevki hiçbir bayramda bulamam. Sonra insan, için için nefret ettiği insanlara karşı ne tatlı intikam vesileleri bulur. Benim vaktiyle bir düşmanım vardı ki, kardan çok korkardı. Kalın fanila yakalar içine sakladığı nazik boynuna haberi olmadan kar doldurur; o, soğuktan kızarmış dudaklarıyla titrer ve renkten renge girerken neseden çıldırırdım.

ÇALIKUSU 203

Zeyniler, 17 Aralık

Kar, gittikçe artıyor, yollar kapandı. O kadar ki, çocuklardan birçoğu mektebe gelemiyor.

Bugün hayatımın en acı, en dertli günü oldu. Sabahleyin talebelerim bana fena

bir havadis getirdiler. Dün gece, Munise, bir kabahat yapmış, babası odunla

dövmek için üstüne yürümüş, çocuk, odanın penceresinden kendini bahçeye atmış,

karlar ve karanlıklar içinde uzun müddet kalamayacağını, biraz sonra kapıya

gelip yalvaracağını zannetmişler, fakat saatler geçtiği halde, çocuk görünmemiş.

O vakit, komsulara haber vermişler. Köy delikanlıları ellerinde yanar cıralarla

sokaklara dökülmüşler, zavallının nereye gittiğini anlamak bir türlü mümkün

olamamış.

Munise'yi en sevmeyen arkadaşları bile ona acıyorlardı. Aksama kadar her yeri

aradılar. Küçük kıza, ne kadar ehemmiyet verdiği için, Muhtar Efendi,

Vehbi ile sık sık bana havadis gönderiyordu.

Vehbi, bugün büyük bir erkek kadar ciddi ve telaslıydı. Munise'nin hâlâ bulunmadığını anlatmak için soğuktan morarmış avuçlarının içini

gösteriyor,

kaslarını çatarak "Gitti fakir kızcağız, kurtlar yemis olmalı!" diyordu.

Aksama doğru Vehbi'nin bu süphesi büyüklere geçmeye başladı: "Çocuk, bu fırtınada baska köye gitmiş olamaz. Ya bir yerde soğuktan donup öldü, ya canavar paraladı!" diyenler oluyordu. Bu göz gözü görmeyen tipi altındaki günün siyah bir duman gibi inen aksamıyla beraber, içime vahsi bir ümitsizlik çöktü. Hayata zalim ve haksız bir şey diyenlere ilk defa inanıyor, ona isyan ediyordum. Sesim, soluğum kesilmiş, basım atesler içinde, erkenden yatağıma girdim; aydınlık, bu gece gözlerimi incittiği için lambamı söndürdüm.

204

Resat Nuri Güntekin

Dışarıda fırtına gittikçe artıyor, pencere kepenklerini zorlu hücumlarla sarsıyordu.

Zavallı küçük kız, kim bilir, nerelerde gömülü, açık sarı saçları kim bilir, karanlığın hangi bucağında, eski mehtaplardan kalma bir ısıklık parıltısı gibi titriyor?..

*

Kaç saat geçtiğini bilmiyorum, insan böyle hallerde zaman hissini kaybediyor.

Mezarlık tarafındaki kapıyı vuruyorlar gibi bir ses isitmeye başladım. Rüzgârdan

baska ne olabilirdi? Fakat hayır, bu rüzgâr sarsıntısından baska bir şeydi.

Yatağımdan doğrularak kulak verdim ve gecenin içinde boşuk bir insan iniltisi

isitir gibi oldum. Hemen yatağımdan fırladım, omuzlarıma bir örtü alıp aşağı

kosmaya başladım.

Niyetim Hatice Hamm'ın odasına uğrayarak onu uyandırmaktı. Fakat o da bu sesi

isitmis, elinde bir mum parçasıyla taslığa çıkmıştı.

Kapıyı birdenbire açmaya cesaret edemedik. Zaten gürültü de kesilmisti.

Hatice Hanım erkek gibi kalın sesiyle: "Kimdir o?" diye bağırdı. Cevap yok.
ihtiyar kadın bir kere daha seslendi. O vakit, rüzgârın gürültüsü içinde
ince
bir sesin inlediğini isittik.
Hatice Hanım: "Sen kimsin?" diye bağırdı. Fakat, ben sesi tanımıs,
"Munise" diye
haykırarak kol demirlerine sarılmıştım.
Kapı açılır açılmaz içeriye karlı bir rüzgâr doldu, ihtiyar kadının
elindeki mum
birdenbire söndü.
Karanlıkta, kollarımın içine buz gibi olmus, küçük bir vücut düstü.
Hatice Hanım, tekrar mumunu yakmaya uğrasırken, ben onu göğsümde
sıkıyor.hıçkıra
hıçkıra ağlıyordum.
Son kuvvetini tükettiği anlaşılan Munise, kollarımda baygın gibiydi. Yüzü
mosmof, saçları dağılmıs, elbisesinin içine karlar dolmustu.

ÇALIKUSU 205

Çocuğu soyduktan sonra kendi yatağıma yatırdım. Hatice Hamm'ın mangalında
ısıttığım fanila parçalarıyla vücudunu ovuşturmaya başladım. Munise,
kendine
gelir gelmez ilk sözü "Bir parça ekmek!" diye yalvarmak oldu. Bereket
versin,
biraz sütümüz vardı. Hatice Hamm'la onu ısıttık ve kasık kasık çocuğa
vermeye
başladık.
Dakikalar geçtikçe Munise'nin yüzü kızarmaya, gözlerine fer gelmeye
başlıyordu.
Kollarımda ara sıra içini çekiyor, kim bilir, hangi acı ile için için
ağlıyordu?
Ah, su çocuk gözlerindeki minnet! Dünyada, bir parça iyilik edebilmekten
daha
güzel bir şey olmuyor. Fırtına içinde, viran bir gemi teknesi gibi
sallanan bu
sefil ve karanlık oda, ocağın kızıl akisleri içinde birdenbire öyle munis
ve
mesut bir yuva olmuştuk ki... Biraz evvel hayata gösterdiğim emniyetsizlik
için,
kendi kendime utanıyordum.
Çocuk, artık konuşmaya başlamıştı. Kolları boynumda, sarı saçları
bileklerimden
dökülerek, gözlerime bakıyor, sorduğum suallere ağır ağır cevap
veriyordu. Dün
aksam, üvey annesinden çok korkmuş, köyün öteki ucundaki bir ambara
kaçarak
samanların arasına girmiş. Samanlar insanı yatak gibi sıcak tutuyormuş.
Fakat,
bugün çok acıkmıs. Dışarı çıkarsa tutup yine eve götüreceklerini
biliyormuş.
Onun için çaresiz, geceyi beklemiş.
Zavallı çocuğun en büyük ümit yeri benmişim. Bütün gün "Hocanım mutlak
bana

ekmek verir," diye kendini avutmus.
Biraz sonra, çocuğun parlak gözlerine bir gölge düştüğünü, ilk nesesinin sönmeye başladığını fark ettim. Sormaya lüzum yoktu. Çünkü aynı korku bende de uyanmıstı. Yarın sabah Munise'yi yine eve götürmek lâzım gelecekti. içimde sönük bir ümit yok değildi. Çok güzel bulduğumuz için, hiçbir zaman elimize geçmeyecek sandığımız seylere karşı duyulan o ümitsiz ümit.

206

Resat Nuri Güntekin

Munise'de neticesiz bir rüya uyandırmaktan korkar gibi yavaş bir sesle Hatice Hanım'a dedim ki:
-Mademki bu kızı, evlerine istemiyorlar. Acaba ben, onu kendime evlat etmek istesem razı olurlar mı? Benim de kimsem yok. Vallahi bu çocuğa kendi evladım gibi bakarım. Acaba vermezler mi?
Bu çılgın arzum, Hatice Hanım'ın dudaklarından çıkacak kelimeye bağlıymış gibi, litreye titreye ellerimi uzatıyor, boynumu büküyordum.
Dhtiyar kadın, gözlerini ocağa dikmiş, düşünüyordu. Ağır ağır basını salladı:
-Fena olmaz. Yarın muhtarla konusalım. O "Peki!" derse babasını da razı ederiz, iyi olur, dedi.
Ben, ömrümde bu kadar güzel bir ümit sözü isittiğimi bilmiyorum. Cevap vermeden
Munise'yi göğsüme çektim. Çocuk, ellerimi öperek "Anacığım, anacığım!" diye ağlamaya başladı.
Ben, bu satırları yazarken, Munise, yatağında, sarı saçlarında ocağın mesut kızılıkları titreyerek uyuyor. Ara sıra derin derin içini çekiyor ve dolu dolu öksürüyordu.

Bu çocuğu, bana bırakırlarsa ne kadar mesut olacağım Yarabbi! O vakit ne geceden, ne fırtınadan, ne sefaletten, hiçbir seyden korkum kalmayacak. Onu, kendi elimle büyüteceğim, mesut edeceğim. Ben, bunu bir zamanlar baska küçükler için ümit etmek çılgınlığına kapılmıştım, fakat onlar, bir aksamüstü kalbimde kucak kucağa öldüler. Artık, hayatla barıştım. Her şeyi tekrar seviyorum. Kâm-ran, bir aksamüstü, kalbime gömdüğüm o zavallı miniminileri öldüren sen olduğun halde bu gece, senden bile eskisi kadar nefret etmiyorum.

ÇALIKUSU 207

Zeyniler, 18 Aralık

Bu gece yine, galiba gözlerimi uyku tutmayacak. Hastalar gibi mesut olanlara da

geceler öyle uzun geliyor ki...

Sabahleyin Hatice Hamm'la beraber muhtarın evine gittim, ihtiyar adam, Munise

için havadis sormaya geliyorum sandı.

-Daha bulunamadı ama, bakalım bir iki yerde ümidim var, gibi sözlerle beni

teselli etmeye başladı.

Ben, aksamki vakayı anlattım. Sözümün sonuna gelirken yüreğim çarpıyor, gözlerim

kararıyordu. Dünyada en olmayacak bir sey için yalvarır gibi ellerimi kavusturdum:

-Bu küçük kıızı bana verin. Kendime evlat edeyim, bağırma basayım.

Görüyorsunuz

ki, biçare onların elinde ziyan olacak, dedim.

Muhtar Efendi, gözlerini kapadı, sakalını çekistirerek bir zaman düşündü, sonra:

-Pekâlâ kızım, hakikaten sevap işlemiş olursunuz, dedi.

-Demek Munise'yi bana vereceksiniz?

-Babası zaten öteki çocuklara bakmaktan âciz. Vermeyip de ne yapacak.

Olmazsa

eline bes, on kuruş

da veririz.

O dakikada, sevinçten nasıl çıldırmadığıma hayret ediyorum. Bu kadar kolay ele

geçireceğimi umar mıydım? Aksamdan beri saatlerce düşünmüş,

edebilecekleri

itirazlara cevaplar bulmuş, yüreklerini rikkate geçirmek için zihnimde adeta

nutuklar hazırlamıştım. Daha olmazsa annemden kalan birkaç parça

mücevheri

verecektim. Onları, bu zavallı küçük esiri kurtarmaktan daha iyi bir yere sarf

edebilir miydim? Fakat, iste bunların hiçbirine hacet kalmıyor, Munise bir canlı

oyuncak gibi kollarıma bırakılıyordu.

Ben, baskaları gibi değildim. Çok sevindiğim, mesut olduğum vakit,
duygularımı
sözle anlatamam. Mutlaka karsımdaki-nin boynuna sarılmak, onu öpmek ve
hırpalamak isterim. Müh

208

Resat Nuri Güntekin

tar Efendi de o dakikada iste böyle bir tehlike geçirdi ve sadece burusuk
elinin
bir defa öpülmesiyle benden kurtuldu.
iki saat sonra, muhtar, Munise'nin babasıyla beraber mektebe geliyordu.
Ben, bu
adamı fena çehreli, korkunç, zalim bir insan diye düşünüyordum. Halbuki,
bilâkis, ufak tefek, hastalıklı düskün bir ihtiyardı.
Bana, istanbullu olduğunu, fakat kırk seneye yakın bir zamandan beri
memleketini
görmediğini söyledi; karışık bir rüyayı anlatır gibi tereddütlerle
Sarıyer'den,
Aksaray'dan bahsetti.
Munise'yi bana vermeye razı oluyordu. Fakat ona çok acıdığını hissettim.
Çocuğu
mesut etmek için elimden geleni esirgemeyeceğimi, onu daima kendisine
göstereceğimi vaat ettim.

*

Zeyniler'in, fakir, karanlık mektebi bugüne kadar, böyle bir bayram,
böyle
senlik görmedi. Bundan eminim. Munise ile sevincimizden odalara,
sofalara,
sığmıyorduk. Kahkahalarımız, saçaklardan uyusmuş
kusları uyandırıyor gibi
tavanlardan sen cıvıltılar geliyordu.
Munise, birkaç saat içinde nazlı bir küçükhanım halini almıstı. Al
faniladan bir
elbisem var ki, ben giyemezdim. Onu bir parça daraltıp kısaltarak ona
koket bir

kostüm yaptım. Kız, bu elbise içinde, nasıl anlatayım, bir içim su, ağza alınınca eriyen fondan sekerleri gibi bir sey oldu.
Kar, bir gün evvelki siddetini kaybetmiş olmakla beraber hâlâ devam ediyordu.
Aksamdan evvel, çocuğu elinden tutarak bahçeye çıkardım. Hatice Hanım, Zeyni
Baba'nın kandillerini yakmaya gidinceye kadar gezdik, birbirimizi kovaladık,
mezar taşları arasında top muharebesi yaptık.
Nesemiz, ihtiyar kadının çatık yüzünü bile güldürmüştü:
-Haydi artık içeri gîrin, üsüyeceksiniz, hasta olacaksınız, derken tatlı tatlı sırtıyordu.

ÇALIKUSU 209

Üsümek mi? insanın içinde güneş
yanarken üsümek mi? Bu aksam, gökyüzü bana,
batıdan doğuya kadar dallarını uzatmış
bir ağaç gibi göründü; yavaş
yavaş
sallandıkça, üstümüze beyaz çiçeklerini döken kocaman bir yasemin ağacı!
Zeyniler, 30 Aralık
Munise ile öyle canciğer olduk ki... Bu küçük kız, derslerimden artakalan bütün
saatlerimi alıyor. Ona ne biliyorsam öğretmek istiyorum. Günde bir saat Fransızca ders veriyorum, resim yaptırıyorum. Hatta, ara sıra -köyde duyarlar da
bizi tasa gömerler- kapıları, pencereleri kapatarak ona bir parça dans bile
öğretiyorum. Bazen, kendi kendime güleceğim geliyor.
-Çalıkusu! Sen, her şeyi öğreteceğim diye Munise'yi Allah esirgesin, Hacı Kalfa'nın Mirat'ına çevireceksin, diyorum.
Bu fakir köy çocuğu, birdenbire, bir asilzadeye benzedi. Her halinde, her sözünde ince bir sevimlilik var. Evvela, buna hayret etmistim. Fakat, şimdi
sebebini anlamaya başlıyorum. Munise'nin annesi herhalde dedikleri kadar adi olmayacak.
Çocuk bana, son derece minnettar. Bazen, hiç sebepsiz yanıma yaklaşıyor, ellerimi tutarak yanaklarına, dudaklarına sürmeye başlıyor. O vakit ben de onun nazik bileklerini ellerimin içine alıyorum, minimini parmaklarını birer birer öpüyorum.
Zavallı küçük, asıl iyiliği kendisinin bana ettiğini bilmiyor, onu yanıma almakla bir fedakârlık ettiğimi sanıyor.
Çalıkusu - F. 14

Bu çocuğun öyle ümit edilmeyen tuhaf sözleri var ki... Geldiğinin ikinci günüydü:

-Munise, istersen bana anne de, daha iyi olur, dedim. Tatlı tatlı gülümseyerek

yüzüme baktı:

-Olur mu abacığım?

-Niçin olmasın?

-Sen, küçüksün, abacığım, sana nasıl anne derim? Bu sözü, adeta izzetinefsime

dokundu, parmağımla onu tehdit ederek:

-Seni seytan seni, dedim. Neden ben küçük olayım? Ben yirmi yaşını geçmiş koskoca kadını.

Munise, dilini dişlerinin arasına sıkıştırarak bana bakıyor, bir şey söylemeden

gülüyordu.

-Yalan mı? Koskoca kadını ya, diye tekrar ettim.

-Sen, benden o kadar büyük değilsin ki abacığım, on dört-on bes yaş. Kendimi tutamayarak gülmeye başladım. Munise yüz bulmustu, utana utana:

-Sen daha gelin olacaksın abacağım. Ben, saçımın iki tarafına teller takacağım.

Kendin gibi güzel bir... Elimle, çocuğun ağzını kapadım:

-Bir daha böyle bir şey söylersen dudaklarını koparırım, dedim.

*

Küçüğümün bir hali de, süsü çok sevmesi, fazlaca koket olması. Ben koket ruhlu

kızlardan öteden beri pek hoslanmam ama, Munise'nin ayna karşısında süslenmesi,

beğene beğene kendisine gülümsemesi beni eğlendirmiyor değil. Hatta, dün elinde

yanmış bir kibrit ucu da yakaladım. Gizli gizli gözüne sürme çekmeye uğrasıyordu. Maskara, kimden öğrenmiş bilmem ki? Simdi neyse ama, birkaç seneye kadar bir genç kız olup çıkarsa birini bulup sevmeye, evlenmeye kalkarsa fena.

ÇALIKUSU 211

Bunlar, aklıma geldikçe hem kız anneleri gibi heyecanlanıyorum, hem de bir yandan hoslanıyorum.
Munise, dün kızara bozara benden bir ricada bulundu. Saçlarının benim saçlarım gibi olmasını istiyormuş.
Bebek oynar gibi, Munise ile oynamak benim zaten Allah'tan aradığım şey.
Küçük kıızı dizlerimin arasına aldım, saçlarının örgülerini çözerek istediği gibi tarayıp fırçaladım.
Rafın üzerinde duran küçük aynayı aldı:
-Kuzum, abacığım, gel. Dkimiz yan yana aynaya bakalım, dedi.
Fotoğraf çektiren kardeşler gibi baş basa verdik. Aynanın içinde gülüyor, birbirimize dilimizi çıkarıyorduk.
Munise, lacivert gözleri, duru beyaz teni, ince sirin yüzüyle bir melek gibi güzeldi. Fakat memnun görünmedi; eliyle burnumu, yanaklarımı oksayarak:
-Nafile abacığım, sana benzemiyorurn ki, dedi.
-Daha iyi ya çocuğum.
-Nemelâzım abacığım, ben senin gibi güzel değilim ki... Basını daha ziyade yaklastırıyor, boynumun altından geçirdiği küçülj eliyle, yine yüzümü oksuyordu:
-Abacığım sen kadife gibisin. Senin yüzünde insan ayna gibi kendini görüyor, diyordu.
Bu münasebetsiz çocuğun saçmalıklarına gülüyor, o kadar emekle düzelttiğim saçlarını karıştırıyordum. Fakat ne saklayayım, defterimi benden baskası okuyacak değil ya, kendimi güzel zannettiğimden çok güzel buluyor:
"Feride, sen kendini bilmiyorsun. Sende, kimseye benzemeyen baska bir sey var!" diyenlere hak verecek gibi oluyordum.
Neler söylüyorum? Ah, bu küçük kız! Ben, onun akli basında bir kız haline getirmeye çalışırken o, beni kendi gibi koket yapacak.

212

Resat Nuri Güntekin

Zeyniler, 29 Ocak

Defterime, bir aydan beri el sürmemistim. Yazı yazmaktan, herhalde daha fazla

islerim vardı. Hem de mesut günlerin yazılacak nesi olur ki?
Bir aydan beri derin bir gönül sükûnu içinde yasıyordum. Yazık ki devam etmedi.
Dki gün evvel buradan geçen bir posta arabası benim için dört mektup bırakmış.
Onları görür görmez içime bir ateş düştü. Kimden geldiğini, içlerinde ne olduğunu bilmeden:
-Keske bunlar, ben görmeden yolda kaybolsaydılar, dedim.
tik tahminimde yanılmamıştım. Zarfın üzerindeki yazıyı tanıyordum. Mektup ondan geliyordu.
Zarflar, beni buluncaya kadar elden ele dolasmış, üzerleri mavili, kırmızılı yazılar, damgalarla dolmuştu.
Elimi sürmeye cesaret edemeden bir tanesinin üstündeki adresi okudum:
"B... Merkez Rüstiyesi muallimlerinden Feride Hanımefen-di'ye."
Zarflan avucumda burusturduktan sonra ocağın yanındaki rafa fırlattım.
Pencereye basımı dayayarak dalgın dalgın uzaklara baktığımı gören Munise:
-Abacığım, neren ağrıyor? Yüzün sapsarı, dedi. Kendimi toplamaya çalışarak gülümsedim:
-Bir seyim yok, çocuğum. Bir parçacık basım ağrıyor. Seninle biraz bahçeye çıkarsak geçer.
Gece yatağımda, gözlerim karanlığa dikili, saatlerce uykusuz kaldım.
Büyük bir kararsızlık içinde perisan oluyordum; yüzsüz, zalim bu mektuplarda, kim bilir bana neler söylemeye cesaret ediyordu? Birkaç defa lambayı yakarak onları okumak istedim. Fakat kendimi zapt ettim. Onları okumak ayıptı, benim için tenezzüldü.

r

ÇALIKUSU 213

Aradan iki gün geçti. Mektupları hâlâ orada duruyor, odanın havasına bir zehir

nesreder gibi, beni, için için eritiyordu. Müzmin hüznüm, Munise'ye de geçmişti.

Zavallı kız derdimin nereden geldiğini biliyor, beni hasta eden bu kâğıtlara

kinle, nefretle bakıyordu.

-Abacığım, dedi. Ben bir şey yaptım ama, bilmem darı-lacak mısın?

Birdenbire döndüm. Gözlerim gayri ihtiyari ocağın yanındaki rafa giti.

Mektuplar

orada yoktu, teessürden göğsüm tıkanarak.

-Nerede onlar? dedim. Çocuk, basını eğdi:

-Ben onları yaktım abacığım. Ne yapayım, sen pek üzülüyordun...

-Ne yaptın Munise? dedim.

Çocuk, benim siddet göstermemi, omuzlarından tutup sarsmamı bekliyor, titriyordu. Basımı bileğime koyarak yavaş

yavaş

ağlamaya başladım.

-Abacığım, ağlama. Ben onları yakmadım, sana mahsus öyle söyledim.

Üzülmeseydin

o vakit yakacaktım. Al iste.

Küçük kız, bir eliyle basımı oksuyor, ötekiyle mektupları elime tutuşturmaya

çalıyordu:

-Al abacığım, onlar galiba, senin sevdiğin birisinden geliyor.

-Yumurcak, o nasıl lakırdı? diye bağırdım.

-Ne bileyim abacığım? Sevdiğinden olmasa böyle ağlar mısın?

Bu çok bilmiş

bücürün sözlerinden ve gözyaşlarımdan utandım. Bu hale bir nihayet vermek lâzımdı. Artık kararımı vermistim.

-Küçüğüm, keske bu sözleri söylemeseydin. Fakat mademki bir kere söyledin. Bak,

sana ispat edeyim. Mektuplar

214

Resat Nuri Güntekin

benim sevdiğim bir insandan gelmiyor, nefret ettiğim bir düşmandan geliyor. Gel

seninle beraber yakalım onları.

Oda karanlıktı, yalnız ocakta bitmeye yüz tutmuş

bir çalı demeti ara sıra

parlayıp sönüyordu. Mektuplardan birini atese fırlattım. Zarf, kıvrıla kıvrıla

yanmaya başladı. Biterken ikincisini, sonra üçüncüsünü attım.

Munise, anlayamadığım bir hisle göğsüme sokulmustu. Mektuplar birer birer yanarken, karsımızda ölmek üzere olan bir insan varmış gibi susuyorduk.

Sıra

dördüncüye geldiği vakit, içime dayanılmaz bir pismanlık acısı çöktü.

Fakat

ötekiler yandıktan sonra, bunu bırakamazdım. Kalbimin bir parçası-nı
koparır
gibi ıstırapla onu da attım.
Son mektup ötekiler gibi birdenbire tutusmadı, bir ucundan ince bir duman
çıkarak için için yanmaya başladı. Sonra, zarfın gevseyip açıldığını,
ince
yazılarla dolu bir kâğıdın yavaş-yavaş
yanmaya başladığını gördüm. Artık
tahammül edemiyordum. Munise, gönlümden geçenleri biliyor gibi,
birdenbire
eğildi elini atese sokarak son mektubun bir parçasını kurtardı.
*

Onu ancak çocuğu uyuttuktan sonra okumaya cesaret ettim. Yalnız su
satırlar
kalmıstı.

"Annem geçen sabah yüzüme bakarken ağlamaya başladı: 'Ne var anne? Niçin
ağlıyorsun?' diye sordum. Evvela söylemek istemedi: 'Hiçbir sey yok. Bir
rüya
gördüm!' dedi. Dnat ettim, yalvardım, nihayet söylemeye mecbur oldu.
Sakin sakın
ağlayarak sunları söyledi:
"Rüyamda onu gördüm. Karanlık bir yerlerde dolasıyor önüne gelene:
'Feride
buralarda mı? Allah rızası için söyleyin! diyordum. Yüzü örtülü kadın
beni
elimden tutarak tekkeye benzeyen loş
bir yere soktu:
iste Feride surada yatıyor. Boğaz hastalığından öldü' dedi. Baktım,
evlatçığım,
gözleri kapalı yatıyor. Daha yanağı

nın rengi bile solmamıs. O acı ile, ağlaya ağlaya uyandım. Ölü, diri getirir derler, değil mi, oğlum? Feride'yi yakında göreceğim, değil mi, Kâmran? Annemin sözlerini sana aynen yazdım. Beni bir tarafa bırak. Fakat annen demek olan bu ihtiyar kadını daha ziyade ağlatmak doğru mu? Teyzenin rüyası o günden beri benim de rüyam oldu. Ne vakit gözlerimi kapayacak olsam seni uzak bir memleketin karanlık bir odasında; gözlerin kapalı, siyah saçların, taze yüzün..."

Mektup parçası burada bitiyor, bana sadece teyzemin matemini anlatıyordu. Kâmran, görüyorsun ki, bizi her şey birbirimizden ayırıyor. Seninle artık iki düşman bile değiliz; birbirimizi hiç, ama hiç görmeyecek iki yabancıyız. Zeyniler, 5 Subat

Dün gece, geç vakit bataklık tarafından silah sesleri gelmeye başladı. Ben korktum; fakat Munise, hiç telas etmedi.

-Her zaman olur, jandarmalar eskiya kovalıyor, dedi. Silah sesleri seyrek fasılalarla on dakika kadar devam ettikten sonra durdu.

Bu sabah, havadisi öğrendik. Munise'nin tahmini doğruymuş. Postacı soyan birkaç serseri ile jandarma arasında bir çarpışma olmuş. Jandarmalardan biri ölmüş, öteki ağır yaralı olarak Zeyniler'in misafir odasına getirilmiş.

Öğleye doğruydum, küçük Vehbi, soluk soluğa mektebe geldi, beni elimden yakalayarak:

-Kız hocanım, çabuk zarnını (çarsaf olacak) giyin, gel be. Seni misafir odasına çağırıyorlar, dedi.

-Kim çağırıyor?

216

Resat Nuri Güntekin

-Hekim çağırıyor, babam söyledi. Hemen çarsafımı giydim. Vehbi önde, ben arkada misafir odasına gittik. Burası, iki basık oda ile merdivenli, çarpık bir sofadan ibaret viran bir hayat.

Gece, kar, hastalık gibi sebeplerle yoluna devam edemeyen yolcuları burada barındırıyorlar. Sevaplarına biraz yiyecek veriyorlar. Kapıda burnundan havaya soğuk dumanlar çıkararak esinen güzel bir atın yüzünü oksadıktan sonra içeri girdim. Avlu, karanlık olduğu için lamba yakmaya mecbur olmuşlardı.

Kalın kaputlu; kocaman çizmeli, sisman bir askeri doktor, merdiven basamağına oturmuş

bir seyler yazıyor, avluda yüzü seçilmeyen birkaç kişi ile konuşuyordu. Çehresini yandan görüyordum. Dolgun beyaz bıyıklı, kalın kasları, canlı ve sevimli bir yüzü vardı. Fakat, Yarabbi, bu adam konuşuyorken ne kadar kaba hatta ayıp kelimeler kullanıyordu. O kadar ki, bir ara, tersyüzü geri dönmeyi aklımdan geçirdim. Mutlaka yine fena bir kelime söyleyeceğini anlatan sert bir kahkaha ile gülerek basını çevirince beni gördü, birdenbire durdu; boz renkli ceketi üzerinde kocaman siyah sakalını görebildiğim birisine: -Yahu, yüzbasım, hatırın kalmasın ama sana: "Ayı Dayı" adını takanların yerden göğe kadar hakları varmış. Aramızda kadın varmış da ne diye beni kibar kibar söyletiyorsun, dedi ve bana döndü: -Hemsire Hanım, kusura bakmayın. Geldiğinizi göremedim. Geçiniz yukarı. Ama biraz durun da ben ineyim. Merdivenler yufka gibi; ikimizi birden çekeceğe benzemiyor. Haydi geçin şimdi. Ben geliyorum. Basamakları ikiser ikiser atlayarak yukarı çıktım. İhtiyar doktorun "Yüzbasım" dediği adama takılmakta j devam ettiğini isitiyordum. -Yüzbasım, bu muallime istanbullu. Nereden anladığı-]

ÇALIKUSU 217

ma sasıyorsun, değil mi? Ah, yüzbasım, sen kâinatta hangi hadiseye böyle koyun gibi bön bön bakmadın? Merdiveni çıkısından anladım. Gördün mü, nasıl keklik

gibi sekiyor? Simdi istersen yasını da söyleyeyim: Bu kadıncağız, tas çatlasa kırktan fazla değil.
Böyle delidolu sözler, öteden beri, beni pek eğlendirir. Kendi kendime güldüm:
-iste bunda yanıldın Doktor Bey, dedim.
Bes dakika sonra ihtiyar doktor, çizmeleri altında merdivenleri çatırdatarak yukarı çıktı, yüzüme bakmadan konuşmaya başladı:
-Efendim, vaka malum, bir yaralımız var. Ehemmiyetli bir sey değil. Fakat bakılmaya muhtaç. Kendim biraz sonra gideceğim. Yapılacak sey, ehemmiyetsiz bir pansuman, ama ağızlarına, yüzlerine bulastırmalarından korkuyorum. Onların doktora da emniyetleri zayıftır. Fırsat buldular mı, hemen kocakarı ilaçlarına basvururlar, ister misiniz, yaranın üstüne türlü müzahrefat yapıstırsınlar? Siz mektep, medrese görmüssünüz. Yapılacak seyleri ben size tarif ederim. Adamcağız, ayak-lanıncaya kadar bakıverirsiniz artık, yalnız bilmem içiniz dayanır mı?
-Dayanır Doktor Bey. Benim sinirlerim kuvvetlidir. Hiçbir seyden korkmayın, efendim.
-Sen, açsana yüzünü bakayım, dedi.
Bu teklifsiz sözlerde garip bir ehemmiyet vardı ki, hiç fütursuz peçemi kaldırdım, hatta biraz da güldüm.
Dhtiyar doktor, kollarını kaldırdı, saf yüzünde komik bir hayretle gülmeye başladı. Hem de kahkahalarla...
-Sen ne arıyorsun burada?
Bu sefer de ben sasırdım. Bu adam beni, acaba bir yerden mi tanıyordu? Mamafih, ben de isi biraz maskaralığa vurmaktan korkmadım, insana o kadar emniyet ve yakınlık hissi veren bir çehresi vardı ki...

218

Resat Nuri Güntekin

-Zannederim, beni tanıdığınızı iddia etmeyeceksiniz, Doktor Bey...
-Sahsını değil, nev'ini tanırım kızım, nev'ini. Hatta, maalesef yeryüzünde çok azalmaya başlayan nev'ini.
-Mamutlar gibi mi efendim?
Bes aydan beri zorla içime hapsedtiğim yaramazlıklar yeniden tasmaya baslıyordu.
Sor Aleksî'nin daima söylediği gibi, bana hiç yüz vermeye gelmez. Hemen sımarmaya, küçük bebekler gibi ağızımda kelimeleri ezip büzmeye, maskaralık yapmaya baslarım.

Herhalde doktor, çok gün görmüş, temiz bir adamdı. Aynı gür kahkaha ile gülerek:
-O ipiri, suursuz fil uzmanlarının tam tersine ufacık, neseli, sıhhatli, zarif
-hatta ihtiyar olduğum için güzel sıfatını da ilave edebilirim- güzel bir kibar çocuğu... Söyle bakayım bana, sen nereden düştün buralara?
Bu kaba saba asker doktorunun çiğ kelimeleri, gürültülü kahkahaları altında
derin bir rikkat sezmeye başlıyordum. Nihayet, ciddi görünmeye çalışarak:
-Ben muallimim, Doktor Bey. Hizmet etmek istiyordum, buraya gönderdiler. Ben,
yer ayırt etmem. Nerede isterlerse çalışırım.
Ben, bunları söylerken o, dikkatli dikkatli yüzüme bakıyordu:
-Demek sen, buraya hizmet için geldin? Sırf maarife hizmet için öyle mi?
-Evet, maksadım bu.
-Bu yasta, bu çehre ve yaradılısla mı? Sen doğruyu söylemene bana. Gözlerime
bak bakayım. Ha, söyle! Ben, bunları yutar mıyım sanıyorsun?
Yumuk yanaklarına gömülerek tatlı tatlı gülümseyen beyaz kirpikli gözleriyle ta
gönlümün içini görür gibi devam etti:

ÇALIKUSU 219

-Değil, kızım. Asıl sebep baska. Hatta, maiset derdi de değil. Sen, saklanmaya
çalıştıkça, daha iyi görüyorum. Kim olduğunu, aileni, evini falan sorsam söylemezsin, değil mi? Bak, bak nasıl biliyorum. Burada bir muamma var. Derin
karıştırarak değilim. Aramızda bir isaret kâfi..
ikimiz de sustuk, ihtiyar doktor biraz düşündükten sonra:
-Sana bir küçük hizmet etmeme müsaade eder misin? Seni daha iyi bir yere göndertsem ister misin? Benim tek tuk bildiklerim var Maarifte.

-Hayır tesekkür ederim, yerimden memnunum. Yine gülerek omuzlarını silkti, alay eder gibi bir sesle:
-Çok âlâ, çok âlâ. Fakat fedakârlıklar öyle kolay gitmez. Günün birinde canın sıkılırsa bana iki satırlık bir sey yaz, adresimi de bırakayım sana. Dnsanlıktır bu.
-Tesekkür ederim.
Odalardan birisinin kapısını açtı. Çarpık bir kerevetin üstünde, vücudu ve yüzü bir asker yağmurluğuyla örtülü bir adamcağız yatıyordu.
Doktor:
-Nasılsın molla, biraz ferahladın mı? diye seslendi. Yaralı, eliyle yağmurluğu kaldırarak davranmaya çalıştı:
-Kımıldama, yat. Ağrın, sızın var mı?
-Yok, çok sükür; sade elmacıkkemiğim az sızlıyor. Doktor, yine güldü:
-Ah benim sevgili ayılarım! Dizkapağını elmacıkkemiği sanır. Midesini tabanında farz eder ama, yerine göre karsısına dikilenlere duman attırır. Geçer molla, bir sey kalmaz. Allah'a sükret ki, az sola sapmadı o kursun. Sen bir haftaya kadar dipdiri ayağa kalkmak ister misin? Yok, burası rahat geldi de, biraz yatayım dersen o baska. Öyleyse, bu kızcağız ne derse yapacaksın, anladın mı? Doktorun artık o. Yaralı o değıstirecek. Eğer ev ilacı falan diye bir halt ettiğini duyarsam, vay haline... Alimallah tekrar gelir, çatır çatır keserim bacağını.

220

Resat Nuri Güntekin

Sargılarını çözmeye başlamıstı. Yarayı biraz fazla hırpalayarak adamcağızı:
"Aman Bey!" diye bağırtıyordu.
-Kes sesini be. Yazık senin erkekliğine! Koskoca bıyıklı, sakallı herif, parmak kadar kızın yanında bağırmaya utanmaz mısın? Bu yara değıl oyuncak. Böyle hastabakıcıya düseceğimi bilsem, ben bile bir tarafımı söyle zararsızca kestirirdim.
Dhtiyar doktor, bir saat sonra sakallı yüzbası ile beraber köyden ayrıldı.
Dünyada bundan daha sade bir vaka olamaz, değıl mi? Fakat ben, simdiye kadar bu derece tuhaf bir heyecanla bu kadar için için sarsıldığımı bilmiyorum.
Zeyniler, 24 Subat
Bu sene, yaz erken gelecek diyorlar. Bir haftadan beri havalar açtı. Ortalık

günlük güneşlik, tepelerde kar olmasa insan kendini mayısta sanacak. Bugün cumaydı. Öğle yemeğinden sonra odamda Muni-se'nin suluboya bir resmini yapmaya uğrasıyordum. Birdenbire kapı çalındı. Hatice Hanım, basörtüsü boynuna düsmüs, eli ayağı titreyerek içeri girdi. Onu hiç bu kadar telaslı ve heyecanlı görmemistim.

-Aman hocanım aşağıya iki efendi geldi. Birisi Maarif Müdürü'ymüs, teftise gelmiş. Çabuk in! Ben konuşmaya sıkılıyorum.

Acele acele çarşafımı giyerken kendi kendime gülüyordum; odasında elini kolunu hareket ettirmeye üslenen bir tembeller sağı buraya kadar zahmet etsin, inanılır sey değil!

Asağıda, dersane kapısı önünde, biri gayet uzun, öteki gayet kısa boylu iki adamla karsılaştım. Ben, gözlerimle etrafta onu ararken kısa boylu adam, bana doğru yürüdü. Karanlıkta pek iyi seçemediğim yüzünden bir tek gözlük parladı:

ÇALIKUSU 221

-Muallime Hanım mı? Teserrüf ettim. Ben, Maarif Müdürü Rasit Nâzım. Bu ne karanlık yer böyle. Mektep değil, adeta ahır.

-içerisi biraz daha aydınlıktır efendim, dedim.

Minimini vücuduna göre bacaklarını tuhaf bir surette açarak öyle azametli bir yürüyüşü vardı ki...

Kapıdan içeri bir adım attıktan sonra durdu, nutuk verir gibi elini sallayarak:

-Monser, suraya bak, dedi. Ne mizer, ne mizer!.. Mektep demeye bin sahit ister.

Nasıl radikal olmak lâzım? "Ya hep, ya hiç!" dediğime bir kere daha hak veriyorsun ya!

Simdi, onları daha iyi görüyorum, ilk bakışta bir çocuk, yeni yetisen bir dandy sandığım Maarif Müdürü, hemen hemen elliye dayanmış bir köseydi. Durmadan kasını, gözünü oynatıyor, söylediği her kelime için kıs kıs yüzüne ayrı bir mana veriyordu. Ötekine gelince o, inadına uzun, kuru, esmer ve ince bıyıklı bir adamdı. O kadar uzun ki, adeta kamburu çıkmıştı. Maarif Müdürü, tekrar bana döndü: -Efendim, arkadasımı takdim edeyim: "Vilayet Nafia Mühendisi Mümtaz Bey." Ben lakırdı olsun diye: -Öyle mi efendim? Pek güzel, dedim. Maarif Müdürü, sınıfın mukavemetini muayene eder gibi topuklarını vurarak doluyor, sıralara, levhalara bastonunun ucuyla dokunuyordu: -Azizim, büyük projelerim var. Her şeyi yıkıp yeniden yapacağım. Tertemiz müesseseler, istediğim tahsisatı vermezlerse vay hallerine. Çok tedarikli geldim, istanbul matbuatı ates etmeye hazır bir batarya vaziyetinde, benden küçük bir isaret üzerine bam bum... Müthis bir bombardıman. Anlıyorsun ya, ya bu kafanın içindeki dünya hakikat olacak, ya ben postu vereceğim.

222

Resat Nuri Güntekin

Bütün bu güzel sözlerin benim, zavallı bir köy hocasının gözlerini kamastırmak için söylendiğine şüphe yoktu. Tekrar tek gözlüğünü yerlestirerek: -Ne kadar talebeniz var? dedi. -On üç kız, dört erkek çocuk, efendim. -On yedi çocuk için bir mektep. Garip lüks! Sen binayı görecek misin Mümtaz? -Mal meydanda. Ne hacet? Maarif Müdürü, grandiose projesinden bahsederken mühendis, yan yan bana baktığını fark ediyordum. Sonunda bana belli etmemek için gayet bozuk bir Fransızca ile: -Aman azizim, bir bahane ile sunun yüzünü açtır, yüzünün rengi peçenin altında yangın gibi yanıyor. Nereden düsmüş buraya? dedi. Maarif Müdürü, görüldüğü gibi değilmiş; arkadasının bu sözlerinden adeta sıkıldı ve ötekinden daha fena bir Fransızca ile cevap verdi: -Rica ederim azizim, mektepteyiz. Ciddi olunuz! Müdür çenesinin altındaki porsumuş deriyi lastik gibi uzatarak bir seyler düşünüyordu. Birdenbire kararını vererek bana döndü: -Efendim, ben bu mektebi kapatacağım. Ben, saskın saskın: -Niçin efendim, bir sey mi oldu? dedim. -Efendim, böyle kepaze binada çocuk terbiye edilemez. Sonra talebe de az.

Vilayette kaldığım müddetçe bütün gayretimi sarf edeceğim, köylerden birçoğunu ucuz, fakat zarif, sıh-hi, modern, yani müceddet mekteplere sahip etmeyfe çalışacağım. Simdi bana lütfen izahat veriniz. Bonjurunun cebinden sık bir karne çıkarmıstı. Mektebe ait bazı malumat isteyerek kaydetti, sonra:

ÇALIKUSU

-Size gelince, efendim, dedi. Sizi baska münasip bir yere tayin ederim. Mektebin kapanma enirini alınca B.'ye gelirsiniz, icabına bakarız, isminiz lütfen?

-Feride.

-Efendim, Avrupa'da güzel bir âdet vardır. Baba adını da ilave ediyorlar. Daha

muvazzah bir isim olur. Siz muallimler, bu yenilikleri tatbik edivermelisiniz.

Faraza künye defterine talebenizi, Melahat babası Ali Hoca, diye yazacağınıza,

Mehalat Ali deyiverirsiniz, olur biter. Anlasıldı mı, efendim?

Pederinizin ismi?

-Nizamettin.

-Efendim, size Feride Nizamettin diyeceğiz. Bu sekil size birdenbire garip

görünür, ama alısırınız. Nereden mezunsunuz?

Mektebimi söylemeye çekindim. Çünkü Fransızca bildiğim anlasılırsa mühendis

biraz evvelki sözleri için belki bozulacaktı. Onun için sadece; "Hususi tahsil

gördüm efendim" dedim.

-Dediğim gibi B.'ye geldiğiniz vakit beni ziyaret edersiniz. Size münasip bir yer ararız. Haydi Mümtaz, programda daha iki köy var. Talebe sıralarından birine oturarak uzun, ince bacaklarını sallayan mühendis yine o güzelim Fransızcasıyla sırnastı:
-Bu fevkalâde bir parça. Beni bırak da sen git. Bir çare bulup mutlaka yüzünü açtırmalıyım.
Maarif Müdürü, yeniden telaslandı, bana bir sey sezdirmemek için Türkçe:
-Vaktimiz yok. Raporunuzu sonra yazarsınız. Haydi buyurun, dedi ve yürüdü.
Dnadıma arkamı döndüm ve bir seylerle mesgul görün-düm.
Adamcağız, bahçeyi geçerken, bir iki kere daha basını çevirdi. Sokak kapısından çıktıktan sonra tahta havalenin ke-

224

Resat Nuri Güntekin

narını takip ediyor, ara sıra ayaklarının ucunda yükselerek içeriye bakıyordu.
Havadis, çabuk köyün içine yayılmıştı. Cuma olmasına rağmen çocuklar, çocuk anaları mektebe kosuyorlar, mekteplerinin kapanmasından pek müteessir görünüyorlardı. Mektep gibi kendime karşı da yabancı ve hissiz sandığım çocukların ağlayarak elimi öpmeleri bana çok dokundu.
Hatice Hanım, basına kocaman bir çatki çatarak odasına çekildi. Ben de, müskül vaziyete düşüyordum ama, doğrusunu söylemek lâzım gelirse bu iste asıl yanan o biçare oldu.
Aksamüstü muhtarın karısı ile Ebe Hanım tekrar mektebe geldiler, ikisi de müteessirdi. Hele Ebe Hanım, bana manalı manalı bakışlarla içini çekiyor:
-Benim baska niyetim de vardı ama, Cenab-ı Hak yardım etmedi, diyordu. Bu teessüre benim de yapmacık bir teessürle mukabele etmem lâzımdı.
Gözlerimi önüme indirerek:
-Ne yapalım Ebe Hanım, kısmet değilmiş, diye cevap verdim.
Hasılı, bu tek gözlüklü, minimini efendi, bir sözle Zeyni-ler'i altüst etti.
Köylülerin ağzını bıçak açmıyor.
Yeryüzünde Zeyniler'den daha kötü bir köye düşmenin mümkün olmadığını bildiğim halde bu teessür, bana sirayet ediyor. Yalnız, Munise müstesna. O yaramaz, sevincinden uçuyor: "Ne vakit gideceğiz, abacığım iki güne kadar gider miyiz?" diye kus gibi çırpınıyor.
Zeyniler, 3 Mart Yarın yola çıkıyoruz.
Munise, ilk günlerde pek seviniyordu. Fakat dünden beri onda tuhaf bir

nesesizlik baş
göstermeye başladı.

ÇALIKUSU 225

Ara sıra gözlerini uzaklara dikerek düşünüyor, sorduğum seylere dalgın dalgın

cevap veriyordu:

-Munise, benimle gitmek istemiyorsan seni bırakayım, dedim.

Hemen cevap verdi:

-Allah esirgesin, abacığım, kendimi kuyuya atarım.

-Kardeslerinden ayrılacağına üzülüyor musun?

-Üzülüyorum, abacığım.

-O halde babanı göreceğın gelecek!

Babama acırım ama, o kadar sevmem abacığım.

-Peki, öyleyse derdin ne?

•^

Gözlerini indirerek susuyor, daha ısrar edersen yalandan gülmeye, boynuma sarılmaya başlıyor. Fakat ben, bu yalancı neseğe inanmıyordum. Munise'nin asıl

sevincini ben bilmez miyim? Mamafih, bu berrak çocuk gözlerinde her zaman bir

parça hüzün bulmustum. O kadar söyletmeye çalıştım. Bütün emeklerim bosa gitti.

Bir gün bir tesadüf, bana bu çocuk kalbinin gizli derdini öğretti. Aksama doğru

bir aralık, Munise ortadan kaybolmustu. Halbuki tam bu saatte kendisine ihtiyacım bulunduğunu biliyordu. Yol hazırlığı için bana yardım edecekti.

Birkaç defa çağırıldım. Cevap gelmedi. Mutlaka bahçede olacaktı. Pencereyi açtım:

"Munise, Munise!" diye seslendim.

ince sesiyle uzaktan, Zeyni Baba'nın türbesi yanından:

"Efendim, şimdi geliyorum! diye cevap verdi.

Yanıma geldiği vakit, tek basına, niçin oralarda dolastığını sordum.

Cevap

verirken sasırıyor, manasız bahaneler göstererek, beni aldatmaya çalışıyordu.

Dikkatle yüzüne baktım. Gözleri kıpkırmızıydı. Hafifçe solmuş yanaklarında yeni

kurumuş

gözyası izleri vardı. Birdenbire telaslandım. Orada ne yaptığını, niçin ağladığını söyletmek için, sıkıstırmaya başladım. Bilekleri ellerimin içinde,

yüzünü

Çalıkusu -F.15

226

Resat Nuri Güntekin

gizlemek için boynunu gevriyor, dudaklarında hafif bir titreme ile sükût ediyordu.

Ben, mutlaka söyletmeye azmetmistim. Eğer hakikati benden gizlerse onu burada

bırakacağımı söyledim. O vakit tahammül edemedi. Büyük bir günahı itiraf eder

gibi, basını önüne eğerek utana utana söyledi:

-Annem beni görmeye gelmiş. Gideceğimi duymuş

da... Darılma bana abacığım.

Bu büyük günahı söylerken bütün vücudu titriyor, gözleri yaşla doluyordu.

Anladım küçük, minimini gönlünün acısını, benden ümit edeceğinden çok daha derin

ve iyi anladım.

Yüzüne düsmüş

saçlarını düzelterek, yavaş

yavaş

çenesini oksayarak halim, sakın

bir sesle:

-Bunda korkacak, ağlayacak ne var? Annen değil mi, elbete göreceksin, dedim.

Biçare; hâlâ inanamıyor, korka korka gözlerime bakıyor; herkesin nefretle,

lanetle andsğı bu kadını sevmediğine beni inandırmak için, çocukça sebepler

arıyordu. Fakat, onu öyle seviyor, öyle yana yana seviyordu ki...

-Çocuğum, eğer anneni sevmiyorsan ben seni çok ayıplarım, dedim. Anne sevilmez

mi hiç? Haydi kos, onu çevir: "Abam mutlaka seni görmek istiyor" de. Ben, türbenin yanına geliyorum.

Munise, dizlerime sarılarak eteklerimi öptü, sonra kosa kosa bahçeye gitti. Bu

yaptığım, büyük bir ihtiyatsızlıktı, biliyorum. Eğer bu kadınla
görüştüğümü
duyacak olurlarsa, fena seyler söyleyecekler, belki de burada ismimi
lanetle
anacaklardı. Fakat, olsun...
Türbenin altındaki ağaç kümesi içinde onları bir hayli bekledim.
Kadıncağız,
epeyce uzaklaşmış, Munise onu yolundan çevirmek için sazların öte
tarafına
kosmuş olacaktı.

ÇALIKUSU 227

Nihayet, göründüler. Onların ana, kız yan yana gelisleri öyle hazin, öyle
hazin
bir seydi ki... Birbirinden çekinir, utanır gibi ayrı ayrı yürüyorlar,
çamurlara
batıyor gibi yaparak, gecikiyorlardı. Bu kadına muhabbetle, sefkatle dolu
bir
seyler söylemeye hazırlanmıştım. Fakat, nedense karşı karşıya geldiğimiz
zaman,
birbirimize söyleyecek söz bulamadık.
Uzun boylu, narin yapılı bir kadıncağızdı. Arkasında yamalı bir eski
çarsaf,
yüzünde peçe yerine mor bir yemeni, ayağında topukları kopmuş,
sırılsıklam,
yırtık iskarpinler vardı. Birden korkuyor gibi titrediğimi hissediyordum.
Mümkün
olduğu kadar sakın, heyecansız görünmeye çalışarak:
-Yüzünüzü açsanıza, dedim.
Küçük bir tereddütten sonra peçesini kaldırdı. Çok taze olduğu belliydi.
Nihayet
otuz, otuz beş
yaşlarında. Fakat sarısın çehresi öyle yorgun, öyle yıpranmıştı
ki...
Böyle kadınları ben, çok boyalı diye bilirdim. Halbuki yüzünde boyadan
eser
yoktu. En ziyade içime dokunan sey, Munise'ye çok benzemesiydi.
Birdenbire bana
öyle geldi ki, Munise büyümüş, bu yasa gelmiş. Sonra, sonra...

Çocuğu gayri ihtiyari bir hareketle omuzlarından tutarak dizlerime doğru çektim.
Göğsüm, derin nefesle sisiyor, gözlerim doluyordu. Üstüme aldığım; büyük, çok büyük bir vazifeydi. Fakat ben, bunu yapacak, Munise'yi güzel ahlâklı bir kadın olarak yetistirecektim. Ömrümün en büyük tesellisi bu kadın olacaktı. Zihminden geçen seyleri o da benimle bareber düşünüyormuş gibi, dedim ki:
-Hanımcığım, görüyorum ki, talih size, bu küçük kızı elinizde büyütme bahtiyarlığını nasip etmemis. Ne yapalım, dünya bu! Sunu size söylemek isterim ki, gönlünüz rahat etsin. Ben onu bağrıma bastım. Kendi kızım gibi büyüteceğim.
Hiçbir seyden mahrum etmeyeceğim.
ilk defa söz söylemeye cesaret etti:
-Biliyorum küçükhanım. Munise, bana söylüyordu...

228

Resat Nuri Güntekin

Ara sıra yolum düstükçe onu .görmeye geliyordum. Allah sizden razı olsun.
-Demek, Munise'yi görüyordunuz?
Küçük kollarını belime dolayan Munise'nin tekrar titremeye başladığım hissettim.
Yeni bir kabahati bulunmustu. Demek gizli gizli anasını görüyormuş.
Sonra, daha hazini, bu görüşmeleri benden gizlediğini kadına söylemeye nedense utanmış.
-Eğer burada kalmıs olsaydık, çocuğu her zaman size gösterirdim, dedim. Halbuki ben yarın ...'ye hareket ediyorum. Oradan nereye gideceğim belli değil. Yüreğiniz rahat olsun hanımcığım. Ona ana olacağım diyemem. Çünkü annenin yerini hiçbir sey tutamaz. Fakat iyi bir abla olmaya çalışacağım.
Asağıdaki sazlıkta bir adamın dolastığını gördük. Bu, benim talebem Cafer Ağa'nın babasıydı. Sık sık batalıkta yaban ördeği avlamaya gelirdi. Munise'nin annesi, birdenbire telaslandı:
-Gideyim hanımcığım, dedi. Beni sizin yanınızda görmesinler.
Bu söz, zavallı kadında, ince bir ruh olduğunu gösteriyordu. Zaten halinden, tavrından, yüzündeki manalarından da anlamıştım. Dlk tahminim doğruydu. Munise, yüzü gibi ruhunun inceliğini ve kibarlığını bu talihsiz anneden almıştı. Kadıncağızın, beni, dedikodudan korumak için gösterdiği telaş adeta kibrimde dokundu. Onda iyi bir his bırakmadan ayrılmak istemiyordum. Dedikodulara hiç ehemmiyet vermediğimi göstermek için:
-Niçin acele ediyorsunuz? Bir parça daha kalmaz mısınız? dedim.

Zavallı kadın, derin bir minnetle ellerime bakıyor, onları öpmek için dudakları titriyordu. Fakat, bana dokunmaya cesaret edemediği belliydi. Son fırtınanın devirdiği cılız bir kavak ağacının gövdesine

ÇALIKUSU 229

oturduk. Munise'yi aramıza aldık. Simdi, söylemek sırası ona gelmişti. Zavallıcık, hayatını bana anlatırsa daha hafifleyeceğini hissediyormuş gibi bir hareketle söylüyordu ve öyle düzgün konuşuyordu ki...
Bu kadının sade, fakat hazin bir sergüzeşti vardı, istanbul'da Rumelikavağfnda doğmıstu. Küçük bir memur olan babasıyla anası birbiri arkasına ölünce onu Bakırköy'de kibar bir aileye evlatlık vermişlerdi. Evin çocuklarıyla beraber büyümüş, hemen hemen bir küçükhanım muamelesi görmüştü. On bes, on altı yaşına geldiğinde ona adeta iyi kısmetler çıkmaya başlamıştı. Fakat, o hiçbirisini istemiyor, hepsine bir bahane buluyordu. Çünkü onun bir sevdiği vardı: Evin küçük beyi, o vakit Harbiye Mektebi'ne giden, bıyıkları henüz terlemiş bir genç.
Gerçi bir ümidi yoktu, ne de olsa bir evlatlık parçası olduğunu biliyordu. Fakat, hafta baslarında onun yüzünü görmeyi, sesini isitmeyi simdilik kâr sayıyordu.
O sırada Büyük Efendi, B'ye defterdar olmuş ve aile, yalnız Harbiyeli oğlunu istanbul'da bırakarak tamamen buraya göç etmiş.
B.'de genç mektepliği görmeden geçen dört ay, onu dört senelik bir ayrılık kadar çıldırtmış ve nihayet Küçük Bey, yaz tatilini geçirmek için ailesinin yanına gelince...

Çok geçmeden macera duyulmuş. Beyefendi, küçükhanlıklar hep birden onun üstüne yürümüşler ve onu artık evde tutmak istemeyerek buraya yakın köylerden birine bir ihtiyar kadının yanına göndermişler. Munise'nin dört yaşında kuspalazından ölen ablası orada dünyaya gelmiş. Bu halde bir kız, elinde çocuğu ile kim kabule razı olur? Nihayet o, ağlaya sızla-ya ihtiyar bir orman memuruna varmaya razı olmuş, ilk zamanlar bir şey söylemez, talihine razı olurmuş. Fakat, kocası bu Zeyniler Köyü'ne yerleştikten sonra ağır, dayanılmaz bir can sıkıntısı başlamış. Karanlık odasında bunılıyor, günden güne sararıp soluyormuş.

Resat Nuri Güntekin

Zavallı kadın, bunları anlatırken, hâlâ kendini o ağır karanlığın içinde görür gibi gözlerine, vücuduna bir yorgunluk çöküyordu. Dste bu sıralarda eskıya takibi için köye bir jandarma kolu gelmiş, iki üç hafta, sazlığın karsısında çadır kurup oturan bu askerlerin genç zabiti onu takibe başlamış. Kadın da nasılsa seytana uymuş ve kocasını, çocuğunu bırakarak zabitle beraber kaçmış... Bu sade hikâye, bilmem neden, bana çok tesir etti. Aksam yaklaşıyordu. Munise'yi annesiyle yalnız bırakarak mektebe doğru yürümeye başladım. Belki de artık birbirini göremeyecek olan bu iki insanın bu ayrılık dakikasında birbirlerine söyleyecek bir seyleri olurdu. Yahut da benim gözümün önünde istedikleri gibi kucaklaşıp ağlayamazlar, içlerinde bir hicran yarası kalırdı. Mezar taşları üzerinden atlayarak mektebe dönerken derin derin düşünüyordum. Munise, ben seni asıl kimsesizliğin, yapayalnızlığın için sevmiş, sana daima acımıştım. Mamafih, bu dakikada seni kıskanıyorum. Senin sefil, düskün bir kadın, fakat ne de olsa bir anne olan anneni kıskanıyorum. Sen doğduğun, büyüdüğün yerlerden ayrılırken gözlerinde bir anne bakışının hatırasını, dudaklarında anne yaşlarının acı lezzetini göreceksin.

*

Bu sabah, Zeyniler Köyü'nden getirdiğim evrakı çantama doldurarak Maarif Müdürlüğü'ne gittim. Munise'yi uykuda bırakmıştım. Vakit erkendi, daire yeni açılıyordu, tek tuk gelen memurlar mahmur mahmur kahve, nargile içiyorlardı. Kırmızı kusaklı baskâtibin yerinde şimdi, kıvrırcık kara sakallı, yağlı yakalı

bir efendi oturuyordu. Hademelerden birine sordum. Maarif Müdürü ile beraber baskâtibin de değistiğini, iş için bu sakallı efendi ile konuşmak lâzım geldiğini söyledi.

ÇALIKUSU 231

Yanına yaklasarak selam verdim. Maarif Müdürü Bey'in emriyle kapanan Zeyniler mektebi muallimi olduğumu, mektebin evrakını teslim geldiğimi söyledim: Baskâtip, biraz düsündü: -Ha, evet, dedi, pekâlâ. Azıcık dışarıda bekleyin de Müdür Bey gelsin. Dairenin los, basık sofasında tam üç saat müdürü beklemek lâzım geldi. Böyle yerlerde gelen geçen, insana dik dik bakıyor, hatta söz atanlar bile oluyor. Pencerelelerden birinin kenarına kırık bir merdiven dayamışlardı. Basamaklardan birine iliserek beklemeye başladım. Pencere, harap medrese avlusuna bakıyordu. Kollan sıvalı, mavi salvarlı bir softa, sadırvanın kenarında zerzevat ayıklıyor, dallan, yanımdaki pencerenin içine kadar giren kocaman bir çınarın üstünde, serçeler oynasıyorlardı. Dirseklerim dizlerimde, çenem ellerimin içinde, düşünüyordum. Dün sabah, bu vakit, daha Zeyniler'den ayrılmamıştım. Drili ufaklı bütün talebelerim kayalığın üstündeki araba yoluna kadar beni selametlemeye gelmişlerdi. Ne arsız gönlüm var benim? Etrafımdaki insanları ne kadar çabuk seviyorum. Aziz Enistem'in tuhaf bir sözü vardı. Ara sıra beni ellerimden tutarak: -Ah, benim yapıskan kızım, evvela insanı yadırgarsın, kaçarsın; sonra çamsakızı gibi öyle bir yapısırsın ki... derdi.

Adamcağızın hakkı varmış. Bu çocukların hepsine acıyordum. Güzellerine güzel, çirkinlerine çirkin, sefillerine sefil oldukları için. Böyle her ayrıldığım yerde kalbimin bir parçasını bırakırsam âlâ! Zavallılar, birer birer elimi öptüler. Çoban Mehmet, Zehra ile, bana yeni doğmuş bir keçi yavurusu göndermiş. Adamcağızın hediyesi öyle yüreğime dokundu ki... Henüz gözleri açılmamış olan bu yavrucağı Munise'nin kucağına verdim.

232

Resat Nuri Güntekin

Çeçen arabasının yanık sesli çingirakları bos ova içinde titremeye başladı.
Yavaş
yavaş
Zeyniler'den uzaklastık. Çocuklara, siyah renkli tasların içinde kayboluncaya kadar Munise ile beraber arkalarından mendil salladık. Arabanın otel kapısında durması, Hacı Kalfa'nın yine meraklı bir zamanına tesadüf etmişti.
Dhtiyar adam, ağzında bir ciğerle kapıdan fırlayan kocaman bir kediyi kovalıyordu. Elindeki nargile marpucunu kamçı gibi sallayarak: "Dur, gâvurun kedisi, derini yüzeceğim!" diye bağırarak yanımdan geçerken "Hacı Kalfa" diye seslendim.
Sesin nereden geldiğini birdenbire anlayamayarak durdu ve arabanın içinde beni görür görmez kollarını kaldırıp sokağın içinde avazı çıktığı kadar "Vay, iki gözüm hocanım!" diye bağırdı.
Adamcağızın sevinci görülecek seydi. Ağzında ciğerle karsıki viranenin duvarlarına tırmanmaya çalışan kediyi, neseli neseli, -Var, güle güle, zıkkımlan, telaş etme. Helal olsun!., diye bağırdıktan sonra yanıma geldi.
Hacı Kalfa, o kadar memnundu ki, kucağında keçisiyle beni takip eden Munise'yi ancak otelin ikinci katında fark etti:
-Vay hocanım, bu da kim, nereden çıktı? diye sordu.
-Benim kızım, Hacı Kalfa, dedim. Senin haberin yok. Ben, Zeyniler'de evlendim, şimdi bir kızım var. Hacı Kalfa, Munise'nin çenesini oksayarak:
-Söyleyene bakma, söyletene bak. O da olur insallah. Kız da kız dediğine değer ha! Tosun gibi, dedi.
Güzel bir tesadüf eseri olarak mavi kuslu odam yine bos-mus. Buna çok sevindim.
Aksam, Hacı Kalfa beni zorla evine yemeğe götürdü. Yorgunluğumu bahane ederek gitmek istemedim, ihtiyar adam bana adeta emir

veriyor:

ÇALIKUSU
233

-Suna bak hele, sen altı ay yayan yürüsen, benzin bile solmaz, tövbe olsun, diyordu.

*

Bunların hepsi güzel, hepsi âlâ. Fakat, beni düşündüren başka bir mesele var.

Dün akşam, yatmadan bir hesap yaptım, o kadar tuhaf bir netice çıktı ki, inanmadım. Bir kere de aynı hesabı parmaklarımla tekrar ettim. Maalesef doğrudu. Bu netice, çok acıklı olmakla beraber gülmekten kendimi alamadım. Ben, şimdiye kadar kendi gayretim, kendi çalışmam sayesinde geçindiğimi zannediyordum. Halbuki elimdeki parayı sarf etmekten başka bir şey yapmamıştım.

Zavallı Gülmisal Kafacığım, yanımda epeyce bir para bulundurmadan yabancı bir

memlekete gitmenin doğru olmadığını söylemiş, annemin elmaslarından birini

satarak parasını ayrı bir kese içinde elime teslim etmişti.

Şimdiye kadar birçok masrafım ...olmuştu. Öyle ya, bu kadar zaman açıkta kalmıştım. Sonra yol paraları da epeyce tutuyordu. Fazla olarak fakir bir köy

hocasından başka bir şey olmadığımı da düşünmemiştim. Etrafımda sefil, aç bir

insan gördüğüm zaman ufak tefek yardımlarda bulunmayı vazife bilmistim.
Fakat
insanlar, sahi, insafsız mahluklar. Belki de yüz yumusaklığımdan alınmış
cesaretle etrafımda açılan eller, hele son 'zamanlarda o kadar çoğalmıştı
ki...
Tabii, ne tuttuğunu hâlâ bugün de pek iyi bilmediğim birkaç kuruş
aylığım bütün
masraflarımı karşılayamazdı. Daha fenası, bu aylıklardan ikisini de henüz
almaya
muvaffak olamamıştım.
iste bu fevkalâde ihtiyaçlar karşısında her basım sıkıştığında bu keseye
el
atmıştım. Fakat, şimdi bu zavallı tor-bacık da öyle hafilemişti ki,
içindekilerin! saymaya cesaret edemiyordum. Demek, bes ayın bütün
macerasına,
bütün yorgunluklarına rağmen beni yasatan yine ailemin yardımı olmuştur.

234

Resat Nuri Güntekin

Pencereden giren çınar yapraklarıyla oynayarak bunu düşünürken hem
güleceğim hem
de ağlayacağım geliyordu. Mamafih, yine bir teselli icat ettim.
"Üzülme Çalıkusu, hiçbir şey kazanamadınsa, geçinmenin, yasanın ve
tahammül
etmenin ne olduğunu da mı öğrenmedin? Bu az kazanç mı? Bundan sonra artık
çocukluğu bırakır, kadın kadıncık olursun kızımı" dedim.
Ben, böyle düşünürken boş
sofada, birdenbire bir telas uyandı. Dhtiyar bir
hademe, bir elinde bir palto, bir elinde bir bastonla Maarif Müdürü'nün
odasına
doğru kosuyordu.
Birkaç dakika sonra minimini boylu müdürün azametli boynunu yükseltip tek
gözlüğünü parlatarak merdivenden çıktığını gördüm. Arkasından odaya
girecektim
Biraz evvel müdürün paltosuyla bastonunu götüren sakallı hademe karsıma
dikildi:
-Dur be hanım, efendi nefes alsın. Acelen ne? Ananın karnında dokuz ay
nasıl
bekledin? diye bana çıkıyordu.
Böyle muamelelere yavaş
yavaş
alışmıştım, onun için müteessir olmadım. Hatta,
bilâkis, halim bir sesle:
-Kuzum baba, beyefendi kahvesini içtikten sonra haber ver. Beklediğiniz
muallime gelmiş de, diye rica ettim.
Maarif Müdürü, beklemiyordu. Fakat öyle söylersem hademenin belki daha
fazla
gayrete geleceğini düşünüyordum. Ne yaparsın bu kurnazlıkları öğrenmek
lâzımdı.
Dhtiyar hademe, üç beş
dakika sonra tekrar odadan çıktı. Siyah çarsafımla beni

birdenbire fark edemeyerek söylenmeye başladı:

-Nerede o kadın? Hay Allah, hem adamın iki ayağını bir pabuca sokar, hem kaçar.

-Darılma baba, buradayım. Gireyim mi?

-Haydi, gir bakalım, senin gönlün olsun. Müdür, bası açık, dudağının ucunda

kocaman bir puro ile makamında oturuyordu, kösedeki bir koltuğa gömülmüş yaşlı

ÇALIKUSU 235

bir zata küçücük vücudundan umulmayacak kadar çatlak, cüretli bir sesle bir

seyler söylüyordu:

-Efendim, ne memleket, ne memleket! Dünyanın israfını yaparlar da kendilerine

bir kartvizit bastırmazlar. Seksen kişi sizi görmek istediğine dair kapıdan

hademe ile haber gönderir. Hademe doğru dürüst isimlerini söyleyemez, bir kesmekestir gider. Ben, idarede Deli Petro sistemine taraftarım.

Memurları

yalnız resmi hayatlarında değil, hususi hayatlarında da takip etmeli; yedikleii,

içtikleri seye, oturdukları, gezdikleri yere, elbiselerine müdahale etmeli.

Gelir gelmez mekteplere bir tamim gönderdim. Asgari iki günde bir tıraş olmayacak, ütüsüz pantolon, yakasız gömlek giyecek muallimlerin azledileceklerini

söyledim. Dün mekteplerden birini teftise gidiyordum. Kadının önünde bir muallime rastladım. Tanımazlıktan gelerek: "Git, muallime haber ver, Maarif

Müdürü geldi, de!" dedim.

-Efendim, muallim bendenizim, diye cevap verdi.

-Hayır, sen bir hademe olmalısın. Çünkü bu kıyafette muallim olamaz, ben bu

şekilde giyinmiş bir muallime tesadüf edersen kolundan tuttuğum gibi sokağa

atarım.

Herif tas gibi dondu kaldı. Arkama bakmadan içeri girdim. Simdi, yarın yine o mektebe gideceğim. Bu adamı aynı halde görürsem derhal azledeceğim. Söze baslamak için müdürün susmasını bekliyordum. Fakat onda öyle bir tesebbüs yoktu; gittikçe cosarak esip savurmaya devam ediyordu:
-Evet efendim, geçenlerde mekteplere tamim gönderdim: "Muallime ve muallimler mutlaka bir kartvizit bastırmalı. Kartsız olarak makama vuku bulacak müracaatlar kabul edilmez!" dedim. Fakat kime anlatırsın? Birdenbire sert bir tavırla bana döndü:
"Bahse girerim ki Muallime Hanım da bu tamimi almıştır. Fakat buna rağmen yine kartsız müracaat ediyor. Yine hade-

236

Resat Nuri Güntekin

menin ağzında: "Siz bir hanım çağırmissınız, o geldi!" teranesi. Kim? Hangi hanım? Sarı çizmeli Mehmet Ağa.
Hayretten donakaldım. Demek bütün bu sözler bu hiddet bana karşı. Benim kartsız içeri girmek istediğim için!
-Ben sizden emir almadım efendim, diyebildim.
-Nasıl olur? Siz nerede hocasınız?
-Geçen hafta gelmistiniz. Zeyniler Köyü muallimesi, kapanmasını emrettiğiniz mektep.
Maarif Müdürü, kaslarından birini kaldırmakla düsündü:
-Ha, evet hatırladım. Ne yaptınız, muamele bitti mi?
-Emrettiğiniz gibi oldu efendim, söylediğiniz evrakı da getirdim.
-Peki baskâtibe teslim edin, tetkik etsin.
Kirli yakalı baskâtip, beni tam iki saat istintak etti. Evrakı tekrar tekrar gözden geçiriyor: "Müteferrika senetleri", "evrak-ı müsbite", "lüzum müzekkeresi", "beyanname sureti", falan diye birçok anlayamadığım seyler soruyor, ihtiyar heyetinden getirdiğim mazbatalara itiraz ediyordu. Ben, ikide birde sasırdıkça onun öyle bir dudak bükmesi, "Sözde bunlar da hoca!" diye bir hakaret etmesi var ki... Yanlıs battal edilmiş bir senet pulu için beni adeta ağlatacaktı.
Sonra, bir mesele daha çıkardı. Bilmem kaç yıl önce bir muallimeye dam tamiri için iki yüz elli kuruş vermişler, onun senedi yokmuş:
"Niye bu paranın mahsubu yapılmamış? Senet nerede? Bulamazsan mahkemeye gidersin!" diye ter ter tepiniyordu.
Ben:

-Beyefendi, yapmayınız, ben oraya gideli yarım sene bile olmadı, diye anlatacak gibi oluyor, fakat bir türlü lakırdı an-latamıyordum.
-ilahlı efendim, illalah efendim. Ben, böyle rezalete gelemem efendim. Benim deli olmaya vaktim yok efendim, diye [söylenerek kâğıtları aldı, Maarif Müdürü'nün yanına girdi.

ÇALIKUSU 237

Bulduğum odada biri sarıklı, öteki, bıyıkları henüz terlemiş iki kâtip daha vardı, masalarının başında kendi işleriyle meşgul görünüyorlar, bizimle hiç alakadar olmuyorlardı. Baskâtip hiddetle odadan çıkınca bu iki efendi birdenbire yerlerinden fırladılar, müdürün odasına bitişik olan kapıya kulaklarını koyarak dinlemeye başladılar. Fakat kâtiplerin bu zahmeti beyhudeydi. iki dakika sonra müdürün, değil bizim odadan, belki sokaklardan bile isitilecek bir sesle bağırmağa başladığı duyuldu. Sarıklı kâtip sevincinden, genç kâtibin sırtına vuruyor:
-Allah senden razı olsun Müdür Bey, su teresi bir kalayla, dinsizin hakkından imansız gelir, diyordu. Maarif Müdürü baskâtibe söyle söylüyordu.
-Bıktım efendim senden, bıktım senden. Bu, ne sekilpe-restlik, bu ne küflenmiş kırtasiyecî kafası. Hakkı var kadının Sana kaç senelik senedi yaratacak hali yok ya. Aklın ermiyosa git, çık git. istediğin yere kadar yolun açık. Zaten sen gitmez-sen, ben seni taburcu edeceğim. Hay, hay, derhal yaz istifanı. Yazmazsan adam değilsin.

Eyvah yüreğime iniyordu. Kâtiplere:

-Yok hemsire hanım, yok! dedi. Aldırıs etme. Müstahaktır o terese, ikide birde kendinden daha edepsiz biri çıkıp ağzının payını vermezse rahat etmez, it disi, köpek dirisi. Allah senden razı olsun, o, paparadan sonra birkaç gün sakinler, kendinin de kafası dinlenir, bizim de... Ses kesilmisti: Kâtipler, hemen masalarına kostular. Hafız Efendi, kendi kendine:

-Bu, meseldir; dinsizin hakkından imansız gelir, diye bir seyler mırıldanıyordu.

Baskâtip, ayaklarıyla beraber sakalı da titreyerek içeri girdi. Basını çevirmeden yanlarına bakan kazlar gibi, gözlerinden birinin yan bakışıyla kâtipleri süzdü. Onlar, öyle sakin ve sessiz çalışıyorlardı ki, müsterih oldu, yavaş yavaş yavaş söylenerek

238

Resat Nuri Güntekin

yerine oturdu. Mamafih çahsamıyordu. Birkaç kere uflayıp pufladıktan sonra yavaş

sesle söylenmeye başladı.

-Elli yasına gelmiş, bunca memuriyetlerde bulunmuş, muameleye bizim baş hademe

kadar akıllı ermiyor bu teresin. Kendi yarın ceennem olur gider, kabak bizim

basımıza patlar. Öyle ya, günün birinde basımıza bir müfettiş eksise, muamelatı

bir gözden geçirse: "Be herifler, siz esek bası mısınız? Bu iki yüz elli kurusun

mahsubu niçin yapılmamış? Sizin bu usulsüzlüğü niye gözünüz görmedi!" dese,

herif, hepimizi mahkemeye sevk etse hakkıdır. Hazine-i devlet hukukuyla oyun

olur mu? Vallahi biz geberip gitmiş

olsak, yüz sene sonra evlat ve ahfadımızdan

bu parayı tahsil ederler.

Kâtipler, baslarını defterlerinden kaldırmış, hürmetli bir dikkatle bu serin

sözleri dinliyorlardı.

Baskâtip, havayı iyi bularak sordu:

-isittiniz mi mendeburun yediği herzeleri? Hafız hayretle basını kaldırdı:

-Hayrola, bir ses isittik ama, size miydi?

-Kısmen bana; ukala dümbeleği.

-Esef buyurmayınız efendim, onlar muamelata vaki değillerdir. Zatıâliniz olmasanız üç günde bu dairenin altı üstüne gelir.

Bu sözleri, hafız söylüyordu. Biraz evvel baskâtibin uğradığı hakarete çocuk gibi sevinen Hafız Efendi! Yarabbi, bunlar ne tuhaf insanlar! Bununla beraber, sarıklı kâtibin tahmini bir dereceye kadar doğru çıkmıştı. Baskâtip, geçirdiği fırtınadan sonra hayli yumuşamış ve sakinleşmiş görünüyordu. Bir sigara yakıp, dumanlarını iki tarafa savurarak: -Adam sende, kim bu devlete hizmet etmiş de, bir "Allah razı olsun" demisler, dedi ve beni daha fazla yormadan acele acele evrakı teslim aldı. Biraz sonra, kendi isim için ikinci defa olarak Maarif

239

ÇALIKUSU

Müdürü'nün odasına girdiğim zaman, yorgunluktan dizlerim titriyor, gözlerim kararıyordu. Müdür, şimdi başka bir davanın pesindeydi. Türlü huysuzluklarla hademelere, odasının tozlarını aldırıyor, duvardaki resimlerin yerlerini değiştiriyor ve ikide birde küçük bir el aynasında saçlarını, kravatını muayene ediyordu. Hâlâ aynı kösede oturan ihtiyar efendi ile aralarında geçen bazı sözler bana bu hazırlığın sebebini anlattı: B.'ye, Piyer For isminde bir Fransız gazeteci gelmiş, Maarif Müdürü dün akşam Vali tarafından verilen ziyafette bu muharrir ve karısı ile tanışmış. Piyer For, çok enterasan bir adammış. Gazetesinde: "Yesil B.'de Birkaç Gün" serlevhası altında bir seri makale yazacaktı. Müdür, heyecanla anlatıyordu: -Bugün saat üçte karı koca, ziyaretime gelmeyi vaat ettiler. Kendilerine mekteplerimizin bir ikisini göstereceğim. Gerçi bir Avrupalıya göğsümüzü gere

gere gösterebilecek bir mektebimiz yok ama, bir politika yapacağım çaresiz.
Herhalde lehimize yazı koparacağımızı umuyorum. Bereket versin ki, ben bulundum
burada, yoksa bu ziyaret selefim zamanında olsaydı, Avrupalıya rezil olduk
gittiydi.
Ben, hâlâ kapının yanında, paravanın bir kösesinde bekliyordum. Acele acele:
-Yine ne var, hanım? dedi.
-Muamele bitti, efendim.
-Pekâlâ, tesekkür ederim.
-ü!
-Tesekkür ederim, gidebilirsiniz.
-Bana başka bir emriniz olacaktı. Yeni bir memuriyet için.
-Evet, fakat şimdi açık yerim yok. Münhal vukuunda bir şey yaparız, isminizi kaleme kaydettirin.
Maarif Müdürü, bunları keskin bir sesle acele acele söylüyor ve bir an evvel çekip gitmemi bekliyordu.

240

Resat Nuri Güntekin

"Münhal vukuunda!"

Bu sözü istanbul'da, Maarif Nezareti'nde de birçok defalar isitmistim ve manasını maalesef çok iyi biliyordum. Müdürün sinirli sesi bende tuhaf bir isyan uyandırmıstı. Dışarı çıkmak için kapıya bir adım attım, fakat o saniyede gözümün önüne bir hayal, oteldeki odamızda minimini keçisiyle oynayarak beni bekleyen Munise'nin hayali geldi.
Evet, ben, şimdi eski Feride değildim. Hemen hemen ağır vazifeleri olan bir anneydim.
O vakit, tekrar döndüm. Yağmur altında sokaklardan geçenlere el açan bir fukara gibi basım önüme düsmüs, sesimde bir korkak dilenci ahengiyle:
-Beyefendi, beklemeye vaktim yok, dedim. Söylemeye utanacağım, fakat müskül bir vaziyetteyim. Eğer bana hemen bir iş vermezseniz...
Daha fazlasını söyleyemiyordum. Yeisimden, utancımından göğsüm tıkanıyor, gözlerim yaşlarla doluyordu.
O, aynı titiz ve telaslı tavrıyla:
-Söyledim hanım, dedi. Açığım yok. Yalnız "Çadırlı"da bir köy mektebi var ama, karışmam. Berbat bir yer diyorlar. Çocuklar köy kahvesinde okuyorlarmıs. Muallim

için de yatıp kalkacak yer yokmuş, isinize gelirse tayin edeyim veyahut daha iyi yer isterseniz, beklersiniz.
-Haydi, efendim, cevabınızı bekliyorum.
Bu Çadırlı'nın Zeyniler'den daha fena bir köy olduğunu zaten isitmistim. Fakat aylarca buralarda sürünmekten, türlü hakaretlere uğramaktansa kabul etmek daha iyi olacaktı.
Basımı önüme eğdim, nefes gibi hafif bir sesle: "Peki, kabule mecburum!" dedim.
Fakat Maarif Müdürü cevabımı isitmedi. Çünkü bu dakikada kapı birdenbire açılmış, dışarıdan biri "Geliyorlar" diye seslenmişti.

ÇALIKUSU 241

Maarif Müdürü, redingotunu ilikleyerek kapıdan fırladı. Benim için çekilip gitmekten baska is kalmamıstı. Fakat kapıdan çıkacağıım sırada onun Fransızca:
"Giriniz, rica ederim." dediğini isittim.
Dışarıdan, evvela kalın mantolu bir genç kadın girdi. Yüzünü görünce hafif bir hayret feryadını men edemedim. Gazetecinin karısı benim esjci sınıf arkadaşlarımdan Kristiyan Varez'di.
Kristiyan, bir tatilde, ailesiyle beraber Fransa'ya gitmiş, orada kuzenlerinden genç bir gazete muharririyle evlenerek bir daha geri dönmemisti. Arkadaşım, birkaç sene içinde inanılmayacak kadar değişmiş, kerliferli bir kadın olmuştü. Sesimi isitince basını çevirdi ve yüzümdeki peçeye rağmen bir anda tanıdı:
-Çahkusum, benim küçük Çalıkusum, sen burada, ah, ne tesadüf!
Kristiyan, beni en çok seven arkadaşlarımdandı. Ellerimden tutarak beni odanın ortasına çekti. Yarı zorla peçemi açtı ve yanaklarımdan öpmeye başladı. Henüz

görmeye muvaffak olamadığım kocası ve bahusus Maarif Müdürü, kim bilir, ne kadar sasırmışlardı.
Ben, onlara arkamı çeviriyor, gözlerimdeki yaşları göstermemek için yüzümü arkadasımın omzuna saklıyordum.
-Ah, Çalıkusu her sey aklıma gelirdi fakat seni böyle simsiyah bir alaturka çarsafla ve gözlerinde yaşlarla burada bulacağımı ümit edemezdim.
Yavaş
yavaş
kendimi toplamıştım. Gizli bir hareketle tekrar peçemi kapamak istedim. Fakat, o mani oldu. Zorla beni kocasına döndürerek:
-Piyer, sana Çahkusu'nu takdim edeyim, dedi.
Piyor For, uzun boylu, güzel çehreli, kumral bir adamdı. Fakat, biraz delismendi, yahut da, ben hep lakırdılarını tarta tarta söyleyen ağırbaşlı insanlar arasında yasaya yasaya
Çalıkusu - F. 16

242

Resat Nuri Güntekin

adamcağızı öyle görecek hale gelmistim. Gazeteci, elimi öptü ve eski bir bildikle konuşur gibi'
-Matmazel, çok bahtiyarım, dedi. Bilir misiniz, biz hiç yabancı değiliz. Kristiyan, sizden o kadar çok bahsetti ki... Hatta o, sizi takdim etmeseydi de ben Çahkusu'nu tanıyacaktım. Mektepte arkadaşlarınız ve hocalarınızla beraber çıkmış bir grup fotoğrafiniz vardı Orada çenenizi Kristiyan'ın omuzuna dayamıştınız. Görüyorsunuz ya, sizi ne kadar tanıyorum. Onlar, Maarif Müdürü'nü tamamıyla unutmuş gibi benimle konuşmaya başlamışlardı. Bir aralık basımı çevirecek ol-dumdu. Öyle bir manzara gördüm ki, baska yerde olsam kahkahalarla gülerdim. Misafirlerle beraber odaya birtakım yabancılar da girmisti. Bunlar, Maarif Müdürü, en önde ve ortada olmak üzere etrafımızda bir yarım daire çevirmişler, ağızları hayretten bir karış açılmış, meraklı bir hokkabaz hüneri seyreden köylüler gibi benim Fransızca konuştuğuma bakıyorlardı. Daha garibi, aralarında Zeyniler'e gelen uzun boylu Nafia mühendisi de vardı! Sonradan bu efendinin, misafirlere mihmandarlık ettiğini anladım. Adamcağız, nihayet muradına ermiş, yüzümü görmüştü. Bununla beraber, köyde benim için Maarif Müdürü'ne Fransızca söylediği sözleri hatırladıysa herhalde biraz sıkılmış olacaktır.

Artık, olan olmuştü. Eski bir sınıf arkadaşısına kendimi bu kadar düskün bir vaziyette göstermek izzetinefsimi kırmıstı. Buna bir de manevi zillet manzarası ilave etmek istemeyerek yüksek sesle ve olanca cüret ve nesemle konuşmakta devam ediyordum. Maarif Müdürü, nihayet vaziyetteki tuhaflığı gördü. Minimini boyu ile gülünç bir revarans yaparak:
-Oturmanızı rica ederim, rahatsız olmayınız, diye koltuklan gösterdi. Bana artık çıkıp gitmek düsmüstü. Kristiyan'a yavaşça:

ÇALIKUSU 243

-Senden artık müsaade isteyeceğim, dedim. Fakat, amsakızı gibi yapıstıyor, bir türlü yakamı bırakmıyordu. Arkadaşımın ısrarını Maarif Müdürü de fark etti. Biraz evvel bana o kadar soğuk ve fena muamele eden bu adam, derin bir hürmetle önümde eğilerek bir koltuk da bana ikram etti:
-Hanımefendi ayakta kalmayın, lütfen, dedi. Çaresiz oturduk. Kristiyan, benim sırtımda babayani bir arsafla burada bulunmamı bir türlü aklına sığdıramıyor, kocasına hitap ederek:
Bilmezsin, Piyer, Feride ne enterasan bir kızdır, diyordu, istanbul'un en asil ailesine mensuptur. O kadar zarif bir zekâsı, öyle güzel bir karakteri vardır ki... Onu burada görmek, beni çok mütehayyir etti. Arkadaşım, beni methederken hem hoslanıyor, hem utanıyordum.

Ara sıra gözlerim Maarif Müdürü'ne tesadüf ediyordu. Adamcağız, hâlâ hayretten kendini kurtaramıyordu. Ya o saygısız Nafia mühendisi! Odanın bir kösesine saklanmış beni göz hapsine almıştı. Tabii, ona bakmıyordum. Fakat, hani bazen insanın yüzünde böcek dolasırdı tuhaf ürperme olur, onun gözlerinin de böyle bir böcek gibi yüzümde dolastığını bakmadan hissediyor, rahatsız oluyordum. Kristiyan'ın merakını yatıstırmak için, su sekilde izihat vermeye mecbur oldum:
-Bütün bunlarda sasılacak bir sey yoktur, herkesin bir seye heves ettiği gibi, ben de hocalığa heves ettim. Gönlümün rızasıyla bu vilayette çalısmak, memleketin çocuklarına hizmet etmek istedim. Hayatımdan memnunum, herhalde yelkenli kayak ile dünya seyahatine çıkmak kadar tehlikeli bir kapris değil. Sasıyorum; bunun ne kadar tabii bir sey olduğunu bir türlü anlamak istemiyorsun.

244

Resat Nuri Güntekin

Mösyö Piyer For, kuvvetli bir ses ve ukala bir tavırla:
-Ben anlıyorum matmazel, dedi. Ruhun böyle ince elan'larını Kristiyan da süphesiz çok iyi anlar. Fakat, birdenbire kendisini toplayamadı. Benim bundan çıkardığım netice sudur ki, Dstanbul'da iyi bir garp terbiyesi görmüş bir yeni genç kız nesli vardı. Bunlar Loti'nin dezansante'leri gibi faydasız spleen'lerle kendilerini harap eden nesilden bambaska bir nesle mensupturlar. Onlar, aksiyon'u boş hayale tercih ediyorlar ve istanbul'daki refah ve saadetlerini bırakarak kendi istekleriyle Anadolu'yu uyandırmaya geliyorlar. Ne güzel, ne ulvi bir feragat numunesi ve benim için ne bulunmaz bir makale mevzuu. Türklerin uyanısından bahsederken müsaadenizle sizin adınızı da zikredeceğim matmazel Feride Çalıkusu.
Telasla:
-Kristiyan, kocanın benim adımlı gazeteye geçirmesine müsaade edersen seninle dostluğu keserim, dedim.
Piyer For, kendimi saklamak istemek arzumu yanlığ anladı:
-Bu tevazu da çok güzel, matmazel, dedi. Sizin gibi bir genç kızın arzularına itaat etmek bir vazifedir. Memleketin hangi bahtiyar mektebinde hoca olduğunuzu

sorabilir miyim?

Dedim ya, artık olan olmustu. Maarif Müdürü'ne döndüm, Türkçe olarak:

-Bendenize teklif ettiğiniz mektep neresiydi? dedim. Çadırlı Köyü'nü buyurmustunuz galiba... Piyer For, karnesine dayanarak:

-Durunuz, durunuz, dedi. Nasıl söylediniz?.. Çağırh, yoksa Çadırlı? Matmazel,

vilayet içindeki gezintilerimiz arasında fırsat bulursak, sizi güzel köyünüzde

talebeleriniz arasında ziyaret ederiz.

Maarif Müdürü kıpkırmızı, yerinden kalkmıstı:

-Matmazel Feride Hanımefendi köy muallimliği için ısrar ediyor. Fakat ben,

kendisinin merkezdeki Darülmualli-

ÇALIKUSU 245

mat'ın Fransızca hocalığında daha büyük hizmetler yapabileceği kanaatindeyim.

Anlamadan yüzüne baktım. Bana Türkçe olarak su izahatı verdi:

-Fransız mektebi mezunu olduğunuzu ve Fransızca bildiğinizi söylememistiniz,

böyle olunca is değisti. Simdi sizi Nezarete inha edeceğim. Emriniz gelinceye

kadar vekil olarak çalışırsınız. Yarın sabah ise baslarsınız, olur mu? Hayatın, bir felaketten sonra daima bir saadet verdiğini, o güzel

darbimeselin

söylediği gibi, ayın on besi karanlıksa, on besinin mutlaka aydınlık olacağını

bilmiyor değildim. Fakat, bu mehtabın bu kadar koyu bir karanlıktan, bu kadar

umulmaz bir dakikada doğacağını aklıma getiremezdim.

Munise tekrar gözlerimin önüne geldi. Fakat bu sefer bir otel odasında minimini

keçisiyle oynayan fakir bir çocuk değil, güzel bir evin çiçekli bahçesinde

çember çeviren sık bir küçük hanım gibi.

Ayrıldığımız zaman Kristiyan, beni bir köseye çekti:

-Feride, sana onu soracağım. Sen nisanlıydın, niçin evlenmedin?

-Cevap vermiyorsun, nisanlın simdi nerede? Basımı önüme eğdim, gayet yavas:
-Geçen sonbahar onu kaybettik, dedim. Bu cevap, Kristiyan'a çok tesir etti.
-Nasıl Feride, doğru mu söylüyorsun? dedi. Ah, zavallı Çalıkusu!... Hangi rüzgârın seni buraya attığını simdi anlıyorum.
Sımsıkı bileklerimi tutan elleri titriyordu:
-Feride, onu çok severdin, değil mi? Saklama küçüğüm, itiraf etmekten kaçınırdın, fakat herkes bunu bilirdi.
Kristiyan, uzak bir rüyayı takip eder gibi gözleri dalgın, sesi hareketli devam etti:

Resat Nuri Güntekin
246

'l, ı!l(
-Hakkın vardı, onu sevmemek mümkün değildi. Birkaç defa seni görmeye gelmisti O zaman, gördüğümü hatırlıyorum Hiç kimseye benzemeyen bir tavrı vardı. Ne yazık!
Sana çok acırım, Feride. Zannederim ki, bir genç kız için sevdiği bir nisanlının ölümünü görmekten büyük felaket olamaz.
*
"Sana çok acırım Feride, bir genç kız için sevdiği bir nisanlının ölümünü görmekten büyük felaket olamaz!" dediği zaman gözlerimi önüme indirerek kapadım:
"Doğrusu, hakkın var" dedim. O vaziyette baska ne diyebilirdim? Fakat ben, sana yalan söyledim Kristiyan
Ben, bir genç kız için daha büyük bahtsızlıklar da biliyorum. Sevdiği bir nisanlının ölümünü gören genç kızlar zannet- j tiğın kadar acınacak insanlar değildir Bir büyük tesellileri vardır onların... Aradan aylar, yıllar geçtikten sonra, bir gece yabancı bir memleketin karanlık ve soğuk bir odasında yalnız kaldıkları vakit, o nisanlının çehresini göz önüne getirmek im-1 kânına maliktirler; "Bu zavallı gözlerin son bakışı benimdi!" de-1 mek hakkına maliktirler. Bu hayalin yüzünü kalplerinin duda-[ğıyla . Halbuki, ben bu haktan mahrumum Kristiyan!.."
*
Bu sabah B... Darülmaullimatf nda derse başladım. Bura-1 ya galiba çok ısınacağım. Mamafih, Zeyniler'den sonra, burası-] nı beğenmediğimi söylersem esasen ayıp düşer.
Yeni arkadaşlar, görünüşte fena insanlar değil, talebemi yasça bana yakın, hatta zannederim, bir kısmı benden büyük, | akıllı hanımlar.

Hele Recep Efendi isminde sarıklı bir müdür var ki, ömür. 1 Mektebe geldiğim vakit Muavine Hanım, beni doğru müdürün odasına götürdü. Recep Efendi'nin idareye gittiğini, neredeyse) geleceğini söyleyerek beklememi rica etti.

ÇALIKUSU 247

Kâh pencereden teneffüs bahçesini seyrederek, kâh duvardaki levhaların karışık yazılarını okumaya çalışarak yarım saate yakın onu bekledim. Nihayet geldi, yolda bir sağanağa tutulmuş, latası fena halde ıslanmıştı. Beni odada görünce:

-Hoş

geldin.kızım, idareden simdi haber verdiler. Allah cümlemize mübarek etsin, dedi.

Ağarmış

top sakalının çerçevesi içinde yuvarlak yüzü, elma gibi kırmızı yanakları, her bir tarafa bakan sası gözleri vardı..

Üstünden akan sulara bakarak:

-Tu, Allah belasını versin, dedi. Semsiyeyi almayı unutacak olduk.

Basımıza bu

hal de geldi, akılsız kafanın derdini ayaklar çeker, derler ama, bu seferlik

bizim lata çekti. Kusura bakma kızım, ben, biraz kurunacağım.

Latasını çıkarmaya başlamıştı Ben ayağa kalkarak:

-Efendim, rahatsız etmeyeyim, sonra gelirim, diye dışarı çıkmak istedim O, bir

el isaretiyle tekrar oturmamı emretti:

-Yok canım efendim, teklif mi var? Bir bakıma senin pederin sayılırız, dedi.

Arkasında mor çizgili sarı atlastan bir yelek yahut gömlek vardı.
(Yakasına bakarsan gömlek, ceplerine bakarsan yelek).
Sobanın yanına bir iskemle çekerek oturdu. Kocaman mesin kunduralarının at nalı seklinde çivilerle süslü tabanlarını atese vererek benimle konuşmaya başladı.
Çekiçle üstlerine vurulan madenler gibi, kulakta çınlayan tuhaf bir sesi vardı;
bütün K'leri G gibi telaffuz ederek konuşuyordu.
-Sen bayağı çocukmussun, be kızım. "Her yerde isittiğim bu söz artık canımı sıkmaya başlamıstı." Dün de islerin amma tıklarında gitmiş ha! Su var ki, bir memuriyetin muhafazası, o memuriyetin istihsalinden daha müsküldür. Gayri ona göre çalışırsın, Benim muallimlerim kendi öz kızlarım demek

248

Resat Nuri Güntekin

tir. Dlle velâkin gayet ciddi olmalı. Bir tanesi geçenlerde bir hal yiyecek olduydu: Tövbeler olsun, Maarif Müdürü'ne sormadan pasaportunu eline verdim, kapı dışarı ettim. Öyle değil mi, Sehnaz Hanım? Ağzını açmaya tövbe mi ettin?
Sehnaz Hanım, mektebin müdür muaviniydi. Öksürmeden lakırdı söyleyemeyen orta yaşlı, cılız, hasta yüzlü bir kadıncağız. Deminden beri bir sey söylemek istediğine dikkat ediyordum. Sinirli sinirli.
-Evet, evet, öyle olmuştun, dedi. Sonra söz söylemek fırsatını kaçırmamak istiyor gibi:
-Hamalları iki mecdiyeden aşağı razı edemiyorum, ne yapalım? diye ilave etti.
Müdür Efendi, sobanın yanında dumanlan çıkmaya başlayan ıslak kundurularının naili tabanlarından tutusmuş gibi yerinden fırladı:
-Bak tereslere, tövbe olsun arkalığı sırtıma alır, esyayı kendim tasırım. Ben delibozuk bir herifim. Yapar mıyım, yapa-, rım, sen git, öyle söyle. Sonra tekrar bana döndü:
-Sen, benim bu sası gözlerimi görüyor musun? Onların l yan bakışlarını alimallah bin liraya satmam. Söyle bir bakıver-l dim mi, akılları baslarından gider. Yani demem o demek ki, ari-l fe olmalı, fadıla, edibe olmalı Vazifede kusur etmemeli, hariç-j ten muallimlik vakarını muhafaza etmeli. Muavine Hanım, ders f vakti oldu mu dersin?
-Oldu efendim, talebe sınıfa girdi.

-Haydi kızım, seni talebeye takdim edeyim, ille velâkin | evvela git, su yüzünü iyi bir yıka.
Müdür Efendi, bu sözleri biraz sıkılarak, sesini alçaltarak! söylemişti.
Fena halde sasırdım, acaba yüzüme bir sey mi sü-| rülmüstü?
Muavine Hanım'la birbirimize baktık. O da benim gibij mütehayyirdi:

ÇALIKUSU 249

-Yüzümde bir sey mi var efendim? dedim.
-Kızım, kadın kısmının süs ve altına tutkusu bir yaradılış eğilimidir, ille muallim kısmının öyle yüzü, gözü boyalı sini fa girmesi caiz değildir.
Bugün sana pederane ihtar ediyorum.
Ben, saskın saskın:
-Fakat bende boya yok, Müdür Efendi, ben dünyada yüzüne boya sürmüş insan değilim, dedim.
Recep Efendi, aksi aksi yüzüme bakıyor'
-Amma yaptın ha, amma yaptın ha, diyordu. Birdenbire isi anladım ve kendimi tutamayarak güldüm:
-Müdür Efendi, o boyalardan ben de sikâyetçiyim. Ama ne yapalım ki Allah sürmüş, su ile çıkarmaya imkân yok, dedim. Muavine de benimle beraber gülmeye başlamıştı:
-Hanımın tabii rengi efendim, dedi.
Bu defa, kahkahalar Müdür Efendi'ye sirayet etti. Fakat, onun gülüsü de herkesten baska türlü idi. "Ha, ha, ha" diye gülerken (h) harflerini, yine mektebe gelmiş çocuklara alfabe talim eder gibi tane tane döküyodu.

-Amma tuhaf is ha, Allah'tan ha, Allah'tan ha? Allah da verdi mi verir.
Sen,
böyle parlak yüz gördün mü Muavine Hanım? Kızım, annen sana süt yerine
gül
reçeli mi emzirdi be? Hay Allah!..
Herhalde bu Recep Efendi, pek hos bir insan olacaktı. Çarçabuk kanım
kaynamıstı.
Müdür Efendi, hâlâ üstünde ince ince dumanlar tüten latasını giymis, beni
sınıfa
götürmeye hazırlanmıstı. Bir koridor penceresinden talebelerimi görür
görmez
yüreğim ağzıma geldi. Ne kabalık Yarabbi! Dershanede belki elli çocuk
vardı.
Hepsi de hemen hemen benle akran genç kızlar. Birdenbire üstüme dikilen
bu bir
yılığın göz karsısında adeta eriyordum.
Müdür Efendi, hemen bu dakikada çekilip gitseydi, müskül bir vaziyette
kalacak,
lakırdılarımı sasıracaktım. Bereket versin, onda müthiş
bir dinletme merakı
vardı:

250

Resat Nuri Güntekin

-"Çık kızım, makamına bakalım!" diye hemen hemen zorla beni kürsüye
çıkardıktan
sonra, uzun bir nutuk verdi. Aman, neler söylüyordu! Avrupalılar tıbbı,
kimyayı,
felekiyat ve riyaziyatı Araplardan aldıkları halde biz ne halt karıştırıp
Avrupalılardan yeni bilgileri almıyoruz? Avrupalıların hazaini ilm-ü
irfanına
payzeni duhul olup gücün yettiği kadar ganimetler almak mesru bir çapul
imis. Bu
çapul öyle topla, tüfekte olmaz, ancak Fransız diliyle olurmuş.
Müdür Efendi, iyiden iyice cosmustu. O maden gibi kulaklardan çınlayan
sesiyle
bağırarak beni gösteriyordu:
-O memalik-i irfanın anahtarları, na, su parmak kadar kızın elindedir.
Siz,
onun heybetine bakmayın, parmak kadar görünür ama, içi cevherlidir.
Masallah.
Sıkı yapısın, boğazına basın, ilmi ağzından alın, limon gibi sıkın ha...
O melun kakhaha nöbetlerinden birinin tutmak üzere olduğunu hissediyor,
yerlere
geçiyordum. Aman Yarabbi, rezil olacaktım! Dlk defa doğrudan doğruya
sınıfa
bakmaya cesaret ettim. Onlar da gülüyordu. Böylece talebemle ilk
bakışımız tatlı
bir tebessüm oldu. Öyle zannederim ki, bu bakış, bu gizli gülüs, o anda
bizi
birbirimize sevdirdi.

Sınıfta gülüsmenin artması nihayet Müdür Efendi'nin dikkatini celp etmişti.
Birdenbire yumruğunu kürsüye vurdu. Sası gözlerinin bin liraya satmayacağını söylediği o korkunç yan bakışlarından biriyle sınıfı süzerek:
-O ne ya?.. O ne ya, o ne ya?.. Size, az yüz verdiler mi, astarını da istersiniz. Bu kadın kısmına yüz vermeye gelmez ya, tövbe olsun, berbat ederini.
Kapayın çabuk ağızlarınızı. Pismiş kelleler gibi ne sırtıp duruyorsunuz, diye bağırdı.
Kızlar, o kadar aldırış etmiyorlardı. Doğrusu ben, onlardan daha ziyade ükmüstüm. Nutuk, on beş dakika kadar devam etti. Ara sıra gülüsmeler arttıkça Recep Efendi, kürsüyü yumrukluyor: "Ne sırtıyorsunuz? Kalpatanı getiririm ha!"
diye yarı saka, yarı ciddi onları tehdit ediyordu. Nihayet, son bir

ÇALIKUSU 251

defa daha: "Sıkı tutun, yakasını bırakmayın, limon gibi sıkıp ilmini ağzından almazsanız, yuh sizin ervahınıza; ananızdan babanızdan, devletten, milletten yediğiniz ekmek zıkkım olsun!" diye bağırdıktan sonra çıktı gitti. Talebemle yalnız kaldığım bu ilk dakikanın bu kadar müskül olacağını düşünmemistim. Sabahtan aksama kadar durmadan söylenen geveze Çalıkusu, dut yemiş bülbüle dönmüştü. Basımın içi bombostu. Söyleyecek bir kelime bulamıyordum. Kendimi tutamadım, gayri ihtiyari, hafifçe güldüm. Bereket versin, talebelerim beni hâlâ Müdür Efendi'nin nutkuna gülüyor sandılar. Onlar da gözlerime bakarak gülümsemeye başladılar. Birdenbire bana bir cesaret geldi. Artık, kendimi toparlamıştım. -Hanımlar, diye söze başladım. Bir parça Fransızcam var, bunun size faydası olursa bahtiyar olacağım. Artık, tılsım bozulmustu; dilim açılmıştı. Hiç güçlük çekmeden söylüyor, kızlarımın yavas yavaş bana ısındıklarını hissediyordum. Böyle kocaman hanımlara karşı kızlarım diyebilmek ne saadet! Yalnız ara sıra biraz fazla gülüyorlardı, benim için hava hos. Fakat masallah Recep Efendi, o bin liradan fazla değer yan

bakışlarıyla sınıf penceresinden bakarsa dehset! Onun için talebelerime ayrıca
bir ihtarda bulunmaya lüzum gördüm:
-Hanımlar, gülmeleriniz tebessüm derecesini geçmemeli, sizi tehdit etmek için
benim elimde Müdür Efendi'nin galiba "kalpatan" dediği seyher neyse ondan yok.
Fakat size kırılıyorum, dedim.
Hasılı, ilk dersim pek güzel geçti.
Sınıftan çıkarken kızlarımdan biri yanıma geldi. Bana "kal-patan"ın sadece
"kerpeten" demek olduğunu söyledi. Müdür Efendi fazla gülenleri
"kalpatanla
dislerinizi sökerim ha!" diye zarifane tehdit edermiş.

252

Resat Nuri Güntekin

B.. 28 Mart

Kızlarımdan çok ama pek çok mennunum. Beni o kadar sevdiler ki, teneffüste bile pesimi bırakmıyorlar. Arkadaşlarıma gelince, doğrusu onlara da fena insanlar diyemem. Bana karsı fazla soğuk duranlar, odanın bir kösesinde yan yana bakarak benim için herhalde iyi olmayan seyler fısıldasanlar yok değil. Fakat, insan, evinde bile herkesle sevisibilir mi? Arkadaşlar arasında en hosuma giden, Nezihe ve Vasfiye diye iki sevimli istanbul çocuğu. Birbirlerinden hiç ayrılmıyorlar. Fakat, muavin Sehnaz Hanım bana, bunlarla sıkı fıkı arkadaş olmamamı tavsiye etti. Sebebi nedir, bilmiyorum! Bunlardan baska iki tane eski bildik var. Birisi vaktiyle Merkez Rüstiyesi'nde beni müdafaa eden uzun boylu, keskin kara gözlü kadın ki, burada haftada bir gün ders veriyormuş. Müdür Efen-di'nin yan bakışlarından kokmayan yegâne arkadaşımız bu. Bilakis Recep Efendi, ondan çekiniyor, gizli gizli mavi latasının yakasını silkerek: "Vah ne sirrettir o! Sunu bir atlatsam yok mu, tövbe olsun gözüm açılacak!" diyor. Eski bildiklerden ikincisi kocaman gözlüklü, dislek bir ihtiyar muallime. Vaktiyle arası sıra tren arkadaşlığı ederdik. Göztepe taraflarından bir yerde muallimeydi. Onun da gözü beni ısıırıyor, dikkatle yüzüme bakarak: -Allah, Allah! Bu kadar benzeyis görmedim. Vaktiyle trende afacan bir mektep

kızı görürdüm. Size öyle benzerdi ki... Fakat o, galiba, Fransız filandı.
Türlü
maskaralıklar eder, bir vagon dolusu halkı güldürmekten kırar geçirirdi,
diyor.
Ben, önüme bakarak:
-ihtimal, olabilir, diyordum.
Mektepte birkaç erkek muallim de var. Zahit Efendi, ihtiyar bir din
dersleri
hocası. Coğrafya hocası Ömer Bey, kıranta bir miralay mütekaidi, ismini
bilmediğim bir yazı muallimi, nihayet musiki muallimi Seyh Yusuf Efendi.
Yalnız
mektebin

253

ÇALIKUSU

değil, bütün B.'nin en ehemmiyetli bir sahsı, Yusuf Efendi, bir Mevlevi
seyhiymiş, birkaç sene evvel B.'ye gelmiş, iki kardes, kendi kendilerine
küçük,
sessiz bir evde yasıyorlarmış. Bu küçük evi bilenler söylüyorlar, bir
musiki
müzesi gibiymiş. Her çalgıdan, her sazdan varmış. Zaten Seyh Efendi,
meshur bir
bestekâr... Öyle parçaları varmış ki, insan, onları ağlamadan
dinleyemezmiş.
Kendisini ilk defa soğuk, yağmurlu bir günde gördüm. Teneffüste
talebelerimle
beraber bahçeye çıkmış, onlara yepyeni bir top oyunu öğretmek bahanesiyle
biraz
oynamış, eğlenmiş-tım. Dçeriye girdiğim vakit siyah önlüğüm ıslanmıştı.
Arada
sunu da söyleyeyim ki, benim kendi icat ettiğim bu kıyafet mektepte yavaş
yavaş
yayılmaya başladı. Hatta, talebelerim arasında bile. Müdür Efendi bunun
rengine
itiraz ediyor: "Müslüman kısmına kara giymek yakısmaz, yesilden yapmalı!"
diyor,
ama leke olacağını bahane ederek aldırıyoruz.

Muallim odasında kocaman bir çini soba yanıyordu, iki duvar kösesiyle bu soba arasındaki aralığa girerek ayakta durmuş, ellerimi önlüğümün ceplerine sokarak üstümü kurutuyordum. Kapı açıldı, içeriye otuz beş yaşlarında, ince uzun boylu bir efendi girdi. O, bildiğimiz siviller gibi giyinmişti. Böyle olduğu halde bahsedilen Seyh Yusuf Efendi'nin mutlaka bu zat olduğunu anladım. Mektepte onu çok seviyorlar. Arkadaşlar, hemen etrafını aldılar, paltosunu çıkardılar. Soba borusunu kendime siper ederek ona bakmaya başladım. Halim, tatlı bir adamdı. Süzgün yüzünde, ekseriya ölmeye mahkûm hastalarda görülen renksiz, nazik, seffaf bir beyazlık vardı, ince sarı sakalı, açık mavi gözleri bana, pansiyonun loş dehlizlerinde mahzun mahzun gülümseyen İsa resimlerini hatırlattı. Hele söz söyleyisi doyulmayacak kadar tatlıydı. Bu halim, tallı seste belli belirsiz bir sikâyet! Etrafında bir daire çeviren arkadaşlarıma bir türlü bitmeyen yağmurlardan sikâyet ediyor, açık havalan, hırçın bir sabırsızlıkla beklediğini söylüyordu. Bir

254

Resat Nuri Güntekin

aralık gözlerimiz birbirine tesadüf etti. Kösenin karanlığında beni biraz daha iyi görmek için hafifçe gözlerini büzdü:
-Kim bu küçükhanım, talebelerimizden mi? diye sordu Arkadaşlarım hep birden bana döndüler. Vasfiye gülerek
-Affedersiniz beyefendi, dedi. Takdim etmeyi unuttuk. Yeni Fransızca muallimimiz Feride Hanım.
Bulduğum yerden basımla selamladım:
-Büyük bestekârımızı tanıdığımıza çok memnun oldum efendim, dedim. Sanatkârlar böyle cümlelere karşı pek hassas oluyorlar. Beyaz teninde bir pembelik uçtu. Ellerini ovuşturarak boynunu büktü:
-Bendeniz bestekâr sıfatına layık olacak bir eser vücuda getirdiğime kanı değilim. Birkaç parça eserimde küçük bir meziyet varsa, o da Hâmî, Fikri gibi bazı büyük sairlerdeki ilahi melali samimi bir sesle ifade etmesinden ibarettir, dedi.
Hülâsa, bu Yusuf Efendi'yi bir ağabey gibi seviyordum.
B 7 Nisan

En büyük bir emelime daha kavuştum. Dünden beri güzel, küçük, temiz bir evim var; bunu bana, Allah razı olsun Hacı Kalfa buldu. Kendi evine iki üç dakikalık mesafede, aynı semtin kenarında üç odalı, minimini, bahçeli, sirin bir evceğiz. Daha iyisi, bunu bana içinin esyalarıyla beraber kiraladılar. Munise de, ben de dün çok neseliydik. Sözde biraz temizlik yapacak, esyayı düzeltercektik. Ne gezer? Gülmekten, birbirimizi kovalamaktan, alt alta, üst üste boşusmaktan göz açamadık ki... Hele biçare Munise, gözlerine inanamıyor, kendisini saraya girmiş zannediyor. Sadece Mazlum -Çoban Mehmet'in verdiği keçinin ismini Mazlum koyduk- bizi epeyce korkuttu. Bu

ÇALIKUSU
255

yaramaz, açık kalan mutfak kapısından bahçeye, oradan dereye inen bayıra kaçmış, asağısı minare boyu var. Allah esirgesin, hafifçe ayağı kaysa doğru dereye düşecek Hos, bu seytan mahluklar ayaklarını basacakları yeri benden iyi bilirler ya. Neyse, içeri alıncaya kadar epeyce yürek üzüntüsü çektik. Evet, evimizden çok memnunuz. Munise, taslıktaki mavi çinilere ayağını sürüyor duvardaki çiçek resimlerini elleriyle seviyor. Yalnız.aksamüstleri ortalık kararırken biraz mahzun oluyoruz. Komsu evlere, ellerinde mendillerle babalar, kardeşler geliyor. Bizim kapımızı bu saatlerde hiç kimse çalmayacak; bu daima böyle olacak.

Bu memleketin, öyle güzel bir baharı var ki.. Her taraf yemyesil.
Bahçemde renk
renk çiçekler açıyor, odamın pencerelerine sarmasıklar tırmanıyor. Hele bahçemizin önündeki dik bayır, adeta bir zümrüt çağlayanı Bu dalgalı yesillik içinde gelincikler, taze yaralar gibi kanıyor Bütün boş günlerimi bu bahçede
Munise ile kosmaca oynamak, ip atlamakla geçiriyorum Yorulduğumuz vakit ben,
resim yapmaya başlıyorum; Munise, keçsiyle beraber çimenlerin üstüne uzanıyor
Resim merakı bende yeniden uyandı. Birkaç günden ben Munise'nin suluboya bir resmiyle uğrasıyordum. Yaramaz kız uslu dursa çabucak bitecek, fakat pozdan pek sıkılıyor. Basında kır çiçeklerinden bir çelenkle, çıplak kollarında keçisiyle karşımda oturmak ona pek güç geliyor
Ara sıra Mazlum, hırçınlık etmeye, uzun ince bacaklarıyla debelenmeye başlıyor.
O vakit Munise: "Abacığım, vallahi ben durmak istiyorum ama, Mazlum durmuyor. Ne yapayım?" diye kaçıyor. Bazı kızıyorum, parmağımla onu tehdit ederek: -Ben, senin şeytanlığını anlamıyor muyum sanıyorsun? Sen hayvanı mahsus gıdıklıyorsun, diyorum
Mektepteki derslerim galiba fena gitmiyor. Müdür Efendi benden çok memnun.
Yalnız, gülmeyi fazla sevdiğim için ara

256

Resat Nuri Güntekin

il M il'ı

sıra darıyor: "Kalpatanı sana da getiririm ha!" diyor. Ben, yalandan surat ediyorum: "Ne yapayım, Hoca Efendi? Üst dudağım bir parça kısa da ciddi durduğum vakit bile gülüyorum sanıyorsunuz!" diyorum.
Seyh Yusuf Efendi ile ahbaplığımız çok ilerledi. Bu nazik mahsun hastaya bayılıyorum. Sesinin o gizli sikayetiyle öyle güzel, ince seyler söylüyor ki...
On gün evvel tuhaf bir ,vaka geçti: Mektebin kullanılmayan esya ile dolu metruk bir salonu var. O gün, bir ders levhası almak için o salona girmistim. Panjurlar kapalı olduğundan buraya adeta bir aksam karanlığı basmıstı. Etrafıma bakınırken, köselerden birinde gözüme, toza, toprağa bulanmış bir eski org ilisti, birdenbire gönlümde tatlı ve mahzun bir ihtizaz uyandı. Çocukluğumun mesut günleri bir orgun çaldığı ağır, derin ilahiler içinde geçmişti. Unutulmuş

bir dost mezarına yaklasır gibi titreye titreye onun yanına gittim. Bu salona ne yapmaya geldiğimi, nerede olduğumu unutmamıştım. Yavaşça ayağımı bastım, tuşlardan birine parmağımı koydum. Org, yaralı bir gönülden gelir gibi ağır, derin bir ses verdi. Ah, bu ses!
Ne yaptığımı düşünmeden bir sandalye çektim Orgun önünde oturdum; yavaş olarak sevdiğim cantique'lerden birini çalmaya başladım.
Org inledikçe yavaş yavaş kendimi kaybediyor, ağır bir rüya içine gömülmeye başlıyordum. Mektebimin los koridorları gözlerimin önünde açılıyor, siyah önlüklü, kesik saçlı arkadaşlarım, katile katile bu dehlizden geçiyordu.
Ne vakitten beri burada olduğumu, neler çaldığımı bilmiyordum. Eski günlerimin eski rüyasına tamamıyla kendimi terk etmiştim.
Arkamda derin bir ah, yapraklar içinden rüzgâr geçmesine benzer bir ses isittim.
Hafifçe titreyerek basımı çevirdim. Karanlıkta gözümde Seyh Yusuf Efendi'nin sarı siması göründü. Kırık bir dolaba dayanmış, boynunu bükmüş, mavi gözlerinde ağır bir melal ile beni dinliyordu.

ÇALIKUSU 257

-Devam et yavrum, devam et, rica ederim, dedi.
Cevap vermedim. Orgun üzerine basımı daha ziyade eğerek gözlerimden akan yaşlar kuruyuncaya kadar çaldım. Sonra göğsümde tutuk nefeslerle yorgun, bitkin bir halde durdum.
-Sizde ne derin bir istidad-ı musiki, ne hassas bir kalp varmış Feride Hanım!
Bir çocuk ruhunun bu engin hüznü nasıl bildiğine mütehayyirim.
Ben, lakayt görünmeye çalışarak cevap verdim:
-Bunlar, cantique denilen bir nevi ilahilerdir ki, esasen böyle yanık seylerdir efendim. Hüzün bende değil, onlarda.
Yusuf Efendi, bu sözlerime inanmadı. Hafifçe basını sallayarak:

-Kendime bir uestad-ı sanat diyemem, fakat bir musiki-parçasındaki meziyetlerden hangisinin bestekâra, hangisinin musikisinasına ait olduğunu tefrikte yanılmam. Sesler gibi parmakların da bazı ihtizazları vardır ki, ancak bir hassas kalbin melalinden akar. Bu cantique dediğiniz ilahilerden bazılarının notasını bana ihsan edebilir misiniz?

-Bunlar kulaktan kapma seyler efendim, notalarını ne bileyim.

-Beis yok. Bir gün, bir müsait vaktinizde siz orgda tekrar onları lütfederseniz, bendeniz de defterime zapt ederim. Geçenlerde vefat eden bir ihtiyar rahibin terekesinden bendeniz de bir org almıştım. Musiki aletlerine merakım var da efendim. Ben de hanede bir köseye koydum. Bu parçaları çalmak isterim.

Konuya konuya salondan çıkmıştık. Ayrılacağımız vakit, Seyh Efendi, bana bir vaatte bulundu:

-Samimi bir melal mahsulü olan bazı parçalarım var ki, kimseye çalmadım. Anlamayacaklarından emindim. Onları insallah bir gün size çalarım, olmaz mı küçükhanım?

iste bu vaka, Seyh Efendi ile olan ahbaplığımızı bir kat daha artırdı. Vaat ettiği parçaları daha dinlemedim, fakat pek Çalıkusu - F 17

258

Resat Nuri Güntekin

güzel seyler olacağını tahmin ediyordum. Çünkü bu hasta ve hassas Seyh, alelade bir tahta parçasına dokunsa, onu feryada getirecek sanıyorum. Birkaç gün evvel çocuklardan biri satın almak istediği udu muayene ettirmeye getirmisti. Parmaklarının ucuyla tellere söyle birkaç defa dokunacak olduydu, öyle sandım ki, bu ince parmaklarla uda değil, gönlümün içine dokunuyor.

B. Mayıs

Dün, büyük bir kabahat isledim: Meydana çıkacak diye yüreğim titriyor. Yaptığım seyin iyi olmadığını biliyorum; fakat ne yapayım, içimden öyle geldi. Muallimler, haftada bir gece mektepte nöbetçi kalıyorlar. Dün gece sıra benimdi. Akşam mütalaasında muavin Sehnaz Hanım'la beraber mektebi dolasıyorduk. Sınıfların birindeki havagazı lambasının iyi yanmadığını görerek içeri girdik. Muavin, çok marifetli bir kadındı. Elinden her sey gelirdi. Ayağının altına bir

sandalye çekerek lambayı muayene ediyordu. Kapıdan ihtiyar hademe kadın girdi.

Elimde bir mektupla arka sıralarda oturan bir talebeye yaklaşmaya başladı.

Tam mektubu vereceği vakit muavin, birdenbire bulunduğu yerden:

-Dur, Ayse Kadın! O ne? dedi.

-Hiç, Cemile Hanım için kapıcıya bir mektup bırakmışlar da.

-Onu bana getir. "Talebeye gelen mektupları evvela ben göreceğim," diye kaç

kere size tembih ettim. Ne kafasız kadınsın!

Bu dakikada tuhaf bir şey oldu. Cemile, yerinden atlayarak hademenin elinden

mektubu kapmıstı.

259

ÇALIKUSU

Muavin hiç sükûnetini bozmadan:

-Buraya gel, Cemile, dedi. Cemile, hareket etmiyordu.

-Buraya gelmeni söylüyorum Cemile, niçin itaat etmiyorsun?

Bu cılız, hastalıklı kadında öyle bir âmirane eda vardı ki, ben bile titredim.

Sınıfa derin bir sükût çökmüştü, sinek uçsa isitilecekti.

Cemile, basını önüne eğerek ağır ağır yanımıza geldi. On altı, on yedi yaşlarında güzel bir genç kızdı. Daima arkadaşlarından kaçtığıını, bahçede تنها

köselerde, düşünce düşünce dolastığıını görürdüm. Derslerinde de dalgın ve mahzundu.

Yüzünü yakından gördüğüm vakit, çocuğun büyük bir teessür içinde olduğunu anladım. Yüzünde bir damla kan kalmamıstı. Karsımızda basını eğerek dudakları

saranyor, gözka-pakları hemen titriyor denecek suretle açılıp kapanıyordu:

-Cemile, o mektubu bana ver!

Muavin, hırçın bir sabırsızlıkla ayağını yere vurdu:

-Haydi, ne bekliyorsun?

-Niçin, Muavin Hanım, niçin?

Bu "niçin" sözünde, bu küçük kelimedede meyus bir isyan vardı. Muavin, sert bir

hareketle elini uzattı, kızın bileğini hırpalayarak mektubu kaptı.

-Haydi, şimdi yerine git!

Sehnaz Hanım, zarfın üzerine göz gezdirirken hafifçe kaslarını çatıyordu.

Fakat,

çabucak kendini topladı. Derin sükûnete rağmen heyecan içinde olduğu hissedilen

sınıfa hitap ile-

Mektup, Cemile'nin Suriye'deki biraderinden... Yalnız hemen bana itaat etmediği için yarına kadar ona vermeyeceğim, dedi.

Talebeler, tekrar baslarını kitaplarının üzerine eğdiler. Muavin ile beraber

dışarı çıkarken sınıfa bir göz gezdirdim. Arka sıralarda birkaç genç kız, baş

basa vermiş, bir seyler fısıll

260

Resat Nuri Güntekin

dasıyorladı. Cemile'ye gelince, basını sıranın üstüne saklamış, omuzları hafif

sarsıntılarla titriyordu. Koridora giderken muavine:

-Cezanız pek ağır oldu, dedim. Yarına kadar nasıl bekleyecek, kim bilir, ne

kadar sabırsızlık içindedir?

-Merak etme kızım. O, mektubu hiçbir zaman okuyamayacağını anladı.

-Nasıl, Muavine Hanım, kardesinden gelen bu mektubu ona vermeyecek misiniz?

-Hayır, kızım.

-Niçin?

-Çünkü kardesinden gelmiyor.

Muavin, sesini daha ziyade alçaltarak devam etti:

-Bu Cemile, epeyce zengin bir adamın kızıdır. Bu sene genç bir mülazımı sevdi.

Babası, mümkün değil, razı olmuyor. Gerek evde, gerek mektepte bu kız, göz

hapsindedir. Mülazımı Bandırma'ya gönderdiler. Biz, bu çocuğu yavaş yavaş

tedaviye çalışıyoruz. Halbuki o, ikide birde biçarenin yarasını tazeliyor. Bu,

üçüncü mektuptur ki elime geçti.

Konusa konusa muavinin odasına gitmistik. Sehnaz Hanım hırçın bir hareketle bu

mektubu burusturdu, sobanın kapağını kaldırarak içine attı.

Vakit gece yarısına yaklaşıyordu. Ben hâlâ nöbetçi muallimler odasındaki yatağında uyuyamıyordum. Nihayet, kararımı verdim. Koridorda dolasan nöbetçi

hademeyi bir bahane ile asağı göndererek muavinin boş
odasına girdim. Perdeleri
açık kalmış
bir pencereden odaya soluk bir mehtap aydınlığı vurmustu. Bir gece
hırsız gibi titreyerek sobanın kapağını atımd. Yırtılmış, burusturulmuş
kâğıt
yığınları içinde Cemi-le'nin zavallı mektubunu bulup ıkardımd.

ÇALIKUSU 261

Nöbet gecelerimde herkes uyuduktan sonra bos koridorlarda, sessiz,
karanlık
yatakhanelerde dolasmak çok hoslandığımd bir seydi. Burada st açılmış
bir küçük
kızı rterim, ötede yatağında ksren minimini bir hastanın yorganını
düzeltirim, atesli basına yavaşça elimi koyarım, daha ileride kumral bir
sa
kümesinin içinde bir ge kız uyuyordur, yarı açık ince dudaklarıyla
hangi mide
gülümsediğini kendi kendime sorarım.
Bu birçok ge kızın uyuduğu los, sessiz yatakhanelere ağır bir rüya
bulutu
kms gibidir. Bu havayı dağıtmamak, biareleri, er ge kaybedecekeri bu
rüyadan uyandırmamak için ayaklarımın ucuna basa basa, yüreğim titreyerek
yürürüm.
O gece, Cemile'nin karyolasını bulduğum vakit biçare, yeni uyumustu.
Bunu,
kirpiklerinde daha kurumamış gözyası damlalarından anladımd.
Yavaşça zerine eğildim:
-Bahtiyar küçük kız, mektep önlüğünün cebinde sevdiğinden gelen mektubu
bulduğun zaman, kim bilir, ne kadar sevineceksin? Bu kaybolmusseyi hangi
görünmez gece perisinin oraya getirip bıraktığını kendi kendine
soracaksın.
Cemile, o, bir peri değil, sadece bir biaredir, nefret ettiği insandan

gelebilecek mektupları daima kalbinin bir parçasıyla beraber yakmaya
mahkûm bir
talihsiz...
B... 20Mayıs
Dün dersler kesildi. Üç güne kadar imtihanlara baslıyoruz. B.'deki bütün
kız
mektepleri bugün, sehirden bir saat uzakta, bir dere kenarında Mayıs
Bayramı
yaptılar. Ben, böyle kalabalık gezintilerden hoslanmıyorum. Onun için
gitmemeye,
bugünü bahçemde geçirmeye niyet etmistim. Fakat, kız

Resat Nuri Guntekin

mekteplerinin sarkılar söyleyerek geçtiğini gören Munise, sızıldanmaya
başladı.
Tam onun gönlünü etmeye çalışırken çat kapı çalındı. Baktım, muallim
arkadaşlarımdan Vasfiye ile son sınıftan birkaç talebe. Vasfiye, mutlaka
beni
önüne katıp götürmek emriyle müdür tarafından gönderilmisti. Recep
Efendi:
-Tövbe olsun, ben onun için hassaten kuzu doldurttum, helva yaptırđım. Ne
rezalettir bu? Olmaz, efendim, olmaz, diye bar bar bağıriyormus.
Talebelerime gelince, onlar da son sınıf namına ricaya geliyorlardı:
-Ipekböceği" benim yeni ismim. Çalıkusu bitti. Simdi "Ipekböceği" çıktı.
Hem
daha fenası, büyük talebelerim yüzüme karşı da böyle "Ipekböceği"
demekten
çekinmiyorlar. Vallahi, adeta izzetinesime, muallimlik vakarıma
dokunuyor. Hem
bu isim yalnız mektepte kalsa yine sikâyet etmeyeceğim. Geçen gün,
kahvelerden
birinin önünden geçiyordum. Zengin bir ipek tüccarı olduğunu söyledikleri
poturlu, mintanlı, kaba saba bir adam, kahvenin bir ucundan öbür ucuna:
"Sekiz
tane dut bahçem var, böyle ipekböceğine sekizi de kurban olsun!" diye
bağırmaz
mı? Öyle utandım ki, yer yarılrsa yere geçecektim. "Gitmem" diye inat
etsem:
"Naza çekiyor kendini!" diyecekler, eğleneceklerdi. Onun için, çaresizce
çarsafımı giyerek peslerine takıldım.

*

Küçük talebelere beyaz giydirmislerdi. Dere kenarı papatya çayırlarına
dönmüstü.
Bu memlekette ne kadar çok kız mektebi varmış. Yesil bahçelerin
arasındaki
yılankavi yollardan, marslar okuyarak gelen mektep taburları bitip
tükenmek
bilmiyordu.
Erkek hocalar derenin karşı tarafındaki bir ağaçlığa çekilmislerdi. Bizim
aramızda yalnız Recep Efendi, mavi latası, kocaman siyah semsiyesiyle
dolasıyor,
bir köseye tasta ocak

ÇALIKUSU 263

kuran aşçılara bağıra bağıra emir veriyordu. Muallimlerle büyük talebeler çarsaflarını atrnak, açık saçık gezip eğlenebilmek için Müdür Efendi'yi güç bela

kandırdılar, erkekler tarafına savdılar.

Bilmem niçin, ben bugün hiç eğlenmiyordum. Bu yüzlerce kız çocuğunun çılgın

nesesi, sevinci bana dalgın, yorgun bir hüzünden başka bir şey vermiyordu.

Surada bir iptidai mektebi mızıkla ile mars okuyor, ötede bir alay genç kız,

itise kakısa, çığlık çığlığa top, yahut esir almaca oynuyor, daha ileride çocuk,

büyük karmakarışık bir insan kümesi manzume okuyan, yahut nutuk söyleyen bir

çocuğu alkışlıyordu. Munise; kalabalığın içinde kaybolmustu. Yaramaz, benimle

oturur mu?

Uzakta, yüksek bir setin kenarında bir sıra kestane ağacı vardı. Genç hocalardan

bazıları büyük talebelerle beraber bu ağaçlara kolan salıncakları kurmuşlardı

Yaprak kümelerinin arasında renk renk etekler uçuyor, çığlıklar, kahkahalar

dalgalanıyordu.

Ben, yavaş

yavaş kalabalıktan ayrılmış, bir sel çukuru kenarında kocaman bir kayanın gölgesine oturmıştım. Taskın kovuklarda bitmiş cılız san çiçekleri

koparıp ayaklarımın altından geçen suya atıyor, dalgın dalgın düşünüyordum.

Birdenbire arkamda ince bir sesin: "Buldum... Ipekböceği burada!" diye bağırıldığını isittim.

Meğer salıncak eğlencesi için beni arıyorlarmış. Yarı zorla beni oraya kadar

götürdüler, "istemem, yorgunum, sallanmasını bilmiyorum!" diyorum. Fakat ne

arkadasıma, ne talebelerime söz anlatmak kabil değildi. Mürüvvet Hanım -
beni
vaktiyle Merkez Rüstiye Mektebi'nde müdafaa eden keskin kara gözlü
kadınmutlaka
benimle sallanmak istiyordu. Salıncaklardan birine atladık. Fakat,
nafile, kollarım titriyor, dizlerim vücudumun yükünü kaldıramıyor gibi
çöküyordu. Zavallı Mürüvvet, bir hayli uğrastıktan sonra vazgeçti:

Resat Nuri Güntekin

-Nafile böceğim... Sen hakikaten sallanmaktan korkuyorsun. Benzin kül
gibi
oldu, düşeceksin, dedi.
Müdür Efendi, öğle yemeğinde bizimle beraberdi.
Benim bugünkü nesersizliğimi o da fark etmişti, ikide bir: "Hani, niye
gülmüyor?
Vay aksi çocuk vay... Gülme, dediğim yerde gülersin, burada somurtur
durursun!"
diyordu. Adamcağız, yemekten sonra da pesimi bırakmadı. Mektepten, mahsus
çay
semaveri getirmisi. Bana eliyle çay pisirmek istiyordu. Hocalardan biri
uzaktan
el isaretleriyle beni çağırırdı:
-Hademelerden birini gönderip Seyh Yusuf Efendi'ye bir tambur getirttik.
Uzak
bir yerde ona çalgı çaldıracağız. Aman, su zevzeğin elinden kendini
kurtar da
gel, dedi.
Bu, hakikaten kaçırılmayacak bir fırsattı. Yusuf Efendi'nin musikisi beni
sardıkça sarmıstı. Zavallı bestekâr, epeyce zamandan beri hastaydı.
Metebe
gelmiyordu.
Bir iki günden beri iyilestiğini isitiyorduk. Bugünkü mektep eğlencesine
o da
gelmek istemisti.
Kadın hocalar, bir bahane ile Yusuf Efendi'yi erkeklerden ayırmışlardı.
Sekiz,
on kisilik bir kafiyle, kendimizi göstermeye çalısarak dere kenarındaki
ince
yolu takibe başladık. Seyh Efendi, bugün çok canlı ve neseliydi. Yolun
uzadığını
görerek onun yorulmasından korkanlara gülüyor: "Bu ince yol, ebedi gitse
yorulmayacağım. Bugün kendimi o kadar kuvvetli hissediyorum ki!" diyordu.
Arkadaşlardan biri usulca kulağıma eğildi, erkek muallimlerden
bazılarının bir
kösede gizlice rakı içtiklerini, Seyh Efendi'ye de birkaç kadeh
verdiklerini
söyledi. Yusuf Efendi'nin nesesi, belki biraz da bundan ileri geliyordu.
Dere yolunda on beş
dakika yürüdüktan sonra bir harap su değirmenine vardık.
"Çağlayanlar" dedikleri bu yerde vadi birdenbire daralıyor, adeta bir
boğaz

vücuda getiriyordu. Dere kenarındaki kayalıklar öyle yüksekti ki, güneş aşağıya kadar inemiyor, sular, adeta bir fecir aydınlığı içinde akıyordu.

ÇALIKUSU 265

Buradan bizi kimsenin isitmesine imkân yoktu. Seyh Yusuf Efendi'yi sık yapraklı bir ceviz ağacının altında oturtular, tamburu eline verdiler. Ben, uzakça bir yere, etraftan suların köpüre köpüre aktığı bir kayanın üstüne sinmistim. Arkadaşlar, yine rahat vermediler:

-Olmaz, olmaz... Buraya gel, mutlaka geleceksin! diye beni, bestekârın karsısına oturtular.

Tambur başladı. Bu musiki, ömrümce kulaklarımdan gitmeyecek! Arkadaşlar, çimenlerin üzerine yarı uzanmışlardı. En kaba saba görünenlerin bile ağlayacak

gibi dudakları titriyor, gözleri doluyordu.

Kumral, saçlarını omzuma dayayan Vasfiye'nin kulağına:

-Ben, Seyh Efendi'yi ilk defa mektepte dinlemistim. Çok güzeldi tabii, fakat

böyle değildi, dedim.

Vasfiye, süzgün gözlerinde muammalı bir gülümseme ile:

-Evet, çünkü Yusuf Efendi ömründe hiçbir gün bugünkü kadar mesut ve aynı zamanda bedbaht olmadı, dedi.

-Niçin? diye sordum.

Dikkatli dikkatli yüzüme baktı, basını tekrar omzuma bırakarak:

-Sus, dinleyelim, dedi.

Seyh, bugün hep eski sarkıları çalıyordu. Bunlardan hiçbirini şimdiye kadar

dinlememistim. Her parçanın sonunda, artık bitecek, diye yüreğim titriyordu.

Fakat gözleri yarı kapalı, yavaş yavaş

sararmaya başlayan sarkıları ince bir

terle nemlenmiş, birini bitirdikten sonra ötekine baslıyordu.

Gözlerimi, bu yarı kapalı gözlerden ayıramıyordum Bir aralık, solgun yanaklarına birkaç damla yasin süzüldüğünü gördüm. Birdenbire yüreğim oynadı. Bir hastayı bu kadar yormak günahı. Dayanamadım, sarkılardan birini bitirmesinden istifade ederek:
-Biraz dinlenmez misiniz? dedim. Rahatsız görünüyorsunuz. Neyiniz var?

Resat Nuri Güntekin

Cevap vermedi. Islak kirpikleri arasında o, masum çocuk gözleriyle derin derin bana baktı, sonra tekrar basını tamburuna dayayarak yeni bir sarkıya başladı:
"Pür atesim, açtırma benim ağzımı zinhar Zalim, beni söyletme derunumda neler var."
Yusuf Efendi, sarkıyı bitirirken, bası tamburun üstüne düştü. Zavallıya hafif bir baygınlık gelmişti. Hocalar, hep sasırdılar. Ben: "Biz sebep olduk, bu kadar yormamalıydık!" dedim. Mendilimi ıslatmak için süratle tasların üstünden sıçrayarak dereye indim. Bu, çok hafif bir baygınlıktı. Hatta adeta bir baş dönmesi. Elimde ıslak mendille yanına döndüğüm vakit o, gözlerini açmıştı.
-Bizi korkuttunuz efendim, dedim. O, renksiz bir gülümseme ile:
-Bir şey değil, ara sıra oluyor, dedi.
Arkadaşlarımda bir tuhaflık hissetmeye başlıyorum. Manalı manalı bana bakıyorlar, aralarında yavas sesle bir seyler söylüyorlardı. Aynı yoldan geri dönüyorduk. Ben Vasfiye ile beraber en arkaya kalmıştım.
-Bu Seyh Efendi'de bir hal var, dedim, için için bir seye üzülüyor gibi görünüyor.
Arkadaşım, o biraz evvelki manalı bakışıyla beni tekrar süzdü:
-Sahi mi söylüyorsun, Feride? Hatırın kalmasın, fakat inanamayacağım. Demek sen hiçbir şey bilmiyorsun? Vasfiye, garip bir bakısla bana gözlerini dikmişti.
-Bilsem saklamaya ne sebep var? dedim. O, yine inanmadı:
-Bütün B.'nin bildiği bir şeyi sen nasıl bilemezsin? Bu manasız süpheye gülümseyerek omuzlarımı silktim:
-Biliyorsunuz ki ben B.'de çok kapalı ve yalnız yasıyorum. Kimsenin hiçbir şeyi ile alakadar değilim.

ÇALIKUSU 267

Arkadaşım ellerimi tuttu:

-Yusuf Efendi, seni ölesiye seviyor, Feride, dedi.

Gayri ihtiyarı ellerimi yüzüme kapadım. Dere kenarında çocukların sevinçli

gürültüsü hâlâ devam ediyordu. Kimseye sezdirmeden kafileden ayrıldım,
iki bahçe
arasındaki dar bir yoldan saparak kendi kendime eve döndüm.
B 25 Temmuz
Yaz ayları uzadıkça uzadı. Sıcaklar tahammül edilmeyecek derecede. Her
sey
sarardı, etrafta yesillik namına bir sey kalmadı. Karsıdaki koyu yesil
tepeler
soluk, yanık bir renk bağladı. Uzakta, yaz güneşinin kamastırıcı ısıkları
içinde
kocaman kül yığınları gibi cansız ve manasız görünüyor. Sıkılıyorum.
Boğulacak
gibi, ölecek gibi sıkılıyorum. Memleket simdi bombos. Talebeler dağıldı,
hocalardan birçoğu tatil aylarını geçirmeye baska yerlere gitti. Nezihe
ile
Vasfiye bana ara sıra istanbul'dan mektup gönderiyorlar. Bu sene Dstanbul
çok
güzelmis. Suları, adayı anlata anlata bitiremiyorlar. Bir yolunu
bulurlarsa
orada kalacaklarmıs.
Doğrusu istenirse, benim de burada kalmaya niyetim yok. Seyh Yusuf Efendi
vakası
beni çok müteessir etti. Dnsan içine çıkmaya utanır oldum. Mektepler
açılacağı
vakit baska bir yere razıyım. Öyle bir yer ki, beni üzsün, uğrastırsın,
ziyanı
yok, fakat kendi kendime yalnız bıraksın.

B. ~ 5 Ağustos

Hoca olduğumdan beri ikinci defadır ki talebelerimin gelin olduğunu
görüyorum.
Fakat bu sefer o zavallı Zehra'nın-ki gibi değil. Bu gece, bu saatte
Cemile
artık kirpiklerinde kuru

Resat Nuri Güntekin

mamış

gözyası damlalalarıyla yatağında uyumuyor. Cemile'nin güzel basına bu gece, bu saatte sevdiği genç mülazımın göğsü yastık oldu.

Bu çocukların ikisi de birbirlerine olan sevdalarında öyle sebat ettiler ki,

nihayet anneleri, babaları da bas eğmek mecburiyetinde kaldı.

Cemile'yi de, Zehra gibi, kendi elimle süsledim. Bir zamandan beri hiçbir kalabalık yere gitmemek için inat ediyordum. Fakat Cemile mahsus evime geldi,

ellerimi öperek yalvardı. Bir gece, karanlıkta kendisine ettiğim hizmeti acaba

anladı mı? Bilmiyorum. Fakat anasını, babasını razı ettiği gün ilk müjdeyi bana

getirmisti, ihtimal ki şüphe ediyor.

Evet, Cemile'yi elimle süsledim, duvağını elimle taktım. Burada bir âdet var:

Kim olursa olsun genç kızların saçma mutlaka bir parça gelin teli takıyorlar,

bunu bir uğur sayıyorlar. Hırçın inadıma rağmen Cemile'nin annesini, saçımın bir

tarafına minimini bir tel parçası ilistirmekten men edemedim.

Mülazımı çok merak ediyorum. Cemile'yi onun kolunda görmedikçe saadetlerine

inanamayacaktım. Fakat, buna imkân olmadı. Erkenden evime dönmek mecburiyetinde

kaldım.

Her yerde olduğu gibi, burada da bütün kadınların gizli gizli bana baktıklarını,

birbirlerine bir seyler fısıldadıklarını görüyordum. Bütün dudaklarda yine bir

"Ipekböceği" sözüdür dolasıyordu. Belediye Reisi'nin karısı olduğunu söyledikleri, elmaslara, altınlara batmış

bir sisman kadın, dikkatli dikkatli

yüzüme baktıktan sonra yanındakilere, benim isitebileceğim bir sesle:

-Bu Ipekböceği sahiden afet, adamcağızın yanmakta hakkı varmış, dedi.

Artık burada duramazdım. Cemile'nin annesinden müsaade istedim; hasta olduğumu,

mümkün değil duramayacağımı söyledim. Küçük gelinin yanında muallim arkadaşlarımdan birkaçı vardı, ihtiyar kadın, bana onları gösterdi:

ÇALIKUSU 269

-Cemile'ye hocaları nasihat veriyorlar, sen de bir iki sey söyle kızım, dedi.

Bu masum arzuyu gülümseyerek kabul ettim. Talebemi bir köseye çekerek:

-Cemile, dedim, hocan olmak sıfatıyla annen, sana nasihat vermemi istedi.

Sen,

nasihatlerin en güzelini kendi kendine verdin. Yalnız, çocuğum, sana bir tembihim olacak. Mülazımın şimdi senin yanına gelmeden evvel sokakta

yabancı bir

kadının geldiğini, sana gizli bir sey söylemek istediğini haber

verirlerse sakın

dinleme, yavrum, o kadından kaç, güzel basını mülazımının kuvvetli göğsüne sakla.

Cemile, bu sözlere, kim bilir, ne kadar hayret etmiştir? Hakkı var; çünkü şimdi

ben bile hayret ediyorum. Onları bir yabancı ağızından isitmiş gibi sebebini, manasını kendi kendime soruyorum.

B 27 Ağustos

Bu akşam, minimini bahçemizde ziyafet vardı. Munise ile beraber, Hacı Kalfa ile

ailesini akşam yemeğine davet etmistik. Alay olsun diye sokaktan üç dört kırmızı

kâğıt fener aldırması, cılız bir badem ağacının sofraya üzerine eğilen dallarına

asmıştık.

Hacı Kalfa, bunları görünce pek keyiflendi:

-Ayol, bu ziyafet değil, On Temmuz senliğidir, dedi.

-Hacı Kalfa, bu gece benim kendi On Temmuzum, dedim. Evet, bu gece kendi hürriyet senliğimdi. Çalıkusu, kafesinden kurtulalı bu gece tam bir sene olmuştur. Bir sene, üç yüz altmış beş gün. Ne uzun?

Evvela çok neseliydim. Mütemadiyen gülüp söylüyordum. O kadar maskaralık ediyordum ki, Samatyalı Madam, gülmekten tıkanıyor, Hayganus'un sivilcelerle

dolu siskin yüzü dallardaki kırmızı fenerler gibi bir renk alıyordu. Hacı Kalfa'nın ellerini dizlerine vurarak:

Resat Nuri Güntekin

1

'H,

-Dil otu mu yedin be kızım? diye gülmesi vardı ki...

Geç vakte kadar bahçede oturduk, sonra fenerlerimden birini Mirat'a, birini

Haganus'a vererek misafirlerimi selametledim. Munise, gündüzden çok yorgun

olduğu için daha biz konuşurken sandalyesinde uyuklamaya başladı. Onu yatağına

gönderdim, kendim, tek basıma bahçede kaldım.

Sakin, yıldızlı bir geceydi. Karsı setteki evlerde ısıklar sönmüştü. Dağ yolu,

bu yıldızlı semanın içinde korkunç bir gölge yığını gibi yükseliyordu.

Bileklerimle alnımı setin kenarındaki parmaklığın soğuk demirlerine dayadım.

Etrafımda ne ses, ne hayat, yalnız uçurumun dibinde, bu dayanılmaz sıcaklara

rağmen hâlâ kurumayan derede hafif bir çağıltı, birkaç yıldız aksi.

Kâğıt fenerlerin mumu artık tükeniyordu. Onların renkli ısıklarıyla beraber

içimdeki nesenin de sararıp solduğunu, gönlüme derin, çaresiz bir karanlığın

inmeye başladığını hissediyordum.

Bu bir senenin kâh karanlığını, kâh aydınlık günlerini bi-1 rer birer hayalimden

geçirdim, ne uzun, Yarabbı, ne uzun?

Soğuğa, cefaya, mihnete hiç sikayetsiz tahammül eden sağlam bir vücudum var.

Dhtimal, daha kırk sene, elli sene yasayacağım. Dhtimal daha elli yas bu hazin

muzafferiyetin hazin yıldönümünü gör-1 mem lâzım gelecek. Hayat, ne uzun, Allah'ım, ne uzun?

Dhtimal, Munise de bana kalmayacak.

Saçlarıma yavas yavas aklar düşecek.

Ümit edeyim, tahammül edeyim, güzel. Ben, buna razı-' yım, fakat niçin, neyi

beklemek için?

Bu bir sene içinde, birkaç defa, kendimi zapt edemedim, ağladım. Fakat bunların

hiçbirisinde bu gece gözkapaklarımla içini yakan yaşlardaki acılık yoktu. O

vakit, sadece gözlerim ağlamıştı. Bu gece gönlüm ağlıyor.

B . 1 Ekim

Dersler başlayalı iki hafta oluyor. Muallim arkadaşlarımla birçoğu B.'ye döndüler. Hatta, mutlaka istanbul'da kalmak isteyen Vasfiye bile. Biçare, bir

türlü açık yer bulamamıs.

Nezihe'nin basına bir devlet kusu konmuş. Bir cuma günü Surlar'da bir genç

zabite tesadüf etmişler. Zabit, onları Boğaziçi'nden Fatih'e kadar takip etmiş.

Bu iki arkadaşımın şimdiye kadar tesadüf ettiği her erkek gibi, o da Vasfiye'yi

tercih ediyormuş. Hatta, bilmem hangi parkta birbirlerine randevu vermişler.

Fakat aksi olacak, Vasfi-ye'nin o gün misafirleri gelmiş. Zabiti merakta bırakmamak için Nezihe'ye yalvarmış:

-Kuzum Nezihe' Sen, benim yerime git, bugün gelemeyeceğimi söyle. Baska gün

için mülakat al, demis.

Nezihe, akşam eve uğradığı vakit, delikanlıyı göremediğini söylemiş.

Fakat,

kızın halinde bir tuhaflık varmış. Birkaç gün sonra is anlaşılmış. Meğer o gün,

Nezihe ne yapıp yapmış, genç zabitin zihnine girmiş, hain kız, bir hafta sonra

onunla nisanlanmış

Vasfiye, çok mahzun, bir yandan, aziz bir arkadaşı tarafından aldatılmak gücüne

gidiyor, bir yandan da yalnız kaldığından sikâyet ediyor. Dkide birde içini

çekerek:

-Ah Feride Hanım, Sizinle ne güzel iki arkadaş

olabilirdik. Fakat nasıl

anlatayım, siz o kadar neseli, iyi, munis bir kız olduğunuz halde, yaşamak

zevkini alamamıssınız, diyor.

Yuvalarda yeni yavruların yumurtadan çıkma zamanında nasıl neseli bir hayat

uyanırsa, mektepte de öyle bir hal var.

Hele birkaç gün evvel simsek, gök gürültüleriyle başlayan siddetli bir yağmur,

sıcak ve sakın bir yazın bana verdiği müzmin hüznü, anlaşılmaz yaşamak yorgunluğunu dağıttı. O kadar hafif, o kadar neseliyim ki...

Resat Nuri Güntekin

B. 17 Ekim

Yağmurlar on günden beri devam ediyor, hem de ne siddetle, ilk günlerde benim gibi sevinen, solgun benizlerine taze bir hayat rengi gelen son çiçekler harap oldular. Biçareler, bahçede durmadan yağan yağmurun altında baslarını eğiyorlar:

"Artık yeter!" der gibi büzülüp titresiyorlar.

Bu akşam, mektepten döndüğüm vakit benim de aşağı yukarı onlardan kalır yanımda yoktu. Sırılsıklam olmuştum. Çarşafım vücuduma, peçem yüzüme yapışıyor, sokakta

rast geldiğim insanları halime güldürüyordu,

Munise'nin, bu akşam benzi biraz soluktu. Nezle olmasından korkarak erkenden,

zorla yatağa yatırmış, ıhlamur kaynat-mıştım. Yaramaz kız, yatakta sikâyet

ediyor, benim ihtimamlarımla eğlenerek:

-Abacığım, soğuk, insana ne yapar? Geçen sene karda, samanlıkta yattığım geceyi

unuttun mu? diyordu.

Bu gece, hiç uykum yoktu. Munise'yi uyuttuktan sonra elime bir kitap alarak

sedire uzandım. Yağmurun saçaklarda, su oluklarında çıkardığı sesleri, on beş

günden beri bitmeyen bu matemi dinlemeye başladım. Ne kadar vakit geçmişti,

bilmiyorum? Birdenbire hızlı hızlı kapı çalındı. Bu saatte kim olabilir?

Kapıyı açmaya cesaret edemedim. Misafir odasının cumbasından uzandım.

Karanlığın

içinde uzun boylu bir kadın hayaleti, cumbanın altında yağmurdan korunmaya

çalışıyor, elin- [deki musamba fenerden çıkan ısıkla, sokaktaki su birikintileri içinde çırpınıyordu.

-Kim o? diye sordum. Titrek bir ses:

-Açınız, Feride Hanım'ı görmeye geldim, dedi.

Kapıyı açtığım vakit titriyordum. O akşamdan beri yabancı kadınlardan gözüm

yılmıştı. Ne vakit böyle birinin, beni ara-1 dığını görsem, fena bir haber

alacağımı sanıyorum. Bu vakitsiz

ÇALIKUSU 273

misafir, yüzümü görmek için feneri kaldırmıştı. Solgun bir çehre, iki mükedder

mavi göz fark ettim.

-Müsaade eder misiniz içeri gireyim, hocanım?

Bu çehre, bu ses, bana emniyet verdi. Kim olduğunu, niçin geldiğini sormaya

lüzum görmeden: "Buyurunuz" dedim. Yanımdaki misafir odasının kapısını açtım.

Kadın, odayı ıslatmaktan çekiniyor gibi, etrafına bakmıyor, oturmaya cesaret

edemiyordu.

Bir sey söylemiş olmak için:

-Ne yağmur, ne yağmur, insanı adeta yıkıyor! dedi.

Dikkatle yüzüne bakıyordum. Halbuki perisanlığının yağmurdan daha baska bir

seyden geldiği besbelliydi. Asıl maksadını söylemek için, daha sakinlesmek

istediğini anladım, birdenbire ne istediğini sormadım.

ilk hissim, beni aldatmıştı. Bu munis çehreli, asil bir kadındı.

Nihayet: "Kiminle görüşüyorum efendim?" diye sordum. Benden korkuyor gibi basım

eğdi:

-Feride Hanımefendi, ben yabancı değilim. Gerçi simdiye kadar görüşmedik ama,

sizi uzaktan tanıyorum.

Biraz sustu, sonra bir cesaret hamlesiyle ilave etti:

-Bir meslektasınızın kardesiyim. Mektebinizin musiki hocası Seyh Yusuf Efendi'nin.

Birdenbire yüreğim ağzıma geldi. Fakat kuvvetli olmak, hiçbir sey sezdirmemek

lâzımdı:

-Öyle mi efendim? Görüstüğümüze memnun oldum. Seyh Efendi, biraz daha iyiler

insallah, dedim.

Bu saatte, bu halde gelen bir misafire söylenecek söz, elbette bu değildi. Fakat

baska ne diyebilirdim?

O, cevap bulamayarak susuyor. Ben, yüzüne bakmaya cesaret edemeyerek gözlerimi yere indiriyordum. Hafif bir hıçkırık sesi isittim. Kurtulma imkânı olmayan bir felakete razı olur gibi basımı daha ziyade eğerek bekledim.
Çalıkusu - F 18

Resat Nuri Güntekin

O, ağlamamak için elleriyle göğsünü, boynunu tutarak'
-Kardesim bu gece ölüyor, dedi. Aksama doğru birdenbire ağırlaştı. Altı saatten beri kendini bilemiyor. Sabaha çıkmayacak.
Cevap vermedim. Ne söyleyebilirdim?
-Küçükhanım, Yusuf; benim üç yas küçüğümdür ama, evladım sayılır. Annemiz öldüğü vakit, Yusuf, miniminicikti. Ben de büyük değildim. Böyle olduğu halde ona analık ettim. Ömrümü ona bağladım. Dul kaldığım vakit sizin yasınızda ancak vardım. Tekrar evlenebilirdim, istemedim. Tek Yusufçuğum yalnız kalmasın diye.
Halbuki şimdi o, beni yalnız bırakıp gidiyor. Bunları size niçin mi söylüyorum küçükhanım? Beni ayıplamayınız. Bu saatte sizi rahatsız ettiğim için, yalvararak sizden isteyeceğim şey için bana darılmayın, beni kovmayın diye... Sözünün burasında bitkin vücudunun birdenbire çöktüğünü gördüm. Bir fenalık zannederek omuzlarından tutmak istedim. Dizlerimi öpüyor, yerlere sürünerek çırpına çırpına ağlıyordu.
Hafif bir hareketle kendimi kurtardım. Bu dakikada ne kadar sakin olmak mümkünse

o kadar sakin bir sesle:

-Hanımefendi, felaketinizi anlıyorum, söyleyiniz. Elimden gelecek bir şeyse, dedim.

Kadının ağlamaktan sisen soluk mavi gözlerinde bir ümit ışığı canlandı Zavallı,

göğsünün sarsıntılarını eliyle zapt etmeye çalışarak:

-Yusuf, on seneden beri hastaydı. O kadar uğrastım, o kadar çırpındım, melun

hastalık, bir türlü durmuyor, kardesimi için için yiyip bitiriyordu.

Nihayet bu

vaka oldu. Sizi gördü. Zaten fazla içli bir adam. Gözle görünürcesine eriyip

bitmeye başladı.

Sözün burasında hafif bir isyan feryadını men edemedim.

-Hanımefendi yemin ederim ki, ben kardesinize bir şey

ÇALIKUSU 275

yaşamadım. Kendim de zaten bir yaralıdan başka bir şey değilim, dedim.

-Hanım kızım, evladım, sizin de belki bir sevdiğiniz var; darılmayınız.

Yemin

ederim ki bunları sikâyet için söylemiyorum. Ben görüdüğü kadar kaba ruhlu bir kadın değilim, isin nihayetinde Yusuf'un kardesiyim. Senelerden beri onun musikisi içinde yasadım. Sizden değil, hatta bu tesadüften bile sikâyetim yok.

Yusuf'un yatağında mum gibi eridiğini görüyorum. Fakat öyle anlıyorum ki, mesut ölüyor. Ne sikâyet var, ne acı söz, ne çırpınma. Bazen kendini kaybediyor. O vakit, gözka-pakları hafif hafif titriyor, soluk dudakları gizli bir gülümseme ile yavaşça isminizi tekrar ediyor. Düne kadar bu derdinden bana hiç bahsetmemisti. Dün ellerimi tuttu, birer birer parmaklarımı öperek: -Onu bir kere daha göster bana abla! diye çocuk gibi yalvarmaya başladı. Yusuf için her fedakârlığa razıydım. Fakat buna imkân göremiyordum. içim parça parça oldu.

-iyi ol. Yusuf, çabuk iyi ol! Elbet bir gün yine göreceksin... diye alnını, saçlarını oksadım.

-Feride Hanım, bu hastanın hiçbir sey söylemeden bana nasıl darıldığını, basını öte tarafa çevirerek nasıl ümitsizlikle gözlerini kapadığını görseydiniz! Anlatmak mümkün değil ki... Bugün aksama doğru büsbütün gözlerini kapadı. Onların bir daha açılmayacağını biliyordum. Uğruna ömrümü, saadetimi vakfetmiş, onu hiçbir seyden mahrum etmemistim. En çok istediği seyi bir kere göstermeden hasret içinde gözlerini kapadığını görmek... Bu acıyı size anlatmak mümkün değil, Feride Hanım, mümkün değil. Bu, öyle bir sevap ki, can çekisenlerin dudaklarına verilmiş bir damla su gibi.

Artık devam edemedi. Yüzünü eteklerine saklayarak çocuk gibi hıçkırdı.

Resat Nuri Güntekin

Bu gecenin vakalarını bir rüya gibi hatırlayacağım.
Yağmurların içinde, önümdeki fenerin donuk izini takip ederek birçok dar, karanlık sokaktan geçtim. Hiçbir şey hissetmiyor, hiçbir şey duymuyor, sele düsmüs bir yaprak gibi iradesiz sürükleniyordum.
Beni gölgelerle dolu yüksek, geniş bir odaya aldılar. Duvarlarda tamburlar, utlar, kemanlar sallanıyor, karışık raflarda neyler sürünüyordu.
Bestekâr, bu çalgılarla dolu odanın bir kösesinde geniş bir demir karyola içinde ölüyordu.
Ayaklarımın ucuna basarak yanına yaklaştım. Mum gibi sarı çehresine ölümün sükûneti simdiden çökmüş, kapalı gözlerinin çukuruna karanlık dolmuştu. Yalnız, ağızındaki bembeyaz dişlerini gösteren aralık dudaklarında bir parça hayat rengi kalmıştı.
Biraz evvel o kadar telaslı ve perisan görünen kadıncağız, bu son vazife karşısında hayret verici bir sükûn ve tahammül gösteriyordu. Sevgi, sefkat denen seyde ne mucizeler var Ya-rabbi! Mektebe gidecek çocuğunu uyandıran bir ana gibi elini hastanın basına koydu:
-Yusuf, çocuğum, bak, arkadasın, Feride Hanım sana hatır sormaya geldi.
Aç gözünü, Yusuf, dedi.
Hasta, hiçbir şey isitmiyor, hiçbir şey görmüyordu. Onun bir kere daha gözlerini açmadan ölmesi ihtimali, biçare kadına, o güzel tahammülünü yavaş yavaş kaybettiriyordu. Tekrar ağlamaya, sesi boğulmaya başlamıştı:
-Yusuf, yavurucuğum, bir kere daha gözlerini aç, görmeden ölürsen, daha ziyade yanacağım.
Yüreğim merhametten eziliyor, dizlerim vücudumun yükü altında çökecek gibi oluyordu. Karyolanın basucunda masaya benzeyen bir karanlık kümesine dayanmıştım. Bunun bir org olduğunu fark ederek titredim. Kalbim, öyle söyledi ki, bu biçare gözleri son defa açacak mucize ancak bu org olabilir. Düşündüğüm sey belki cinayet, belki bundan daha büyük bir

ÇALIKUSU 277

günahtı. Fakat kenarından bakanları içine çeken uçurum gibi bu org da benim tahammülümü elimden aldı. Gayri ihtiyari ayağımı bastım, parmağımı tuslardan

birine koydum.

Org, yaralı bir gönül gibi derin derin inledi. Odanın karanlık köseleri, duvarlardan gölgelerini uzatan sazlar, gizli figanlarla titrestiler. Hakikat mi, yoksa benim yaşlarla perdeli gözlerimin bir vehmi mi olduğunu söyleyemeceğim. Bana öyle geldi ki hasta, bu sesle son bir defa mavi gözlerini

açtı.

Ablası yastığa yüzünü kapamış

hıçkırıyordu.

Bir mukaddes vazife yapar gibi ölünün üzerine eğildim, henüz bir hayal bakiyesiyle titriyor gibi görünen gözlerine dudaklarımı sürdüm.

ilk busemi ben, bir ölünün sönmüş gözlerine mi tevdi edecektim!

B... 2 Kasım

Bu akşam B.'deki evimde son gecem... Yarın erkenden hareket ediyorum.

O vakadan sonra tabii burada kalamazdım. Sehirde herkes benden

bahsediyor,

herkes, beni merak ediyor. Mektebe gidip gelirken kaç kisi pesime

takıldı, kaç

kisi artık iki kat örtmeye başladığım peçemin altında yüzümü seçebilmek için

yolumu kesti; kaç saygısızın, biraz sesini alçaltmaya bile lüzum

görmeden:

-Ipekböceği, bu ha? Zavallı Seyh! dediğini isittim.

Arkadaşlarımın yanında konuşmaya utanıyor, sınıfa girerken kıpkırmızı

olduğumu

hissediyordum.

Bu, böyle devam edemezdi. Çaresiz, Maarif Müdürü'ne gittim. Buranın

havasına

dayanamayacağımı söyledim; baska

Resat Nuri Güntekin

bir memlekette bana bir ders bulmasını rica ettim. Dedikodulardan galiba onun da haberi vardı. Çünkü hemen bana hak verdi. Yalnız, başka bir yerde bana göre ders bulmak müsküldü. Daha az maaslı daha küçük bir mektep olursa da kabul edeceğimi söyledim; elverir ki uzakta bir yer olsun iki gün evvel emri geldi-Ç... Rüstiyesine tayin etmişler. Zavallı Çalıkusu, rüzgâra kapılmış sonbahar yapraklarına döndü.

279

ÜÇÜNCÜ KISIM

Ç..., 23Nisan

JUGÜN Hidrellez. Evde yalnızım. Hatta, sadece evde değil, kasabada da hemen hemen öyleyim. Evler bos, çarsılar kapalı. Bütün kasaba halkı, erkenden yemek sepetleriyle Söğüt-lük'te kuzu yemeğe gitti. Köse basında her zaman kötürüm bir dilenci oturur. O bile eğlenceden geri kalmak istemedi, arabaya biner gibi, azametli bir eda ile bir hamalın sırtına binerek kafilere karıştı. Mamafih, benim en ziyade hosuma giden köpekler oldu. Kurnaz hayvanlar, ziyafetin kokusunu almışlar, bohçalar, sepetler, ihramlarla yola çıkan her kafilenin arkasında birkaç da onlardan takılmış. Munise'yi komsulardan alay imamı Hafız Kurban Efen-di'nin karısıyla beraber gönderdim. O, bensiz gitmemek için bir hayli sızlandı, fakat basıma bir çatkı çattım: "Biraz hastayım, açılırsam belki arkadan gelirim," dedim. Onları, hastayım diye aldattım ama bugün, bilakis çok iyiyim ve çok neseliyim. Gitmek istemememin sebebine gelince, ben, artık böyle kalabalık eğlence yerlerinden hoslanmıyorum. Evde yalnız kalır kalmaz, basımdan çatkıyı attım. Yavaş sesle türküler söyleyerek, ıslık çalarak hanım hanım evimin isini gördüm. Mektepte günlerce erkek gibi çalıştıktan sonra ara sıra ev hanımlığı etmek bana öyle tatlı geliyor ki... Bu işler bitince sıra kuslarıma geldi. Maskaraların kafeslerini temizledim, sularını tazeledim, sonra güneş alsınlar diye bahçeye çıkardım. Simdi tam yarım düzine kusumuz var Buraya gelirken Mazlum'u, Hacı Kalfa'nın oğluna bırakmak mecburiyetinde kalmıştık. Munise, çok üzülmüş, ağlamıştı. Kızcağı

zım içlenmesin diye ona bu kusları aldım Sonradan, bana da bir merak geldi.
Fakat, komsunun sarı kedisinden bu hayvancıklara hiç rahat yok. Ne vakit kafesleri bahçeye çıkarsam, gelip karsılarına oturuyor. Görünüşte sakin, halim bir kedi. Yesil gözlerini aralık ederek adeta sefkatle kuslara bakıyor, hele ara sıra çenesini titreterek hafif hafif sesler çıkarması var ki, onlarla konuşuyor zannedersiniz. Bugün: "Bakalım ne yapacak?" diye kuslardan birini kafesten çıkardım, onun yüzüne doğru yaklaştırdım. Zalim hayvanın, üstünde bir rüzgâr esmiş gibi, sarı tüyleri dalgalandı, yesil gözlerinden kıvılcımlar parladı. Yumusak pençelerinin içinden tırnaklarını çıkarıyor, kusun üstüne atılmaya hazırlanıyordu. Zavallı yavrucak, elimin içinde kanatlarını, boynunu kısarak öyle bir titriyordu ki... Öteki elimle kediyi basından tuttum: -Bu hain yesil gözlerdeki tatlılığa bakan, seni gökyüzündeki melekleri düşünüyor sanır, dedim. Halbuki senin derdin, bu biçareyi parçalamak değil mi? Bak, ben şimdi senden ne güzel bir intikam alacağım. Öteki elimi açtım. Zavallı kus birdenbire sendeledi, azat olunduğuna inanamıyor gibi durdu. Sonra, ince bir feryat kopararak uçmaya başladı. Kedinin hayran bir yeis ile kusu takip eden yesil gözlerini yüzüme yaklaştırarak kahkahalarla gülüyor:

-Nasıl, kusu parçalandın mı, sarı zalim⁷ diye eğleniyordum, içimde derin bir sevinç vardı. Yalnız bu sarı kediden değil, zavallı küçük kuslara musallat olan bütün sarı mahluklardan öç almıs gibi seviniyordum. Nesemi yalnız öteki kusların sikâyeti kırdı. Bu, hakikaten bir sikâyet miydi, bilmiyorum, fakat bana, öyle geldi ki, zavallılar: "Niçin bizi arkadasımız gibi mesut etmiyorsun?" diyorlar. Gönlümün o daima itaat etmek lâzım gelen hırçın, sert emirlerinden biriyle kafese doğru yürüyordum. Hepsini birden azat edecektim. Fakat, birdenbire Munise aklıma geldi. Yanağımı kafeslerden birinin teline dayadım:

ÇALIKUSU 281

-Sizi bırakayım, güzel, fakat sonra Munise'ye, öteki sarı musibete ne cevap vereceğiz? Ne yapalım küçükler, ne kadar uğrassak bu sarı hainlerden kendimizi büsbütün kurtaramıyoruz, dedim. Kuslardan sonra, sıra kendime geldi. Ben, havayı bir parça güneşli gördüğüm vakit, daima soğuk su ile saçlarımı yıkarım. Onların yavaş yavaş güneste kuruması en büyük zevkim-dir. Bugün, yine öyle yaptım; sonra kafeslerimin karsısındaki erik ağacına çıkarak ıslak saçlarımı, hafif hafif esen bahar rüzgârına dağıttım. Saçlarım artık uzamıs, hemen hemen belime inmisti. B.'de saçlarımın niçin kısa olduğunu arkadaslarıma söylemeye utanmıstım. Onlar, bunu kadın için ayıp, daha doğrusu bir kusur sayıyorlar. Hacı Kalfa'ya varıncaya kadar, herkesten bir türlü saç ilacı salık almıstım. Saçlarımın bu kadar çabucak uzadığını görenler, kerameti kendilerinde bildiler; Maçlarındaki tesire benim demet demet uzayan gür saçlarımı sahit tuttular. Erik ağacı kafeslerin tam karsısındaydı. Kuslar, boncuk gibi parlıyor, gözlerini güneşe dikerek ötüsüyorlardı. Ben, ıslık çalarak onları taklit ediyor, ince bir dalın üstünde, salıncakta gibi sallanıyordum. Bir aralık yanımdaki evin penceresine gözüm ilisti. Bir de ne göreyim? Komsu alay imamı Hafız Kurban Efendi, ablak yüzünde iki cami kandili gibi parlayan yuvarlak çipil gözleriyle bana bakmıyor mu?! Ne olduğumu anlatamam. Kılığım, kıyafetim bir seye benzese neyse. Fakat ayaklarım çıplak, arkamda açık bir beyaz gömlek, ilk hareketim,

arkama dökülen ağır saç kümesine sarınarak onu boynuma, göğsüme dağıtmak oldu.
Sonra kendimi bir yük gibi ağaçtan aşağı attım. Bereket versin, dal yüksek
değildi. Kulağıma: "Aman, eyvah!"

282

Resat Nuri Güntekin

diye bir ses geldi. Düsen, biraz da canı yanan bendim. Fakat, bağırın komsum
Hafız Kurban Efendi'ydi.
ismini gülmeden söyleyemediğim bu Hafız Kurban Efendi, elli yaşlarında bir alay
imamıdır. Çok zengin olduğunu söyle-yorlar. Karısı pek taze, otuz yasına bile
gelmemiş, güzel, kara gözlü, filiz gibi bir Çerkez kızı. Aramız pek iyidir.
Bugün Muni-se'yi gezmeye götürün de odur. Çocuğu olmadığı için benim küçük
yaramazı o da, kendi kızı gibi seviyor. Fakat, bugünkü vaka nesemi kaçırdı. Alay
imamından çok utandım, kim bilir, ne kadar ayıplamıştır? Simdi bu satırları
yazarken utancımından yüzümü ateş
basıyor, kıpkırmızı olduğumu hissediyorum. Of,
Yarabbi! Mektep hocası da oldum, hâlâ deliliği bırakamıyorum. Tevekkeli B.'deki
Müdür Recef Efendi bana: "Allah geçinden versin, hanı ölüp de mezara girsen,
talkın veren imamı güldüreceksin!" demezdi.
Bugünkü programımın öğleden sonraki kısmı, geldim geleli çantamda duran defterime son altı ayın vakalarını yazmaktı. Boğaz ile beraber sahildeki istihkâmların bir kısmını gören pencereimin önüne geçtim. Ben, bu eve zaten
yalnız bu pencereyi sevdiğim için geldim. Yoksa tamah edilecek hiçbir şeyi yok.
B.'den kaçmak için ilk teklif ettikleri yeri kabul etmiş, ne burayı sevip sevmeyeceğimi düşünmüş, ne de aylığımin azlığına ehemmiyet vermistim. Fakat, talihime gayet iyi bir yer çıktı. Sakin, sirin bir asker memleketi. Yerli
olsun, yabancı olsun, kimin babasını, kardesini, oğlunu, kocasını sorarsanız

mutlaka askerdi; ya zabit, ya nefer... Hocalarının bile bir kısmı tabur imamı, alay müftüsü, filan gibi askerlikte bir ilisiği olan insanlar. Komsum Kurban Efen-di'nin, sarığiyla beraber ara sıra üniforma giydiği, kılıç taktığı bile oluyor.
Ç.'nin kadınları pek hosuma gidiyor. Vefakâr, çalışkan, hayatlarından memnun, munis ve sade insanlar Çalışmak gibi eğlenceyi de çok seviyorlar. Hafta geçmez ki bir düğün olma

ÇALIKUSU 283

sın. Bir düğün, türlü türlü isimde kına geceleriyle tam bir hafta sürüyor. Demek ki onlar hemen her gece eğleniyorlar.
Evvela, buna nasıl para dayandırıyorlar, diye sasıyordum. Fakat sonradan sırrını anladım.
Mesela, bir kadın, ağır gelinlik elbisesini on sene, yirmi sene, her düğüne giyiyor, onu yine, tertemiz, kendi kızına giydiriyor. Eğlenceleri çok sade.
Çalgıları, armonika çalan bir ihtiyar ermeni kadını ki, küçük bir kurnaş parçası, birkaç para ile memnun oluyor.
Evet, sade eğlenceler. Fakat değil mi ki memnun oluyorlar, pekâlâ Keske ben de onların içinde doğsaydım, keske ben de bir gün parmaklarımda, avuçlarımda içinde hurma gibi kınalarla... Her neyse baska bahse geçelim.
Komsularım, beni birdenbire sevdiler. Yalnız, aralarına karışmadığıma, bu eğlencelerden zevk almadığıma darılıyor-lardı. Kibirli sanmasınlar diye onlara kul, köle oldum, mektepteki kızları gibi kendilerinden de elimden gelen nezaketi, yardımı esirgemedim
Burada en sevdiğim bir yer de: "Söğütlük" dedikleri dere kenarı.
Kalabalık günlerde pek cesaret edemiyorum Fakat bazı تنها aksamüstleri, mektepten dönerken Munise ile oraya uğruyoruz. Söğütlük, adeta bir söğüt ve çınar ormanı.
Kim bilir, kaç yüz senelik? Çınarların aşağı kısımlarındaki dalları kesmişler, yalnız gövdeleriyle tepelerindeki dalları ve yaprakları kalmış
Aksam gölgesinin çökmeye başladığı saatlerde insan, oraya giderse, ucu bucağı bulunmaz bir viran kubbenin altına girmiş gibi oluyor. Yandan vuran son güneş ışıkları bu yüksek, harap çınar gövdelerim göz alabildiğine uzanıp giden kırık sütunlara benzetiyor.

Derenin öbür kıyısında etrafları çitlerle çevrilmiş, sıra sıra bahçeler,
o
bahçelerin arasında gölgelere boğulmuş
incecik yollar var. Karsıdan bu yollara
bakarken bana öyle geliyor ki, onlar insanı, bildiğimiz dünyadan baska
yerlere
götürecek, en umulmaz emellere kavusturacak.

284

Resat Nuri Güntekin

Memleketin zenginleri, Hastalar Tepesi isminde bir yerde oturuyorlar,
ismi fena
ama kendi en sen, en mesut insanların yeri. Geldiğim vakit, bana orada
güzel bir
ev göstermişlerdi. Fakat cesaret edememistim. Simdi B.'deki kadar zengin
değildim. Daha fakirane yaşamaya, daha küçük bir evde oturmaya mecburum.
Mamafih, simdiki evim de pek fena yerde değil. Meydanlığı, kahvesi,
dükkânlarıyla kasabanın pek islek bir yerinde. Mesela sabahleyin
Söğütlük'e
giden bütün Ç... halkı önümüzden geçti. Simdi, vakit daha erken olmakla
beraber,
dönüş
başladı. Biraz evvel Söğütlük'ten bir zabıt kafilesi dönüyordu. Acele
acele karsıdan gelen bir mülazımle konuşmak için durdular. Mülazım:
-Niçin böyle erken dönüyorsun? Ben daha yeni gidiyorum. Simdi nöbetten
çıktım,
dedi.
Ceketinin önü daima açık duran sisman, yaşlı bir kolağası -ki her zaman
tesadüf
ederim- cevap verdi:
-Dön, zahmet etme. Söğütlük'ün tadı yok bugün. O kadar batandık.
Gülbeseker
yok!
Bu sehrin askerleri galiba gülbesekeri çok seviyorlar. Çocuğunun,
büyüğünün
ağzında bir gülbesekerdir gidiyor. Anlaşılan bu, bir nevi gül tatlısı
olacak.
Fakat Hıdrellez günü mesirede gülbeseker aramak, onu bulamadığı için
meyus
olmak, pek çocuklara yakışır bir sey!

Evet, bu gülbeseker sözü çocuk, büyük bütün erkeklerin ağızında, kaç defa sokakta kulağımla isittim.
Mesela, bir aksamüstü mektepten dönüyordum. Önümde fakir kıyafetli birkaç genç gidiyordu. Bunlardan birine bilmem ne ikram etmek istediler. O, reddeddiyor:
-Vallahi olmaz, şimdi yemek yedim. Yesim değil, ne olsa yiyemem, diyordu.
Bir baskası:

ÇALIKUSU 285

-Bir şey yiyemez misin? Gülbeseker de olsa yemez misin? diye onu omuzundan sarstı.
Delikanlı, hemen yumusadı, sırtta sınta:
-Bak, ona sözüm yok, diye cevap verdi.
Bazen kahvenin önünde oturan erkekler mahalleye su taşımakla geçinen fakir, tuhaf tuhaf konusan, neseli bir çocukla sakalasıyorlar:
-E, Süleyman söyle bakalım, ne vakit senin düğünü yapıyoruz?
-Ne vakit isterseniz, ben alesta hazırım.
-Süleyman, sen bu fukaralıkla nasıl geçinisin?
-Kuru ekmeğimi gülbesekere sürer yerim. Allah'tan belamı mı isteyeceğim? Bu sakayı hemen her gün tekrar ediyorlar. Fakat, en tuhafı, bizim komsu Hafız Kurban Efendi, üç gün evvel kapının önünde Munise'yi yakaladı. Kızcağızın zorla yanaklarından öperek:
-Oh, mis gibi gülbeseker kokuyor, dedi.
Sokakta Söğütlük'ten dönen kafileler çoğalmaya baslıyor, ince bir kahkaha.
Munise'nin sesi. Munise geliyor. Yaramaz kızı dört saatte dört ay görmemiş gibi göreceğim geldi.
23 Nisan (iki saat sonra)
Gülbesekerin ne olduğunu öğrendim. Munise, Söğütlük'te tesadüf ettiği birkaç muallimeye benim hasta olduğumu söylemiş, merak etmişler, dönüste kapıdan uğrayarak hatırımı sormak istemişler.
Birkaç dakika içeri girmeleri için ısrar ettim. Bunlardan birine saka olsun diye: "Bari gülbeseker bulabildiniz mi? Sokaktan geçen zabitler bulamadıklarından sikâyet ediyorlardı!"
Arkadasım gülerek cevap verdi:

286

Resat Nuri Güntekin

-Pekâlâ biliyorsunuz ki, biz de ondan mahrum kaldık!...

-Niçin?

-Çünkü gelmediniz!

Saskın saskın yüzüne baktım, gülmeye çalısarak:

-Ne münasebet! dedim.

Mualimler, hep gülüyorlardı. Arkadasım, süpheli bir bakısla:

-Sahi bilmiyor musun? dedi

-Vallahi bilmiyorum.

-Zavallı Ferideceğim, sen ne kadar safsın! Gülbeseke, Ç... erkeklerinin, bu

güzel rengin için sana koydukları isim. Ben, saskınlıktan kekeleyerek:

-Nasıl, ben mi? Demek gülbeseke dedikleri, o sokak delikanlılarının ekmeklerine sürüp yemekten bahsettikleri... Eyvahlar olsun! Utancımın iki elimi

yüzüme kapadım. Demek ben böyle kocaman bir kasabanın diline düsmüstüm, ne ayıp,

Yarabbi!

Arkadasım, zorla yüzümü açtı, yarı saka, yarı sahi:

-Bundan sikâyet edilecek ne var? Bir kasabanın erkeklerini mesgul ediyorsunuz,

bu saadet hangi kadına müyesser oldu? dedi.

Bu erkekler, sahi çok fena muhluklar. Bana burada da rahat vermiyorlar.

Yarabbi,

artık nasıl insan içine çıkacağım, komsularımın yüzüne nasıl bakacağım?

Ç... 1 Mayıs

Deminden beri yukarıda talebelerimin vazifelerini tashih ediyordum. Kapı çalındı, Munise aşağıdan:

-Abacığım, misafir geldi, diye seslendi.

Taslıkta siyah çarsafı bir hanım geziniyor; yüzü kapalı olduğu için tanımadım,
tereddütle:

ÇALIKUSU 287

-Kimsiniz efendim? diye sordum.

Birdenbire ince bir kahkaha ko-ptu; hanım, kedi gibi boynuma sıçradı.
Meğerse

Munise imis. Yaramaz kız, beni belimden tutarak taslığın içinde döndürüyor,

küçük buselerle yanaklarımı, boynumu öpüyordu. Çarsaf ona, birdenbire yetişmiş

bir genç kız hali vermisti. Küçüğüm, bu iki senenin içinde hayli serpilmiş,

hemen bana yaklasan ince boyu, günden güne çiçek gibi açılan güzelliğiyle nazlı,

nazik bir küçükhanım olmuştü. Fakat insan, daima gözünün önünde duran seylerdeki

değişikliği fark edemiyor.

Onu bu halde gördüğüm vakit hesapça sevinmem lâzım gelirdi. Halbuki bilakis

mahzun odum. Bunu Munise fark etti:

-Abacığım, ne oldu? Saka yaptım. Seni sakın darıltmayayım? dedi.

Zavallı çocuğun, bir kabahat yapmış gibi dargın dargın yüzüne bakıyordum:

-Munise, dedim. Seni büsbütün alıkoymak mümkün değil. Çünkü görüyorum ki, durmayacaksın. Simdiden düşünlerde gelin tellerini basına takarken için titriyor.

Anlıyorum kızım, durmayacaksın, mutlaka gelin olmak isteyeceksin, beni

yalnız bırakacaksın.

Bu yalnızlığın acısı simdiden içime çökmüş gibi gözlerim doluyordu. Munise'nin

bir kelime ile beni teselli etmesi için halimle, bakışlarımla adeta yalvarıyordum. Fakat hain kız, dudaklarını büktü.

-Ne yapalım abacığım, âdet böyle, dedi.

-Demek, bir yabancı'nın karısı olmak için beni bırakacaksın?

Munise cevap vermedi, sadece güldü. Fakat ne gülüs! Zalim, simdiden onu benden

ziyade seviyordu.

Bu sefer ben, biraz evvelki sözlerimin aksini söylemeye başladım.

-Gelin olsan bile harhalde yirmi yasına kadar vakit var.

288

Resat Nuri Guntekin

-Yirmi yaş

çok değil mi abacığım.

-O halde on dokuz, haydi nihayet on sekiz. Cevap vermiyorsun ama, gülüyorsun.

"Ben biliyorum" demek ister gibi sinsi sinsi gülüyorsun. Vallahi, on sekizden

asağı olmaz.

Afacan gülüyor, pazarlığımla eğleniyordu. Utanmasam hüngür hüngür ağlayacaktım.

Sarı insanların hepsi vefasız oluyor, hepsi insanı baska türlü üzüyor.
Ç , 10 Mayıs

Mektep talebeleri içinde on iki, on üç yaşlarında bir zengin pasa kızı var.

Büyümüş

de küçülmüş

gibi kavruk, çürük disli, bücür, azametli bir kız.

Nadide Hanımefendi, -eğlenmek için hanımefendi diyorum, mektepte simdiden onu

öyle çağırıyorlar- Hastalar Te-pesi'nin en güzel konağında oturur, her gün pasa

babasının landosu ve koç boynuzu gibi palabıyıklı emir çavusuyla mektebe gelir

gider.

Öyle sanıyorum ki, bu küçükhanım, bir sey öğrenmekten ziyade fakir arkadaşlarına, hatta hocalarına kurum satmak için mektebe geliyor.

Çocuklar,

onun halayıkları vaziyetindedir Hocalar, onun bin türlü kahrını, nazını çekmeyi

vazife biliyorlar. Ara sıra büyük hanımefendi, kızının muallimlerini konağa

davet eder, ziyafet verirmis. Zavallı arkadaşlarım, orada gördükleri debdebe ve

saltanatı, yedikleri yemekleri, hanımefendilerin tuvaletlerini söyleye söyleye

bitiremezler. Arkadaşlarımla bu hali beni hem güldürür, hem iğrendirir Bu Abdürrahim Pasa'la-rın ne ruhta insanlar olduğunu anladım. Debdebeleri,

saltanat-larıyla birtakım görgüsüz, ehemmiyetsiz insanların gözünü kamastırmaktan zevk alan, kaba birtakım "Ne oldum" delileri.

Arkadaşlarım birkaç defa beni de götürmek istediler, bir hakarete uğramış gibi

kızardım, istihfafla omuzlarımı silktim.

Fakat çocukların potinlerini bağlamak, çamurlarını temizlemekten çekinmediğim halde bu azametli küçükhanım efendiye hiç yüz vermiyorum. Hatta, derste hırpaladığım da oluyor. Fakat aksiliğe bakınız ki, o her hocadan ziyade bana musallat. Hiç pesimden ayrılmıyor. Bu sabah, öğleye doğru kapımda bir araba durdu. Bir de ne bakayım. Abdürrahim Pasa'nın landosu değil mi? Palabıyıklı emir çavusunun araba kapısını açtığını, talebem Nadide Hanım'ın etraftan kosan mahalle çocukları arasında bir prenses azametiyle evime geldiğini gördüm. Bütün mahalle, hayret içindeydi. Karşı evlerdeki kafeslerin arkası kadın baslarıyla doluydu. Nadide Hanım, büyük ablasının bir tezkeresini getiriyordu. Maksadı derhal anladım. Akılları sıra servetleriyle, deb-debeleriyle öteki hocalar gibi benim de gözlerimi kamastıracaklar, ilk fikrim; bir iki soğuk tesekkür kelimesiyle küçükhanımı, çavusu ve landoyu geri göndermek oldu. Fakat, kalbimde birden bire arzu uyandı: Bu sonradan görme ne oldum delilerine güzel bir ders vermek... istanbul'da, bu pasaların çok daha yüksek numunelerini görmüştüm. Hatta, böyleleriyle biraz uğrasırdım da. Yüzlerinden yalancı maskeleri sıyırmak, azametli gösterisler altında gizlenen çirkinlikleri, hiçlikleri meydana çıkarmak; Çahku-su'nun en büyük eğlencesiydi Ne bileyim ben, böyle doğdum. Pek fena bir kız değilim, küçükleri, ehemmiyetsizleri çok seviyorum. Fakat servetleri yahut yapmacık kibarlıklarıyla övünenlere karşı daima zalimim. Dlk sene hanım hanımcık oturduktan sonra bugün bir parça afacanlık etmek benim hakkımdı. Dnadıma, sade fakat çok sık giyindim. Allah'tan, bir kat lacivert elbisem vardı. Amcam Paris'ten göndermişti. Nadide Hanımefendi'yi, aşağı odada biraz fazla bekletmekten çekinmedim. B.'de iken pek beğendiğim için bir Avrupa Çalıkusu - f 19

290

Resat Nuri Güntekin

mecmuasından kesip sakladığım bir baş modelini aynanın kenarına ilistirdim, bütün kuvvetimi, maharetimi sarf ederek onu taklit ettim. Bu baş, fazla fantezisi ve viöjö idi. Fakat neme-lâzım? Ben bugün, bir aktris gibi bu kibar "Kenar dilberleri" üstünde yapacağım tesire bakarım. Asağıdaki küçükhanımı, sadece kendimi süslemek için yalnız bırakmadım. Biraz da bu fakir esyalı loş

odanın aynasında gülümseyen genç kızı seyretmek için
beklettim. Bir yabancıyı seyreder gibi, ona utana utana bakıyordum.
Mademki
defterimi benden baska kimse okumayacak. Niçin hepsini itiraf etmemeli?
Onu
güzel, hem de dikkat ettikçe saran bir biçimde güzel buluyordum.
Gözlerim,
istanbul'da tanıdığım sen, kaygısız Çahkısı'nun berrak aydınlık parçası
içinde
titreyen birkaç yıldız kırıntısından ibaret açık ela gözleri değildi.
Onlarda,
karanlıklara baka baka geçmiş
birçok yalnız gecelerinden kalma siyah bir acı,
yorgun bir tahayyül, uykuya ve daha baska seylere doymamış
gözlerin, süzgün
mahmurluğu vardı. Bu gözler, gülümsemeseler, canlı bir ıstırap gibi büyük
ve
derin görünecekler. Fakat, gülmeye başladıkları an her sey değişiyor. O
vakit
küçülüyorlar, ziyalar içlerine sığmıyor, küçük pırıltılarla yanakların
üstüne
dökülmeye başlıyor.
Bu yüzde ne güzel, ne ince çizgiler vardı. Dnsana ağlamak arzusu verecek
kadar
güzel seylar.
Kusurlarında bile şimdi bir sevimlilik görüyordum Tekirdağ'daki ensitem
derdi
ki: "Fende, senin kasların lakırdılarına benziyor, güzel güzel, ince ince
başlıyor, fakat sonra yolunu sapıtıyor!" Onun dediği gibi güzel, ince
ince
başladıktan sonra, yolunu sapıtan bu kasların, sakaklara doğru öyle güzel
bir
dağılısı vardı ki.
Sonra, bir parça kısa olduğu için daima gülen, daima üst dislerimi bir
parça
açık bırakan dudağım -düşünmeli ki bu dudak, B.'deki Hoca Efendi'nin
dediği
gibi- beni mezarıma bile gülümseye gülümseye götürecektir.

ÇALIKUSU

Küçükhanımm asağıda, mahsus potinlerini vurarak gezindiğini isitiyor, fakat bir türlü aynadaki küçükhammdan ayrıla-mıyordum. Bana, B.'de Ipekböceği, Ç.'de Gülbeseke dedikleri zaman ne kadar üzölmüs, titizlenmistim. Simdi aynada gördüğüm genç kıza, bu seher aydınlığı gibi berrak, kırağılarla ıslanmış nisan gülleri gibi taze mahluka, bu isimleri vermekten çekinmi-yordum. Bir aralık görünmekten korkuyor gibi etrafıma baktım, sonra kendi kendimi, gözlerimi, yanaklarımı, çenemi öpmek için aynaya uzandım. Yüreğim kus gibi çırpınıyor, dudaklarım ıslak bir lezzetle titriyordu. Fakat, yazık ki bu aynalar da erkek icadı, insan ne yapsa, mesela saçlarını, gözlerini öpemiyor. Ne yapsa, ne kadar uğ-rassa kendini yalnız, münhasıran dudaklarından, ağızından... Neler söylüyorum?.. Sor Aleksî: "Papaz elbisesi adamın ruhunu da papaz eder!" derdi. Koket bası da adamı koket mi yapıyor, nedir? Bir mektep hocası için ne manasız, ne ayıp lakırdılar bunlar. Hanımları, salonlarının içinde, bana karşı acemi aktrisler gibi tuhaf tuhaf pozlar almış görünce içimden güldüm: "Görürsünüz, biraz sabredin!" dedim iki sene uslu uslu oturduktan sonra, biraz afacanlık etmek bugün benim hakkımdı. Onlar, baskaları gibi hanımefendiyi, küçükhanımefendile-rı eteklemediğimi, gayet sade ve serbest bir selamla iktifa et-i-ğimi görünce hayret ettiler. Birbirlerine bakıyorlardı. Mürebbi-ye olduğunu tahmin ettiğim adi Beyoğlu kokonası, altın gözlüğünü tutarak, beni bastan asağı süzdü. Tavırlarımda, hareketlerimde öyle tabii bir akıcılık, sözlerimde öyle fütursuz bir emniyet vardı ki, salonun içi gizli bir

292

Resat Nuri Güntekin

fırtınaya uğramış gibi altüst oluyordu. Bu salon, kibarlık ve zevkten ziyade paranın bin türlü pahalı esya ile doldurulduğu bir nevi manifaturacı camekâm idi. Hanımcıklar, senelerden beri birer manken ölümlüğüyle bu salonda oturuyorlar, Ç.'nin zavallı görgüsüz kadınlarını hayretlere düşürmekten zevk alıyorlardı.

Serbest ve afacan cüretimle yavas yavas bu salona sahip oluyor,
kendilerini
acemi, beceriksiz bir misafir mevkiinde bırakıyordum. Bu kaba ve gülünç
komedyayı oynarken tabiiikten çıkılmamaya, oyunumu belli etmemeye gayret
ettim.
Her ne gösterdiler, ne söylediler, ne yaptılarsa beğenmediğimi
hissettirdim. Hem
de onlara, zavallılıklarını, görgüsüzlüklerini derin derin, acı acı
duyurmak
sartıyla. Mesela, pasanın büyük kızı, bana tabloları gösteriyordu; ben,
bunların
adi seyler olduğunu nazik ve üstü örtülü kelimelerle söyledikten sonra,
bir
köselede bir minyatür buluyor, salonda yegâne bir sanat eseri olan bu güzel
seyin
niçin buraya atıldığını soruyordum. Hülasa, hiçbir debdebelerine hayret
etmedim.
Her seylerini tenkit ettim. Hele yemekte onlara o kadar gizli eziyetler
ettim
ki... Bu mükemmel, zengin sofrasında, kim bilir, kaç kisinin lokması
boğazında
kalmıştı? Kim bilir kaç misafir, çatal bıçak kullanmasını beceremedikleri
için
gizli gizli ter dökmüş, kaç biçare, nasıl alınacağını nasıl yeneceğim
bilmediği
bir yemeği reddetmek mecburiyetinde kalmıştı? Bugün hep onların
intikamını
aldım. Öyle becerikli, ahenkli hareketim vardı ki, hanımlar göz ucuyla,
hayran
hayran bakmaktan kendilerini alamıyorlardı. Ben de ara sıra onlara
bakıyordum.
Fakat nazarlarım, onların elindeki çatalı titretiyor, boğazlarını
tıkıyor, su
içmelerini sasırtıyordu. Hele o görgüsüz, cahil kadınlara kendisini adam
diye
satan, gülünç Fransızcasıyla övünen Beyoğlu kokanasını dünyaya geldiğini
pisman
ettim.
O bir mürebbiye, ben bir mektep hocası olduğum için kendisini benimle
kapı
yoldası farz ediyordu. Benimle gizli bir

mücadeleye girismeyi, bir meslek mecburiyeti bildi. Fakat, bu maskarayı öyle bozdum ki... Türkçe derdini anlatmaktan aciz kalıyor, "Türkçe iyi anlatamıyorum" diye kurtulmak istiyordu. Ben, o vakit, Fransızca söylemeye başlıyor; bu defa Fransızca-sıyla eğleniyordum. Hülasa, küçük, ehemmiyetsiz, iptidaiye hocası kaybolmuş: "Dam do Siyon"un en zarif lakırdıcı muallimlerini ağlamaklı eden zalim Çalıkusu, bütün hasarlılığı, alaycılığı ile yeniden doğmuştu. Yüksek meclislere ait bir kabul etiketini münakasa ederken söz bulmakta aciz kaldı: "Mamafih, ben birçok yüksek meclislere girdim, çıktım, gözümle gördüm!" diye beni mat etmek istedi. O vakit, mağrur bir istihfafla yüzüne baktım, gülümseyerek: -Evet, ama, yalnız girip çıkmak kâfi değil, insanın o muhitte kendi tabii hayatını yaşaması lâzımdır, dedim. Bu pek terbiyeli olmadığını itiraf ettiğim hücumum üzerine kadıncağızı hafakanlar boğuyordu. Minimini pasazadelerden biri, ders saati geldiğini bahane ederek alelacele yanımızdan çıktı. Hanımlar, kuzu gibi olmuslardı. Bu çirkin süs ve gurur maskelerini attıktan sonra ruhlarının asıl çehresini gösterdiler. Hakikaten fena insanlar değildiler. O vakit, ben de yavas yavas halimi bilen, ehemmiyetsizliğini takdir eden mazlum, sakın, iptidaiye muallimesi mevkiine indim. Hanımefendi ve küçükhanımlar sık sık gelmemi samimiyetle rica ediyorlardı. "Ara sıra taciz ederim, fakat her zaman nasıl olur, ne söylerler? Sık sık geldiğimi görürlerse mutlaka sizden bir sey beklediğim fikrine düşerler" dedim. Hanımefendi, kim olduğumu merak ediyor, mutlaka beni söyletmek istiyordu. -iyice bir ailenin fakir düsmüs bir kızı, dedim. -Hanım kızım, siz bu güzelliğinizle, bu meziyetinizle pek iyi bir yere gelin olabilirsiniz.

294

Resat Nuri Güntekin

-Belki, hanımefendi, beni de isteyecek zararsız bir adam olabilirdi. Fakat, ben kendi alnımın teriyle kendimi ge-çindirmeyi daha iyi buldum. Çalışmak ayıp değil, dedim.

-Sizi iyice bir ailenin iyice bir çocuğu için isteseler ne dersiniz?
-Tabii, kazandığım bu şeref için tesekkür ederim, fakat zannederim ki kabul

etmem.

Asıl maksatlarını biraz sonra anladım. Meğer bugün sadece azamet satmak, saltanatlarıyla gözlerimi kamastırmak için, bu konağa çağrılmamışım! Pasa'nın büyük kızı bana bahçeyi göstermek istemisti. Bahçeleri de, tıpkı salonlarına benziyordu. Bin bir çeşit çiçek, ot, fidan saksı ile sözüm ona

yabana süslenmiş, daha doğrusu döşenmiş, tefriş edilmiş

olan bu bahçede

dolasırken, üçer beser senelik sekiz on bodur çamdan ibaret yapma bir ormancıkta...

Fakat bunu anlatabilmek için on iki gün evvelki bir vakaya dönmeye mecburum.

Mektebimizin teneffüs bahçesine bitisik koca bir bağ var. Çocuklar, aradaki çit

duvarı söktükleri için iki bahçe hemen hemen bir gibi. Bir zamandan beri o bağda

üç, dört fakir işçi, baslarında kırmızı mendillerle çapa çapalıyorlardı.

Teneffüs saatlerinde yanlarına gidiyor, biçarelerin kan ter içinde çalıştıklarını seyrediyordum. O bahsettiğim gün, bunların arasında genç bir

ameleye dikkat etmistim. O da onlar gibi giyinmişti, fakat simasında, halinde

bir baskalık fark ediliyordu. Mesela; yüzünün esmer cildinde renkli bir seffaflık, gözlerinde baska bir parıltı vardı. Hele elleri, kadın elleri kadar

nazik ve küçüktü. Öteki işçiler gibi yaşlı baslı olmadığı için yanına yalasanıyordum.

Fakat o, benim yanıma gelmeye cesaret etti. Sıcaktan çok susadığını, mektep çocuklarından birinden kendisi için su istememi söyledi.

Horozdan kaçan insanlardan dünyada hoslanmam. Onun

ÇALIKUSU _____ 295

için çekinmedim. Hatta bir mektep hocası olduğumu düşünerek: "Peki oğlum, biraz

bekle, söyleyeyim!" dedim.

Kendi kendime: "Bu, mutlaka sonradan düsmüş bir asilzade filan olacak!" diye düşündüm. Bu işçi, hem utangaç hem cesurdu. Konusurken kelimelerini sasırarak kadar sıkılıyordu. Fakat bir taraftan da mütemadiyen sualler, hem de münasebetsiz sualler soruyordu: Buraya yeni gelmiş, ucuzluk var mıymış, kış nasıl olurmuş, armudu, elması bol muymuş? O, suyu içerken ben, gülümsüyor: "Anlaşılan biçarenin aklında bir noksan var!" diyordum. Pasa'nın bahçesindeki çam ormanı taklidinde, maskara edilmiş bir biçare ağaçlar içinde gördüğüm seyin, beni ne kadar mütehayyir etiğini anlatmak için bu kadar tafsilat kâfi. Evet, bu ağaçlar içinde yine o fakir işçi ile karşı karşıya geliyordum. Fakat bu sefer büsbütün başka bir kıyafetle. O, basındaki alabros saçlara varıncaya kadar kılıcı, düğmeleri, nisanlan, yakası, yüzü, disleri, hasılı her şeyi pırıl pırıl parlayan bir erkânıharp yüzbasısı idi. Fotoğraf çektirir gibi, iki çam ağacının arasında; bası yüksek, vücudu dik, parmakları birbirine yapışmış duruyordu, ince bıyıklarının altında, yarı açık dudaklarının içinde disleri, cüretkâr gözleri parlıyordu. Hülasa, öyle bir duruş, öyle bir kıyafet ki, insan beyaz eldivenleriyle kılıcını çekerek: "Hazır ol!" kumandasını vermesini bekliyor. Mamafih, bir saniyede anladım ki, zabite "hazır ol" kumandasını baskaları vermiş. Nerime Hanım, (Pasanın büyük kızı): -A! ihsan, sen burada miydin? Nereden çıktın ayol? diye hayret etti. Fakat biçare kadıncağz, rolünü o kadar acemice oynuyor ki: "A! ihsan, sen nereden çıktın?" diye hayret ederken sesine: "Vah vah! Yalan söylediğimiz ne kadar da belli oluyor!" der gibi bir ahenk geliyor.

296

Resat Nuri Güntekin

Evet, bu gülünç "operakomik" dekoru içinde gülünç bir komedy oynayacaktık, niçin? Bunu daha sonra anlayacağım. Simdilik hiçbir şey sezdirmemek, sakın ve cesur olmak lâzım. Herhalde, bu pasalar, sürpriz yapmasını çok seven insanlar. Fakat benim de, bugün inatçılığım üstümde. Ne yaparlarsa yapsınlar, sasırmış

görünmeyeceğim.

Galiba, benim utanmamı, kaçınmamı bekliyorlar hiç vakar ve sükûnumu bozmadım.

Nerime Hanım dedi ki:

-Feride Hanımefendi, siz de bizim gibi istanbullusunuz. Amcazade ve süt kardesim Ihsan'ı size takdim etmemde bir mahzur görmezsiniz, değil mi?

Ben, hiç fütursuz:

-Bilâkis, çok memnun olurum efendim, dedim. Sonra, onun söz söylemesine meydan

vermeden kendimi takdim ettim:

-Feride Nizamettin. Maarif ordusunun küçük zabitlerinden...

Genç zabıt, o güzel ve cüretkâr sükûnunu muhafaza edemedi. Hakkı da yok mu ya?

Küçük iptidaiye hocası birkaç gün evvel amele kıyafetinde gördüğü bir sahsı,

bugün güneş

gibi parlak, peri masalı sehzedeleri gibi güzel ve muhtesem görür de heyecanından bayılmaz; bu, akla sığar sey mi?

Evet, bilâkis, o sasırdı. Bize mektepte, ehemmiyetli bir seymis gibi senelerce

özene bezene talim ettikleri o mahut; "Selam merasimi"ni pek iyi bilmiyordu.

Galiba, bir asker temennası için kaldırdığı elini yarı yolda tekrar indirdi,

elimi tutmayı tercih etti. Fakat, bu defa da elimdeki eldiveni gördü. Bu biçare

eldivenden, birdenbire ates almıs gibi öyle bir dehsetle elini çekmesi vardı

ki...

Üç, beş

dakika kadar hiç fütursuz konustum. Göz göze geldikçe zavallı delikanlı, besbelli amele kıyafetiyle benden su istediğini hatırlıyor, muhcubane gözlerini

indiriyordu. Fakat ben, hiç oralı olmuyor, onu ilk defa görmüş gibi

konusuyordum.

ÇALIKUSU 297

Biraz sonra Nerime Hanım'la içeri giriyoduk. Kadıncağız, tereddütle bana baktı

ve dedi ki:

-Feride Hanım, tabii İhsan'ı tanıdınız. Mektepteki vakayı, demek o da biliyordu. Sadece:
-Evet, dedim.
-Belki aklınıza bir şey gelir. Size isin doğrusunu söyleyeyim efendim, İhsan, arkadaşlarıyla bahse girmiş. Gençlik bu ya efendim, olur şeyler. Hayretle dudaklarımı bükmekten kendimi alamadım:
-Ne münasebet efendim?
Nerime Hanım, kızarıyor, mahcubiyetini saklamak için gülüyordu:
-Efendim, zabıtlardan bazıları size mektepten gelirken tesadüf etmişler, pek güzel olduğunuzu söylemişler. Biz İstanbulluyuz, tabii burialılar gibi bunu bir hakaret saymayız değil mi, güzelim? İhsan, bahse girmiş: "Mutlaka bir çaresini bulur, bu Muallime Hanım'la görüşürüm." demiş. O gün, üsenmeden amelelerden birinin elbisesini giyinmiş, bahsi kazanmış. Tuhaf değil mi? Ben, cevap vermedim. Zavallı Nerime Hanım, sözlerinin yaptığı soğuk tesiri pek iyi anlıyordu.
Bugünkü garip komedyanın son perdesini tekrar yukarı salonda oynadık, İhsan Bey'le görüştüğüm haberi, bizden çok evvel yukarı gelmişti. Bütün simalar bunu gösteriyordu.
Büyük Hanımefendi'nin gizli bir isareti üzerine solandaki-ler dışarı çıktılar.
Yalnız Nerime Hanım kaldı.
Hanımefendi biraz tereddütten sonra söze başladı:
-İhsan'ı nasıl buldunuz, hanım kızım? Ben, yine gayet sade:
-Çok iyi bir genç görünüyor, hanımefendi. O:
-Yüzü de güzeldir, tahsili de iyidir: Terfian Beyrut'a tayin edildi.

298

Resat Nuri Güntekin

-Ne kadar iyi! Hakikaten güzel, sevimli bir genç. Malumatı da, dediğiniz gibi mükemmel görünüyor.
Ana kız, birbirinin yüzüne baktılar. Bu sözlerime hem hayret ediyorlar, hem memnun oluyorlardı.
-Allah senden razı olsun, kızım! isimizi kolaylaştırdın dedi. Ben İhsan'ın sütannesiyim, evlat gibi elimde büyüttüm. Feride Hanım kızım, genç kızlarla doğrudan doğruya konuşmak olmaz ama, masallah, siz akıllı uslusunuz. Sizi Allah'ın emriyle İhsan'a istiyorum. Sizi pek beğenmiş. Mademki siz de onu beğendiniz insallah mesut olursunuz. Bir ay izin alırız, düşüncünüzü burada yaparız, olmaz mı? Sonra beraber Beyrut'a gidersiniz.

isin buraya geleceğini daha evvelden hissetmistim. Hakikaten gülünecek bir vakaydı. Fakat, bilmem neden, yabancı memlekette kocaya istenilmek bana bu dakikada garip bir mahzunluk veriyordu. Mamafih, nesem gibi hüznümden de renk vermedim:

-Hanımefendi, bu cariyeniz için büyük şeref. Size de, ihsan Bey'e de bütün kalbimle teşekkür ederim. Fakat mümkün değil, dedim.

Büyük Hanım, birdenbire sasırdı:

-Niçin kızım? Biraz evvel onu beğendiğinizi, güzel bulduğunuzu söylediniz ya!

Gülerek cevap verdim:

-Hanımefendi, yine tekrar ediyorum ki, ihsan Bey, güzel ve değerli bir genç, fakat aramızda bir izdivaç ihtimalini aklımdan, yahut kalbimden geçirmiş olsaydım, bu meziyetlerini açıktan açığa söyleyebilir miydim efendim? Bu, bir

genç kız için biraz fazla serbestlik olmaz mıydı?

Ana kız, tekrar birbirlerine baktılar, küçük bir sükût hüküm sürdü.

Sonra,

Nerime Hanım, ellerimi tuttu:

-Feride Hanım! Herhalde kati cevabınız bu olmayacak, çünkü ihsan, çok müteessir olacak.

ÇALIKUSU 299

-ihsan Bey, yine tekrar ediyorum, çok güzel bir genç, kimi isterse alabilir.

-Evet, fakat o, sizi istiyor. Demin size arkadaşlarıyla bir bahse tutuştuğunu

söylemek lâzım geldi. Hiç böyle şey olur mu, güzelim? Zavallı çocuk, on gündür

öyle telaş

içinde ki: "Ölürüm, ondan vazgeçemem, mutlaka, alacağım!" diyor.

Nerime Hanım'ın, bu bahsi uzatacağını, beni kandırmak için birçok seyler söyleyeceğini hissediyorum. Nazikâne, fakat gayet kati birkaç sözle buna imkân

olmadığını söyledim. Gitmek için müsaade istedim.

Nerime Hanım, adeta müteessir olmuştü. Yorgun bir tavırla annesine:

-Kuzum anne, İhsan'a söyle, benim dilim varmayacak, Feride Hanım'ın reddedeceğini aklına bile getirmiyordu. Simdi, çok müteessir olacak, dedi.

Ah, bu erkekler! Hepsinde aynı gurur, aynı kendini beğenmişlik. Bizim de bir

kalbimiz olduğunu, bizim de "mutlaka" isteyecek bir şeyimiz olabileceğini, bir

türlü akıllarına getirmek istemiyorlar.

Pasanın landosu beni evime bıraktığı vakit Munise, komsudaydı. Soyunmadan evvel

bir kere daha kendimi seyretmek istedim. Oda, iyiden iyiye kararmıstı.

Duvara

vurmuş donuk bir ay ışığına benzeyen aynada, kendimi hayal meyal seçebiliyordum.

Bilmem nasıl bir ısıık oyunu oldu. Lacivert kısa elbisem bana beyaz gibi göründü.

Uzun etekleri karanlıklarda kaybolan bir beyaz ipek.

Birdenbire ellerimi yüzüme kapadım. Bu dakikada Munise odaya girdi:

-Abacığım!

Ondan imdat ister gibi ellerimi uzattım. "Munise" diye-

300

Resat Nuri Güntekin

çektim, fakat dudaklarımdan yanlışlıkla başka bir isim, nefret ettiğim büyük

düşmanımın ismi çıktı.

Ç..., 6 Mayıs

Bu hafta benim kısmetim açıldı. Dünkü vakanın sıcağı sıcağına bugün bir komedyaya daha kahraman oldum. Fakat, bu dünkünden bin kat daha gülünç, bin kat

daha isyan ettirici bir komedyaya.

Vakayı olduğu gibi yazıyorum. Sahne, bizim aşağı misafir odası, Hafız Kurban

Efendi'nin karısı, arkasında düşünlere giderken giydiği gron çarsafı, boynunda

dizi dizi besibirlikleriy-le misafir geliyor. Mamafih, halinde bir tuhafılık var,

gözleri ağlamıs gibi. Konusmaya baslıyoruz.

Ben:

-Galiba teklifli bir yere misafir gideceksiniz. O:

-Hayır, hemsireceğim, mahsus size geldim. Ben:

-Ne kadar süslüsünüz bugün. Benim için mi? O:

-Evet, hemsire sizin için. Ben gayri ihtiyari eğlenerek:

-O halde, bana görücü geldiniz? O, saf gözlerinde saf bir hayretle:

-Nereden bildiniz? Ben, birdenbire sasaladım:

-Nasıl, siz bana görücü mü geliyorsunuz?

-Evet, hemsireceğim! Ben:

-Kimin için?

O, dünyanın en sade bir seyinden bahseder gibi:

ÇALIKUSU 301

-Bizim efendi için.

Bu kadar saf bir kadının, böyle hiç renk vermeden saka etmesi, tabii hosuma gidiyor, kahkahalarla gülüyordum. Fakat o, gülmüyor, bilâkis gözlerinde yaşlar var!

O:

-Hemsireceğim, efendi size göz koymuş, sizi almak için beni bosamaya kalktı.

Yalvardım, yakardım: "Ziyanı yok, o hanımı al, tek beni bosama. Biz, güzel güzel geçiniriz. Ben, sizin yemeğinizi pisiririm, hizmetinizi ederim!" dedim. Kuzum

kar-sedesim, bana acı!

-Bu Kurban Efendi sizi bırakırsa, beni alabileceğinden emin mi?

O, isyan ettirici bir saffetle:

-Öyle ya! Tam elli besibiryerde vermeye razıyım, diyor. Ben:

-Zavallı komsum, haydi gönlün rahat etsin. Dünyada, böyle bir seye imkân yok.

Biçare kadın, dualar ediyor ve perde kapanıyor.

Ç..., 15 Mayıs

Bu akşam, mektep tatilinde Müdire Hanım, beni odasına çağırdı, çatkın bir çehreyle su sözleri söyledi:

-Feride Hanım kızım, ciddiyet ve hayretinizden memnunum. Fakat bir kusurunuz var: Kendinizi hâlâ İstanbul'da sanıyorsunuz. Güzellik basa beladır, diye meshur bir söz vardır kızım, siz hem güzel, hem yalnız bir taze olduğunuz için kendinizi biraz daha iyi korumanız lâzım gelirdi. Halbuki bazı ihtiyatsızlıklarınız oldu. Telas etmeyiniz kızım. Kabahat demiyorum, sade ihtiyatsızlık. Mesela, bu memleket o kadar kapalı bir yer değil, kadınlar epeyce süslü olarak gezebiliyorlar. Muallimlerimiz de hakeza. Fakat, baskaları için tabii görülen bir şey, sizde

Resat Nuri Güntekin

nazarı dikkati celp etti. Çünkü, kızım, gençliğiniz, güzelliğiniz, her rast geldiğiniz erkeğe bas çevirtiyordu. Öyle ki, kasabada gizliden gizliye bir dedikodu başladı. Ben, burada, hiçbir şey bilmem gibi otururum ama, her şeyi haber alırım. Mesela, kısladaki zabıtlardan, kahvedeki esnaftan tutunuz da, idadi mektebindeki büyük talebelere varıncaya kadar sizi uzaktan tanımayan, sizden bahsetmeyen yokmuş. Bunlardan ne hakla ve niçin size bahsettiğim meselesine gelince, buna da iki sebep var kızım. Birisi tecrübesiz, fakat cidden iyi bir çocuksunuz. Biz, artık insan sarrafı olduk, onun için size bir analık, ablalık vazifesi yapmak istedim. Sonra, mektebin menfaati meselesi var, kızım. Öyle değil mi? Müdire, yüzüme bakmadan tereddütle devam ediyordu: - Mektep, cami gibi mukaddes bir yerdir. Onu dedikodudan, iftiradan, daha sair lekelerden korumak bizim için en büyük vazifedir. Öyle değil mi? Halbuki bu münasebetsiz dedikodular mektebe de, maateessüf, söz getirmeye başladı. Aksam üstü kızlarını, kardeşlerini almak için, mektep kapısına gelen peder ve biraderlerin ne kadar çok olduğuna dikkat ediyor musunuz? Siz, belki farkında değilsiniz. Fakat ben biliyorum. Onlar, çocuklarından ziyade sizi görebilmek için geliyorlar. Bir gün, fakir talebelerimizden birinin saçlarını örmüssünüz, ucuna bir de kurdele paraçası takmışsınız. Bilmem kimden duymuslar, çapkın bir mülazım, sokakta çocuğa para vererek kurdeleyi, elinden almış. Simdi ara sıra yakasına takıyor: "Bana artık pasalar pasası demelisiniz, değil mi Gülbeseker'den nisan aldım!" diye arkadaşlarını eğlendiriyor mus.

Dün, kapıcı Mehmet Ağa, tuhaf bir haber verdi: Evvelki gece, meyhaneden dönen sarhoslar, mektebin kapısında durmuşlar, bunlardan birisi: "Ben duvardaki siyah tasa Gülbesekeker'in elini sürdüğünü gördüm. Allah hakkı için su Hacer-i Esvedî bir öpelim!" diye nutuk vermiş. Görüyorsunuz ki kızım, bunlar ne kendiniz için, ne mektep için hiç hosa gide

ÇALIKUSU 303

çek seyler değil. Halbuki bu yetmiyomus gibi, bir tedbirsizlik daha yapmışsınız. Abdürahim Pasa'nın evinde Yüzbaşı İhsan Bey'le konuşmuşsunuz. Hanımefendinin teklifini kabul etmiş olsaydınız, bunda bir beis görülmeyebilirdi. Fakat, genç bir adamla görüşmeniz, sonra da bu kadar iyi bir kısmeti reddetmeniz nazarı dikkati çekti: "Mademki İhsan Beyi istemedi, demek, bir baskasını seviyor, acaba kimi?" yolunda dedikodular meydan aldı. Bu sözleri cevap vermeden, hiçbir hareket yapmadan dinlemistim. Evvela, benim itiraz ve isyanımdan korkan müdi-re, şimdi bilakis, sükûtumdan süpheleniyordu. Bir parça tereddütle: -Bunlara ne dersiniz, Feride Hanım? diye sordu. Hafifçe içimi çektim, düşünün düşünün: -Sözlerinizin hepsi doğru Müdire Hanım, dedim. Kendim de yavaş yavaş farkına varıyorum. Bu güzel memlekete acıyorum, fakat ne yapayım? Siz artık idareye yazarsınız, bir sebep göstererek beni başka bir yere göndermelerini istersiniz. Bu iste bana edeceğiniz en büyük insanîyet ve mürüvvet, asıl sebebi söylememek... Lütfen başka bir bahane bulunuz: "idaresiz" deyiniz, "Elinden iş gelmiyor, cahil" deyiniz, "asi" deyiniz, ne derserseniz deyiniz, Müdire Hanım, size hatırım kalmaz. Yalnız: "Şehirde dile düstüğü için istemiyorum!" demeyiniz.

Müdire bir sey söylemeden düşünüyordu. Gözlerimin dolduğunu göstermemek için pencereye döndüm. Ufukta aksamın uçuk mavi seması içinde, ince ince tüten dumanlara benzeyen karsı dağları seyretmeye başladım. Çalıkusu, bu dağlardan, yine gurbet kokusu almaya başlıyordu. Gurbet kokusu! Bu kokuyu bütün ruhuyla koklamayanlar için ne manasız bir söz! Hayalimde yollar, gittikçe incelip mahzunlasan, bitip tükenmez gurbet yolları uzanıyor, kulağımda Çeçen arabalarının o ince yanık sesli çingirakları ağılıyordu.

Resat Nuri Güntekin

Ne vakte kadar Yarabbi, ne vakte kadar? Niçin? Hangi emele yetismek için? Ç..., 5 Haziran
Kuslarımın ahi tuttu. Tatilin bu uzun aylarında onlar gibi mahpus kaldım. Müdire Hanım, eylülde evvel baska bir yere nakletmeye imkân olmadığını söyledi. Simdilik kendimi unutturmaya çalışıyor, hemen hiç sokağa çıkmıyorum. Komsularım da artık beni eskisi gibi aramıyorlar, ihtimal, bu dedikodulardan gözleri korktu. Yalnız, ara sıra teyzeme benzeyen bir büyük hanımla konuşuyorum. Hele sesi öyle benziyor ki geçen gün, utana utana ondan bir sey istedim: -Kuzum hanımcığım, bana hocanın demeyin, sadece Feride deyin, olmaz mı? dedim. Komsum, bir parça sasırdı, fakat arzumu reddetmedi. Bana söz söylerken gözlerimi kapıyorum, kendimi Kozyatağı'nın bahçesinde -Ne münasebetsiz sözler söylüyorsunuz? Galiba bende sinir hastalığı başlıyor. Herhalde bir kararsızlık var- yine eskisi gibi gülüyorum, yine Munise ile hamal çocukları gibi alt alta, üst üste boşuyoruz. Yine kuslara ıslık çalıyorum. Fakat hüznüm gibi nesemin de kararı yok. içim içime sığmıyor. Buraya gelirken gece vapurda uykum kaçmıstı. Yanık ses-1 li bir yolcu suların karanlığına -karsı: "Sendedir avare gönlüm, [sendedir" diye bir sarkı söylemistti. Bunu o gece isitmemle unutmam bir olmustu. Aylardan 1 sonra, bahçemdeki çiçeklerin açmaya başladığı bir nisan gününde, durup dururken yavaş yavaş bu sarkıyı söylemeye bas-1 ladım. insan ruhu ne anlasılmaz bir muamma? Bir kere isitti-1 ğim bu sarkıyı, bestesiyle, güftesiyle nasıl aklımda tutmustum! O günden sonra, is görürken, kuslara su verirken, pencere-1 den görünen deniz parçasını seyrederken bu sarkı, dudakları-'

ÇALIKUSU 305

mm ucuna geliyor. Dün aksamüstü: "Sendedir avere gönlüm sendedir" diye son

mısraı tekrar ederken hiç sebepsiz ağlamaya başladım. Bu adi sarkı parçasının ne güftesinde, ne bestesinde ağlanacak hiçbir sey yok. Dedim ya, sinir. Bir daha bu sarkıyı söylemeyeceğim.

C..., 20 Haziran

Mektepte Nazmiye isminde bir arkadasım vardı. Yirmi dört yirmi bes yaşlarında, güzelce, sen, sakacı bir kız; gayet tatlı söz söylüyor, güzel ut çalıyor, bunun

için kibar aileler el üstünde tutuyorlar, her gece bir yere davet ediyorlar.

Muallim arkadaşları onu pek sevmezler, hakkında bazı ufak tefek dedikodular

isitiyorum.

ihtimal, biraz açık giyinmesini hoş görmüyorlar, yahut da kıskanıyorlar, ne bileyim?

Nazmiye'nin bir yüzbası nisanlısı varmış. Çok iyi bir çocukmuş. Fakat bu nisanlının ailesi simdilik evlenmelerine rıza göstermediğinden, münasebetlerini

gizli tutuyorlar. Nazmiye, bunu bana, bir sır gibi söyledi, kimseye söylemememi tembih etti.

Dün evde, can sıkıntısından bunalacağım bir dakikada Nazmiye geldi: -Feride Hanım sizi almaya geldim. Bu gece Feridun'un teyzesine davetliyim.

Subası'ndaki başında ziyafet veriyor. Sizi tanımadığı halde gözlerinizden öptü.

Mahsus rica etti.

Nazmiye, gözlerinin siteimli bir bakışıyla:

-Nisanlımın teyzesi niçin senin yabancı olsun? Hem başka bir fikrim daha var,
sana nisanlımı göstereceğim. Zannediyorum ki, zevkimi takdir edeceksin.
Sen
gitmezsen vallahi ben de gitmem.
Ben gitmemek için birçok bahaneler gösteriyordum.
Çalıkusu - F 20

Resat Nuri Güntekin

Fakat hepsine cevap buldu. Zaten benim bahanelerim de çocukça seylerdi ki,
yukarıda da söyledim ya, Nazmiye, çok şeytan bir kız! Dnsanın altçenesinden girip, üstçenesinden çıkıyor.
O kadar dil döktü, o kadar yalvardı ki, dayanamadım, arzusunu kabul ettim.
Yalnız, bir sey dikkatimi celp etmişti. Munise'yi giydirmek isteğim vakit Nazmiye, hafifçe kaslarını çatmış:
-Küçüğü de götüreceksin mi? demisti.
-Tabii, Munise'yi nasıl evde yalnız bırakayım? Bir mani mi var? diye sordum.
-Hayır, ne mani olacak? Daha iyi. Bazen onu evde bırakıyorsun da...
-Evet, fakat şimdiye kadar gece yatısına gitmedim ki.
Ben, artık pek gözü kapalı bir kız sayılmazdım. Dki seneden beri dışarılardan çok seyler görmüş, çok seyler isitmistim. Ne oldu, nasıl bir gaflet dakikama geldi de Nazmiye'nin bu sözleri beni şüpheye düşürmedi? Bir türlü bunu anlamıyordum.
Dhtimal, can sıkıntısı, açık hava ihtiyacı beni iyiden iyiye bunaltmıştı. Küçük bir talika arabası bizi derenin öbür kıyısına geçirdi. Bahçeler arasında, yapraklarla örtülü ince yollardan birisine girerek yarım saat, üç çeyrek uzakta bir bağa götürdü. Buraları ne tenha, fakat ne güzel yerlerdi. Yolda bir sürüye tesadüf ettik. Dhtiyar bir çoban, bir bostan kuyusunun tahta tulumbasını çekerek tas bir yalakta koyunlarını suluyordu. Dnce boy-nuzlarıyla yalağın başında birbirlerini iten keçi yavruları Munise ile bana Mazlum'u hatırlattı, merakımızı kaldırdı.
Gözlerimizde yaşlarla arabadan atladık, bir keçi yavurusu yakalayarak uzun kulaklarını, sular damlayan ince çenesini öptük. Bir aralık çobandan onu satın almayı düşündüm. Fakat neye yarar? Mademki yakında yine bırakıp gideceğiz.
Derdimiz eksik gibi niçin basımıza yeni bir sevda satın almalı? Gittiğimiz kösk; ucu bucağı görünmeyen bir bağın orta

ÇALIKUSU 30?

sında eski bir bina idi. Etrafını yüksek çardakların yesilliği sarmıstı. Feridun Bey'in teyzesi, yaşlı, sisman bir kadın. Elbisesini, süsünü doğrusu

gözüm tutmadı, ihtiyar bir kadına bu kadar fantezi yakışmaz. Saçları sarıya

boyalı, sakağında laden, yüzünde tekerlek allıklar, hasılı acayip bir sey!

Bu kadın, bizi üst katta bir odaya aldı, çarsafımı çıkardı. Sonra, fazla bir

teklifsizlikle koklar gibi yanaklarımı öperek:

-Görüstüğümüze memnun oldum, elmas kızım. Gülbeseke de ne Gülbeseke!

Sahiden

insanın yiyeceği geliyor. Yanıp tutustukları kadar varmış, dedi.

Fena halde bozuldum. Fakat renk vermemek lâzım. Ne söylediğini bilmeyen bazı

münasebetsizler vardır ya, onlardan olacak.

Bir odada epeyce zaman beni Munise ile yalnız bıraktılar. Günes batmıstı.

Çardığı örten sık yaprak kümeleri içinde aksamın pembe yıldızı yavaş yavaş

sönüyordu. Küçükle sakalasarak kendimi oyalamaya çalışıyordum. Fakat, yüreğime

gizli bir kurt düsmüstü, içim içime sışmıyordu.

Bahçeden karısıık, kadın erkek sesleri, kahkahalar, hafif hafif çışlıklar geliyor, bozuk bir kemanın akort edildiği isitiliyordu.

Pencereden basımı uzatım. Sık asma yaprakları arasında hiçbir sey seçmek mümkün

değildi.

Nihayet, merdivenden doğru, gürültü ve ayak sesleri gelmeye başladı. Kapı açıldı. Ev sahibi hanım, elinde kocaman bir lamba ile içeri girdi.

-Elmas kızım, seni ihmal ettim ama, mahsus karanlıkta bıraktım. Güneş batarken bu bahçelerin güzelliğine doyum olmaz. Dhtiyar kadın, lambanın fitilini düzelterek, mehtap gecelerinde bu bahçenin cennet gibi olduğunu anlatırken Nazmiye girdi. Kapının dışında gözüme uzun boylu iki zabıt üniforması

Resat Nuri Gûntekin

ilisti. Basım açıktı, gayri ihtiyari çekindim. Kolumla saçlarımı kapamak istedim.

Nazmiye gülüyor:

-Cicim, sen ne kadar dışarılıklı olmuştun? Herhalde nisanlımdan kaçacak değilsin, çek kolunu, ayıp vallahi! diyordu. Hakkı vardı, fazla kaçınmak için sebep yoktu.

Zabıtlar, biraz tereddütle odaya girmişlerdi. Nazmiye onlardan birini takdim etti:

-Feridun Bey, nisanlım, Feride Hanım, arkadaşım. Talihime iki sevdiğimin isimleri de birbirine yakın düştü.

Küçüklüğümde büyükannem acayip bir kibrit kutusu alırdı. Bunların üstünde burma

bıyıklı, çarpık omuzlu, kıvrırcık saçlıların bir filozası gözünün üstüne kadar

inen bir panayırlık resmi vardı. Dste bu Feridun Bey, tıpkı kibrit

kutularının birinden fırlamış

gibiydi. Elimi, teklifsizce sert avucunun içine

aldı, sallaya sallaya sarsa sarsa sıkarak:

-Efendim, tesekkür ve minnettarlığımızı sunarız, âlemimize şeref verdiniz, sağ

olun, dedi. Sonra da arkasında duran zabıti takdim etti.

-Müsaade ederseniz kulunuz da candan bir arkadaşı, bir velinimetini takdim etsin:

Binbası Burhanettin Bey. Binbası ama bildiğiniz binbasılardan değil, meshur

Solakzadelerin küçük mahdumu...

Solakzadelerin bu küçük beyi hemen kırk besli askın bir zattı. Saçlarıyla bıyıklarının bir kısmı ağarmıştı. Bir kibar evladı olduğu halinden belliydi.

Giyinisi, durusu, söz söyleyisi Feridun'dan büsbütün baska idi. Çehresi ve beyaz

saçları, arkadaşının bana verdiği korku ile karışık fena tesiri hemen hemen

izale etti. içime biraz emniyet gelir gibi oldu.

Burhanettin Bey, kolay ve seri söz söylüyordu. Nazik bir baş

isaretiyle uzaktan

selam verdi, hafifçe eğilerek:

-Burhanettin bendeniz. Efendim, peder merhum emlaki içinde en ziyade bu başı

severdi. "Burası uğurludur, bana ne

ÇALIKUSU 309

kadar saadet geldiyse bu bağdan geldi!" demeyi mutak edinmisti.

Tenezzülen

tesrif ettiğınızı öğrenince, merhumun bu sözlerini tam bir keramet gibi tesdik

ettim.

Bu, hesapça bir kompliman olacaktı. Fakat bu Burhanet-tin Bey'in ne alakası

vardı?

Hayretle Nazmiye'nin yüzüne bakarak cevap bekledim. Fakat, o, bana bakmıyor,

gözlerini gözlerimden kaçırmakta inat ediyordu. Bu dakikaya kadar bağ sahibi

sandığım hanım, Munise'yi elinden tutarak dışarı götürmüştü.

Yarım saatten ziyade bir zaman bu odada beraber oturduk. Suradan, buradan konuşuyorduk. Daha doğrusu konuşuyorlardı. Çünkü bende konuşmaya değil, söylenen

sözleri bile anlamaya mecal kalmamıştı. Demir bir pençe kalbimi sıkıyor, nefesimi daraltıyordu. Zihnim durmuştu. Hiçbir şey düşünmüyor, hiçbir şey duymuyor, yuvasında tecavüze uğramış

bir hayvan yavrusunun idraksiz korkusuyla

köseme büzülüyor, küçülüyordum.

Asağıda bir keman taksimi yaptılar, bunu bir gazel, daha sonra kalınlı, inceli

birçok seslerin söylediği sarkılar takip etti.

Bir kanepede yan yana oturan Nazmiye ile nisanlısı, gittikçe daha ziyade birbirlerine sokuluyorlardı. Yavaş

yavaş onlara arkamı çevirdim. Bunlar çok adi

ruhlu insanlardı, iki yabancının önünde, sinemadaki o çirkin ask sahnelerinden

birini oynar gibi çekinmeden, utanmadan baş
basa... Evet, bunlar çok adi ve fena
insanlardı.
Biraz evvel sisman hanım, masanın üstüne siseler, tabaklarla dolu bir
tepsi
bırakmıştı. Burhanettin Bey, elleri cebinde, odanın içinde dolasıyor, ara
sıra
bize arkasını çevirerek bu masanın önünde duruyordu.
Bu gezinmelerden birinde binbasının önünde durduğunu, hafifçe eğildiğini
gördüm:
-Inayeten kabul buyurmaz mısınız, küçükhanım?
Hayretle gözlerimi kaldırdım. Elindeki küçük bir kadehin

Resat Nuri Güntekin

içinde yakut kırmızı bir içki parlıyordu. Basımla reddettim. Gayet yavas:
-istemem, dedim.
O, daha ziyade eğildi, sıcak nefesi yüzüme dokunarak:
-Zararlı bir şey değil, küçükhanım. Dünyanın en nazik ve masum bir
likörü.
Değil mi, Nazmiye Hanım? Nazmiye, ona basıyla isaret etti:
-Israr etmeyiniz Burhanettin Bey, Feride, burada kendi evinde sayılır.
Nasıl
isterse öyle yapsın.
Burhanettin Bey, ağarmaya başlamış
saçları, munis ve kibar çehresi bu dakikaya
kadar bana müphem bir emniyet vermisti. Neydi bu basıma gelen sey
Yarabbi?
Kendimi nasıl kurtaracaktım?
Odadaki ısıklar yavas yavas sönüyor, gözlerime çöken bu karanlığın içinde
kıvılcımlar uçuyordu. Çalgı sesi kulağıma uzak bir denizin uğultusu
gibi
geliyordu:
-Elmas kızım yemek vakti geldi, sofrada birkaç misafirimiz var, sizi
bekliyorlar.
Bu sözleri o sisman kadın söylemişti. Biraz kendimi toplar gibi oldum:
-Tesekkür ederim, rahatsızım, beni burada bırakınız, diyebildim.
Bu sefer, Nazmiye yanıma yaklastı:
-Ferideciğim, vallahi yabancı değil, Feridun'la, Burhan Bey'in iki
arkadaşı,
sonra, onlardan bazılarının nisanlıları, zevceleri, öyle ya zevceleri,
gelmezsen
çok ayıp olur. Mahsus senin için geldiler.
Bileklerimi Nazmiye'nin elinden kurtarmaya çalışıyor, koltuğun
kenarlarına
tutunarak köseme büzülüyordum. Söz söylemek mümkün değildi. Dislerimi
sıkmasam,
onların birbirine çarpacağını hissediyordum.
Burhanettin Bey:
-Misafirimiz ne emreder, nasıl isterse öyle hareket et-
,1111
g^^^Hlflflj^^^^^Hl----n.

ÇALIKUSU 311

mek borcumuz. Siz misafirlerin yanına ininiz. Feride Hanım'ın biraz rahatsız

olduğunu söyleyiniz. Binnaz Hanım, siz de bizim yiyeceğimizi buraya getiriniz.

Misafirimi yalnız bırakmamak benim vazifem.

Bu dakikada çıldırıyordum. Bu odada, Burhanettin Bey'le yalnız kalmak, beraber

yemek yemek!

Ne yaptığımı bilmeden, düşünmeden yerimden fırladım, var kuvvetimi tolayarak:

-Peki, istediğiniz gibi olsun., dedim.

Nazmiye ile nisanlısı kol kola önümüzden iniyorlardı. Burhanettin Bey, bir adım

geriden beni takip ediyordu.

Karanlıkta taslığın nihayetinde bir kapı açıldı. Kamastırıcı bir pırıltı birdenbire gözlerimi yaktı. Avizelerin tavandan döktüğü ısıık selleri içinde

sendeleye sendeleye birkaç adım yürüdüm.

Duvarlarda, salona hudutsuz derinlikler veren endam aynaları parlıyor, avizelerin aksi, karanlık bir yolda kosan mesaleler gibi ta uzaklara gidiyordu.

Birçok gözler, çehreler, rüyada görülmüş gibi karışık, bulanık kadın, erkek

çehreleri. Sonra korkunç bir el sakırtısı koptu. Çalgının uğultusu içinde sesler

derinlesiyor, bulanıyor, fakat bir türlü sönmüyor, uğultulu dağ rüzgârları gibi

ta uzaklara haykırıyordu: "Yasasın Burhanettin Bey, yasasın Gülbeseke, Gülbeseke, Gülbeseke."

*

Gözlerimi açtığım vakit kendimi Munise'nin kollarında buldum. Küçüğüm: "Abacığım" diye ağlayarak yüzünü yüzüme sürüyor, ıslak saçlarımı, kolonyadan yanan gözlerimi öpüyordu. Üstüm basım sırlı sıkılam olmuştum. Odanın yarım aydınlığında birçok gözün bana baktığını hissediyordum, ilk hareketim, kollarımla açık boynumu saklamak oldu.

Resat Nuri Güntekin

Tanımadığım bir ses:

-Dırsarı çıkın, rica ederim, dırsarı çıkın.diye bağıırıyordu. Hafifçe çırpınmak,

yerimden kalkmak istedim. Bir el beni omzundan tuttu:

-Korkma kızım, hiçbir sey yok, korkma, dedi.

Kirpiklerimin arasından bu sözü söyleyenin yüzüne baktım, her zaman ceketinin

önü açık duran sisman kolağasıydı. O da bana baktı, sonra yanındakilere dönerek:

-Biçare, sahiden çocukmus, dedi.

Nazmiye, yere diz çökmüş, bileklerini ovuşturuyor: "Feri-1 deciğim, biraz açıldın mı? Aklımızı basımızdan aldın!" diyordu.

Yüzünü görmemek için basımı öte tarafa çevirdim, gözle-1 rimi kapadım. Sonradan öğrendiğime göre, bu baygınlık bir çeyrekten 1 fazla devam etmiş,

Kolonyalar, yün yakıp koklatmalar, hiçbir sey tesir etmiyormuş. O kadar ki,

artık ümit kesmeye başlamışlar, sehirden doktor getirmek için bir bağ arabası

hazırlatmışlar.

Kendime geldikten sonra, o araba ile beni sehre götürme-1 lerini istedim.

Razı

olmazlarsa gece vakti tek basıma yola düs-1 mekten çekinmeyeceğimi söyledim.

Çaresiz, razı oldular. Sis-| man kolağası paltosunu giyerek arabacının yanına

atladı.

Yola çıktığım vakit Burhanettin Bey, çekine çekine bana| yaklastı, yüzüme bakmaya cesaret edemeyek:

-Feride Hanım, dedi, siz bizi çok yanlış

anladınız, emini olunuz ki, kimsenin

size karşı fena bir niyeti yoktu. Sadece ik-1 ram etmek, bir bağ eğlencesi

göstermek istemistik. İstanbul'dal terbiye görmüş, sonra mesela birkaç gün evvel

arkadaşlarımız-! dan biriyle konuşmakta bir beis görmemiş bir

küçükhanımınj bu

kadar vahsi tabiatlı olacağını nasıl tahmin ederdik? Tekrar| temin ederim ki,

size karşı bir fena niyet yoktu. Mamafih, üzüldüğünüz için sizden af rica

ederim.

ÇALIKUSU 313

Araba, ince dağ yollarının karanlıklarına dalmıstı. Bir kösede üsür gibi titreyerek büzülüyor, gözlerimi kapıyordum. Yavaş yavaş basımda bir baska gecenin hayali uyanıyordu. Kozyatağf ndaki köskten kaçtığım, ne yaptığımı düşünmeden bir basıma, karanlık yollara düstüğüm gece... Baygın kokulu iğde dallan, ara sıra arabanın penceresinden giriyor, yüzüme, gözlerime dokunarak beni rüyamdan uyandırıyor. Basını arabanın öbür penceresine dayayan Munise'nin derin derin içini çektiğini isittim. Yavaşça: -Munise, sen uyumadın mı? diye sordum. Cevap vermedi, basını daha ziyade eğdi. O zaman dikkat ettim; küçüğüm ağlıyor, hem de bir büyük insan gibi gözyaslarını karanlıkta gizlemeye çalışarak: Elleri tuttum: -Ne var, kızım? dedim. Benden daha çok yaşamıs, daha çok anlasms büyük bir insan ıstırabıyla basımı kollarının içine aldı, kulağıma eğilerek: -Abacığım, ben bu gece ne kadar ağladım. Ne kadar korktum. Seni niçin oraya çağırdıklarını anladım, abacığım. Bir daha öyle yerlere gitmeyelim E mi? Ya sen? Allah esirgesin, annem gibi... Ben ne olurum sonra abacığım!

Ah, ne zillet ne sefalet, Yarabbi! Düsmüş
bir kadın gibi bu çocuktan utanıyor,
yüzüne bakmaya cesaret edemiyordum.
Basımı, onun küçük dizlerine koydum, eve gidinceye kadar annesinin
kucağında
ağlayan bir çocuk gibi için için ağladım.
Müdire Hanım'ın evine gittiğim vakit güneş yeni doğmuydu. Dhtiyar kadın,
sabahın
bu saatinde ağlamaktan sismiş
gözlerim, sararmış
yüzümle beni görünce sasırdı:

Resat Nuri Güntekin

-Hayırdır insallah. Feride Hanım. Ne oldu, kızım? Seni hiç böyle
görmedim.
Hasta mısın? dedi.
Bu hanımın sakın ciddiyeti, çatkın çehresi beni daima biraz korkutmuş,
kalbimi
açmaya mani olmuştur. Fakat bu saatte, bu yabancı memlekette ondan başka
derdimi
anlatacak kimsem yoktu. Sonra vazifem, mesleğim beni buna mecbur
ediyordu.
Utuna utana, titreye titreye dün geceki vakayı anlattım. Hiç bir
noktasını
gizlemedim. Dhtiyar kadın, bı sey söylemeden dinliyor, kaslarını
çatıyordu.
Hikâyenin sonunda boynumu büktüm, yaşlı gözlerimle gözlerinden bir
teselli
cevabı dileyerek:
-Müdire Hanım, dedim, siz benden yaşlısınız. Benden çok fazla seyler
biliyorsunuz. Allah için bana doğrusunu söyleyin. Simdi ben, artık fena
bir
kadın mı sayılırım?
Bu sual, müdirede, umulmaz bir heyecan ve teessür uyandırmıştı. Çenemden
tutarak
basımı kaldırdı, ta yakından gözlerimin içine baktı, hem de her vakıtki
gibi bir
müdire gözüyle, bir yabancı gözüyle değil, seven ve anlayan bir anne
gözüyle.
Sonra çenemi oksayarak, dizlerine koyduğum ellerimi elleriyle severek,
müterreddit, titrek kelimelerle sunları söyledi:
-Feride, ben, senin bu kadar masum, temiz bir kız olduğunu bugüne kadar
anlamamıştım. Seni, daha kendime yakın buldurmak, daha iyi himaye etmek
mümkündür. Yazık. Ah, O Nazmiye! Kızım, ben birçok seyler biliyorum. Her
seyi
anlıyorum. Fakat dünya öyle bir dünya ki, bildiklerinin birçoğunu
saklamak
lâzım. Nazmiye, fena bir mahluktur. Mektebi onun serrinden kurtarmak için
müracaatlarda buldum, çok uğrastım. Fakat beyhude. Onu yerinden
oylatmak
mümkün değil Çünkü mutasarrıfından, alay beyinden, tabur imamlarına kadar

hesapsız hamileri var. Nazmiye buradan giderse kibar hanımlara kim dalkavukluk edeeek? Büyük memurların gizli gizli yaptıkları gece eğlenclerinde kim ut çalacak, hatta oynayacak?

ÇALIKUSU 315

O Burhanettin Bey gibi azılı mirasyediler, senin gibi masum, saf, taze, güzel çocukları nasıl ele geçirecek? Feride, sana tertipledikleri planı ben tamamıyla anlıyorum. Bu Burhanettin Bey, babasından kalan serveti birçok biçare kadınları iğfal etmek, birçok aile çocuklarını yakmak için israf etmiş bir ihtiyar çapkındır. Bütün Ç.'nin, güzelliğinden bahsettiği bir genç kızı ele geçirmek, onun için bir izzetinefis meselesi oldu. Genç zabıtların sokaklarda kılıç sakırdatarak yolunu beklediği, peçesi altında yüzünü görmeyi bir muvaffakiyet saydığı bir genç kızı koluna takarak bir isret ve safahat âlemine götürmek, birçok hasut çapkınları: "Yasasın Burhanettin Bey" diye bağırtmak için bir serefti. Bahusus, senin ihsan Bey'le konuştüğünü da duymustu, iste kızım, Nazmiye'ye müracaat ettiler, kim bilir, ne vaat ederek sana bu oyunu oynadılar? Bu kadarla kurtulduğuna yine sükret, kızım! Mamafih, sana sunu da söylemeye mecburum ki, artık burada kalamazsın. Vakanın bir iki güne kadar bütün şehirde duyulacağı muhakkak. Dlk varupla buradan gitmelisin? Gidecek yerin, akraban, bildiğin var mı, Feride? -Müdire Hanım, kimsem yok. -O halde izmir'e git. Orada benim iki bildiğin var. Biri bir muallim arkadaşım. Bir tanesi de Maarif Baskâtibi Sana bir mektup vereyim, bir ders bulmak için elinden gelen yardımı esirgemez ümidindeyim.

Bu sefkat, beni sasırtmıstı. Yağmurda, karda ölmekten kurtarılmış bir kedi yavrusu gibi sokuldukça sokuluyor, saçlarımı oksayan ellerine korka korka yanağımı sürüyor, sonra, bu eli çevirerek, avuçlarının içinden öpüyordum. Dhtiyar kadın, hafif bir göğüs geçirerek devam etti.
-Sen bu halle artık evine gidemezsin Feride. Hem artık bu, caiz olmaz.
Haydi kızım, yukarıda seni yatıracağım, bir parça uyu. Ben esyan ile beraber Munise'yi buraya getiririm. Gidinceye kadar burada kalırsın.

Resat Nuri Güntekin

Müdirenin yukarıdaki odasında aksama kadar uyanıp uyanıp tekrar uyudum. Ben gözlerimi açtıkça ihtiyar kadın, yanıma geliyor, elini alnıma koyuyor, artık Ç.'nin kızları gibi iki kalın örgü ile ördüğüm saçlarımı oksuyor:
-Hasta mısın, Feride? Bir yerin ağrıyor mu, kızım? diye soruyordu. Bir seyim yoktu, hasta değildim. Fakat halsiz halsiz yastığın üstüne basımı bırakıyor; küçük bir çocuk gibi nazlanıyordum. Bana öyle geliyor ki, kendimi daha fazla oksatıp sevdendir-sem, bu yeni bulduğum ana sevgisi gönlümün içine daha fazla sinecek, ileride geçireceğim yalnızlık ve hastalık günlerinde -hediye mendillerinde kalmıs kokular gibi- bana bir teselli olacak.
Prençibeza Maryu vapuru, 2 Temmuz
Rüzgâra karsı mantoma burundum, ay batıncaya kadar yukarıda oturdum. Güverte bostu. Yalnız, aksamdan beri hiç vaziyetini değiştirmeyen uzun boylu bir yolcu, kollarını demir parmaklığa dayıyor, rüzgâra karsı ıslıkla mahzun havalar çalıyordu. Ben, denizi, derin derin yasayan, daima gülen, söyleyen, dinleyen, darılan bir sey gibi tanır ve severdim. Halbuki bu gece sular bana çaresi, tesellisi olmayan büyük bir yalnızlık gibi göründü. Gecenin rutubeti iliklerime islemiş gibi titreyerek aşağı indim. Munise kamaranın ranzasında uyuyor. Bu büyük yalnızlığın kalbi vurur gibi ta derinlerden gelen sarsıntılarını dinleyerek defterime yazmaya başladım.
*
Bugün müdirem, beni iskeleye kadar getirdi. Bildiklerimden kimseye veda etmedim.
Yalnız teyzeme benzeyen büyük

ÇALIKUSU 317

hanıma uğradım, gözlerimi kapayarak son bir defa "Feride" diye adımı söylemesini

dinledim.

B.'de Mazlum'u bırakmıstım. Burada da kuslarımdan ayrılmak lâzım geldi. Onları

müdireye emanet ettim, yemlerini, sularını unutmayacağına söz verdirdim. Müdire dedi ki:

-Feride, mademki onları bu kadar seviyorsun, kendi elinle azat et, daha sevap olur.

Mahzun mahzun gülümsedim:

-Hayır, Müdire Hanım, dedim, ben de sizin gibi zannedirdim. Fakat, artık fikrimi değistirdim. Kuslar, ne istediğini bilmeyen zavallı, akılsız mahluklar.

Kafesten kaçınıcaya kadar türlü türlü üzüntüler içinde çırpınıyorlar.

Fakat,

sanır mısınız ki, dışarıda daha fazla bahtiyar olacaklar? Hayır, buna imkân yok.

Ben, öyle sanıyorum ki, bu biçareler her seye rağmen kafeslerine alışıyorlar,

açık havaya kavustukları zaman bir dal üstünde, başlarını kanatları içine gizleyerek geçirdikleri gecelerde sabaha kadar bu kafesi düşünüyorlar, küçük

gözlerini pencerelerin aydınlığına dikerek hasret çekiyorlar. Kusları zorla

kafeslerde alıkoymah Müdire Hanım, zorla, zorla.

İhtiyar kadın.çenemi oksadı:

-Feride, sen anlaşılmaz bir çocuksun. Bu kadar ehemmiyetsiz bir sey için ağlanır mı? dedi.

*

Vapurda, benimle beraber Ç.'den binmiş birkaç yolcu vardı. Bunlardan iki zabıt arasında söyle bir konuşmaya kulak misafiri oldum: Genç, yaşlısına dedi ki:

-insan Bey dört gün evvel hareket edecekti. Birkaç gün bekle de Beyrut'a kadar beraber gidelim, dedim. Bilmeden zavallıyı felakete sürüklemiş oldum. Öyle ya dört gün evvel gitseydi, bu hal basına gelmeyecekti.

Resat Nuri Güntekin

Yaslısı:

-Hakikaten esef edilecek bir vaka. Bu ihsan, öyle pek titiz bir adam değildi ama, bilmem nasıl oldu? Sen vakanın tafsilatını biliyor musun?
-Ben gözümle gördüm. Dün Belediye gazinosunda idik. Burhanettin bilardo oynuyordu. Bu esnada ihsan kapıdan girdi, binbasıyı bir köseye çekerek bir seyler söylemeye başladı. Evvela sakın, nazik nazik konuşuyorlardı. Bilmem aralarında ne geçti? Birdenbire Ihsan'ın bir adım gerilediğini, Burhan Bey'e müthis bir tokat indirdiği gördüm. Binbası, rovelverine davranmak istedi. Fakat, ihsan daha evvel kendi silahını çekmişti. Birkaç kisi hemen üstlerine atılmasaydı, muhakkak kan dökülecekti. Divanıharp yarın Dhsan'ın muhakemesine başlıyor.
-Bizlerden birimiz bu isi yapsaydık, halimiz yamandı. Fakat ihsan zannederim, Pasa'nın bir seyi oluyor.
-Karısının yeğeni ve sütoğlu.
-Kendi söyleyislerine göre politika kavgası. Su ordudan politikayı çıkaramadılar gitti.
-Vallahi bana kalırsa, bu, yine bir kadın meselesi olacak. Burhan'ı bilmez miyiz?
Zabitler, konusa konusa yanımdan uzaklaşmışlardı. Biraz evvel ihtiyar bir sandalcının kamarama getirip bıraktığı gül demetinin kimden geldiğini şimdi anlıyordum.
ihsan Bey, hayatta belki bir daha size tesadüf edemeyeceğim, yahut edersen de sizi tanımamış gibi görünmek lâzım gelecek. Fakat benim için divanıharp karsısına çıkmaya hazırlandığınız bir günde yine beni andığınızı unutmayacağım.
Kimden olduğunu bile söylememek inceliğini gösterdiğiniz bu güllerin bir küçük yaprağını defterimde, hatıranızı da, en temiz bir sey gibi kalbimde saklayacağım.

ÇALIKUSU

319

DıŖarıda, o kimsesiz yolcu, hâla çaldığı mahzun havalara devam ediyor.
Kamaramın
açık penceresinden basımı uzattım. Denizde, suların içinde kaynıyor gibi
görünen
berrak bir seher başlıyor.
Çalıkusu, haydi yat artık, gece ve yorgunluk zavallı gözlerini ağrıtıyor.
Seherden sana ne? Seher, ta uzaklarda uykuya ve daha baska seylere kanmış
"sarı
çiçek"lerin mesut gözlerini açacakları vakittir.

321
DÖRDÜNCÜ KISIM
İzmir, 20 Eylül

UÇ aya yakın bir zamandan beri izmir'deyim, işlerim iyi gitmiyor. Son bir
ümidim
kaldı. Yarın, onu da kaybedersem, bilmem ne olacağım? Düşünmeye bile
cesaret
edemiyorum. Ç.'deki müdirenin beni tavsiye ettiği adam, ben gelmeden bir
ay
evvel hastalanmış, altı ay tebdilhavayla istanbul'a gitmiş. Çaresiz
kendi
kendime Maarif Müdürlüğü'ne gittim. Karsıma kim çıksa beğenirsiniz?
B.'deki o
uyur gibi oturan, sayıklar gibi söyleyen battal zat değil mi? Kudretin,
bakmaktan ziyade uyumak için yarattığı o güzelim mahmur gözler, beni
bittabi
tanımadı: "Birkaç gün sonra uğrayın da bakalım, bir şey buluruz" dedi.
"Birkaç
gün" onun lisanında bir iki ay demekti. Nitekim öyle oldu.

Bugün tekrar uğramıştım. Lütfen bir parça iltifat gösterdi. O halim masum sesiyle,
-Kızım, buraya iki saatlik bir mesafede bir nahiye mektebi var. Abuhavası latif; manzarası ferahfeza, diye başladı.
Bu nutuk, beni Zeyniler'e gönderdiği vakit verdiği nutkun aynı idi.
Birdenbire
deliliğim tuttu, gülerek sözünü ağzından aldım:
-Yorulmayınız beyefendi, sizin yerine ben söyleyeyim, dedim, idare birçok himmet ve masrafı ihtiyar ederek yeni bir mektep vücuda getirdi. Yalnız, benim gibi genç bir muallimin himmet ve fedakârlığına muhtaç değil mi? Mersi, beyefendi. Bu lütfunuzu bir kere B.'de Zeyniler'e giderken görmüştüm.
Çalıkusu - F 21

322

Resat Nuri Guntekin

Tabii ben, bunları söylerken kovulmayı göze almıştım. Fakat tuhaf değil mi? O, hiç kızmadı. Bilakis, kahkahalarla güldü, gayet filozof bir tavırla:
-Ne yaparsın kızım? idarenin icapları. Sen gitme, o gitmesin... Maarif müdürlerinin odalarında misafir eksik olmuyor. Kösedeki koltuktan çatlak bir ses geldi:
-Ay, bu ne çıtırdık çıtırdık fmdıkkurdu böyle!
Fmdıkkurdu mu? Benim Dpekböceği ve Gülbeseke'den zaten canım yanmış, burada da fmdıkkurdu ha!
Siddetle döndüm. Bana türlü isimler -hem de inatlarına böyle tatlı ve böcek isimlen- veren saygısızlardan birini nihayet yakalamıştım.
Ona güzel bir ders verecek, bütün ötekilerinin acısını bu beyden çıkaracaktım.
Müdür, hürmetle cevap verdi:
-Emredersiniz Resit Beyefendi, fakat bugün cidden münhalim yok. Yalnız Rüstüye'nin Fransızca muallimliği var. Tabii hanımın isine gelmez.
-Niçin gelmesin efendim? dedim. Zaten cariye'niz B.'de Darülmualimat Fransızca muallimesiydi. Müdür, tereddüt ediyordu:
-Evet, fakat müsabaka ilan ettik. Yarın imtihan var.
-Pekâlâ küçükhanımda imtihana giriverir, ne çıkar? Ben de zaten imtihanda bulunacağım. Allah kerim. Ben gelmeden sakın imtihan başlamasın ha...
Bu Resit Bey, herhalde mühim bir adam olacak. Fakat, ne o tasavvura sığmaz çirkinlikti Yarabim!
Yüzüne bakarken kahkahalarla gülmek için dudaklarımı ısırıyordum. insan, ya esmer olur, ya beyaz değil mi? Bu beyefendinin yüzünde yeni kapanmış yaraların nazik beyazından kömür karasına kadar bin çeşit renk vardı. Öyle kirli bir esmerlik ki, yakalığını nasıl kirletmediğine hayret edilirdi. Sanki birisi,

eğlen

ÇALIKUSU

323

mek için elini kömür tozuna sokmuş
da bu yüzü söyle karmakarışık karalayivermiş.
Yara gibi kırmızı, kirpiksiz gözkapakları içinde birbirine gayet yakın
iki sebek
gözü. Beyaz bıyıklarının üstünde ta dudaklarının ucuna sarkan bir acayip
burun.
Hele öyle avurtları var ki, görülecek sey. Hani, maymunların ağzında
fıstık
falan sakladıkları keseler vardır, tıpkı onlar gibi, yüzünün iki
tarafından
sarkıyor.
Mamafih, ben de ileri gidiyordum. Bana birkaç sözle ettiği iyilik,
doğrusu az
sey değil. Herhalde kudret, bu beyefendinin yüzünü yarattıktan sonra
fazla ileri
gittiğini görmüş, haksızlığını güzelce bir kalbe tazmin etmiş
olacak.
Bence, gönül güzelliği göz, yüz güzelliğinden daha iyi bir sey.
Kalpsiz bir güzelliğin, fakir teyze kızlarının hayatını kırmaktan,
gönlünü
söndürmekten baska neye faydası var ki?..
Dzmir, 22 Eylül

Bugün, müsabakaya girdim. Tahriri imtihan fena gitti; istikrar, istismar istifa gibi sekiz, on fiilin muzarilerini, emriha-zırlarını, tahriren tasrif ediniz, dediler. Kelimelerin Türçelerini bilmiyorum ki, Fransızcasını yazayım. Fakat sifahi imtihan iyi oldu, Resit Beyefendi benimle Fransızca konustu. Behemehal kazanacağımı ümit ettirecek bazı sözler söyledi. Allah, Munise'ye acısın. izmir, 25 Eylül
Netice anlaşıldı, imtihanı kazanamadım. Kâtiplerden biri dedi ki:

324

Resat Nuri Güntekin

-Eğer Resit Beyefendi istemiş olsaydı, behemahal kazanırdınız. Onun reyî hilafına iş görmek kimin haddine düsmüs! Herhalde bir fikri var. Vaziyetim çok fena. iki güne kadar aybası oluyor. Kira vermek lâzım. Anneciğimden kalan son bir madalyon imdadıma yetisti. Bugün onu karşı komsulardan birine verdim. Kocasına sattırarak parasını getirecek. Bu yadigârı elden çıkarmak istemiyordum; çünkü içinde annemle babamın evlendikleri sene çektiydikleri fotoğraf vardı. Biçare fotoğraf, şimdi çıplak kaldı. Fakat bunun için de bir teselli buldum. Kendi kendime: "Annemle babam, kimsesiz kızlarının kalbi üstünde durmayı, elbette bir altın parçası içinde yatmaya tercih ederler" diyorum. izmir, 27 Eylül
Bugün Resit Beyefendi'den bir tezreke aldım. Bana bir is bulmus. Görüşmek için Karsıyaka'daki kösküne çağırıyor. Maarifteki kâtip, bu beyin bana düşmanlık ettiğini söylemişti. Bu sözün doğru olmadığı anlaşılıyor. Bakalım, yarın anlayacağım. izmir, 28 Eylül
Resit Bey'in, Karsıyaka'daki köskünden dönüyorum. Saray gibi bir yer. Bu beye, niçin bu kadar ehemmiyet verdiklerini şimdi anlıyorum. Resit Bey, beni nezaketle kabul etti. Fransızcamı beğendiğini, fakat arkadaşlarının bana haksızlık etmelerine mani olamadığını söyledi. Mektubunda bahsettiği is, kızlarının Fransızca muallimliğiymiş. Bana dedi ki: -Hanım kızım, iktidarınız gibi hal ve tavrınız da hosuma gitti. Maarif mekteplerinde sürünüp ne yapacaksınız? Kızları-

ÇALIKUSU

ma Fransızca dersi verirsiniz. Beraber oturur kalkarsınız. Size güzel bir oda veririz, olmaz mı?

Bu, adeta mürebbiyelikti. Herhalde benim muallimliğimden daha rahat ve kârlı iş olacaktı. Ne çare ki, ben, bu mesleği öteden beri sevmem, hizmetçilik kabilinden bir şey addederdim.

Resit Bey'i kırmak doğru değildi. Gösterdiği emniyet ve nezaket için tesekkür ettim. Fakat Munise'yi bahane ederek kabul edemeyeceğimi anlattım. Resit Bey, bunu sebep saymıyordu:

-Onun da basımızın üstünde yeri var, kızım. Küçük bir çocuğun fakirhanemize ne yükü olur? diyordu.

Kati cevabımı vermedim. Üç gün mühlet istedim. Son bir tessebbüste bulunacağım.

Resmi bir muallimlik bulursam âlâ. Olmazsa ne çare!

Karsıyaka, 3 Ekim

Munise ile bana köskün üst katında denize karşı bir oda verdiler. Küçük, fakat kus kafesi gibi sirin bir yer.

Geç vakte kadar pencereden rıhtımı ve denizi seyrettim. Pencерem, bütün körfezi görüyor. Karsıda İzmir, yıldızlarla donanmış bulut kümelerine benzeyen tepeleriyle, muhtesem bir donanma aydınlığı içinde yanan Kordonu'yla görülecek şey.

Fakat doğrusu, önümdeki Karsıyaka rıhtımı, beni daha ziyade eğlendirdi.
Burada
ne güzel, ne eğlenceli bir hayat var. Gece yarısına kadar tramvaylar
isliyor,
havagazlarının yeşil aydınlığında ardı arkası kesilmeyen genç kafileleri
piyasa
ediyor. Uzakta, denize allı, yeşilli ziyalar akıtan bir gazinoda, gitarla
kâh
sen, kâh mahzun havalar çalıyorlar.
Bilmem niçin, bana öyle geliyordu ki, bu hafif aydınlıkta

yalnız elbiselerinin siyah yahut beyaz lekelerini fark ettiğim insanlar,
hep,
birbirlerini seven nisanlı çiftlerdir. Yalnız onlar değil, karanlığın
bütün
görünmeyen köseleri, denizin içinde koyu hayaletleri fark edilen kaya
yığınlarının üstü, hep böyle görünmeyen sevgilerle dolu.
Denizden gelen fısıltılar, dudak dudağa gizli söylemeler. Gecenin
göğsüme
basan, nefesimi tıkayan ılık nefesleri, öyle genç kızların dudaklarından
geliyor
ki, basları sevgililerinin boynunda, gözleri onları gece denizleri gibi
koyulasmış
yeşil gözlerinde.
Beni bu köske bir küçükhamm gibi nezaketle kabul ettiler. Kendi yüküm,
hiçbir
zaman bana ağır gelmemisti. Böyle olduğu halde bavulumu kendi elimle
odama
çıkarmama müsaade etmeyen, onu zorla elimden çekip alan ihtiyar kalfaya
minnettar oldum. Munise, daha bunları anlayacak yasta değil. Köskün
ihtisamı
biçarenin gözlerini kamastırdı. Demin yukarı çıkarken, evimizde her zaman
yaptığı sakayı tekrar etmek istedi, merdivenin yarısında birdenbire
eteğimi
yakaladı, çıktığım basamaklardan beni geri indirmeye uğrastı. Kolundan
tuttum,
kulağına eğilerek:
-Munise, biz artık baskasının evindeyiz çocuğum... Dnsallah yine kendi
evimiz
olursa o vakit kızım, dedim.
Çocuk, birdenbire durdu. Ne demek istediğimi anlamıstı.
Odaya girdiğimiz vakit, güzel küçük yüzündeki sevinç sönmüştü. Bu çocuk,
beni ne
kadar ince anlıyor. Kollarını boynuma doladı, her zamandan ziyade bana
sokularak
küçük küçük buselerle yüzümün her tarafını öptü.
Penceremi kaparken bir kere daha dışarıya baktım. El, ayak çekilmiş,
fenerler
sönmüş, biraz evvel sahil f enerler iyle oynasan deniz bile, şimdi
kumsalın bir
kısını boş
bırakarak

daha uzaklara çekilmiş, yavaş
yavaş
uyuyan bir çocuk gibi basını kayaların beyaz
yastığına koymus...

*

Ben buraya bugün gelirken... (Fakat bunu yazmaya cesaret edemeyeceğim,
dursun.)

Karsıyaka, 7 Ekim

Resit Bey'in köskünde hayat fena geçmiyor. Talebelerim, biri ben yasta,
biri

daha küçük iki kız. Büyüğünün ismi Ferhun-de, güzellikte beybabasının bir
esi.

Bunun için gayet hırçın tabiatlı. Küçük Sabahat, onun zıddı. Bir bebek
gibi

güzel, sirin, yumuk yumuk bir kız...

Kalfa hanımlardan biri, bir gün manalı manalı göz kırptı:

-O vakitlerde rahmetli hanımefendi hastaydı. Bir genç askeri doktor gelir
giderdi. Hanımefendi besbelli bu doktorun yüzüne baka baka çocuğu güzel
oldu,
dedi.

En büyük korkum hizmetçilerden. Niçin hakikati saklama-lı, az çok onların
kapı

yoldası değil miyim? Fakat ben, çok iyi hareket ettim, hiçbirisine iş
buyurmadım... Onun için hürmet ediyorlar...

Mamafih, bunda Resit Beyefendi'nin verdiği ehemmiyetin de -zannederim-
tesiri

var.

Köskün en büyük kusuru arı kovanı gibi islemesi. Misafir, hiç eksik
olmuyor.

Daha fenası, Ferhunde ile Sabahat, mutlaka her misafire çıkmam için ısrar
ediyorlar. Köskün bundan daha büyük bir kusuru, Resit Beyefendi'nin büyük
oğlu

Cemil Bey... Otuz yaşlarında kadar, manasız ve sevimsiz bir genç...

Senenin on

ayını Avrupa'da.babasın parasını yemekle geçirirmis. iki ayını da
burada,

izmir'de. Bereket versin, bu iki ayın son gün-lerindeyiz. Öyle olmasaydı,
köskü

üç gün evvel bırakmış ola-

Resat Nuri Güntekin

çaktım. Sana ne mi, diyeceksin? Ben de, kendi kendime öyle dedim ama, hesap yanlıs çıktı.

Üç gün evvel Ferhunde ile Sabahat, geç vakte kadar beni aşağı salonda alıkoymuşlardı. Onlardan ayrıldıktan sonra karanlıkta yukarı çıkıyorum... Üçüncü

kat merdivenin basında bir erkek gölgesiyle karılaştım. Birdenbire ürktüm, geri çekilmek istedim.

Cemil Bey'in sesi:

-Korkmayınız, küçükhann, yabancı değil, dedi. Yan pencereden birinden, yüzüme

hafif bir aydınlık vuruyordu.

-Affedersiniz, beyefendi, birdenbire tanımadım efendim, dedim. Geçmek istedim.

Cemil Bey, sağa doğru bir adım attı. Merdivenbası dar olduğu için geçecek yol kalmıyordu.

-Uykum kaçtı, küçükhann, pencereden mehtabı beklemeye çıktım.

Maksadı hissetmistim. Bir sey anlamamıs gibi görünerek usulca kaçmak istiyordum.

Mamafih, sözü cevapsız bırakmamak için:

-Mehtap zamanı değil ki, efendim, dedim. O, yavaş yavaş.

-Nasıl değil, küçükhanım.ya bu merdiven basında birdenbire doğan pembe mehtap!

Hangi mehtabın aydınlığı acaba o kadar gönül alıcıdır ki?!

Cemil Bey, birdenbire beni bileklerimden yakaladı, sıcak nefesini yüzümde hissettim ve kuvvetle kendimi geriye attım. Bir merdiven parmaklığına sarılmasaydım, aşağıya kadar yu: varlanacaktım. Fena halde basımı çarpmıştım.

Hafif bir ıstırap feryadını zapt edemedim.

Cemil Bey, gürültü etmeksizin yanıma inmisti. Yüzünü görmediğim halde pek telaş

ve heyecan içinde olduğunu hissediyordum.

ÇALIKUSU 329

-Feride Hanım, beni affediniz, bir yeriniz incindi mi? dedi.

-Hayır, ehemmiyeti yok, yalnız beni bırakınız, diye yalvaracaktım. Fakat dudaklarımdan boşuk bir hıçkırıktan baska ses gelmedi. Bu hıçkırığı boğmak için

mendilimle ağızımı kapamak istedim. O vakit, hafifçe yaralanan dudağımdan ince

ince kan sızdığını gördüm.

Merdiven penceresinin yanındaydık. Açık kalmış

bir panjurdan giren hafif

aydınlık içinde Cemil Bey de bu kanı görmüştü. Sesi teessürlü titreyerek:

-Feride Hanım, dedi. Bu gece ben dünyanın en adi bir adamı gibi hareket ettim.

Beni affettiğinizi söylemek mürüvvetini esirgemeyiniz, Feride Hanım.

Yapılan terbiyesizlikten sonra bu soğuk edebiyat, tüylerimi ürpertti ve bana bütün cesaretimi iade etti.
Sert bir sesle:
-Yaptığınızda bir fevkalâdelik yoktur efendim, dedim. Kadın hizmetçi, evlatlık kabilinden insanlara böyle muameleler yapmak âdettir... Konağınızda bunların vaziyetinden pek farklı olmayan bir vaziyeti kabul etmekle ben, buna çanak tuttum. Bir gevezelik falan etmemden korkmayın, yarın sabah rasgele bir bahane ile çıkıp gideceğim.
Bunları söyledikten sonra telassız ve lakayt bir tavırla merdivenleri çıktım, odama doğru yöneldim.
Bir elime çantayı, bir elime Munise'yi alarak kapıyı çekip gitmek kolay. Fakat nereye? Aradan üç gün geçtiği halde bu karar tatbik edilemedi. Hâlâ buradayım.
Çünkü geldiğim gece, defterime bile yazmaya utandığım şeyi artık itiraf etmek zamanı geldi.
Ben buraya bir aksamüstü ortalık kararırken gelmistim.

r
Resat Nuri Güntekin

"11"

Ertesi sabahı beklemek daha münasip değil miydi? Tabii böyle. Fakat buna imkân yoktu.
Buraya geldiğim o ümitsiz aksamda, köşk misafirlerle doluydu. Resit Beyefendi ve küçükhanımlar beni yeni satın alınmış bir süs esyası gibi misafirlerine gösteriyorlardı. Herkes bana beğenen, hatta biraz acıyan bir gözle bakıyordu.
Yeni vaziyetimin beni mecbur ettiği mahcup nezaketle herkesin ayrı ayrı gönlünü almaya çalışırken, üstüme hafif bir baygınlık gelmiş, kendimi kaybetmistim.
Yalnız birdenbire sandalyenin kenarına oturmuş, dudaklarımdaki saskın gülümsemeyi bile söndürmeye çalışarak yarım dakika, belki daha az gözlerimi kapamıştım.
Resit Bey, küçükhanımlar, misafirler telas etmişlerdi.
Sabahat, elinde bir bardakla kosmuş, sakalası gibi ikimiz de gülerek bana zorla birkaç yudum su içirmisti.
Misafirlerden yaşlı bir hanımefendi gülümseyerek:
-Bir sey değil, lodosun tesiri olacak. Ah, bu zamanın asabi, nazik küçükhanımları. Bir parça hava değişmesiyle gül gibi sararıp soluyorlar, dedi.
Hepsi beni, mesakkate tahammülü olmayan bir küçükhanım, nazik, hasta bir kız sanıyorlardı.
Ben, onları basımla tasdik ediyor, böyle zannettikleri için adeta minnettar oluyordum.
Onlara yalan söylemistim.
Bu hafif baygınlığın sebebi baskaydı. Çalıkusu, o gün, ömründe ilk defa aç kalmıştı.
Karsıyaka, 11 Ekim
Bugün Ferhunde ile Sabahat'in yine izmir'den misafirleri gelmişti. On beş ile yirmi yas arasında dört küçükhanım. Öğleden sonra bir deniz gezintisi yapacak, sandalla Bayraklı'ya gi

ÇALIKUSU 331

dip gelecektik. Fakat tam sokağa çıkacağımız vakit, aksi gibi yağmur başladı.
Arkamızda çarsaflarımızla, mahzun mahzun salona döndük. Küçükhanımlar bir parça piyano çaldılar, biraz dedikodu yaptılar. Sonra, birer birer köselere çekilerek gizli gizli konuştular. Böyle bas basa gıdıklanmış gibi gülüserek ne konusalacağı malum.

Sabahat, çok tatlı, çok seytan bir kız. Misafirlerini eğlendirmek için, güzel maskaralıklar icat etti. Bir etajerin üstünde aile, ahbap fotoğraflarıyla dolu albümler vardı. Bunlardan bir tanesini çekerek masanın başına geçti, arkadaşlarını etrafına toplayıp onlara fotoğraf göstermeye başladı. Dsin zevki fotoğraflarda değil, Sabahat'in onlar için söylediği sözlerdeydi. Her birisiyle öyle eğleniyor, hayatları, tabiatları için öyle tuhaf seyler söylüyordu ki, gülmekten bayılıyorduk. Mesela, göğsü nisanlarla dolu, heybetli bir pasa, dünyaya emrecek gibi görünen bu koca sakallı adam, karısından süpürge ile dayak yermiş. Akrabalarından kerliferli bir hanımefendi, fakat dısırlıklı olduğu belli, bir gün vapurdan Kokaryalı iskelesine çıkarken kaza ile denize düşmüş, memleketinin sivesiyle: "Tatlı canlarım gidiyor, kurtarın!" diye bağırmış. Resit Bey'in, Konyalı bir süt dayısı vardı ki, bakmakla doyulur sey değildi. Bu, sarıklı poturlu bir hoca efendi kıyafetinde görünüyordu. Onun karşısında duran fotoğrafını ise, mebus olduktan sonra frak ve tek gözlükle çıkarmıştı. Hoca Efendi, hiddetle gözlerini açarak mebusa bakıyor, mebus, dudaklarını bükerek hocayı alaya alıyordu. Bu manzara, o kadar güzeldi ki, sayfayı çevirmemesi için Sabahat'in elini tutuyor, deli gibi gülüyordum. Ferhunde, benimle saka etmeye çalışıyordu: -Feride Hanım isterseniz sizi bu güzel zatla evlendirelim, şimdi münhaldir. ilk karılarını bosadı, şimdi mebusa lââyık bir alafranga hanım arıyor, dedi.

Resat Nuri Güntekin

Ben, hâlâ gülerek masanın basından ayrıldım, Ferhun-de'ye:
-Hemen mektup yazınız, ben razıyım, insan, baska saadet bulunmazsa bile, hiç olmazsa ömrünü tatlı tatlı gülmekle geçirir, dedim.
-Feride Hanım, bu fotoğrafı görürseniz, mebusumuza varmaktan korkarım, vazgeçersiniz, dedi.
Misafirler, hep bir ağızdan: "Ah, ne güzel..." diye haykırıştılar.
Ellerini sallayarak beni çağırıyorlardı.
-Nafile, ne olursa olsun, ben mebusumdan vazgeçemem diyerek yaklastım, albümün üstüne, birbirine karışan dalgalı saç kümeleri arasından basımı uzattım.
Ben de onlar gibi hafif bir feryadı men edemedim. Albümün yaprakları içinden gözlerime bakarak gülümseyen bu fotoğraf, Kâmran'ın fotoğrafıydı.

*

Sabahat, bu fotoğrafın sahibiyle eğlenmedi bilâkis, çok alaka ve hararetle arkadaşlarına su tafsilatı verdi:
-Bu bey, Münevver Teyzem'in zevcidir. Geçen ilkbaharda İstanbul'dayken düşünleri oldu. Kendini görerseniz acaba bu fotoğraf bir şey mi? Bir gözleri, bir burnu var ki, görülecek şey! Size daha tuhafını söyleyeyim: Bu bey, teyzelerinden birinin kızını severmiş. Bu kız, ufak tefek gayet hoppa, gayet sımarık bir seymis, hatta bunun için ismine Çalıkusu derlermiş. Çalıkusu, bu Kâmran Bey'i bir türlü istememiş. Gönül bu ya",. Nihayet, evlenmelerine bir gün kala, bir basına evden kaçmış, yabancı memleketlere gitmiş. Kâmran Bey, aylarca yemeden, içmeden kesilmiş bu kızı beklemiş. Hiç dönmeye niyeti olsa, gelin olacağı gece kaçıp gider mi?
Münevver Teyzem, kaynanasının elini öptüğü vakit oradaydım, ihtiyar hanımefendi,

o bir dalda durmaz, acayip Çalıkusu'nu hatırlamış olacak ki, çocuk gibi ağladı.

ÇALIKUSU 333

Bu tafsilatı, arkamdaki piyanoya dayanarak hiçbir şey söylemeden, hiçbir hareket etmeden dinlemistim. Kâmran, hâlâ albümün içinde bana gülüyordu. Gayet yavaş bir sesle; "Kalpsiz" dedim.
Sabahat, bana döndü:
-Çok doğru söylediniz, Feride Hanım, dedi. Bu kadar güzel, bu kadar nazik bir gence vefa etmemiş bir kıza "kalpsizden baska bir şey denemez. Kâmran, ben senden nefret ediyorum. Öyle olmasaydı, bu haberi aldığım vakit ağlar, bayılır, matemini tutardım. Halbuki ben, ömrümde hiçbir gün, bugünkü

kadar gülmedim, etrafım-dakileri bu kadar nese ve senliğe boğmadım.
Hatta,
basımdan münasebetsiz bir kaza geçmeseydi bugüne, ömrümün en mesut günü
diyebilecektim. ••
Aksamüstüne doğru hava açmış, uzunca bir kır gezintisi yapmamıza müsaade
etmişti. Bir sel çukuru kenarından geçiyorduk. Misafirlerden biri,
çukurun öte
yakasına bir kasımpatı gördü: "A, ne güzel! Koparmak mümkün olsaydı!"
dedi. Ben,
gülerek: "isterseniz onu size hediye edeyim?!" dedim. Çukur, bir tehlike
teskil
edecek kadar derin ve genisti.
Hanımlar gülüstüler, birisi:
-Köprü olsaydı, iyi olacaktı, diye saka etti. Ben sadece:
-Köprüsüz de geçilir zannederim, dedim ve birdenbire atladım. Arkamdan
bir
çığlık koştum.
Öteki tarafa geçmeye muvaffak olmuştum. Fakat ne çare ki vaat ettiğim
kasımpatını koparıp getiremedim. Çünkü ayaklarım çukurun tam kenarına
basmıştı.
Düşmemek için bir diken kümesine sarılmış, ellerimi yırtmıştım. Evet, bu
kaza
basıma gelmeseydi, avucuma batan dikenlerin sızısı beni, aksam

Resat Nuri Güntekin

karanlığı içinde köske dönünceye kadar ağılatmasaydı, bugüne ömrümün en
sen, en
eğlenceli günü diyecektim.

Kâmrân, ben senden nefret ettiğim için, yabancı memleketlere kaçmıstım. Simdi, nefretim o dereceyi buldu ki, bu uzaklık kâfi gelmiyor, senin yasadığın, nefes aldığın dünyadan uzaklara kaçmak istiyorum. Artık bu evde kalmamayı iyiden iyiye zihnime yerleştirdim. Dki üç günde bir Dzmir'e iniyor, Maarif Ddaresi'ne uğruyor-dum. Dün sabah vapurda eski muallimlerden Sor Berenis'e tesadüf ettim. Onu bir kere de iki ay evvel görmüs, mektepte yken pek sevistiğimiz için bir parça halimi anlatmıstım. Sor Berenis dün dedi ki:
-Feride, ben birkaç günden beri seni arıyorum. Karanti-na'daki mektebimizde bir Türkçe ve resim muallimine ihtiyaç var. Müdireye seni tavsiye ettim. Ayrıca ev tutmaya hacet yok, mektepte kalırsın. Zaten, sen bizim hayatımıza alıksın. Kalbim çarpmaya başladı, öyle" sanıyorum ki, tekrar oraya, o günlük kokularının, pağır erganun seslerinin içine düşersen, çocukluk rüyalarım dan bir kısmına tekrar kavusmak mümkün olacak. Düşünmeye bile lüzum görmeden:
-Peki Ma Sor, gelirim, tesekkür ederim, dedim. Bugün, oraya gitmeden evvel Maarif Ddaresi'ne uğradım, maksadım, evrakımı geriye almaktı. Müdürün üç günden beri beni aradığını söylediler. Ne istediğini merak ederek yanma girdim. Maarif Müdürü beni görünce:
-Çok bekledin kızım, fakat talihine iyi bir yer çıktı. Seni Kusadası mektebine göndereceğim, dedi. Kusadası, ne güzel isim; benim adım. içimden öyle geldi ki, mutlaka güzel bir yer olacak. Fakat Sor mektebi için verdiğim söz... Bir iki dakika kaldım, cevap vermeden düşünüyordum. Bu tarafta rahat bir hayat vardı. Öbür tarafta belki yine

ÇALIKUSU 335

zaruret, sefalet, fakat bunun da baska bir tesellisi, baska bir cazibesi yok muydu? Gözümün önüne, mekteplerimizin bakımsız kalmış kaba saba ellere ziyan olmus, miniminileri geldi. Bu biçareler, açılmak için biraz günes, bir parça sefkat bekleyen çiçekler gibiydi. Bu sefkat, bu hareketi gösterenlere, gönüllerinin bütün minnet ve muhabbetini veriyorlardı. Her seye rağmen. bu küçük sefilleri, derin derin sevmeye başladığımı anladım. Munise bile onlar arasından gelmemis miydi?

Bundan baska son bir senelik hayatımın bir iki tecrübesi daha vardı.
Aydınlık,
hasta gözleri nasıl incitiyorsa, saadet de hasta gönülleri öyle
sızlatıyor.
Hasta gözler gibi hasta gönüller için de karanlıktan iyi ilaç yok.
Ben, muallimliği açlıktan ölmek için kabul etmistim. Hesabım doğru
çıkmadı. Bu
meslek, bir gün açlıktan öldürebilir. Fakat ne ziyarı var? Değil mi ki,
benim
gönlümün sefkate olan açlığını doyuracak, kendi hayatını baskalarının
saadetine
vakfetmek tesellisini bana verebilecek. O ölmüş
günlerin ölmüş
rüyasını yeniden
uyandırmak zaten mümkün değildi. Basımdan günlük korkularının ağır
hülyası,
kulaklarımdan organunların hassas iniltileri yavaş
yavaş silindi. Kusadası'na,
tekrar kavusacağım miniminilerin muhabbet ve merhamet bekleyen
hayallerine
gülümseyerek:
-Peki, beyefendi, giderim, dedim.
Emrimi alıncaya kadar köskte kimseye bir sey söylemek istemiyordum. Fakat
yeni
bir vaka beni buna mecbur etti: Büyük kalfa bir zamandan beri bana tuhaf
tuhaf
seyler söylüyordu. Mesela geçen gün, hiç münasebeti yokken demisti ki:
-Kızım, ben seni günden güne daha ziyade seviyorum. Sade ben değil,
herkes
öyle... Ferhunde ile Sabahat, genç çocuklar ama, eve tat vermiyorlar. Sen
geldikten sonra bir bas

Resat Nuri Güntekin

illi !

kalık oldu. Tabiatın, ahlâkın güzel, büyükle büyük, küçükle küçük
oluyorsun.

Buna benzer daha birçok sözler... Kalfa hanımın bu sözlerine ben bir:
"Kapı
yoldası teveccühünden baska bir mana ve-remiyordum. Halbuki ihtiyar
kadın, dün
gece büsbütün açıldı:
-Kızım, ne yapsak da seni bu eve bağlayabilsek acaba? Benim aklıma bir
çare
geliyor ama, sakın aklına bir sey gelmesin, hani vallahi kimse bir sey
söylemedi.
Kalfanın bu sözlerinin, birisi tarafından söylendiğine süphem kalmadı.
Fakat
anlamamazhtan gelerek dinlemeye devam ettim. O başladığı bir söze devama
cesaret edemediği vakit, baska söze atlayarak söylüyordu:
-Beyefendi, yaşlı bir adam değil, ben çocukluğunu bilirim. Güzel bir adam
değil
ama, debdebesi, saltanatı var. Eh, tabiatı da fena değil. Kızım, ev
hanımsız
gitmeyecek, yarın öbür gün Ferhunde ile Sabahat kocaya giderler.
Maazallah, bir
haramzadeye düşersek, hal fena. Feride Hanım, insan burma bıyıklı
delikanlılara
da varır ama, bu debdebeyi bulamaz. Ah, su Bey'e münasip bir kızcağız
bulabilirsek, ne dersin kızım?
Ben, bir sey demiyor acı acı gülümseyerek düşünüyordum.
Resit Beyefendi'nin bana o kadar hürmet etmesi, Saba-hat'le Ferhunde'nin
derslerine bu derece ehemmiyet vermesi, bizimle saatlerce sakalması,
hatta top
oynaması... Demek bütün bunlar... Maarif kâtibinin: "Resit Beyefendi
istese seni
Fransızca muallimliğine tayin ederdi, herhalde bir maksadı var!" diye
söylediği
sözler aklıma geldi. Birkaç sene evvel böyle bir seye isyan ederdim.
Fakat
simdi, sözü kesmek için kalfaya lakayt bir tavırla su cevabı verdim:
-Sizinle görücü gider, Resit Beyefendi'ye bir hanımcık arardık. Ne çare
ki, ben
bir iki güne kadar Kusadası'na gidiyorum. Birkaç ay sonra nisanlım oraya
gelecek, evleneceğiz, de-1 dim. Sonra saskın saskın yüzüme bakan ihtiyar
kadına:

ÇALIKUSU 337

-Allah rahatlık versin, kalfacığım, ben erken yatacağım, deyip odama
çekildim.
Kusadası, 25 Kasım
"Kusadası'na gider misiniz?" dedikleri vakit, birden sevinmiş, kendi
kendime:
"Kusadası, benim adam, bu kadar zamandan beri aradığım saadeti, gönül
rahatımı
mutlaka orada bulacağım!" demistim. Bu his beni aldatmamıstı. Burasını
her
yerden ziyade sevdim. Pek güzel bir memleket diye mi? Hayır. Kusadası,
evvelce
zannettiğim gibi. Munise ile -bu sarı papağanımla-avare, yalnız bir hayat
geçireceğim bir Robenson adası çıkmadı.

Rahatım pek yolunda olduğu için mi? Bu da değil. Bilakis her zamankinden ziyade

çalışıyorum. Su halde? Verilecek cevap biraz gülünç. Fakat ne yapayım ki hakikat. Bej) Kusadası'nı güzel ve rahat yer olmadığı için seviyorum.

Öyle

sanıyorum ki, kudret, yalnız güzel simaları değil güzel toprakları, güzel denizleri de insana gizli gönül azapları versin diye yaratmış.

Bir ay evvel buraya geldiğim vakit, mektebin basmualli-mesi beni karsısına aldı.

Elli yaşlarında kadar, hasta, bitkin bir kadın, bana dedi ki:

-Kızım.birbirinden tam üç ay fasıla ile dağ gibi iki oğlumu kara toprağa verdim. Dünyayı gözüm görmüyor. Seni buraya ikinci muallimelikle göndermişler.

Gençsin, malumatlı görünüyorsun, mektebi sana bırakıyorum. Bildiğin gibi idaret

et. iki muallimimiz daha var, yaşlı iki hanım, onlardan hayır yok.

Elimden geldiği kadar çalışacağımı vaat ettim ve sözümde durdum.

Basmuallim Hanım, bana dün dedi ki:

-Feride Hanım kızım, sana ne kadar tesekkür etsem az, vaat ettiğinden on kat

ziyade çalıştın. Bir ay içinde gerek mekÇalıkusu

- F 22

Resat Nuri Güntekın

tep, gerek çocuklarımız çiçek gibi oldu. Allah senden razı olsun.

Arkadaslarından en minimini çocuklara varıncaya kadar herkes seni seviyor Ben

bile vakit vakit derdimi, yüreğimin acısını unutuyorum, sen gülerken gülmeye

başlıyorum.

Zavallı kadın, kendi kara gözleri için çalıştığımı zannediyor, minnettar oluyordu.
Çalışmak, bütün ruhuyla, kendini baskalarına vermek ne güzel sey!
Çalıkusu
tamamıyla eski Çalıkusu oldu. Ne o, Ç.'deki müphem yaşamak yorgunluğu, ne Dzmir'deki isyanlar, hiçbiri kalmadı, bir yaz semasına musallat olmuş geçici bir bulut gibi'hepsi dağıldı.
Saçlarım, birer birer ağarıncaaya kadar baskalarının çocuklarına, onların saadetlerine kendimi vakfetmek artık beni korkutmuyor, iki sene evvel, bir sonbahar akşamı, gönlümün içinde öldürülen küçüklerin bos yerini baskalarının çocuklarına verdim.
Kusadası, 1 Aralık
Bir zamandan beri etrafımda bir muharebe sözü dolasıyordu. Hayatımı mektebe vakfettiğim için kulak bile vermiyordum. Bugün kasaba birbirine girdi. Muharebe başlamıs.
Kusadası, 15 Aralık
Muharebe baslayalı on beş gün oldu, hastaneye her gün kafile kafile yaralı geliyor. Mektebe bir neseszlik çöktü, küçüklerimden birçoğunun orduda babaları, kardeşleri, var. Biçareler tehlikeyi, süphesiz, bilmiyor, fakat hissediyorlar. Üstlerine büyük adam gibi halim bir mahzunluk çöktü.

ÇALIKUSU 339

Kusadası, 16 Aralık
Ne aksilik, Yarabbi, ne aksilik! Bugün kumandanlığın emriyle mektebi isgal ettiler. Muvakkat hastane yapacaklarmıs. Ne isterlerse yapsınlar, umrumda değil.
Fakat mektep kurtuluncaya kadar ben ne yapacağım, nasıl vakit geçireceğim?
Kusadası, 24 Aralık
Bugün, mektepte kalan birkaç kitabı almaya gitmistim. Öyle bir karışıklık ki, insan, kitabını değil, kendini kaybetse bulamayacak. Çaresiz geri dönüyordum.
Bir hastabakıcı kadın, kapılardan biri açarak:
-Bir kere de Bashekim Bey'e soralım. O, galiba birkaç kitap kaldırmıstı!... dedi.
Odanın içi siseler, sargılar, ecza kutularıyla doluydu. Bashekim, sırtından ceketini atmıs, inleye oflaya bu karışık seyleri düzeltmeye çalışıyordu. Arkasını döndüğü için, yalnız boynunu, ak saçlarını ve sıvalı bileklerini görüyordum. Bu halde bir adamdan kitap sormak saygısızlıktı.
Hastabakıcıyı eteğinden çektim.
-Vazgeçiniz, dedim. Fakat o, farkında olmadı:

-Beyefendi hani siz Fransızca resimli kitaplar bulmustunuz, nerede onlar?
dedi.
ihtiyar doktor birdenbire kızdı. Basını çevrimeden öyle fena, öyle ayıp
bir
cevap verdi ki, gayri ihtiyari ellerimi yüzüme kapadım, oradan kaçmak
istedim.
Fakat, tam bu dakikada, yüzünü çevirmisti. Birdenbire:
-Vay küçük yine mi sen? diye bağırdı.
Yüzünü görür görmez, ben de kendimi tutamadım:
-Doktor Bey, Zeyniler'deki Doktor Bey! diye feryat ettim.

340

Resat Nuri Guntekin

Mübalağa etmiyordum. Bu, bir feryattı.
Siselen devirerek yanıma geldi, ellerimi tuttu; basımı çekerek,
çarsafımın
üstünden saçlarımı öptü. Yalnız bir gün, hatta bir gün bile değil, birkaç
saat
birbirimizi görmüstük. Hangi gizli ruh alakası bizi birbirimize bağlamış,
iki
sene sonra kırk yıllık iki dost, hatta bir baba kız gibi bizi
birbirimizin
kollarına atmıştı? Ne bileyim, insan kalbi, öyle anlaşılmaz bir sey
ki!...
Hayrullah Bey, tıpkı Zeyniler'deki gibi bana:
-Söyle bakalım, yaramaz, senin burada ne isin var? diye sordu.
Çocuk gözleri gibi berrak mavi gözleri, beyaz kirpiklerinin içinde tarif
edilmez
bir tatlılıkla parlıyordu. Ben, yine tıpkı Zeyniler'deki gibi, bu
gözlerin içine
gülerek:

-Biliyorsunuz ki, ben, muallimeyim Doktor Bey, dedim. Memleket memleket geziyorum. Simdi buraya tayin ettiler.
Bütün hayatımı ve gönlümü biliyor gibi nihayetsiz bir esefle:
-Hâlâ mı haber yok, küçük? dedi. Birdenbire yüzüme su serpilmiş gibi ürperdim,
gözlerimi kırpıstırdım. Hayret ediyor gibi görünmeye çalışarak:
-Kimden, Doktor Bey? dedim.
O, canı sıkılmış gibi beni parmağıyla tehdit etti:
-Ne yalan söylüyorsun küçük? Dudakların yalan söylemeyi öğrenmiş ama gözlerin,
halin daha pek toy. Kimden mi haber soruyorum. Seni böyle memleket memleket
gezdiren her kimse ondan.
Gülerek omuzlarımı silktim:
-Maarif demek istiyorsunuz, sonra tabii memleketimin çocuklarına hizmet etmek
emeli.
Doktor, yine Zeyniler'deki iddiasını tekrar etti. Bu söz, beni çok müteessir
ettiği için kelimesi kelimesine aklımda kalmıstı:

ÇALIKUSU 341

-Bu yasta, bu halle, bu çehreyle mi? Peki, öyle olsun yaramaz, öyle olsun, tek
sen vahsilik gösterme.
O ilaçlarını, ben kitaplarımı unutmustuk, konuşmaya devam ediyorduk:
-Mektebimizi aldığınıza o kadar üzüldüm ki, Doktor Bey...
-Bana baska bir fikir geliyor... Ne musibetti o köyün adı? Orada sana hastabakıcılık ettirdimdi. Hatırlarsın ya? Burada da bana yardım eder misin, ha?
Zaten arada büyük bir fark yok, ha senin minimini maymuncukların, ha benim
sevgili ayıcıklarım! Zaten ikisi ruh itibariyle öyle birbirlerine benzer ki...
Aynı saffet, aynı temiz çocuk yüreği, hem de ateş
karsısında yandıkları bu
aylarda benimkilere yardım, daha ecirli bir istir, küçük kız...
Birdenbire yüzüm güldü, çocuk gibi sevindim. Bana kuvvetimi ve sevgimi
harcayacak bir iş
olsun da, ne olursa olsun.
-Peki Doktor Bey, ne vakit isterseniz ise baslarım.
-Hemen simdi, bak surasını ne hale koymuslar? El değil ki, adeta...
Yine hatırı sayılacak derecede fena bir kelime. Ben utanarak:
-Fakat bir sartla Doktor Bey... Yanımda pek askerce konuşmayacaksın... O,
gülerek:
-Gayret ederim küçük, gayret ederim... Mamafih arada bir kaza olursa
kusura
bakmazsın artık, dedi.
Aksama kadar beraber çalıştık, yarın geleceğini haber aldığım hasatları
kabule
hazırlandık.
Kusadası, 26 Aralık

Bir aydan beri Hayrullah Bey'in yanında hastabakıcıyım. Muhabere devam ediyor,
hastaneye gelen yaralı kabilelerinin

342

Resat Nuri Güntekin

ardı arkası kesilmiyor. Dış
o kadar çok ki... Bazı geceler evime bile
dönemiyorum.
Dün gece geç vakte kadar ağır yaralı bir ihtiyar yüzbası ile mesgul olmak
lâzım
gelmisti. Sabaha kası yorgunluktan bitap düsmüs, ecza odasındaki bir
koltuğun
içinde uyuklamıs-tım.
Omuzlarıma hafif bir elin dokunduğunu hissettim; gözlerimi açtım, Doktor
Hayrullah Bey'di. Benim üsümemden korkmus, uyandırmamaya çalışarak üstüme
ince
bir battaniye örtmek istemisti; pencereden giren hafif seher aydınlığı
içinde
daha solgun ve yorgun görünen mavi gözleriyle gülümsedi:
-Uyu küçük, rahatsız olma, dedi.
Bu dakikada, bu sefkat, bana öyle tatlı geldi ki... Bir sey söylemek,
minnetimi
anlatmak istiyorum. Yorgunluk, uyku galebe etti, dalgın dalgın
gülümseyerek
tekrar uyudum.

iki büyük kusuruna rağmen, bu ihtiyar doktoru çok seviyorum. Bunlardan biri kaba kelimeler kullanması. Gerçi etrafındakiler de buna hak kazanacak münasebetsizlikler yapıyorlar ama, bu da sebep olur mu ya? Bazı ağzından öyle seyler çıkıyor ki, yanından kaçıyorum. Günlerce yüzüne bakamıyorum. Mamafih, kabahatini kendi de biliyor, -Aldırma küçük, bunların irapta mahalli yok, askerliktir, diyor. Hayrullah Bey, kabahatlerini, saf pismanlıklarını, sevimli mahcubiyetleriyle affettiren, hatta hos gösteren çocuklara benziyor. Dkinci kabahati bundan daha büyük. Bu kaba saba adamda anlaşılmaz bir nicelik var. Dnsanın kendine bile itiraf eteme-diği en olmayacak seyleri öyle ustalıkla ağzından alıyor ki... Mesela, benim kimseye söylememek için o kadar çalıştığım sergüzeştimin büyük bir kısmını biliyor. Bunları nasıl söyledim. Kendim de farkında değilim. Ara sıra sorduğu tek tuk suallere kuru cevaplar vermekten baska bir sey yapmamıştım.

ÇALIKUSU 343

Halbuki o, bu sözleri bir araya toplaya toplaya bütün bir hikâye meydana çıkardı. Doktorun kimsesi yok, yirmi beş sene evvel evlenmiş, dokuz ay sonra karısı tifodan ölmüş. O vakitten beri bekâr kalmış, kendisi Rodosluymuş, fakat Kusadası'nda da bazı emlaki var. Miralaylık maasına herhalde ihtiyacı olmayan bir adam. Çünkü onun birkaç mislini hastalara sarf ediyor. Mesela bir gün evvel, yaralı bir neferin memleketinden gelen mektubunu okumustum. Neferin ihtiyar anası, sefaletlerinin son dereceyi bulduğunu, çocukların açlıktan, sokaklara döküldüklerini yazıyordu. Yaralı, bu mektubu dinlerken derin derin ah etti. Hayrullah Bey, yanımızdaki yatakta bir askeri muayene ediyordu. Birdenbire bu biçare nefere döndü: -Çok memnun oldum, neyinize güvenir de böyle alay alay yumurcak çıkarırsınız ortaya? dedi. Bu zalim alay, ok gibi yüreğime saplanmıştı. Münasip bir vakitte bunu ihtiyar doktora söyleyecektim. Fakat o, bana dah-ha evvel bu meseleden bahsetti: -Küçük, belli etmeden o ayının anasının adresini al, bes on lira gönderelim, dedi. Öyle anlıyorum ki, bu ihtiyar doktor, ne para için ne de bir vazife fikriyle

askerlik ediyor, onun bir iptilas1 var: "Sevgili ayıcıklarım" dediği
biçare
neferlere muhabbet! Fakat bilmem niçin, bu muhabbeti, utanılacak bir sey
gibi
daima gizlemeye çalışıyor.
Kusadası, 28 Ocak
Bu sabah, hastaneye geldiğim vakit ağır yaralı dört zabıt getirildiğini
haber
aldım. Hastabakıcılar, Hayrullah Bey'in beni aradığını söylediler. Ne
vakit
nazik bir ameliyat yapacak olsa, beni yanında istiyor:

344

Resat Nuri Güntekin

-Sana, böyle seyler göstermek doğru değil, ama, küçük, elinden is gelecek
adam
yok, beni kızdırıp bağırıyorlar, ne yapacağımı sasarıyorum, diyor.
Çarsafımı attım, acele acele gömleğimi giydim. Fakat, ben hazırlanıncaya
kadar
ameliyat bitmisti. Yaralıyı sedye içinde yukarıya gönderiyorlardı.
Hayrullah Bey, beni yanına çağırđı:
-Küçük, dedi. Ehemmiyetli bir terzilik ettik: "Ameliyata terzilik diyor."
Genç
bir erkânıharp binbasısı. Bir bomba, sağ kolu ile yüzünün bir tarafını
berbat
etmiş, kendi odamı verdim. Artık, onunla sen mesgul olursun. Çok büyük
ihtimama
ihtiyacı var.
Konusa konusa odaya girdik, yatakta yüzü, kolu sargılar içinde sessiz bir
insan
yatıyordu. Doktorla yanına yaklastık, yalnız yüzünün sol tarafı bir parça
görünüyordu. Bu çehre bana yabancı değildi. Fakat bu yüzü bir türlü bulup
çıkaramıyordum.
Hayrullah Bey, yaralınının sol nabzını tutmustu. Yüzüne | doğru eğilerek
iki kere:

-ihsan Bey, ihсан Bey! diye seslendi.
Birdenbire zihnimde bir simsek çaktı. Ç.'de Abdürrahim | Pasa'nın evinde tanıdığım erkânıharp yüzbasısı idi. Bir adım geri çekildim; odadan çıkacak, bir daha beni bu yaralı zabiti yanına göndermemesini doktordan rica edecektim. Fakat hasta, gözlerini açmış, beni görmüştü. Tanıdı, lâkin ben olduğuma ihtimal vermedi. Yaralandığı günden beri, kim bilir, kaç defa kendini kaybetmiş, hastalığı, atesi, ona ne çılgın rüyalar vermisti? Evet, dalgın gözlerin bakışlarından anladım ki, ben olduğuma ihtimal vermedi, bembeyaz dudaklarında, hafif bir gülümsemeyle tekrar gözlerini kapadı. ihsan Bey! Bir zaman evvel çocukluğumdan, beni müdafaa eden bir babam, bir kardesim, bir... Bildiğim olmamasından istifade etmişler, beni"gece âlemlerine sürüklemişlerdi. Yüreğimde, sürgüne gönderilen bir adi sokak kadını zille-

ÇALIKUSU 345

tiyle elimi suçsuz yüzüme kapayarak sehirden çıkıyordum. Dünyayı bastan basa bir zulüm, kendimi o zulme baş eğmekten baska çaresi olmayan bir sefil gibi göründüğüm gibi o günde beni müdafaa ettiniz, mesleğinizi, istikbalinizi tehlikeye koymak, hatta belki ölmeyi göze alarak mürüvvetini gösterdiniz. Mademki hazin bir tesadüf, bugün bizi karşı karşıya getirdi, sizden kaçmayacağım, bu ümitsizlik ve acı günlerimizde bir küçük kız kardes gibi kendimi hizmetinize vakfedeceğim. Kusadası, 7 Subat ihsan Bey'in yarası tehlikeli değilmiş, bir aya kadar kendini toplayabilirmiş. Fakat sağ kasının üstünden başlayarak çenesine kadar bütün yanağını kaplayan yara onu korkunç bir surette çirkin bıracakmış. Hayrullah Bey, sargıları değiştirirken yanında bulunmuyordum. Yüreğim dayanamadığı için değil, -çünkü her gün yaranın bundan çok daha fenalarını görüyorum- fakat benim bakışımın ona, korkunç yarasına dokunmuş bir bıçaktan daha fazla ıstırap verdiğini gördüğüm için... Zavallı adam, ne çehre ile hastaneden çıkacağını biliyor, açıktan açığa bir sey söylemediği halde, derin bir ümitsizlik içinde bulunuyor. Hayrullah Bey: -Biraz daha gayret delikanlı, yirmi güne kadar dipdiri ayağa kalkacaksın, dediği zaman, adeta telasa düşüyor. Yaralının bugünlerini hoş geçirmesi için kalbimin bütün sefkat kabiliyetini sarf ediyorum; bazen yatağının basucunda kitap okuyorum, hatta, masal bile söylediğim oluyor.

Evet, biçarenin hiçbir sey söylemediği halde daima çirkin kalmak azabından bir dakika kurtulamadığı o kadar belli ki...

346

Resat Nuri Guntekin

Bazen gizli teselliler icadına çalışıyordum. Büsbütün baska seylerden bahsediyor gibi görünerek yüz güzelliği kadar dünyada lüzumsuz, hatta muzır bir sey olmadığı, asıl güzelliği ruhta, gönülde aramak lâzım geldiğini söylüyorum.

Kusadası, 25 Subat

ihvan Bey, ümit ettiğimizden az zamanda iyi oldu. Bu sabah sütlü çayını götürdüğüm zaman, onu giyinmiş buldum.

Bir sene evvel Abdürrahım Pasa'nın bahçesinde tesadüf ettiğim parlak elbiseli, güzel ve mağrur çehreli erkânıharp yüzbasısı gayri ihtiyari gözümün önüne geldi.

Bin bası üniformasının yakası içinde incecik boynunu yana doğru meyllettiren, yüzündeki yara yerinden, bir ayıp gibi utanan hasta asker, o güzel, mağrur erkânıharp zabiti miydi?

Teessürümü galiba gızleyememistir. Onu, baska bir seyle tevil etmeye çalışarak yalandan darılmaya başladım:

-Dhsan Bey, bu yaptığınız adeta çocukluk, daha tamamıyla iyi olmadan niçin giyindiniz? dedim. Gözlerini önüne indirdi:

-Yatmak daha ziyade hasta ediyor da ondan, diye cevap verdi.
ikimiz de susuyorduk. O, hırçın asabiyetini gizlemeye çalışarak:
-Artık gitmek istiyorum, bir şeyim kalmadı, tamamıyla iyi oldum, diye
ilave
etti.
Yüreğim merhametten eziliyordu, renk vermemek için, sakaya vurdum:
-İhsan Bey, görüyorum ki, beni dinlemeyeceksiniz. Yine asker inadınız
uyandı.
Fakat, sunu haber vereyim ki, ben, şimdi fitnelik etmeye gidiyorum.
Doktorunuza
her şeyi haber vereceğim, sizi iyice paylasın da görürsünüz, dedim.

ÇALIKUSU _____ 347

Tepsiyi bırakarak acele acele dışarıya çıktım. Fakat doktoru görmeye
gitmedim.
25 Subat (Aksama doğru)
Hayrullah Bey'le müthiş
bir kavga ettim. Ama iş
için değil, baskalarının isine
karışmak saygısızlığını pek ileri vardırırdı da ondan...
Demir Dhsan Bey'den bahsediyorduk. Yüzünün onu fazla müteessir ettiğini
söyledim.
Hayrullah Bey, dudaklarını büktü:
-Hakkı var, ben, onun yerinde olsam, suradan kendimi denize atardım. Öyle
surat, balıklara yem olmaktan baska neye yarar? dedi.
-Ben, sizi baska türlü sanıyordum, Doktor Bey. Ruh güzelliği yanında yüz
güzelliğinin ne ehemmiyeti olur? dedim. Hayrullah Bey gülmeye, benimle
eğlenmeye
başladı:
-Lakırdıdır o küçük, o suratlı adama kimse metelik vermez. Hele siz
yastaki
kızlar yok mu?
Sikâyet eder gibi yakasını silkeliyordu. Dsyan ettim:
-Hayatımı bir parça biliyorsunuz, bazı esrarımı hemen hemen zorla benden
çaldınız. Benim güzel hem de çok güzel bir nisanlım vardı. Beni aldattı
diye onu
kalbimden silip attım, ondan nefret ediyorum.
Hayrullah Bey, yeniden bir kahkaha kopardı. Sonra beyaz kirpiklerinin
içinde
küçüle küçüle gülen mavi gözlerini ta kalbimin içine dikti:
-Bana bak küçük, dedi. Öyle değil, gözlerimin içine bak da söyle, onu
sevmiyor
musun?
-Ondan nefret ediyorum.
Çenemi tuttu, hâlâ gözlerime bakmakta devam ediyordu:
-Ah, zavallı küçük, sen onun için senelerden beri çıra

348

Resat Nuri Güntekin

gibi cayır cayır yanıyorsun. O hayvan, seninle beraber kendi kendine de yazık etmiş. Bu askı, o, baskasında zor bulur. Hiddetten sesim boğularak:
-Niçin bana bu ağır iftirayı reva görüyorsunuz, nereden biliyorsunuz? dedim.
-Hatırlarsın ya, seni o köyde gördüğüm gün, bunu anladım. Saklamaya çalışma
nafile. Sevda, çocuk gözlerinden uyku gibi akıyor.
Gözlerim kararıyor, kulaklarım uğulduyordu. O, hâlâ söylüyordu:
-Baskalarının içinde yasarken öyle herkese, her seye yabancı bir halin, rüya
gören insanlara mahsus dalgın, mahzun bir gülümseyisin var ki, yüreğimi yakıyor
küçük. Sen, yaradılış itibarıyla bile herkesten baskasın. Esatir, buseden doğmuş
buse ile gıdalanmış, büyümüş birtakım perilerden bahseder. Bunları yalnız bir
hayal zannetmemeli. Onların dünyada numuneleri vardır. Feridecik, sen onlardan
birisin. Sen, sevmek, sevilme için yaratılmış bir mahluksun. Ah, deli kız, çok
yanlıs hareket etmissin, ne olursa olsun, bu sersem oğlanın yakasını bırakmamalıydın. Mutlaka mesut olacaktın.
Bir isyan feryadıyla kıvrandım. Çırpınarak, ayaklarımı yere vurarak:
-Niçin bunları söylediniz? Benden ne istiyorsunuz? diye ağlamaya başladım.
O vakit, doktorun da aklı basına geldi:
-Doğru küçük, hakkın var, bunlar sana söylenecek şeyler değildi. Berbat bir
halt ettik, affet beni küçük diye beni teskin etmeye çalıştı.
Artık, darılmıştım, yüzüne bakmayı canım istemiyordu:

-Göreceksiniz, onu sevmediğimi nasıl ispat edeceğim, dedim. Siddetle kapıyı kapayarak dışarı çıktım.

ÇALIKUSU 349

Yine 25 Subat gecesi

ihsan Bey'in lambasını gördüğüm vakit, o hâlâ soyunma-mıstı. Pencerenin önünde,

ayakta duruyor, aksamın denizdeki son kızılıtlarını seyrediyordu.

Söz olsun diye:

-Üniformanızı ne kadar göreceğiniz gelmiş efendim, dedim.

Odaya, aksamın alacakaranlığı iyiden iyiye çökmüştü, ihsan Bey, bu karanlıktan

cesaret almış

gibi muammalı bir tebessümle basını salladı, ilk defa açıktan

açığa derdini söyledi:

-Üniformam mı efendim? Evet, şimdi ümidim yalnız onda. Yüzümü o, bu hale getirdi. Uğradığım felaketi tamir etmek kudretini onda görüyorum.

Bu sözlerin manasını anlamıyor, hayretle yüzüne bakıyordum. O hafif bir göğüs

geçirerek devam etti:

-Gayet sade, Feride Hanım anlaşılmayacak sey değil. Bir nizamiye zabiti gibi

geriye döneceğim. Bombanın yarım bıraktığı is tamam olsun, ben de kurtulayım.

Genç binbası, bu sözleri bir çocuk saffet ve ıstırabıyla söylüyordu. Lambayı

yakmak için ona arkamı dönmüştüm. Tutusturduğu kibriti, belli etmeden üfledim,

fitili düzeltmek istiyor gibi eğilerek gayet yavas:

-Böyle söylemeyiniz ihsan Bey, siz isterseniz bahtiyar olabilirsiniz Mesela,

zararsız bir kızla evlenirsiniz, iyi bir aileniz, minimini çocuklarınız olur,

her şeyi unutursunuz.

Basımı çevirmediğim halde hissediyordum ki, o da bana bakmıyor hâlâ pencereden

denizi seyrediyordu.

-Feride Hanım, ne kadar temiz kalpli bir kız olduğunuzu bilmesem, benimle eğleniyorsunuz, diyecektim. Beni bu halde kim ister? Ben ki böyle olmadan evvel,

bir kadının hiç olmazsa gülmeden yüzüme bakabileceği günlerde bile hosa gitmemistim. Simdi öyle bir alilim ki.

350

Resat Nuri Güntekin

Artık devam etmek istemedi, kendisini toplamaya çalışarak:

-Feride Hanım, bunlar lüzumsuz sözler. Affedersiniz, lambayı yakar mısınız?

dedi.

Bir kibrit daha çaktım, fakat elim bir türlü lambaya gitmiyordu.
Gözlerimi bir
titrek aleve dikerek düşünce düşünce onun sönmelerini bekledim. Oda, eski
karanlığın
içine düşünce yavaş
yavaş:
-İhsan Bey, dedim. Siz o muvaffakiyetsizliğe uğradınız vakit mağrur,
hodkâm bir
erkektiniz. Elem, ümitsizlik, kalbinize bu inceliği vermemisti. O vakit,
mesleğinizi çiğneyerek, belki ölümü göze alarak, bir küçük kıızı, hakir
bir
iptidaiye hocasını müdafaa etmistiniz. Sonra bunların hepsinden daha
mühim
olarak bugünkü kadar, -artık saklamayınız, derdinizi anlıyorum- bugünkü
kadar
bedbaht değildiniz. Niçin o biçare iptidaiye hocası ömrünü sizin
saadetinize
vakfetmesin?
Hasta binbası, tıkanmış
bir sesle:
-Feride Hanım, rica ederim, beni böyle olmayacak hayallere düşürerek
büsbütün
bedbaht etmeyin, dedi.
Artık, kararımı vermistim. Ona döndüm. Basımı önüme eğdim:
-İhsan Bey, ben sizinle, evlenmeyi rica ediyorum. Beni kabul ediniz,
göreceksiniz, sizi ne kadar mesut edeceğim, ne kadar mesut olacağız...
Gözyaslarıyla perdeli kirpiklerimin arasından binbasının karanlık yüzünü
göremiyordum. Sadece uzattığım eli dudaklarına götürerek korka korka
parmaklarımın ucunu öptü.
Her şey bitti. Artık, bundan sonra kimse benim onu için için sevdiğimi
söylemeye
cesaret edemeyecek.

ÇALIKUSU 351
Kusadası, 26 Subat

O günden beri, sen benim için bir yabancıydın, bir düşmandan başka bir şey değildin Kâmrân! Bir daha yüz yüze gelmeyeceğimizi, bu dünyanın gözleriyle birbirimize bakmayacağımızı, birbirimizin sesini isitmeyeceğimizi biliyordum. Böyle olduğu halde ben, senin nisanlın olmak hissini bir türlü gönlümden çıkaramamıştım. Ne söylesem, ne yapsam; kendime, sana ait birsey gözüyle bakmaktan kurtulamıyordum. Evet, niçin yalan söyleyeyim? Bütün nefretlerime, isyanlarıma, bütün o geçmiş seylere rağmen, ben yine bir parça senindim. Bunu, ilk defa bir baskasının nisanlısı, bunca senenin, bunca sabahında senin nisanlın diye uyandıktan sonra bir gün, baskasının nisanlısı diye uyanmak, Kâmrân, ben asıl bu sabah, senden ayrıldım. Hem de bir hatıra götürmeye, son bir defa basını çevirerek, arkasında bıraktığı seylere bakmaya hakkı olmayan bir biçare muhacir gibi.

*

Bu sabah, İhsan Bey'le görüştükten sonra onu doktor Hayrullah Bey'in odasına götüreceğim, nisanlandığımızı haber verecektim. Bu büyük vaka için her günkü hastabakıcı gömleğim pek sade düşecek, yeni nisanlımı belki mahzun edecekti. Bahçede cılız çiğdemler yetismisti. Onlardan küçük bir demet yaparak göğsüme ilistirdim. Dhsan Bey'i, bu sabah yine giyinmiş buldum. Beni görünce bir çocuk saffetıyla gülümsemeye başladı. Düşündüm ki, bugünden sonra onu mesut etmek benim vazifem. Zorla gülmeye çalışarak ellerimi uzattım: -Bonjur, Dhsan Bey, dedim. Sonra, çiğdemlerden birkaç tanesini ayırarak üniformasının göğsüne ilistirdim:

352

Resat Nuri Güntekin

-Bu gece rahat uyuduğunuzu tahmin ediyorum.
-Pek çok. Ya siz?
-Altı aylık bir çocuk kadar memnun, müsterih bir uyku.
-Niçin yüzünüz solgun öyleyse?
-Düşünün ki, bahtiyarlık da insanı soldurabilir.
Bu cevap üzerine ikimiz de sustuk.
Dhsan Bey'in dudakları bembeyazdı Kısa bir sükûttan sonra ağır ağır söze başladı. Ara sıra sesinin titremesinden korkuyor gibi susuyor, birkaç saniye

tereddüt ediyordu, dedi ki:

-Feride Hanım, size ölünceye kadar minnettarım. Bana eski bahtiyar zamanlarımda

da nasip olmamıs emsalsiz bir gece geçirttiniz. Size demin hakikati söylemedim;

ben bu gece sabaha kadar uyumadım... "Ben sizinle evlenmeyi rica ediyorum" diyen

sesiniz kulağımdan gitmedi. Uyuyamadım, çünkü sizin nisanlınız olarak geçirdiğim

tek saadet gecesinin bir dakikasını ziyan etmemek lâzımdı Ömrümün sonuna kadar

size minnettar kalacağım.

-Sizi daima mesut edeceğim, dedim.

O, derin bir heyecan içindeydi. Ellerimi tutmak istiyordu. Fakat cesaret edemedi. Bir hasta çocuğa hitap eder gibi, halim, oksayıcı bir sesle:

-Hayır, Feride Hanım, bu gecenin bir ferdası olamazdı, bunu biliyorum. Bu gece,

çok mesut oldum. Fakat, buna rağmen, ben, bugün gidiyorum, birkaç saat sonra

sizden ayrılmıs olacağım.

-Niçin Dhsan Bey? Beni istemiyor musunuz? Doğru değil, bana bu kadar ümit verdikten sonra gitmek doğru değil.

Zabit, arkasını duvara dayadı, gözlerini kapayarak, derin derin: "Ah, bu ses!"

dedi. Sonra, birdenbire silkindi, hemen hemen sert bir sesle:

-Biraz daha gayret etseniz, merhamet size, beni sevdiğinizi iddia ettirecek.

ÇALIKUSU 353

-Niçin olmasın, ihsan Bey? Mademki sizinle nisanlanmak istedim, demek ki bunda

bir sebep vardı. O, adeta acı bir istihza ile cevap verdi:

-Evet, siz mademki benimle evlenmeyi kabul ettiniz, demek ki beni seviyorsunuz.
Fakat, ben, sizin tarafınızdan bu kadar sevilme istemiyorum. Siz, izdivaca sahiden ihtimal verdiniz miydi, Feride Hanım?
-Feride Hanım, beni, ümitsiz bir alile karşı duyulmuş bir merhametten baska saiki olmayan bir ask sadakasını kabul edecek kadar düsmüs, bitmiş bir adam mı sanıyorsunuz?
Nihayet bir mahzunlukla basımı eğdim:
-Hakkınız var. Biz iki biçare insanız, iki derdi birleştireceksek, belki mesut oluruz diyordum, yanılmışım.
Duvarda asılı duran kılıcı göstererek ilave ettim.
-Sizin yine bir teselliniz var. Dediğiniz gibi vazifenizin basına döneceksiniz.
Ben kadını, sizden daha biçareyim.

*

Bir donuk kış
sabahına göğüslerinde birkaç cılız çiğdem, dudaklarında onlar gibi yalancı bir tebessümle karşı karşıya gelen yeni nisanlılar on dakika sonra gözlerinde yaslarla bedbaht bir ağabey, kimsesiz küçük bir kız kardeş gibi birbirlerinden ayrıldılar.
Kusadası, 2 Nisan
Üç gün evvel, mektebi iade ettiler. Bes yıllık fasıldan sonra tekrar derse başladık. Fakat, nemelazım, sene sonu oldu gitti. Bahar, sınıfları pırıldılı güneş aydınlıklarıyla, ılık çiçek kokularıyla dolduruyor. Duvarlarda Akdeniz'in yeşil hareleri
Çalıkusu - F 23

354

Resat Nuri Güntekin

dolasıyor, çocuk olsun, büyük olsun, kimsede çalışmaya istek yok. Basmuallim, bir türlü Kusadası'nda kalmak istemiyordu. Bir ay evvel baska bir yere gönderdiler. Yerine beni tayin ettiler. Hem de unvanımı "Müdire"ye çevirmek şartıyla. Ben bu cihetten bu ise memnun olmadım. Çünkü muallim arkadaşlarım tuhaf bir nazarla bakmaya başladılar. Gerçi bunlar, öyle malumatlı, meziyetli insanlar değil, fakat ne olursa olsun, yaşlı baslı kadınlar. Maarif memurlarının dedikleri gibi her birinin on beser,

yirmiser senelik "kıdem"le-ri var. Onların yerinde olsam, sonra, günün birinde kendi kızımından küçük bir çocuğu basıma getirseler, zannediyorum ki benim de kalbim kırılır.

Mart iptidasında Hayrullah Bey'i tekaüt ettiler. Kendisi zengin adam, maasa muhtaç değil. Mamafih, mahzun oldu.

-Sevgili ayıcıklarımından birçoğunun gözlerini elimle kapadım, isterdim ki, benim gözlerimi de onlar kapasınlar, mezarıma onlar götürsünler, olmadı, dedi. Hayrullah Bey, malumat cihetinden de çok mükemmel bir adam. Bütün gençliğini okumakla geçirmiş. Evinde kocaman bir kütüphanesi var. Dünyada kitaptan lüzumsuz, bossey olmadığını söylüyor. Kitap yazarlar gibi, okuyanların da hayatta hiçbir sey görmeden geçip giden budalalar olduğunu iddia ediyor.

Geçen gün onu kuvvetli bir itirazla mağlup etmek istedim.

-Mademki öyle siz niçin bu kadar çok okudunuz, hatta beni de buna tesvik ediyorsunuz? dedim.

Bu, öyle itirazdı ki, akan sulan durdururdu. Fakat o, hiç bozulmadı, bilâkis, kahkahalarla gülüp, benimle eğlenerek:

-Daha iyi dedin ya, beni budala değil diye sana kim söyledi, küçük, dedi. Bu ihtiyar doktoru anlamıyorum ki... Her neyi severse

ÇALIKUSU 355

aleyhinde bulunuyor. Hatta öyle hissediyorum ki, beni bile azarladığı zaman her zamankinden daha çok seviyor.

Hastaneyi bıraktığı günden beri kâh günlerce evine kapanarak kitap okuyor, kâh askerlikten kalma çizmelerini çekiyor, sırtına jandarma gibi bir tüfek takarak Döldül'e biniyor: (döldül, onun pek sevdiği emektar atıdır) bu kıyafetle köylerde bakacak hasta, kendini mesgul edecek bir is aramaya gidiyor.

Evinde seksenlik bir sütanne ile "Odabası" diye çağırıldığı topal bir bahçıyan var.

Üç gün evvel benimle Munise'yi evine davet etmişti. Pek keyifliydi. Ben, kütüphaneyi karıştırırken o, Munise ile saatlerce çocuk gibi oyun oynadı. Munise'ye öyle ciddi emirler veriyordu ki, gülmekten bayılıyordum:

-Simdi saklambaç oynayacağız, lâkin güç yere saklanmak yok ha, parmak kadar

vücudun var. Bir yere sıkışırsın, saatlerce beni yorarsın. Sonra, beni bulamazsan, merak etme ha, belki saklandığım yerde uyur kalırım Munise'yi birkaç güne kadar çarsafa sokuyorum. Söyle böyle on dördüne giriyor.

Boyu şimdi tam benim boyum kadar. Küçük çiçekler gibi açıldı, beyaz denecek

kadar açık sarı saçlarının içinde beyaz küçük yüzü, günün saatlerine göre değişen lacivert gözleriyle güldükçe yanağında güller açan, ağladıkça gözlerinden inciler dökülen peri kızlarına benzedi.

Hayrullah Bey, bu çarsaf meselesine çok kızıyor. Ben de onun daha pek küçük

olduğunu biliyorum ama, ne yapayım, korkuyorum. Tanıdıklardan bazıları:

-Feride Hanım, sen bunu erkekten kaçır, vakitsiz kaynana olacaksın, diyorlar.

Dçime bir heyecan düsüyor. Hem seviniyor, hem titizleniyorum. Kaynanalar için

tevekkeli titiz demezeler.

Geçen gün, mektepten geliyorduk. Karsı kaldırımında on altı, on yedi yaşlarında

güzelce bir mektepli yürüyordu. Ara sıra bize bakışı tuhafıma gitti.

Peçemin

altından, belli etmeden

356

Resat Nuri Güntekin

Munise'ye baktım. Bir de ne göreyim. Hain sarı çıyan gözünün ucuyla delikanlıya

bakarak gülmüyor mu? O kadar meraklandım ki sokağın ortasında düsüp bayılacaktım. Canavarı bileğinden yakaladım; fena halde sıkıstırmaya başladım.

Evvela inkâr etti. Baktı ki, bende inanacak göz yok, yalandan ağlamaya başladı.

Çünkü gözyaşlarına dayanamayacağımı, benim de ağlayacağımı biliyor.

-Ben de sana yapacağım cezayı biliyorum, dedim. Çarsıda bulduğum koyu nefti

ipekliden bir çarsaf dikmeye başladım.

Bu sabah da bir elyotrop kavgası ettik. Birkaç ay evvel söz arasında elyotropu

çok sevdiğimi söylemistim. Hayruüah Bey, bilmem nereden bulmuş, üç dört gün

sonra bir sise getirmesin mi? Bitmesin diye çok ihtiyatlı kullanıyorum.

Sağ

olsun, yaramaz kız rahat vermiyor ki. Musallat oldu, bir parça yalnız kaldı mı,

odaya bir elyoptrop kokusudur yayılıyor. Sonra, masum masum:

-Almadım vallahi abacığım, diye yemin ediyor.

Kusadası, 5 Mayıs

Bu sabah, Munise biraz hasta ve renksiz uyandı. Gözleri kırmızı, benzi soluktu.

Mektepte pek çok iş

olduğu için evde kalmak mümkün değildi. Mamafih, doktor

Hayrullah Bey'e uğradım. Bize uğrayarak Munise'ye bakmasını rica edecektim. Aksi

olacak, o da yarım saat evvel Düldül'e binerek bilmem hangi köye gitmiş.

Eve döndüğüm vakit Munise'yi yatakta buldum, ihtiyar bir komsuya, ara sıra

çocuğu yoklamasını rica etmistim. Eksik olmasın, hiç yanından ayrılmamıs, aksama

kadar yayında çorap örmüs.

ÇALIKUSU 357

Munise'nin nezlesi artmıstı. Bası ateş

gibi yanıyor, sabahkinden daha sık

öksürüyordu. Sesi kısılmış

nefes alırken hafif bir tıkanıklık hissettiğini

söylüyordu. Boynunun altında tutarak ağzını açtırdım, elime sert sert bezeler

dokundu. Yüzüne yaklastırdığım lambanın ziyası gözlerini kamastırıyordu.

Ağzında, küçük dilinin etrafında beyaz beyaz kabarcıklar görünüyordu.

Munise, benim merakımla eğlendi:

-Öksürükten ne olur abacığım, Zeyniler'de de ben öksürük oldum, unuttun mu?

dedi.

Çocuğun hakkı var. Zeyniler'de, karların içinde onu yarı donmuş bir halde bulduğum gece böyle değil miydi? Çocuklarda nezlenin ne ehemmiyeti olur?

Yalnız

canımı sıkkan sey, Hay-rullah Bey'in bulunmaması. Onbası deminden tekrar uğradı,

beyin bu gece köyde kaldığını söyledi, insallah o gelinceye kadar küçüğüm kalkmış

olur.

Kusadası, 18 Temmuz

Bu sabah hesap ettim, küçüğüm toprağa düşeli tam yetmiş üç gece olmuş.

Yavaş

yavaş

buna da alışmaya, bu acıyı da hazmetmeye başlıyorum, insan, neye tahammül etmiyor ki!..

Demin, ihtiyar doktorumla deniz kenarına gitmistik. Kumsaldan çakıllar, sedef

kabukları topladım, sakın suların üstünde tas sektirmeye başladım.

Hayrullah Bey, çocuk gibi seviniyordu. Beyaz kirpiklerinin içinde masum mavi

gözleriyle gülerek:

-Ah, gençlik! Elhamdülillah onu da yendik. Bak, rengin gibi nesen de gelmeye

başladı, dedi. Güldüm:

-Dnsanın sizin gibi doktoru olduktan sonra tabii değil mi? dedim.

358

Resat Nuri Güntekin

Ağır ağır basını salladı:

-Tabii değil, küçük, tabii değil, doktorluk da insanlar gibi, kitaplar gibi

doğruluk ve cefa gibi asılsız, fasılsız bir masal... Parmak kadar çocuğu kurtaramadıktan sonra, içine tüküreyim ben böyle fennin.

-Ne yapalım, Doktor Bey, üzülmeyiniz. Allah öyle istedi, öyle oldu, dedim.

Mahzun mahzun yüzüme baktı:

-Zavallı küçük; ben sana asıl niçin acıyorum, biliyor musun? Bir derde uğradığın vakit, asıl teselli edilecek kendin olduğunu unutuyor, baskalarını

teselliye başlıyorsun. Senin bu mazlum hallerin beni ağlatacak gibi oluyor

küçük.

Biraz sustu. Sonra, kendi kendine sikâyete başladı:

-Ben de ama ipsiz sapsiz herif oluyorum ya, bunadım mı, nedir? Haydi küçük

gidelim.

Sararmış tarlaların içinden eve doğru yürümeye başlamıştık. Bütün çiftçiler,

doktoru tanıyorlar. Kocaman bir ekin yığının yanında çalışsan ihtiyar bir kadınla

konuştuk. Hayrullah Bey, birkaç sene evvel bu kadının torununu tedavi etmiş.

Büyükanne çok dualar etti; sonra temmuz güneşinin altında harman döğen gürbüz

bir genci çağırdı:

-Gel buraya. Hüseyin, velinimetinin elini öp. O olmasaydı, sen şimdi bir avuç

toprak olmustun, dedi.

İhtiyar doktor, Hüseyin'in yanık, yerli yüzünü oksadıktan sonra:

-Ben öyle kuru kuruya el öpmelerden anlamam delikanlı. Haydi bakalım bizi düvene bindir, dedi.
Dki kuvvetli öküzün çektiği düvene bindik, hemen, beş on dakika bu saman denizinin sarı dalgaları üstünde ağır ağır dolastık.

ÇALIKUSU 359

Bugün artık o vakayı yazmak kuvvetini kendimde buluyorum. Defterimin son sayfasını yazdığım gecenin son sabahı Munise'yi daha ziyade hasta buldum. Sesi konuşamayacak derece kısılmıstı. Biçare küçük göğsü havasızlıktan bunahyordu. Ne olursa olsun, bir baska doktor aramaya gidecektim; fakat çarsafımı giyerken Hayrullah Bey geldi. Hastayı kısa bir muayeneden geçirdikten sonra, ehemmiyetli bir sey olmadığını söyledi. Mamafih, çehresi çatık, gözlen düşünceliydi. Bu çehreyi beğenmediğim korka korka kendisine söyledim. Canı sıkılmış gibi omuzlarını silkti:
-Mızımızlanmaya lüzum yok. Tam dört saatlik yoldan geliyorum. Yorgunluktan berbat oldum; söze hizmet ettiğimiz yetmiyor da, bir de dalkavukluk mu etmeli?
dedi.
Hayrullah Bey, ehemmiyetli hastalıklar karsısında daima böyle asabi ve kaba bir adam oluyordu.
Yüzüme bakmaya çalısarak:
-Lüzum yok ama, ihtiyaten bir iki doktor arkadası çağ-racağım, kâğıt kalem bul, çabuk, dedi.

Bugün her isim aksi gidiyordu. Sabahtan beri mektepten üç defa hademe göndermişlerdi. Maarif Encümeni azasından iki efendi ile bir müfettis gelmiş, benden bazı seyler soracak-larmıs. Üçüncü haberi getiren hademe kadını adeta hırpalayarak kovuyordum. Hayrullah Bey, birdenbire hiddetlendi: -Ne halt var burada? Haydi vazifenin basına. Yorgun yorgun, az isim varmış gibi, bir de seninle mi uğrasmalı? Haydi çabuk, çarsafını giy, mars. Sen burada durup beni sasırtırsın. Billah çıkar giderim. ihtiyar doktor öyle sert ve kati tavırla bu emri vermisti ki, itaat etmemek mümkün değildi. Bir kelime söylemeye cesaret edemedim; peçemin altıda ağlaya ağlaya mektebe gittim.

360

Resat Nuri Güntekin

Maarif, beni dünyanın nimetine gark etse, bugünkü fedakârlığımı ödeyemez. Müfettisler sınıflan geziyorlar, talebeleri imtihana çekiyorlar, defterleri görmek istiyorlar, bin türlü olmayacak seyler soruyorlardı. Basımdaki kıyamet içinde nasıl düşündüm, nasıl cevap verdim, bilmiyorum! Vakit ikindiye yaklaşıyordu, onlar hâlâ gitmiyorlardı. Nihayet aralarından bin perisanlığımı fark etti: -Rahatsız mısınız Müdire Hanım? Çehreniz pek bozuk görünüyor, dedi. Artık, kendimi tutamadan, merhamet ister gibi boyumu büküp, ellerimi kavuşturarak: -Evde çocuğum ölüyor, dedim. Acıdılar, manasız teselli sözleri söyleyerek gitmeme müsaade ettiler. Evimle mektebin arası nihayet bes dakikalık bir yer. Ben bu yolu yarım saat, belki daha uzun bir zamanda yürüdüm. Sabahtan beri eve kosmak için o kadar çırpındığım, hırçınlastı-ğım halde, şimdi bir türlü oraya gitmek istemiyordum. Tenha sokaklarda duvarlara dayanıyor, yorgun yolcular gibi çeşme taslarına oturuyordum. Evimin açık pencereleri içinde yabancı erkek başları görünüyordu. Kapıyı bana "onbası" açtı. Bir sey sormaya cesaret edemiyor, bir sey söylememesi için gözlerimle, halimle yalva-rıyordum. Fakat o, bana ummadığım bir sey söyledi: -Fakir çocuk hastaca.... Allah, insallah, sifasını verir, dedi. Birdenbire tavanlar sarsıldı, merdiven basında doktor Hayrullah Bey görüldü.

Göğsü çıplak, bası açık, kollan sıvalıydı:

-Kim geldi Onbası? diye seslendi. Halsiz halsiz merdiven basamağına çömelmistim. Taslığın karanlığında beni görünce durdu, saskın saskın:
-Sen misin, Feride? Pekâlâ kızım, pekâlâ, dedi. Sonra

ÇALIKUSU 361

ağır ağır yanıma indi; halim, her şeyi bildiğimi söylüyordu. Ellerimi tuttu,
kesik kesik:

-Kızım, gayret et, disini sık. insallah kurtulur. Serum yaptık, elimizden geleni yapıyoruz. Allah büyük, ümit kesilmez, dedi.

-Doktor Bey, müsaade ediniz, onu göreyim, dedim.

-Simdi değil, Feride bir parça sonra. Simdi biraz dalgın, vallahi bir şey olmadı. Yemin ediyorum sana. Dalgınlık billahi. Sakin bir inatla:

-Mutlaka göreceğim, Doktor Bey, hakkınız yok, diye sızlandım. Sonra,
içimi

çekerek ilave ettim:

-Zannettiğinizden ziyade kuvvetliyim. Münasebetsiz bir şey yapmamdan korkmayın.

Hayrullah Bey, bir parça düşündü; sonra basını sallayarak razı oldu:

-Peki kızım, fakat sunu unutma ki, beyhude ah u vahlar hastayı ürkütür. insan, ne kadar acı olursa olsun, bir mecburiyeti kabul ettikten sonra içine

sükûn ve tevekkül geliyor. Hayrullah Bey'in omzuna basımı dayayarak odaya girerken, ne gönlümde heyecan, ne gözümde bir damla yaş vardı!

Aradan yetmiş
üç yıl kadar uzun, yetmiş üç gün geçtiği halde hâlâ o odayı
gözümün önünde görüyorum.
içeride gömleklerinin yakasını ve kollarını açmış
iki genç doktorla bir ihtiyar
kadın vardı. Ağaç yapraklarının içinden süzülerek giren bir ikinci güneşi
odayı
parlak bir hayatla doldu-ruyordu. Dışarıda kuslar, ağustos böcekleri
ötüyor,
uzaklardan bir gramafon sesi geliyordu. Odanın içi karmakarışıktı.
Sandalyelerde, raflarda, siseler, pamuklar, yerlerde duvarlarda Munise'ye
ait
bin türlü esya sürünüyordu. Aynanın kenarında onun doktorun bahçesindeki
çiçeklerden eliyle yaptığı bir demet, konsolun üstünde deniz kenarından
topladığı bir avuç renkli tas, sedef kabukları, sandalyelerden birinin
altında

362

Resat Nuri Güntekin

iskarpinin bir teki, duvarda B.'de evimizin içinde suluboya ile yaptığım
resmi
(basında kır çiçeklerinden bir çelenk, kucağında Mazlum ile yaptığım o
resini)
sonra, bin türlü boncuklar, kumas parçaları, cam küpeler, duvaklı gelin
kartpostalları, bir kız çocuğu kalbinin bütün bu masum ve biçare
sevgileri...
"Munise, artık çarsaflı bir genç kız oluyor" diye iki hafta evvel ona
sarı
yaldızlı bir karyola almış, bir bebek yatağı hazırlar gibi özene, bezene
muslinlerle süslemistim.
Küçüğüm, bu ipeklerin içinde bir baska ipek kümesi gibi bembeyaz yatıyor,
bası
ağır bir rüyanın rehaveti içinde biraz yana düşüyordu. Karyolasının
demirinden,
nefti çarsafının daha bitmemiş pelerini sarkıyor, basucundaki rafta B.'de
satın
aldığım bebeği -küçüğümün buseleriden solmuş yüzü, iri mavi gözleriyle-
ona
bakıyordu. Hastalığın bütün acıları, azapları durmustu. Yorgun bir uyku
içinde
uyurken ağzının etrafında son bir hayat titriyor, gülümser gibi aralanmış
dudakları, inci dişlerini gösteriyordu. Bu zavallı güzel seyler karanlık
bir köy
mektebinde, ruhumun içine döküldükleri dakikadan bugüne kadar beni mesut
etmişlerdi.
Kuslar, hâlâ senlik yapıyorlar. Gramafon hâlâ çalıyordu, ikinci güneşinin
ağaç
yapraklarını tarıyan ısıkları, bu renksiz çocuk yüzüne, örselenmiş
kelebek
kanatlarının parmaklarında bıraktığı yaldızlı toza benzer bir renk
veriyor,

alnına dökülmüs sarı perçemleriyle oynuyordu.
Ne bir feryat, ne üstüne atılmak gibi bir telas... Kollarım ihtiyar doktorun boynuna kilitlenmiş, basım omzunda, adeta acı bir saadette bu güzelliği seyrediyordum.
Ölüm, yavruma bir ay ısığı tatlılığıyla yaklaşıyor, bir ana dudağı gibi korkutup ürkütmeden alnından, dudaklarından öpüyordu.

ÇALIKUSU 363

Doktorlar, yatağa yaklaşmışlardı. Birisinin, ipek örtüler içinden küçüğümün çıplak kolunu çıkardığını, ona bir iğne yaklastırdığını gördüm.
Hayrullah Bey hafifçe döndü, vücudunu gözlerime siper etti. Birisi: -Kolonya, bir parça kolonya, diyordu.
ihtiyar doktor, basıyla raflardan birini gösterdi. Kuslar hâlâ durmuyor, gramofon gittikçe artan bir senlikte çalmakta devam ediyordu.
Birdenbire odanın içine keskin bir elyotrop kokusu yayıldı. Kolonya bulamamışlar onu kullanmışlardı. Elyotrop... Küçüğümün elinden hemen hemen zorla çekip aldığım bu sise... Bana verdiği bütün saadete mukabil ondan, sevdiği ehemmiyetsiz bir kokuyu kıskanacak kadar mı kalpsizlik ettim?
-Siseyi yatağa bosaltınız, doktor bey, küçüğüm bu koku içinde daha mesut ölecek, dedim.
Hayrullah Bey, saçlarını oksuyor:
-Haydi Feride, haydi evladım, artık dışarı çıkalım, diyordu.
Munise'yi son defa öpmek istiyordum. Cesaret edemedim, yalnız çıplak kolunu tuttum. Küçüğüm, ara sıra ellerimi tutar, avuçlarını çevirerek içlerinden öperdi. Bende onun gibi yaptım. Bu zavallı burusuk avuçlarının içinden küçük küçük buselerle öptüm, abasına ettiği bütün iyilikleri için tesekkür ettim.
Bu dakikadan sonra Munise'yi bir daha göremedim. Beni yatağımın üstüne uzattılar ve yalnız bıraktılar.

Bir yandan titriyor, bir yandan ter döküyordum. Evin içine yayılan keskin elyotrop kokusu bir dalga gibi içime gömülüyor, göğsümü tıkıyordu. Bana öyle geldiki bu koku, bu ikinci aydınlığındaki kusların sesi, senelerce devam etti.

Sonra yavaş

yavaş

ortalık karardı. Gözlerimin önünde Munise'nin, kar fırtınasında kaybolduğu o karanlık gecenin hayali titriyordu.

Resat Nuri Güntekin

Küçüğümün kapıya vurduğunu, fırtınanın içinde ince sesiyle inlediğini duyuyordum.

Gecenin bilmem hangi saatindeydi. Kuvvetli bir ısıklık gözlerimi yaktı; saçlarıma,

alnıma bir el dokunduğunu hissettim, gözlerimi açtım, ihtiyar doktor, elinde bir

samdanla yüzüme eğiliyor, sönük mavi gözlerinde, beyaz kirpiklerinde yaşlar

titriyordu. Rüya içinde gibi:

-Saat kaç? Bitti, değil mi?

Dediğimi hatırlıyorum, sonra yine yavaş yavaş o Zeyniler gecesinin karanlığına

daldım.

*

Gözlerimi, tekrar açtığım vakit, bulunduğum yeri tanıyamadım; baska oda, baska

pencereler... Dirseklerime dayanarak kalkmaya çalıştım, basım benim değilmiş

gibi, tekrar yastığın üstüne düştü. Saskın saskın, etrafıma bakmıyordum. Yine

doktorun mavi gözlerini gördüm.

-Fende, beni tanıydın mı?

-Niçin tanımayayım Doktor Bey? dedim.

-Çok şükür, çok şükür. Cümlemize geçmiş olsun.

-Bir şey mi oldu, doktor?

-Sen yasta bir çocuk için ehemmiyetsiz, biraz uyudun kızım, biraz uyudun, ehemmiyet verilecek birsey değil...

-Ne kadar uyudum?

-Epeyce zaman, ziyarı yok... On yedi gün kadar...

On yedi gün uykul Ne tuhaf!.. Aydınlık, beni rahatsız ettiği için tekrar gözlerimi kapadım, bu on yedi günlük uykuya; baskasının göğsünden

geliyor,

dudaklarından çıkıyor gibi bir tuhaf ses veren kahkahalarla güldüm; sonra tekrar

uyudum.

*

Büyükçe bir beyin humması geçirmişim. Doktor Hayrul-lah Bey, beni kendi evine

nakletmiş, on yedi gün basucumdan

ÇALIKUSU 365

ayrılmamış. Bu, benim hayatta ilk büyük hastalığımdı. Nekahet zamanım kırk

günden ziyade sürdü. Günlerce yerimden kalkamadım. Hastalıktan sonra saçlarım

demet demet inmeye başlamıştı. Bir gün, makas istedim; onları ensemin hizasından

kestim.

Nekahet ne tatlı şey. Dnsan, yeniden dünyaya gelmiş gibi oluyor; en ehemmiyetsiz

yerlere -renkli oyuncaklara bakan küçük çocuk gibi- sevinçle, saadetle bakıyor.

Cama kanatlarını çarpan bir kelebek, aynanın kenarında renkli akisler uyandıran

bir güneş aydınlığı, uzak bir sürünün hafif çingirak sesleri, kalbimi lezzetli

titremelerle çirpindırıyordu.

Hastalık, son üç senemin bütün zehirlerini alıp götürmüştü. Hatıralarım bile

baskasına ait şeyler gibi geliyordu. Onlar, artık bende ne bir keder, ne bir

heyecan uyandıırıyordu. Zaman zaman hayretle kendime soruyordum:

-Sakın bunlar bir uzun rüyanın hatıraları olmasın! Yahut onları bir eski romandan okumus olmayayım? Evet, vakaları rüyada, çehreleri, boyaları

solmuş,

çerçveleri tozlanmış eski fotoğraflarda görmüş gibiyim.

Doktor Hayrullah Bey, bu nekahet zamanında bana arkadaşlık etti. Bir gün yalnız

bırakmadı. Kâh hikâyeler söylüyor, kâh romanlar okuyarak beni eğlendirmeye,

güldürmeye çalışıyordu. O biçare de çok yoruldu.

-Hele söyle bir adamakıllı ayağa kalk... Alimallah hasta bile olmasam, keyif

için patiska entari diktirip üç ay yatakta yatacağım. Sana bin türlü naz edeceğim, diyor.

Ara sıra benim, uykuya benzeyen dalgınlıklarım oluyor, incelmis gözkapaklarımın arasından pembe güneş ısıklan sızarak bir zaman o halde kalıyordum O vakit, Hayrullah Bey, karsımdaki koltukta kitap okuyor yahut uyukluyordu. Bu dalgınlık saatlerinde ruhumun vücudumdan ayrıldığını, ısıklı gibi ses gibi boşluklarda dolastığını hissediyordum.

366

Resat Nuri Güntekin

Nerelere, hangi memleketlere gidiyordum, bilmiyorum. Yalnız birdenbire uçurumlara düşmek hissi içinde, içim ılınarak silkinip uyandııkça öyle hissediyordum ki, uzak, pek uzak bir yerlerden dönüyordum. Kulaklarımda ısıklı

süratiyle asılmış

mesafelerin rüzgârları hisıldıyor, gözlerimde havanın en yüksek tabakalarında görülmüş dumanlı memleketlerin dağınık, sönük hatıraları titriyordu.

Evvelki gün Hayrullah Bey'e dedim ki:

-Doktorcuğum, artık büsbütün iyilestem. Onu ziyaret edebiliriz.

Evvela razı olmadı, daha hiç olmazsa on beş gün, bir hafta sabretmemi söyledi.

Fakat hastaların inatçılığına, titizliğine tahammül etmek mümkün olmuyor. Dhtiyar arkadaşımı nihayet razı ettim. Bahçeden iki kucak çiçek, deniz kenarından birçok renkli tas -küçüğüm bunları çiçeklerden ziyade severditopladık.

Munise, Akdeniz'e karşı bir tepeciğin üstünde, kendi gibi incecik bir küçük

servinin altında yatıyor. Saatlerce yanında oturduk. Hastalığımdan beri ilk defa

olmak üzere doktorla onu konuştuk. Küçüğümün nasıl öldüğünü, nasıl gömüldüğünü

bilmek istiyordum. Bütün ısrarlarıma rağmen Hayrullah Bey bana tafsilat vermedi.

Yalnız bir şey öğrenebildim: Gömüldükten sonra imam, Munise'nin annesinin ismini

sormuş, bunu, tabii kimse bilmiyor doktor benim, bu küçük kız için hemen hemen

bir anne olduğumu hatırlamış, ismimi vermiş. Yavrumu "Munise bin Feride" diye

toprağın teslim etmişler...

ÇALIKUSU 367

Kusadası, 1 Eylül

Doktor Hayrullah Bey bu sabah bana:

-Küçük, dedi. Beni yine bir köyden istemişler. Düldül sana emanet, sakın hayvanın pansumanını o "Odabası" ayısına bırakma. Kendi bacağını gibi Düldül'ün

bacağını da kestirmeye mi azmetti, hain nedir? Bir türlü ayak iyi olmuyor,

pansumanı biliyorsun. Yarayı tekrar bağladıktan sonra Düldül'ü sekiz, on dakika

bahçenin içinde dolastır, hatta mümkünse bir parça, ama çok değil, kostur anladın mı? ikinci ise gelince, fırıncı Hur-sit Ağa bugün fırın kirasını getirecek, yirmi sekiz lira mı ne, benim tarafından parayı alırsın.

Ayrıca,

neydi o söyleyeceğim? Kafa kalmadı ki... Ha, evet, benim kütüphanemi asağıya naklettir. Deniz tarafındaki odayı sana vereceğim. Orası daha güzel, hem kısın

lodosa karsıdır, üsümezsın...

Ne vakitten beri söylemek istediğim sözün sırası gelmişti. Dedim ki:

-Doktor Bey, Düldül'ü merak etmeyin, kirayı da alırım. Fakat, ötekine ihtiyaç

var mı? Artık, misafirliğim kâfi derecede uzadı, müsaade ederseniz ben gideceğim.

Doktor, ellerini kalçalarına dayadı, benim taklidimi yapmak için sesini incelterek hiddetle:

-Misafirliğim kâfi derece uzadı. Müsaade ederseniz ben gideceğim, dedi. Sonra

daha sert bir tavırla yumruğunu sallayarak:

-Ne dedin? Gidecek misin? Yediği naneye bak. Ağzını kulaklarına kadar yırtarım

da asıl o vakit kıyamete kadar gülersin.

-Fakat, Doktor Bey, dedim, misafirlik fazla uzuyor. Yine elini beline dayıyarak:

-Peki, küçükhanım hazretleri, gitmek istiyorsunuz, âlâ fakat Quo Vadis?...

Gülümseyerek cevap verdim:

-Doktor bey, nereye gideceğimi ben de kendi kendime soruyorum. Fakat su var,
gitmek elzem. Dlanihaye yanınızda kalamam. Bu, tabii... En düskün bir zamanımda
bana yardım ettiniz, bunu unutmayacağım, fakat...
Hayrullah Bey, çenemin altından tuttu:
-Küçük kız, gevezeliğe lüzum yok, biz, seninle "iki ahbap çavus" olduk.
Haydi,
münasebetsizliği bırak. Ben, hâlâ ısrar ediyordum:
-Doktor Bey, kalmak benim canıma minnet, emin olunuz, yanınızda çok mesut oluyorum, fakat niceden Beri size yük olacağım? Gerçi çok insaniyetlisiniz, fedakârsınız...
Doktor, kısa saçlarımı birbirine karışırarak eğlenmeye devam ediyor, yine benim söyleyisimi teklit etmek için yanağını çukurlastırarak, dudaklarını sivriltip, sesini incelterek:
-insaniyet, fedakârlık... Trajedi mi oynuyoruz be deli çocuk? diyordu. Anlatamadık gitti, insaniyet, fedakârlık bana vız gelir, küçük kız. Ben keyfim için yasadım, keyfim için sana hizmet ettim. Senden hoslanmayayım da bak, suratına bakar mıydım? Kendimi tepesi üstü minderden attığımı isitsen yine fedakârlık ettiğime inanma. "Bu hodkâm ihtiyar, kim bilir, ne zevk buldu?" de.
Moliere'in bir kahramanı vardır, pek zevkime gider. Herife dayak atarken öteki beriki kurtarmaya gelir, herif, hepsini kovar. "Haydi efendim isinize. Allah allah! Belki ben, dayak yemekten hoslanıyorum!" der. Haydi küçük, zevzekliği bırak, geldiğim vakit odalar hazır olmazsa vay haline alimallah hani, bir iri genç bekçi var, herifi çağırır zorla seni nikâh ederim. Cezayı görürsün ha?..
Hayrullah Bey'in, ara sıra yaptığı gibi, yine münasebetsiz sakalar edeceğini, beni utandıracağına biliyordum, hemen yanından kaçtım.

ÇALIKUSU 369

Hayrullah Bey, benim için hem iyi bir baba, hem iyi bir arkadaş oldu... Evinde, kendimi yabancı bulmuyorum, benim gibi kalbi ve hayatı kırılmış bir kızın ne kadar mesut olması mümkünse o kadar mesut oluyorum. Kendime bin türlü şey icat ediyorum, ihtiyar sütnineye yardım, evi düzeltmek, bahçeye yemeklere hatta doktorun hesaplarına bakmak, daha böyle bin türlü is. Buradan ayrılıktan sonra ne yapacağım? Ben, artık alil sayılıyorum. Sıhhatim yavaş yavaş

düzeliyor. Fakat nafiye, öyle hissediyorum ki, içimde müebbeden kırılmış bir sey var. Eski sıhhatimi, bana her şeyi hoş gösteren eski nesemi artık bulamayacağım. Gülerken ağlıyorum, ağlarken gülüyorum, dakikam dakikama uymuyor.

Mesela, geçen aksam pek neseliydim. Yatağımda gözlerimi kaparken adeta kendimi mesut hissediyordum. Sabaha doğru karanlığın içinde hiç sebepsiz ağlaya ağlaya uyandım. Neyim vardı? Niçin ağlıyordum? Bunu kendim de bilmiyordum. Öyle sanıyorum ki gece, bu kocaman dünyanın bütün evlerini birer birer birer dolusarak ne kadar keder, ümitsizlik varsa hepsini toplamış, getirip benim göğsüme doldurmuş. Bu sebepsiz, isimsiz dilsiz yeis içinde: "Anneciğim, anneciğim!" diye titreye titreye hıçkırıyor, daha kuvvetle feryat etmemek için parmaklarımla ağzımı kapıyordum. Birdenbire yanımdaki odadan Hayrullah Bey'in sesi geldi:

-Feride, sen misin? Ne oldun kızım?
ihtiyar doktor, elinde mumla odama kostu, ne olduğumu, niçin ağladığımı bile söyletmeye lüzum görmeden ehemmiyetsiz, belki manâsız sefkat kelimeleriyle beni teskin etti:

-Bir sey değil, kızım, bir sey değil, ehemmiyetsiz bir sinir nöbeti, geçer yavrum. Vah, çocuğum, vah.
Ben, gözlerimde bir türlü durmayan yaslar, tıkanan kus yavruları gibi açık ağzımda boşuk hıçkırıklarla titrerken ihtiyar arkadasım, pencereye döndü, karanlıkta ta uzaklara yumruğunu saklayarak:

Çalıkusu - F 24

Resat Nuri Güntekin

-Allah belanı versin, aslan gibi çocuğu berbat ettin, dedi. Yalnız kaldıktan sonra da böyle hastalık ve ümitsizlik saatlerim olursa ben ne yapacağım?
Adam sende... Simdiden bunu niçin düşünmeli? Herhalde daha en az bir ay, belki daha ziyade, doktor beni bırakmayacak...
Alacakaya Çiftliği, 10 Eylül
Bir haftadan beri Alacakaya'da, sözüm ona bir çiftliğim var, hayli zamandan beri gidip yoklamadım, işçileri bos bırakmaya gelmez. Seni on beş gün oraya götürüyüm. Sana da iyi bir tebdili hava olur; gözün gönlün açılır. Bak, yakında mektep açılıyor. Bütün yıl kapalı kalacaksın.
-Doktor Bey, açıklık yerleri çok severim, fakat mektep açılmak üzere. Bilmem ki, nasıl olur? diye cevap verdim. O, hiddetle omuzlarını silkti:
-A babam, ben sana gider misin? diye sormadım ki mülahazat söylüyorsun; götüreceğim, dedim. Sen ne karırsın? Bu, doktorca bir is... Olmazsa rapor yazar, zorla götürürüm. Haydi, haydi! Bir kaç parça çamasır, kütüphaneden benim "Ro-usseau"larımı al.
Hayrullah Bey, beni artık bir mektep çocuğu gibi idare ediyor.
Hastalığımdan sonra, zayıflayan irademle ona karşı koymak mümkün değil, hem de daha tuhafı, bundan sikâyet de etmiyorum, bu itaat, adeta hosuma gidiyor.
Doktorun çiftliği bakımsız kalmıs. Fakat, ne güzel bir yer. Kısın bile buraları, bir bahara benzermiş. Hele, bir kayalık var ki, seyretmekle doyulur sey değil.
Bu kayalar, güneşin sabah, öğle, akşam güneşi olmasına, havanın açık, yahut kapalı bulunmasına göre renk değiştiriyor, lal kırmızısı, pembe, mor.beyaz yahut siyah görünüyor. Onun için buraya: "Alacakayalar" demisler.

ÇALIKUSU 371

Çiftlik beni umduğumdan ziyade mesgul etti. Çiftçilerle beraber süt sağıyorum.
Artık, benim de samimi bir ahbabım olmaya başlayan Düldül'e binerek civar koruluklarda geziyorum. Hasılı, düşündüğüm kır hayatı.
Mamafih, gönlüm pek rahat değil, birkaç güne kadar mektep açılacak, isimin basında bulunmam, binayı silip süpürt-mem lazım. Hayrullah Bey'e söz anlatmak kabil değil ki...
Doktor, geceleri bana roman okutuyor.
-Bu ipsiz sapsız lakırdılara tahammül edilmez ama, senin ağzından bayağı hoş oluyor, diyor.

Dün gece, yine ona kitap okuyordum. Kitapta bazı açık sözler var. Onlar geldikçe utanıyor, yerlerine süratle baska kelimeler koymaya, yahut cümleleri atlamaya çalışıyordum. Hayrullah Bey, benim telasımı fark ediyor, gür kahkahalarla tavanları sarsıyordu. Birdenbire karanlıkta köpekler havlamaya başladı. Pencereyi açtık. Çiftliğin kapısından bir atlı giriyordu. Hayrullah Bey: -Kim o? diye seslendi. Onbasının sesi: -Benim, yabancı değil, diye cevap verdi. Onbasının bu saatte Kusadası'ndan buraya gelmesi mühim bir vakaydı. Doktor: -Hayırdır insallah! Ben, aşağı inip anlayayım bakalım. Gecikirsem sen yat küçük, dedi. Hayrullah Bey, bir saate yakın bir zaman Onbasının yanında kaldı. Yukarı çıktığı vakit, yüzü kırmızı, kasları çatıktı: -Onbası niçin gelmiş Doktor Bey? dedim. Sert bir sesle adeta bağırdı: -Sana git yat, dedim yahu, sana ne? Olur rezalet değil bu kız çocuklarının maskaralığı be! Bana ait bir is. Artık, onun tabiatını öğrenmistim. Böyle zamanlarda üzerine varmaya gelmiyordu. Çaresiz, samdanı alarak odama gittim. Bu sabah, uyandığım vakit Hayrullah Bey'in erkenden

Resat Nuri Güntekin

mühim bir iş için gittiğini, mamafih, dönmezse merak etmememi söylediğini haber verdiler. Herhalde bu zarf bana ait olacak... Bu kâğıt parçası beni derin derin düşündürüyor. Acaba bunu dün gece onbası mı getirdi? Öyleyse niçin Hayrullah Bey, benden sakladı? Buna imkân yok; mutlaka bu zarf, kitaplar arasında Kusadası'ndan gelmiş olacak. Kusadası, 25 Eylül Hayata paçavra diyen meğerne doğru söylüyoruz!

*

Son vakayı defterimin son sayfasına olduğu gibi kaydediyorum. Kendimden ne bir isyan, ne de bir damla gözyası ilave etmek istemiyorum. Hayrullah Bey, beni, iki gün çiftlikte bekletti. Üçüncü gece merakım o dereceyi buldu ki, ne olursa olsun, sabahleyin bir araba hazırlatacak, kendi kendime kasabaya inecektim. Fakat ertesi sabah, uyandığım vakit onu gelmiş buldum. O kayıtsız, kaygısız Hayrullah Bey'i, hiç bu kadar perisan ve yorgun gördüğümü hatırlamıyorum. Her zamanki gibi saçlarıma dudaklarını kondurdu. Sonra dikkatli dikkatli yüzüme bakarak: -Hay Allah belalarını veresiceler, tuu! dedi. Basımda yeni bir tehlikenin dolastığını anlıyor, fakat bir sey sormaya cesaret edemiyordum. Hayrullah Bey, elleri ceplerinde düşünce düşünce epeyce dolastı. Sonra, ellerini omuzlarıma koyarak: -Küçük, sen bir seyler biliyorsun, dedi. -Hayır, Doktor Bey.

ÇALIKUSU 373

-Biliyorsun, böyle olmasa islerdeki tuhaflık nazarı dikkatini celp edecekti. Mutlaka bir seyler soracaktın. Gayet ağır, ciddi bir teessürle: -Hayır, Doktor Bey, dedim. Hiçbir sey bilmiyorum, yalnız telas ve ıstırap içinde olduğunuzu görüyorum, bir kederiniz var. Benim hem hamim, hatta hemen hemen babam olduğunuz için sizin kederiniz benim demektir. Neyiniz var? -Feride, kızım, kendini kâfi derecede kuvvetli hissediyor musun? Merakım, korkumdan daha üstündü. Sakin görünmeye çalışarak: -Ben gayretli bir kızım, bunun birkaç misalini gördünüz, söyleyiniz Doktor Bey, dedim. -Feride, su kalemi eline al, söyleyeceğim seyleri yaz, haydi kızım ihtiyar dostuna itimat et! Hayrullah Bey, dura dura, düşünce düşünce bana su satırları yazdırdı: "Kusadası Maarif Encümeni Riyaset Âlisine,

Hizmet-i maarifte devamıma ahval-i sıhhiyem müsait olmadığından, Kusadası
Inas
Rüstiyesi Müdürlüğü'nden affımı istirham ederim efendim."
-Simdi kızım, düşünmeden, bir sey sormadan imzanı at, o kâğıdı bana ver.
Ellerin titriyor, Feride, yüzüme bakmaya cesaret edemiyorsun. Daha iyi
kızım,
daha iyi. Çünkü sen, o temiz gözlerinle bana bakarken ben sasıracağım.
Fevkalâde
bir seyler geçtiğini anladın, değil mi? Dinle beni Feride. Eğer heyecan,
teessür
gösterirsen sözünü kesmek mecburiyetinde kalacağım. Halbuki her sey
bilmen
lâzım. Feride, hayata karıştığın üç sene içinde insanın ne mal olduğunu
anladın
sanıyorsun değil mi? Nafile, su altmış
seneye yakın hayatımda ben bile
anlayamamışım. Ben ki, dünyada senaatin, rezaletin bin türlüüne tesadüf
ettim;
ben bu kadarını hâlâ ihtiyar kafama sığdıramıyorum. Biz seninle dünyanın
en
temiz, en iyi iki dostuyuz değil

Resat Nuri Güntekin

mi? Aylarca senin hasta vücudunu kendi çocuğum gibi kollarımda tuttum,
bize ne
demisler,ne diyorlar, biliyor musun Feride? Mümkün değil, tasavvur
edemezsin.
Ben senin âsışınımı-sım, ellerini yüzüne kapama, bilâkis basını dik tut. O
hareketi yüz karası olanlar yapar, bilâkis, gözlerime bak, nemiz var

birbirimizden çekinecek? Dinle beni Feride, dinle, sonuna kadar söyleyeyim. Bu melun iftira, evvela mektepten çıkmış. Arkadaşların ötede beride aleyhimizde olmayacak seyler söylemeye başlamışlar. Sebep malum: Kendileri dururken senin müdi-re olusun. Ben, altı ay evvel sana haber vermeden küçük bir hizmette bulunmak için bir mektup yazmıstım. Bu terfiin benim elimde olması süpheleri artırmış. Bu fesat yangını aylardan beri için için yanıyormuş. iş Maarif Encümeni'nin, kaymakamın kulağına gitmiş, uzun uzadıya tahriratlar yazılmış, tahkikat yapılmış. Vilayet Maarif Müdürlü-ğü'nce tercüme-i halini tetkik etmişler, birçok karanlık noktalar varmış. Mesela istanbul'dan B.'ye gelisin, sonra merkez mektebinden istifa ederek ücra bir köye gelisin, süpheli bir firara benziyormuş. Birkaç ay sonra meçhul bir yerden yardım olmuş. Maarif hayatında misli görülmemiş bir süratle terakki etmiş, köy muallimliğinden Darülmualimat muallimliğine yükselmissin. Sonra yine sebepsiz bir istifa. Bu defa, baska bir memlekete gidiyorsun, fakat orada da tutunamıyorsun. Ç. Maarif Encümeni'nden bir cevap gelmiş. Okurken içim, zehir kesildi, Feride. Güya sen orada... Yok, yok söylemeyeceğim. Terbiyeli, yüksek, ilim irfan adamlarının kaleminden, ağzından çıkan seyleri, benim o patavasız asker ağzım da söylemeye cesaret edemeyecek. Ben ki bilirsin, ağzıma ne gelirse söylerim, en iğrenç kelimeyi bile dudağımda hapsedemem. Hasılı Feridecik, yaralı geyikleri av köpekleri nasıl sararsa, senin etrafını da öylece sardılar. En masum hareketin, aleyhine bir delil olarak tefsir edilmiş; mazbatalara, tahkikat evrakına geçmiş. Ara sıra hasta talebelerini tedavi için beni mektebe davet etmen, küçü-

ÇALIKUSU 375

ğümüz ölrken takatsiz basını bir lahza omzuma dayaman, sonra sen hasta yatarken yatağının yanında geçirdiğim saatler birer cinayetmiş! Yüzsüzlüğü o derece ileri vardırımsız ki, bir memleketin örf ve âdeti, ırz ve iffetiyle alay etmişiz. Etrafımızdaki insanları hiçe saymışız. Herkese seni hasta diye ilan ederken tarlalarda, kol kola düvene binmişiz. Vazifenle mesgul olacağın yerde, bahçemde at kosturmussun, bunlar da kâfi gelmemissehir haricinde çiftliklere çekilmişiz.

Feridecik, sana bunları bütün çiğliğiyle söylüyorum. Mızımız tesellilerle seni
bir zaman daha avutabilirdim. Ümitlerini yavaş yavaş, birer birer kırabilirdim.
Fakat böyle yapmadım. Niçin biliyor musun? Mesleğim, yasım bana bir kanaat
verdi. Bir zehri insan, bir kerede yutmalı, ya ölür ya kurtulur. Zehri surupla, daha bilmem ne haltla karışırıp yudum yudum içmek pis sey, iğrenç
sey. Felâketi ağır ağır haber vermek testere ile adam kesmeye benzer. Evet Feride, hayatın en ağır sillesini yedin. Yalnız olaydın bu darbe seni
öldürebilirdi. Öyle ya, bu kadar insan, kuş kadar çocuğun üstüne çullanırsa ne olur? Dua et ki tesadüf karsına çürüklüğe atılmış bir ihtiyar çıkardı. Benim
ömürümün saati alaturka on biri çalmak üzere. Fakat, ne ziyanı var? Sana hizmette bulunmak için bu kadarcık bir zaman da kâfidir. Buna muvaffak olursam, bir yiğın
manasız vukuat içinde ziyan olmuş günlerime acımayacağım. Korkma Feride, bu da
geçer. Sen gençsin, daha güzel günler görmekten ümidini kesme. Dstifanı kendim
götürecektim, vazgeçtim. Seni bu halde bırakmaya cesaret edemeyeceğim. Çocuk
kısmının türlü densizliği, denliliği olur. Haydi Feride, haydi seninle açık
havaya çıkalım, koyunlarla, ineklerle uğrasalım. Bu hayvanlar, gördükleri iyiliğe karşı emin ol, daha nimetsinastırlar.
ihtiyar doktor, istifanamemi zarfa koyarak onbasiya verdi. Bu kâğıt parçasına sadece ömrümün bir parçasını değil,

Resat Nuri Güntekin

gönlümün son bir tesellisini daha gömüyordum. Ne hazin, Ya-rabbi, ne hazin!
Hangi ümide sarılısam elimde kalıyor, neyi seversem ölüyor. Dste üç sene evvel
bir sonbahar aksamıyla beraber ölen genç kızlık rüyalarım, kendi küçüklerim,
sonra Munise, onun arkasından belki kalbimin öksüzlüğünü avuturlar diye ümit
ettiğim talebelerim. Yavrularını tehlikede gören bir ana kuş hır-çmhğıyla

üstlerine titrediğim bu seyler, sonbahar yaprakları gibi birer birer sararıyor, dökülüyor. Daha yirmi üç yasıma girmedim; yüzümden, vücudumdan çocukluğun izleri silinmedi; halbuki gönlüm, bastan basa bütün sevdiklerimin ölüleriyle dolu.

Hayrullah Bey, beni üç gün yalnız bırakmadı. Bu kadar felaket karsısında gösterdiğim sükûn ve tahammüle inanamıyor, geceleri ben yattıktan sonra odamın

kapısına gelerek:

-Feride, bir seye ihtiyacın var mı? Uykun yoksa geleyim, diyordu.

Üçüncü gecenin sabahıydı. Bir mayıs günü gibi taze, ılık bir sabah vakti erkenden kalktım. Hayrullah Bey'e elimle süt sağdım, kahvaltı hazırladım. Elimde tepsisi, sakın çehremde hemen hemen neseli bir tebessümle odasına girdiğim

zaman, doktor pek memnun oldu:

-Aferin Feride! Çok memnun oldum. Nene lâzım, dünyanın gamını çekecek sen mi

kaldın? dedi

Penceresini açtım, dağınık birkaç esyasını düzelttim. Çiftliğe ait seylerden,

koyunlardan bahsettim. Mütemadiyen söylüyor, gülüyor, hatta eskiden mektepte

yaptığım gibi aia sıra ıslık çalıyordum.

Hayrullah Bey o kadar seviniyordu ki, tarif edilemez. Onun memnun olduğunu

gördükçe daha neseleniyordum.

ÇALIKUSU 377

Nihayet, vaktin geldiğine hükmettim. Doktorun koltuğunu pencerenin yanına çektim,

dizlerine bir örtü örttüm. Sonra, pervazın kenarına çıkıp oturarak:

-Sizinle konuşacak seylerim var, Doktor Bey, dedim. Hayrullah Bey, eliyle gözlerini kapayarak:

-SöyleP.fakat aşağı in. Maazallah yuvarlanırsın...

-Siz merak etmeyin, benim çocukluğum ağaç dalları üstünde geçti. Simdi, size

memnun olacağınız bir karardan bahsedeceğim. Görüyorsunuz ya, ne kadar sakinim

.. Ben, dün akşam mühim bir karar verdim.

-Neye?

-Yasamaya.

-Bu ne demek?

-Gayet sade, kendimi öldürmemeye. Çünkü birkaç gün, olgun bir ciddiyetle bunu düşünmüştüm.

Bu sözleri saka eden bir çocuk hafifliğiyle, gülerek söylüyordum, ihtiyar doktor, heyecanla yerinden fırladı:

-Ne söylüyorsun, yumurcak? Bu ne? Eğer şimdi senin yerinde olsaydım, hayretten

asağı düşer, parça parça olurum. Fakat sen asağı in Allah askına, ne olur, ne

olmaz!

Ben gülerek:

-Yasamaya karar verdiğimi söyledikten sonra artık aşağı düsmemden korkmak manasız değil mi, Doktor Bey? Bu kararı niçin verdim? Bunu size söyleyeyim.

Birçok sebep var. Evvela cesaret edemeyeceğim. Siz, benim ara sıra ölümden bahsetmeme bakmayınız. Ne olursa olsun, ben ölmekten çok korkarım. Bundan başka

çarem kalmadığı halde yine cesaret edemiyorum, Doktor Bey.

Bu sözü, ellerimi uzatarak, boynumu bükerek, sakın, saf bir tavırla söylemistim.

Hayrullah Bey heyecanla bileklerimi tuttu, beni zorla pencerenin kenarından

indirdi. Hemen hemen hırpalayarak alçak bir iskemleye oturttu:

Resat Nuri Güntekin

-Ne anlaşılmaz bir mahluksun sen, Feride! Bakıyorsun parmak kadar hiçten bir

oyuncak oluyorsun. Bakıyorsun öyle derinliklerin, tuhaflikların, sonra öyle

inanılmaz bir metanetin var ki... Peki Feride, söyle, dinliyorum.

-Yegâne arkadaşım, hamim, babam sizsiniz, yasamaya devam edeyim. Güzel. Ölmeye

cesaretim olmadığını anladıktan sonra, ben de bundan başka bir şey istemiyorum.

Fakat nasıl? Bana bir yolunu gösteriniz. Bir kolayını bulabilirsiniz ne âlâ!

Hayruâh Bey, kaslarım çatarak düşünüyordu.

-Feride, dedi. Bunları ben de düşündüm. Konusmak için biraz daha beklemek istiyordum. Fakat, mademki bu kadar kendine hâkim olabiliyorsun. Peki kızım, konusalım. Bir kere, muallime olmaktan katiyen ümidini kesmemelisin. Vaka hakkında sana bugün biraz tafsilât verebilirim: On gün evvel vilayetten bir müfettiş geldi. Fok balığı gibi azıdisleri dışarı fırlamış, lanet çehreli bir sey. Bu müfettisin riyaseti altında bir tahkikat komisyonu teskil ettiler. Azlini tebliğ etmeden seni sorguya çekmek istiyorlardı. O gece "Onba-sı"nın getirdiği kâğıt bir nevi celpname idi. Düşün Feride, sen böyle bir heyetin karsısına nasıl çıkardın? Yabancıların ağzından isiteceğin o iğrenç ithamlara nasıl cevap verebilirdin? Bunu haber alınca aklım basımdan gitti. O, encümen odasını gözümün önüne getirdim; seni siyah çarsafınla, zavallı, sararmış çocuk çehrenle, bükük boynunla o fok balığının yırtıcı disleri karsısında gördüm. Gerçi o kapının kurallarıyla seni parçalamaya azmeden bu adam "kurt ile kuzu" masalındaki canavar gibi sudan sebepler arıyor, o oudala olduğu kadar iğrenç iftiraları tekrar ediyor. Seni, bunak bir askerinin az buçuk çiğ kelimeleri karsısında bile renkten renge giren masum yüzün, ürkmüş eiâ gözlerinle o fok balığının karsısında yalnız bırakmak! Hayrullah Bey, halim mavi gözleminde hiç görmediğim korkunç parıltı, çenesinde lakırdılarını boğan, dislerini birbirine çar ptıran bir titreme ile yumruğunu sallayarak:

ÇALIKUSU 379

-Güzel ağzımı öyle bir açtım, o fok balığını öyle bir kalayladım ki Feride... O anda kursunla vursalar bir damla kanı çıkmayacaktı. Dki gün evvel, benim aleyhimde mahkemeye müracaat ettiğini haber aldım. Müfettislere yaptıkları isin temizliğini bir kere de mahkeme huzurunda tekrar için o günü sabırsızlıkla bekliyorum. ihtiyar doktor gözlerindeki o vahsi parıltı, sakaklardaki korkunç kırmızılık sönünceye kadar sustu. Sonra yine eski halim sesi, bön, saf tavrıyla devam etti: -Bu arada ne olduysa sana oldu. Arada sen, atese yandın. Hemen zorla sana istifanı yazdırdım diye ileride benim için fena düşünmeni istemem. Alakanı katiyen kesmen lâzımdı. Allah bu gözleri, bu dudağı gülmek ve etrafındakilere saadet vermek için yarattı. Fok balıklarının karsısında ağlasın, titresin diye

değil... Feride, sana bir sey daha söyleyeceğim. Simdi sana karsı
mesuliyetim
iki kat oldu. Çünkü basına bu felaketin gelmesine ben sebep oldum. Onun
için
lâzım ki, bunu yine ben tamir edeyim. Dediğim gibi, meslekten artık bir
sey ümit
edemezsin. Bugün bir çaresini bulsak bile, yarın baska bir bahane ile
seni
vuracaklar, fazla olarak o vakit belki ben de bulunamayacağım. Haydi,
beraber
düşünmeye devam edelim. Dstanbul'a, ailenin yanına dönmeye imkân var mı?
Basımı önüme eğdim:
-Hayır, Doktor Bey, onlar benim için büsbütün bitti.
-Baska bir çare: iyi bir gençle evlenmen mümkün değil mi?
-Hayır, Doktor Bey. Ben ihtiyar bir kız olarak ölmeye azmettim.
-Evlenirsen bahtiyar olacağına benim de o kadar kanaatim yok, Feride. O
melun,
kalbine öyle yer etmiş
ki, söküp atmak mümkün değil.
-Doktor Bey, ayaklarınızı öpeyim, her seyden bahsedin, fakat bu mesele...

380

Resat Nuri Güntekin

-Peki küçük, peki.
-Tesekkür ederim, Doktor Bey.
Hayrullah Bey, beyaz bıyıklarını disleriyle çiğneyerek düşünüyordu:
-Peki, öyleyse ne yapacağız? Zaruret falan çekmenden korkum yok. Çünkü
benim az
buçuk servetim ikimize de yeter, paramı ne yapacağım diye düşünüyordum.
Senin
saadetinden-iyi neye sarf edebilirim?
Vereceğim cevabın onu kızdıracığını biliyordum, fakat bu zaruriydi. Korka
korka
dizlerimi kasıyarak:

-Fakat Doktor Bey, ben hangi sıfatla sizden böyle bir para yardımı kabul edebilirim? Nasıl bir insan mevkiine inerim?
Hayrullah Bey kızmadı, fakat gayet mahzun bir sikâyetle yüzüme baktı:
-Ayıp Feride, ayıp. Bu kadar birbirimizle anlastıktan sonra ortaya böyle söz
atman ayıp. Fakat ne yapalım ki, sen bütün serbest, hiçbir seye ehemmiyet vermiyor gibi görünen tavırlarına rağmen sade ruhlu, mahdut, mazlum bir ev
kızısın: "Kınalı kuzu" dedikleri cinsten bir kızcağız... Böyle olmamalıydı,
fakat olmus. Simdi benim muhakememi takip et Feride. Senin gibi, bir ihtiyar,
samimi arkadasından küçük bir yardım bile kabul edemeyecek kadar mağrur bir kız
bahusus bu isten, bu dedikodulardan sonra tek başına nasıl yasar? Seni tekrar
evlendirmeyi düşündüğüm bunun içindi Feride. Kimseden yardım kabul etmek istemezsen, çalışmak istersen buna imkân yok. Beraber yasayalım, benden ayrılma
desem buna razı olmazsın, değil mi? Cevap vermeye cesaret edemiyorsun.
Fakat,
başını eğiyorsun; doğrusunu istersen, bunu ben de emin bir çare telâkki etmiyorum. Niçin bu saatte her şeyi açık açık konuşmamalı? Mahalle namına kaymakama bir heyet gitmiş. Benim evimde ailemden, akrabamdan olmayan bir genç
kızla yasamamın örfe ve seriata aykırı görüldüğünü söylemiş. Hatta hatta senin
baska bir memlekete gönderilmeni istemiş. Herke

ÇALIKUSU 381

sin kabahatini açık açık yüzüne söyleyen bir "kör kadı" olduğum için beni zaten
kimse sevmez. Bu vesile ile niçin bana da bir darbe indirmemeli, değil mi?
Hülasa, Feridecik, senin ne benimle yasamana ne kendi kendine yasamana imkân
var. Haksız süpheler hayatını zehirleyecek, bu melun leke, nereye gitsen seni
takip edecek. Mazindeki süpheli bir nokta, her çapkına, her serseriye seni
tahkir etmek hakkını verecek. Ne yapacağız Feride? Nasıl hareket edeceğiz? Seni
nasıl müdafaa edeceğiz?
Ölmeye mahkûm bir hasta mazlumluğuyla yüzüne baktım. Dçimdeki derin ümitsizliğe
rağmen hâlâ gülümseyerek:
-Nihayet siz de teslim ediyorsunuz ki, ölümü düşünmekte hakkım varmış. Su güneşe, su ağaçlara, uzakta görünen su denize bakınız Doktor Bey. Benim kadar
bası dara gelmeyen bir insan, kendi gönlünün rızasıyla bu güzel seylerden ayrılmak ister mi?
Hayrullah Bey, eliyle ağzımı kapadı:

-Yeter artık Feride, yeter artık. Ömrümde yemediğim bir haltı yedirteceksin.

Beni çocuk gibi hüngür hüngür ağlatacaksın.

Yapraklan dökülmüş kuru dalların arasında parlayan sonbahar günesine elini

uzattı:

-Ben hayli ihtiyarım; sefaletin, acının türlü seklini gördüm. Kollarımın arasında nice gözler kapandı. Karsımda ölmek mecburiyetinden bu kadar sükûnla

bahseden bu güzel çocuk yüzünden, gülmek için vesile arıyor gibi titreyen yaramaz dudaklarından daha büyük facia görmedim.

Hayrullah Bey, dizlerinden örtüsünü atarak odanın içinde epeyce dolastı; sonra

önümde durarak:

-O halde, son çareye başvuracağız. Seni seriatlerine uyacak bir sıfatla evimde

alıkoyacağım, müdafaa edeceğim. Hazır ol Feride. Öbür Persembe...

382

Resat Nuri Güntekin

Bir haftadan beri Kusadası'ndayım. Yarın gelin oluyorum. Hayrullah Bey, hem

hususî işlerini görmek, hem de eve bazı yeni esya almak üzere, evvelki gün

izmir'e gitti. Bu akşam döneceğine dair telgraf aldım.

Bu yeni esyaya lüzum olmadığını söylemistim. Tuhaf bir tavırla itiraz etti:

-Yok, nisanlı hanım, bu adeta benim yaşlılığımı basıma kakmak demek olur. Gerçi

kudret, bir yanlışlık etmiş, aramıza otuz bes, kırk senelik bir zaman sokmuş,

ama hiç ehemmiyeti yok. Asıl gençlik, ruhun gençliğidir. Sen bana bakma, ben

yirmi yaşında delikanlılardan daha dinç bir adamım. Hem seni öyle telli pullu

gelin olmuş
görmek isterim. Ben, ergen adam sayılıyım; emelim kursağımda kalır.
Sana Dzmir'den müthis bir gelin elbisesi getireceğim.
Ben, bir sey söylemiyor, önüme bakıyordum. Hayrullah Bey, sözüne devam etti:
-Sana ben bir de yüzgörümlüğü veriyorum, ama müthis bir yüzgörümlüğü.
Kesfet
bakayım: Küpe, yüzük, inci, elmas, hiçbiri değil. Aklını yorma bulamazsın. Bir yetimhane.
Hayretle yüzüne baktım. O, memnuniyetle gülerek:
-Hosuna gidecek sey nasıl kesfettim. Bizim "Alacaka-ya"daki çiftliği ben otuz, kırk kisilik bir yetimhane sekline sokuyorum. Etrafta bulduğumuz kimsesiz çocukları oraya toplayacağız. Ben doktorluk edeceğim, sen hocalık ve analık.
Bu satırları, nekahat günlerimi geçirdiğim odanın penceresi önünde yazıyorum.
Bahçedeki dallarda hiç durmayan bir kuru yaprak yağmuru yağıyor. Ağacların çıplak kollarından döktüğü bu yapraklardan bazılarını rüzgâr, pencereden içeriye defterimin sararmış yaprakları üzerine savuruyor.
ihtiyar arkadasımın sönük mavi gözlerindeki sefkat, merhamet, temiz ve menfaatsiz muhabbeti gönlümde son bir yesil

ÇALIKUSU
383

yaprak gibi yasıyordu; ona bir koca gözüyle bakmak mecburiyetinde kaldığım
günden beri bu son yaprak da sarardı. Ne yapalım, hayat böyleymiş! Buna da katlanmak lâzım.
Karınca ayağı gibi minimini yazılarla dolan mektep defterimin son sayfalarına geldim. Ne hazin tesadüf! Sergüzestimle beraber defter de bitiyor. Yeni bir deftere yeni hayatımı yazmaya baslamak mümkün değil, artık söyleyecek neyim
kalıyor ki? Hem yarın baskasının karısı olduktan sonra buna ne hakkım, ne cesaretim olacak. Öbür sabah baskasının odasında uyanacak genç kadının, hayatı
bir parça nağme, birkaç damla gözyasından ibaret olan Çalıkusu ile ne alakası kalacak?
Çalıkusu bugün defterinin gözyaslarından kirlenmiş sayfalarına dökülen sonbahar yaprakları içinde müebbeden ölüyor.
*
Bu son ayrılık saatinde niçin hakikati saklamak? Bu okumayacağın defteri ben

senin için yazdım Kâmran. Evet, ne söyledim, ne yazdımsa hep senin içindi.
Yanlış, çok yanlış bir iş
tuttuğumu bugün artık itiraf edeceğim. Ben, her seye rağmen seninle mesut olabilirdim. Evet, her seye rağmen seviliyordum, sevildiğimi de bilmiyor değildim; fakat bu bana kâfi gelmedi, istedim ki çok,
pek çok sevileyim, kendi sevdiğim kadar değilse bile -çünkü buna imkân yok- ona yakın sevileyim. Bu kadar sevmeye benim hakkım var mıydı? Zannetmem Kâmran.
Ben, küçük, cahil bir kızdım. Sevmenin, kendini sevdirmenin de bir yolu var,
değil mi Kâmran? Halbuki ben bunları hiç, hiç bilmiyordum. Senin Sarı Çiçeğin tas
atmak için söylemiyorum Kâmran, inan bana, mademki seni mesut etti, ben hayalimde onunla barışıyorum- kim bilir ne kadar cazibeli bir

384

Resat Nuri Güntekin

kadındı? Kim bilir sana ne güzel seyler söylüyor, ne güzel mektuplar yazabiliyordu? Ben, belki senin çocuklarına, çocuklarımıza iyi bir anne olacaktım. O kadar.
Kâmran, ben, seni sevmesini, senden ayrıldıktan sonra öğrendim. Hatta yaptığım
tecrübelerle, baskalarını sevmekle sanma sakın. Gönlümün içindeki derin,
hazin,
ümitsiz hayalini sevmekle.
Zeyniler mezarlığının karanlığında, rüzgârın sonbahara kadar haykırıp ağladığı
uzun gecelerde, Çeçen arabalarının ince sesli, yanık çingiraklarının tirediği bu
ovalarda, Söğütlük bahçelerinin ılık işde kokularıyla dolu yollarında,
ben hep

seninle yüz yüze, senin hayalinin kollarında yasadım. Yarın, karısı
olacağım
biçare adam, beni zambak gibi masum bir kız zannediyor, ne yanlış!
Sevdanın hiçbirinin, bu dul kadın ruh ve vücudunu benim kadar
hırpaladığını,
yıprattığını zannetmiyorum.
Kâmran, biz asıl bugün birbirimizden ayrılıyoruz. Ben, asıl bugün dul
kalıyorum... Bütün olan, geçen seylere rağmen, sen yine bir parça
benimdin; ben
bütün ruhumla senin...
(Feride 'nm jurnali burada bitiyordu.)

385

BESDNCD

KISIM

I

IvÂMİRAN, seninle yol arkadaşlığı etmek iskence billahi, iki saatten beri
belki

yüz sey sordum. "Evet" yahut "Hayır"dan başka cevap alamadım. Kendine
gel,
oğlum.

Kâmran, bozuk yollarda sarsılan arabanın kösesinde aksam rüzgârına karşı
pardösüsünün yakasını kaldırmış, dalgın dalgın Marmara'yı seyrediyordu.
Gözlerini zorla denizden ayırarak gülümsedi:

-iki saatte, iki yüz suale, iki yüz cevap az değil zannederim, eniste,
velev

"evet", "hayır" gibi kısa cevaplar olsun.

-iyi ama oğlum, sen o cevapları da düşünerek vermiyorsun ki... Makine
gibi

söylüyorsun.

-Güzel tedavi ve tebdilihava usulü, eniste... Beni, bos yere düşündürüp
yormak

için bir kastınız olmalı.

-Hayır nankör, hakikaten sana yaranmak kabil olmuyor... Seni gerçi
düşündürmek

istiyorum, fakat maksadım yormak değil, öteki seyi düşünmene mani olmak.
Mamafih, artık ümidimi kesiyorum. Seni canlandırmak kabil değil. Mesela,
üç gün

evvel bir düşün bahanesiyle seni köye götürdüm. Çesit çesit insanlar
gördün;

davul, zurna dinledin; köçek, pehlivan seyrettin; ben, kendi payıma
müthiş

eğlendim; fakat sen eğlenmedin, inkâr etme, göz ve izan var.

-Size anlatmak kabil değil eniste, benim yaradılışım başka türlü.

-Yok oğlum, sen kendini fena bıraktın. Bak, ben altmışıma giriyorum,
günden

güne daha gençlesiyorum.

-Ayse Teyzem duymasın.

Çalıkusu - F 25

386

Resat Nuri Güntekin

-Duysa da umurumda değil. Buraya ilk gelisimde ben, daha ihtiya
görmüyor
muydum? Kâmrân güldü
-Ben, Tekirdağ'a geleli on sene oldu. Hâlâ aklımdadır. Yine böyle bir
ağustos
günüydü.
Aziz Bey ellerini birbirine vurdu:
-Etme, Allah askına, seneler amma çabuk geçiyor! Hakkın var ya. Bugün
sade dört
yasına yakın çocuğun var, dört beş
sene kadar da Feridecikle nisanlı kalmıstın.
Ah Kâmrân, su Fe-ride'ye nasıl kıydığını hâlâ aklıma sığdıramıyorum.
Çalıkusu'nun
bülbül gibi sesini, gül yüzünü hatırladıkça hâlâ yüreğim sızlar. Aradan
on sene geçti, hâlâ benim evin arkasındaki arka bahçeye bakmaya yüreğim
tahammül
etmez. Hani, ölsem, gitsem seni affetmeyeceğim Kâmrân.
-Eniste, tebdilihava için memleketinize davet edilmiş bir hastaya böyle
söylenir mi?
-Evet, ama senin derdinin bununla alakası yok ki. Sevdiğin bir kadınla
evlendin, bir sene bile tamamıyla mesut olamadın. Münevver yatağa düştü,
üç
senelik hayatını hastabakıcılı-ęıyla geçirdin. Adada, isviçre'de ve daha
bilmem
nerelerde hastanı tedaviye çalıştın. Kadere ne denir? Geçen kıs karın
vefat
etti. Sana bir düskünlüktür arız oldu. Bir türlü kendini top-layamadın.
Hâlâ
hasta gibisin. Bunun Feride ile ne alakası var? Sen baska birisini
seviyordun.
Kâmrân, yine o acı gülümsemesiyle cevap verdi:

-Eniste, kimse bana inanmıyor, siz de, tabii inanmayacaksınız, garip göreceksiniz. Hayatımın bazı sergüzeştleri, hatta epeyce heyecanlı sergüzeştleri oldu. Fakat sizi temin ederim ki, ben dünyada hiçbir şeyi, hiçbir insanı Feride kadar sevmedim.
Aziz Bey, disleri arasından mırıldandı:
-Yamansevda, yaman ask!..
-Söyledim ya, eniste, inanmıyorsunuz. Zaten kimse

ÇALIKUSU 387

inanmıyor. Müjgân, senelerden beri bana dargın. Feride sözünü ağzıma aldırıyor;
kaslarını çatarak: "Yok, Kâmran, ondan bahsetmeye hakkın yok!" diyor.
Annem
öyle, teyzem öyle, herkes öyle. Burada Feride'den bahsedebileceğim yalnız Nermin
var. Nermin, bugün on yedi yaşında. Feride buraya geldiği vakit yedi yaşındaydı,
hayal meyal aklında kalmıs. Feride'yi: "Beni salıncakta sallayan kırmızı entarili ablam" diye hatırlıyor. Öyle günlerim oluyor ki, Nermin'e entarili ablasından bahsettirmek için lisanımın bütün kuvvetini sarf ediyorum.
-Ne tuhaf insansın Kâmran? Peki, ya öteki?
-O, bir hastaydı, benim yüzümden ölmesi mümkündü. Feride'den ümidi kestikten
sonra, ona karşı olsun bir insanlık ve merhamet vazifesi ifa etmek istedim, o kadar.
-Anlasılır dava değil. Sen karısık ruhlu bir adamsın Kâmran.
-Burası doğru eniste. Ne istediğimi, ne yaptığımı hiçbir zaman kendim de bilmedim. Emin olduğum yalnız bir şey var, Feride'ye karşı zaafım. Bir çocuğun
öyle halleri, öyle hatıraları var ki, unutmak mümkün değil. Öyle sanıyorum ki,
bunları ölürken hatırlarsam ağlayarak öleceğim. Size bir delil daha söyleyeyim,
eniste. Tebdilihavaya ihtiyacın vaf dedikleri zaman ilk aklıma gelen yer Tekirdağ oldu. Beni buraya sizin davetleriniz mi getirdi zannediyorsunuz?
Köy,
düğün eğlenceleri için mi bir aydır burada durduğumu sanıyorsunuz?
Darılmayınız.
Ben burada, ilk gençliğimin birkaç kırık hatırasını aramaya geldim, o kadar.
-Mademki münasebetsizlik etmistin; bunu tamire imkân yok muydu?
-Yanlış hareket ettim eniste, çok yanlış hareket ettim. Feride, öyle derin bir infial içinde bizden ayrılmıstı ki, izini kesfettiğim vakit, birdenbire üstüne düşmekten korktum. Onun sadece kalbi değil izzetinefsi de yaralanmıstı. Bir
basına yabancı memleketlere gitmek için kim bilir, ne kadar mütees-

Resat Nuri Güntekin

sirdi? Aradan hiç olmazsa altı aylık bir zaman geçmeden beni görürse belki büsbütün hırçınlaşacak, vahsilesecek, daha büyük bir delilik edecekti. Baharı zorla beklemistim. Çahkusu'nu, bulunduğu köy mektebinde yakalamak için yola çıkmaya hazırlanıyordum. Tam o zaman o aksi hastalığım başladı. Üç ay yatakta kaldım. B.'de onu bulmaya gittiğim vakit ise iş isten geçmişti. Bana, Feride'nin hasta bir bestekârı sevdiğini, vefasız basını çağılayan kenarında sevgilisinin dizlerine koyarak, gözlerine baka baka tambur çaldırıldığını söylediler. Düşün eniste, senelerce bu bası, bu gözlen: "Benim, yalnız benim!" diye bekledikten sonra bir gün böyle... Kâmran, devam etmedi. Marmara'dan gelen serin akşam rüzgârından çekiniyor gibi boynunu pardösüsünün yakası içinde daha ziyade saklıyor, uzaklarda tek tuk kızılınmaya başlayan balıkçı ateslerini seyrediyordu. A/iz Beyin de nesesi kaçmıstı. -Kâmran oğlum, sen korkarım ki o vakit de ikinci bir budalalık ettin. Çalıkusu, keske bunu yapabilecek, kolayca kendini avutacak bir kız olsaydı, hiç olmazsa mesut olurdu; takat hiç zannetmem. Kâmran, acı bir gülümsemeyle basını salladı: -O cihetten müsterih olunuz eniste. Feride, iki seneden beri çok bahtiyarmıs, gözüyle görenlerden isittim. Kocası ihtiyar, fakat zengin bir doktormus. Arkadaşlarımdan bir mülkiye müfettisininin karısı -ki Feride'nin eski bir

arkadaşıdır-geçen sene bir gün Kusadası'nda ona tesadüf etmiş, Çalıkusu, eskisi gibi mütemadiyen gülüyor, söylüyor, saka ediyormuş. Sehirden üç dört saat uzak mesafede bir çiftlikte yirmi kadar çocukla uğraştığını, pek mesut olduğunu söylemiş. Kocasından yarım saat ayrılmaya tahammül edemiyormuş. Arkadaşı, İstanbul'dan, akrabalarından bahsetmek istemiş. Feride çabucak sözü kapatmış. "Ben, ne o memleketi, ne o insanları artık hatırlamıyorum bile!" demiş. Feride'ye karşı kusurlarım, haksızlık-

ÇALIKUSU _____ 389

larım çok eniste, bunu biliyorum. Fakat, siz de insaf edin, onun da beni bu kadar çabuk unutmaya doğru muydu? Mamafih, bunlar lüzumsuz sözler, artık devam etmeyelim. Size uğurlar olsun. Ben, arabadan iniyorum. Yürüye yürüye eve geleceğim. Bu bozuk yollar, beni fena halde sarstı. Aziz Bey içini çekti: -idare adamları hakikaten bedbaht insanlar. Su yolları senelerce evvel kendim yaptırdım. Irgat bası gibi, güneşin altında yandım. Herhalde seni sarsan yollar değil. Kâmran, iftira etme. Ne iyi etmişler de yedi sene evvel beni bu mutasarrıflıktan azletmişler. Haydi oğlum, fakat geç kalma, çünkü ihtiyarlık, teyzeni de beni de berbat etti. Geç kalırsan, o meraktan; ben açlıktan bayılırız. Kâmran'ın arabadan indiği yer yine o köprübasıydı. On sene evvel yine böyle bir ağustos sonu aksamında buraya kadar gelmiş, çürük tahtaların üstüne oturarak ayaklarını sallamıştı. Tekirdağ'da bulunduğu yirmi günden beri âdet etmişti. Her aksamüstü buraya kadar gelir, sonra yolların alacakaranlığı içinde yavaş yavaş, düşünce düşünce geri dönerdi. Kocasının bu muvakkat memuriyetle Anadolu'ya gittiği günden beri çocuklarıyla beraber Tekirdağ'da oturan Müjgân, bir aksam Kâmran'a: -Çok yorgun görünüyorsun, galiba uzaklara gittin? demisti. Kâmran, hüzünle gülümseyerek cevap vermisti: -Dyi tahmin ettin Müjgân, çok uzaklara gittim, on senelik uzak bir maziye. Daha baska seyler söyleyecekti, fakat Müjgân bu sözden bir sey anlamıyor gibi dudaklarını bükmüş, sadece: -Öyle mi? diyerek arkasını çevirmisti. Müjgân, kadın kalbinin o kadar inatçı olan gizli infiallerinden biriyle senelerden beri Kâmran'a dargındı. Onun yanında Feride için bir tek kelime söylemiyordu.

s"

A,

Kâmran, bahçelerin arasından yavaş yavaş eve dönerken iyiden iyiye aksam olmuştur. Karsı dağlarda gün hâlâ sönmemisti. Kenarlarından doğru dolmaya yüz tutmuş, seçkin menekselere benzeyen bir gece baslıyordu. Genç adam, bahçe aralarındaki yollardan birinin yanında durdu, onun atesböceklerinin yıldızlarıyla benekli yeşil karanlığını uzun uzun seyretti. O aksam, Feride'nin bu yoldan çıktığını görmüştü. Kenarlarında kısa saçlarının lüleleri çıkan basörtüsü, beyaz, kısa tersane elbisesiyle Çalıkusu'nun önünde yürüdüğünü, topuksuz çocuk potinlerinin ucu ile taşları sektirdiğini hâlâ görüyordu. Vakit epeyce geçmişti. Evdekilerin merak edeceklerini bildiği halde bir türlü gitmek istemiyor, eski bir rüyanın izlerini arar gibi yollarda gecikiyordu. Uzakta, sokak kapısının önünde beyazlı bir kadın hayaleti gördü. Müjgân'dı. Ekseri aksamları en küçük çocuğu ile beraber caddeye çıkar, onu koltuklarından tutarak yürüme talimleri yaptırırdı. Kâmran'ı görünce uzaktan kolunu sallamaya başladı: -Kâmran, ne kadar yavaş yürüyorsun? Nerede kaldın bu vakte kadar? -Hiç Müjgân, hava pek güzel de. Müjgân'ın bu gece yanında çocuğu yoktu. Buna mukabil halinde bir tuhafılık, daima sakin yüzünde biraz heyecan görünüyordu.

-Müjgân, sende bir hal var!
Genç kadın bir seyler söylemek istiyor, fakat kelime bulamıyordu. Bir adım geri çekildi, kapı ile iç duvarın arasındaki köseyi göstererek:
-Bak, bugün kim geldi Kâmran? dedi.
Kâmran, hayretle basını çevirdi, iç kapıdaki fenerden süzülüp gelen mavimsi aydınlığın içinde ta yakında Feride'nin ela gözlerini gördü.
Bebeklerinden birer mavi yıldız parlayan bu

ÇALIKUSU 391

gözler gülüyor, biraz solgun ve süzgün görünen bu güzel yüz gülüyor.
Feride altı seneden beri hayalperest gözlerini her yumdukça gördüğü gibi- ta yakınında, kalbinin içinde gülüyordu. Kâmran, hafifçe sallandı, güzel bir rüyayı kaybetmekten korkanlar gibi bir an gözlerini yumdu, yanında dayanacak bir yer aradı. Birbirlerine söyleyecek söz bulamıyorlar, sadece tit-reye tireye bakıyorlar, dudaklarıyla birbirlerine gülümsemeye çalışırken gözlen yaşlarla perdeleniyordu. Müjgân, bu dakikanın güçlüğünü hissetti. Feride'yi elinden tutup Kâmran'ın önüne getirdi. Ağır manalarla dolu bir sesle:
-Teyze çocukları hemen hemen kardeş demektir. Feri-de'nin erkek kadesi olmadığı için sen, doğrudan doğruya onun ağabeyi sayılırsın Kâmran; kadesine "Hos geldin," desene!...
Kâmran hâlâ bir sey söyleyemiyordu. Hafifçe eğildi, Feri-de'nin saçlarına dudaklarını dokundurdu. Sonra kulağına söyler gibi gayet yavaş:
-Sizi tekrar görmek memnuniyetini söyleyebilmek için kelime bulamayacağım Feride Hanım, dedi.
Bu söz, Feride'ye cesaret verdi. Eski berrak ahengine sakat billurlar gibi belirsiz bir sikâyet ihtizazı düsmüş sesiyle:
-Tesekkür ederim Kâmran Bey, dedi. Ben de öyle, çok memnun oldum.
-Ne vakit geldiniz?
-Bugün, öğleye doğru. On gün evvel Dstanbul'a gelmistim. Hiçbirinizin orada olmadığını haber aldım. Halbuki teyzelerimi, hepinizi çok göreceğim gelmisti.
Belki onlardan da beni göreceği gelenler vardır, dedim. Zaten Tekirdağ, gezmeye alısmış insanlar için ne kadarcık bir yer, değil mi Kâmran Bey?
Müjgân, tekrar söze karıştı:
-Güzel ama, hanıma, beye, teklife, tekellüfe lüzum yok, demin de söyledim. Siz, hemen hemen öz kades sayılırsınız. Hatta, Kâmran'a "ağabey" desen pek doğru olur, Feride.

ikisi de gözlerini yere indirdiler. Feride, korka korka:
-Sahi, sana ağabey dememe müsaade eder misin Kam-ran? dedi.
Cevap beklerken Kâmran'a bakmıyor, atesböceklerinin kaynastığı
karanlıklarda
gözleriyle bir sey arıyordu.
Kâmran kırgın bir tavırla cevap verdi:
-Sen nasıl istersen öyle olsun Feride... içinden nasıl gelirse.
Artık sakın sakın konusabiliyorlardı. Feride, birkaç kelime ile
seyahatini
anlattı:
-istanbul'da bazı islerim vardı; sonra dediğim gibi, hepinizi çok
göreceğim
gelmisti. Doktor enisten iki ay izin verdi. Teyzelerimi, hepinizi
sıhhatte
bulduğuma ne kadar memnun oldum. Yalnız sen bir felakete uğramışsın
Kâmran,
istanbul'da isittim, çok, çok müteessir oldum. Bu kadar az bir zaman
içinde
zevceci kaybetmek ne felaket! Fakat küçüğün var. Allah onun ömrünü
Necdet'e
versin. Ne güzel çocuğun var Kâmran. O kadar sevdim ki, gelir gelmez
arkadaş
olduk, şimdiye kadar benim kucağımda oturdu. Zaten ben, küçüklerle öyle
çabuk
ahbap olurum ki...
Feride, söylemeye devam ettikçe yavaş
yavaş
açılıyor, sözleri, tavırları o eski
yaramaz çocuk hafifliklerini tekrar bulmaya baslıyordu

Onun sesini dinlemek, söyleyen dudaklarını, gecenin içinde parıldayan ela gözlerini görmek öyle bir saadetti ki, genç adam bir şey düşünmüyor, hatta onun bir baskasının karısı olduğunu, bu saadetin bir ay, bir buçuk ay sonra yeniden bir rüya olacağını bile aklına getirmiyor. Bir tek korkusu vardı: içeriden onun geldiğini fark etmeleri. Her korktuğu gibi, bu da nihayet basına geldi. Onları kapının yanında ilk defa gören Ner-min oldu. Genç kız, çingır çingır bağırarak Kâmran'ın geldiğini haber verdikten sonra yanlarına kostu. Feride'yi tekrar kollarına alarak:

ÇALIKUSU 393

-Seni unutmadığımıza Kâmran ağabeyim de sahattir, Feride abla, kırmızı entarili

abladan en çok onunla bahsederdik, değil mi Kâmran ağabey? dedi.

II

O gece, akşam yemeği bir düşün ziyafetine benzedi. Sofranın basında çocuk gibi

maskaralıklar eden Aziz Bey:

-Ah Çalıkusu, sen beni adeta dertli etmistin! Sesin kulağıma geldikçe ağlayacak

gibi olurdu. Meğer ben seni ne kadar severmişim, diyordu.

Senelerden sonra, bir daha görmekten ümit kestikleri bir günde yuvaya dönen

Çalıkusu, oraya sadece biraz nese değil, eski günlerinin rikkat ve muhabbet dolu

bir parçasını da beraber getirmiş gibiydi. Bütün yüzler gülüyor, bütün kalplerde

-açık pencerelerden içeri dolan, lambaların etrafında dönen pervaneler, gece

böcekleri gibi- bir seyler titriyordu. Sadece, yemeğin sonuna doğru

Besime Hanım

ehemmiyetsiz bir şey söylerken birdenbire ağlamaya baladı. Fakat derhal gözlerini sildi:

-Hiçbir şey yok, annesini, Güzide'yi hatırladım da, diyordu.

Dizlerinin üstünde Kâmran'm çocuğına üzüm yediren Feride basını eğdi, bir an

yüzünü küçüğün .kıvrırcık sarı saçları içinde sakladı, o kadar. Sonra eski senlik

yine yerine geldi.

Bir aralık Besime Hanım kocasıyla beraber Trabzon'da bulunan Necmiye'den bahsediyordu:

Feride, derin bir göğüs geçirdi.

-O acıyı bilirim teyze, benim küçüğüm de> hastalıktan gitti, diye cevap verdi.

Sofradakiler hayretle birbirlerine bakıştılar. Ayse Teyze:

-Demek senin çocuğun vardı? Bilmiyorduk, dedi.

Feride, mahzun mahzun basını salladı:

-inci gibi bir kız, görmeliydiniz, ne güzeldi! Yavrumu bir türlü kurtarmak

mümkün olmadı. Ayşe Teyze tekrar sordu:

-Çocuğun kaç yaşında öldü, Feride? Feride, yine o saffetle dudaklarını bükerek:

-Tam on üçünü bitirmisti, ilk çarsafını dikiyordum. Kaynana olacaktım, dedi.

Sofrada bir kahkaha koştı. Aziz Bey:

-Ah Çalıkusu, yüz yasına girsen yine deliliği, sakayı bırakmayacaksın, diyordu.

Feride'nin on üç yaşındaki kızına herkes gülüyordu. Fakat, Feride'nin kirpikleri

yaşla doluydu. Necdet'i daha kuvvetle göğsüne çekti, söyledikçe artan bir mahzunlukla onlara Mu-nise'nin hikâyesini anlattı:

O gece, geç vakte kadar oturdular. Aziz Bey, ara sıra:

-Feride, kızım, sen yol yorgunusun, yat artık, diyordu. Çoktan beri uyuyan

Necdet'i hâlâ kollarından bırakmayan Feride gülüyor:

-Ziyarı yok eniste, ben asıl sizin aranızda dinleniyorum, beni asıl yalnızlık yordu, diyordu.

Parlak ela gözlerinin, biraz kısa dudağının o hiç sönmeyen gülümsemesiyle saatlerce konuştu. Eski Çalıkusu tamamıyla uyanmıstı. Hosa giderek dinlendiğini

gördükçe kelimeleri ezip büzüyor, yalnız sevilen ve beğenilen çocukların bildiği

o sevimli, nazlı hareketlerle dudaklarını büzerek, dişleriyle dilini ısırarak,

yanacağını çukurlastırarak mütemadiyen söylüyordu. Öyle ki, sevincinin verdiği

sarhosluktan bir türlü ayrılama-yan ihtiyar eniste, eski bir sakasını tekrar

etmek arzusundan kendini alamadı. Küçükken, Feride'nin üst dudağını parmakları arasına sıkıştırır: "Seni yaramaz Çalikusunu seni, benim kirazımı almışsın ha, ver geri bakayım!" diye bu dudağın ucunu zorla öperdi.

ÇALIKUSU 395

Etraftan kopan kahkahalar içinde: "Yapma, eniste!" diye haykıran Feride'yi zorla çenesinden tuttu, bu eski sakayı tekrar etti. Sonra dikkatle Feride'nin yüzüne bakarak: "Ne yapayım, Çalikusunu? Kabahat senin, evli barklı oldun, hâlâ tabiatın çocuk, hatta yüzün bile çocuk. Kim bu çehreye genç bir kız çehresi der?" dedi. Kâmran bulunduğu kösede sarardığını hissetti. Çalikusunu'nun bir baskasına ait olduğunu ilk defa bu dakikada anlıyordu.

III

Bu geceyi takiben iki gün içinde Kâmran, Feride'yi pek az görebildi. Çalikusunu, on sene evvel Tekirdağ'da kendi yasında birçok kızla ahbab olmuştur. Bunlar, şimdi evli barklı hanımlardı. Feride'yi rahat bırakmıyorlar, saatlerce gelip oturdukları yetmiyormuş gibi, giderken de Çalikusunu'nu beraber sürüklüyorlar, ev ev, bahçe bahçe gezdiriyorlardı. Kâmran'ın gizli üzüldüğünü gördükçe Müjgân, adeta seviniyor, gözlerinin içi gülerek şikâyet ediyordu: -Nafile, Feride'yi bize bırakmayacaklar. Mamafih, her seyden evvel onun eğlenmesi, açılması lâzım. Kâmran, bu iki gün içinde Feride'yi bir kere yemekte, bir kere de çarsaflı olarak sokaktan dönerken görebildi. Üçüncü gecenin sabahıydı. Kâmran, âdeti hilafına çok erken uyanmıştı. Ortalık yeni ağırlıyordu. Kösk, daha uykudaydı. Kâmran, odanın panjurlarından birini ittiği vakit, Feride'yi bahçede gördü. Pencerenin açıldığını o da fark etmişti. Basını kaldırdı, yeni doğan güneşe karşı elini gözlerine siper ederek: -Uyandınız mı, Kâmran Bey? Ne kadar tabiatınızı değiştirmişsiniz. Eskiden sizi uyandırabilmek için panjurlarınıza yazın avuç avuç çakıl taşı, kısın bir yığın kartopu atmak lâzım gelirdi. Siz de biraz Anadolulu olmuştunuz. Ben, orada bu saatte

Resat Nuri Güntekin

kalktığıım vakit: "Tembel, insan üstüne güneş doğurur mu?" diye beni ayıplarlardı.
Eski hafif, alaycı Çalıkusu'nu hatırlatan bu sözleri söyleyen sesinde kalbe serinlik ve tazelik hisleri veren berrak bir akarsu ahengi vardı. Kâmran, biraz korkarak sordu:
-Ben de geleyim mi, Feride?
O, hâlâ elleri güneşle karşı gözlerinde, ta eskiden yaptığı gibi gizli gizli eğlenerek:
-Rutubetin nazik vücudunuzu incitmesinden korkmaz-sanız fena olmaz. Size Anadolu ikramı yaparım.
Kâmran'ı kocaman bir ceviz ağacı altına götürdü, aksamdan bahçede unutulmuş bir iskemleye oturttu:
-Simdi bir parça beni bekleyeceksiniz, Kâmran Bey.
-Hani teklif, tekellüf bırakacaktın?
-Biraz sabır, o kendi kendine gelir. Birdenbire hürmetsizliğe cesaret edemiyorum. Kâmran güldü:
-Fakat bu, daha büyük hürmetsizlik Feride, seni men ederim. Bana: "Siz", "Kâmran Bey" derken eğleniyorsun gibi geliyor.
Feride de gülüyordu:
-Doğru, hakkınız var, hakkın var, gayret ederim. Simdi bana müsaade, sana süt pisireceğim.
-Feride, rica ederim.
-Nafile, ısrar etme. Bir Anadolu kadınına karşı en iyi kompliman; onun iş görmesine, hizmet etmesine müsaade etmektir.
Biraz eğlenerek, biraz mahzun devam ediyordu:

-Bizim kendimizi beğendirmek için ev isi görmekten baska hiç cazibemiz yok
ki...
Bahçenin içine, elinde bakraçla, kuru dal parçalarıyla gidiyor geliyor, yeni
uyan bahçıvanla konusan sesi isitiliyordu.

ÇALIKUSU 397

Nihayet, elinde dumanları tüten bir süt bardağı ile geldi.
-Süt, istediğim gibi değil. Kâmran, fakat üç gün sonra -Bugün ne? Pazartesi-
Persembe sabahı için seni bir sabah ziyafetine davet ediyorum. Aynı koyunun
sütünü içeceksin, fakat göreceksin ki bambaska bir sey, âdeta güzel bir meyve.
Bu benim büyük bir sırrım! Nasıl olacak diye merak etmiyor musun? Aman, ne
hissizlik... Ben, sana simdiden söyleyeyim. Üç gün koyunu armutla besleyeceğim.
Sen, galiba üsüyeceksin, hava biraz serin. Dster misin Besime Teyzem:
"Deli kız,
oğlumu hasta ettin!" diye beni paylasın? Dur, ben rutubete filan alıskınım, sana
atkımı vereyim.
Bir çengelliğe ile boynuna ilistirdiği kırmızı yün atkıyı çıkardı.
Sabah
rutubetinden müteessir oluyor gibi hafifçe titreyen Kâmran'ın omuzlarını, göğsünü örttü.
Kâmran'ın gözlerinde on sene evvelki bir aksamın hayali uyanıyordu.
Kozyatağı'ndaki köskün dış
kapısı önünde yine böyle omuzlarına kendi küçük lacivert paltosunu koyan kısa etekli, siyah önlüklü, minimini mektep kızını,
onun mor mürekkeple lekeli küçük parmaklarını gördü; büyük bir adam gibi:
"Artık seni muhafaza etmek benim vazifem!" diyen sesini isiti.
-Kâmran, bunaklar gibi elinden sütünü düşüreceksin, dizlerin yanacak, niçin
öyle daldın?
-Hiç, aklıma bir sey geldi de...
Feride, bu akla gelen seyin söylenmesine mani olmak ister gibi, acele acele:
-Benim de öyle, seni omzunda atkı ile görünce, Kâmran Hanım dediğim aklıma
geldi.
*
Feride isini bitirdikten sonra Kâmran'ın karsısında alçak bir mutfak iskemlesine
oturmustu. Kalın, donuk Bursa ipeğinden -dısarı biçimi- bol bir elbise, boynunu,
vücudunu genis,

hafif kıvrımlarla örtüyordu. Dirsekleri dizlerine dayalı, bilekleri çenesinin altında birleşmiş, yanakları açık avuçlarının içinde, konuşmaya başladı. Kâmran, onun yüzünü bu kadar temiz bir aydınlık içinde, bu kadar yakından ilk defa görüyordu: Çehresi biraz zayıflamış, süzölmüştü. Bu süzönlük, gözlerini daha büyük gösteriyor, kenarlarını belli belirsiz bir mahmurlukla gölgeliyordu. Bes sene evvelki Çahkusu'nun yaldızlı bir ısıkla dolu ela gözlerine ateş yanında unutulmuş çiçeklerin hummalı yanıklığı düsmüştü. Bu gözler yine eskisi gibi gülüyor, yine eskisi gibi masum bir cesaretle kaçınmadan bakıyordu. Fakat, Kâmran'a öyle geldi ki artık eskisi gibi onların derinliğini, nihayetini görmek mümkün değildir. Saçlarını dışarılık kızları gibi ortasından ayırarak iki kalın örgü ile yanlarına bırakmıştı. Bu saçlar o kadar sıkı örölmüştü ki, alnının, sakaklarının derisini geriyor, kaslarının dağınık uçlarını biraz yukarıya kaldırıyor, daha seffaf ve nazik görünen teninde ince mavimsi damar gölgeleri meydana çıkarıyordu. Kâmran, onun sözlerinden ziyade sesini dinleyerek bu güzel yüzü seyrederken bir seye dikkat etti: Feride'nin rengi, tabii hayatını yasayan bir genç kadının mesut rengi değildi. Bu tende koparılmadan solmaya mahkûm güllerle asksız ihtiyarlamaları mukadder kızlarda görölen hummalı kızıllığa benzer gizli bir ates, mustarip bir seffaflık vardı. Sabah güneşi, bu çehrede öyle ince, öyle manalı çizgiler aydınlatıyordu ki, genç adamı sardıkça sarıyor, ona ağlamak arzuları veriyordu. İstırabın bir genç kız yüzünü bu kadar gü-zellestirebileceğini, Kâmran dünyada aklından geçirmemisi.

Feride, dudağının o hiç sönmeyen gülümsemesiyle, eski ahengine görünmez bir yerinden ince bir yara almıs billurların donuk, sikâyetli ihtizazı düsmüş sesiyle çocukluk hatıralarından bahsediyordu. Kâmran, cesaret etti, ona daha yeni bir hatıra sordu:

ÇALIKUSU 399

Feride, ağır bir tavırla basını salladı:

-Aklımda kalmadı, Kâmran. On bes yasına kadar, buraya gelinceye kadar olan

vakaları hatırlıyorum, ötesini bir duman kapladı göremiyorum.

Hatıralarına çöken bu dumandan bahsederken, gözlerini de bir duman buruyor,

basını yana çevirerek uzaklara bakıyordu.

Bu en eski çocukluk hatıralarından sonra birdenbire hayatının son bes senesine

atlamıstı. Hacı Kalfa'nın bir halini, Zeyniler muhtarının bir sözünü, Müdür

Recep Efendi'nin bir tuhaflılığını hatırlarken gülen gözlerine, canlanan hareketlerine bazen hiç süphesiz bir yorgunluk düşüyor, o vakit, sesindeki

belirsiz, sakat, billur ihtizazı daha derinlesiyor, üzgün bir yürek gibi titriyordu.

Bir su kenarından bahsederken Kâmran, gözlerini kapadı: "Sakın bu, basını sevdiğinin dizlerine koyarak gözlerine baka baka tambur çaldırдыңın çağlayan

kenarı olmasın," diye kendine sordu.

Çalıkusu, hayatının en manasız, en ehemmiyetsiz birkaç parçasını

söyledikten

sonra birdenbire aklına gelmiş gibi:

-Kâmran, daha sana enistenin fotoğrafını göstermedim, dedi.

Kâmran'a, ince bir altın kordonla boynuna bağlı bir altın madalyon

uzattı:

Genç adam, sarardığını; titrediğini belli etmemeye çalışarak fotoğrafı

aldı.

Feride, onunla beraber fotoğrafı görmek için basını uzatıyor, yüzünü yüzüne

yaklastırıyordu:

-Su çehreye bak, Kâmran, ne necip, ne güzel bir yüz, değil mi?

Genç adam, belli etmeden gözucuyla Feride'ye bakıyordu.

400

Resat Nuri Güntekin

O, öyle dalgın bir muhabbetle fotoğrafı seyrediyordu ki, farkında olmadı. Bu dakika, Kâmran'ın hayatında en acı bir ıstırap ve isyan dakikası oldu.

Demek

Feride'nin ince, nazlı, masum güzelliği bu beyaz saçlı, kaba yüzlü,

iriyarı

ihtiyara gıda olmuştü.

Gözlerinin önünde çılgın bir hayal uyanıyor; Feride'yi, utancından dalga dalga kızaran yanaklarında yarı kapalı ela gözlerinden dökülmüş yaslar, masum çocuk dudaklarında yalvarmaya benzer urpermelerle bu ihtiyarın kollarında hırpalanıyor görüyordu.

Çalıkusu, bakmadan bunu hissetmiş gibi hafifçe silkindi, ağır ağır madalyonu tekrar göğsüne koyarak:

-Bana artık müsaade Kâmrân. Zannederim, bugün misafirler var, dedi.

IV

Çalıkusu, yuvaya döneli on gün olmuştü. Aziz Bey, her akşam tekrar ediyordu:

-Dikkat ediyor musunuz çocuklar? Eve bir baskalık geldi. Çalıkusu, bu sefer kırlangıç kuslarına benzedi. Kanatlarının altında adeta bir bahar getirdi. Yazık ki bir gün daha geçti, diyordu.

Feride, gülüyor:

-Ziyânı yok, eniste. Birkaç sene sonra yine izin alır, gelirim. Siz üzölmeyin.

Hem de önümüzde bu kadar gün varken... Niçin simdiden kendimize zehretmeli, diyordu.

Çalıkusu, tamamıyla eski Çalıkusu olmuştü. Geçici bir fırtına ile örselendikten sonra tekrar güneşe kavusan taze çiçekler gibi günden güne açılıyordu. Yeniden, evdeki çocukların elebasısı olmuştü. Müjgân'ın üç yasındaki kızıyla ondan biraz büyük olan Necdet'ten on

yedisini bitiren Nermin'e kadar büyüklü küçüklü bütün çocuklar, ona bağlanmışlardı; sabahtan aksama kadar eteklerini bırakmıyorlar, köskü senliğe, kahkahaya boğuyorlardı. Büyükler, bazen yaramazlığın bu derecesinden sikâyet ediyorlardı. Fakat baska bir cihetten de seviniyorlardı. Onlar, her seye rağmen iki eski nisanlıydı, ilk günlerde beş senede kapanan eski yaralarının yeniden açılmasından korkmuşlardı. Fe-ride'nin taskin senliği, onu böyle uzaktan görmekten baska bir sey istemiyor gibi görünen Kâmran'ın halim, sakin bahtiyarlığı onlara biraz emniyet vermeye başlamıstı. Mamafih, ihtiyatı elden bırakmıyorlar, onlarda en eski zamanlardaki: "Büyük ağabey" ile "Küçük kız kardes" hislerini yeniden kuvvetlendirmeye çalışıyorlardı. Uyanmalarından korkulan dalgın hastaların odasında nasıl konusmaktan çekini-lirse, onların yanında da ihtiyatsız bir kelimeyle bu hazin maziyi uyandırmaktan öyle korkuyorlardı. Aziz Bey, ara sıra: -Misafirliği biraz daha uzatmak mümkün değil mi? diye sordu. Gitmek sözünü isittiği zaman daima biraz mahzunlasan Çalıkusu: -imkân yok eniste. Çalıkusu, ne de olsa baska yuvanın annesi, onun yolunu da bekleyenler var, diyordu. Kâmran'a en ziyade dokunan sey de, Feride ile Necdet arasındaki büyük dostluktu. Onları ayırabilmek için çocuğun, Çalıkusu'nun kollarında uyuyup kalmasını beklemek lâzım geliyordu. Kâmran, bir gün Feride'nin onunla kavga ettiğini isitti. Çalıkusu gülererek: -Söyle bakayım Necdet, bir kere daha hala, hala, hala Çalıkusu - F.26

402

Resat Nuri Güntekin

diyordu, fakat Necdet ona itaat etmiyor, inatçı sarı basını sallayarak: "Anne, anne, anne!" diyordu. Kâmran biraz korkarak: -Bırak Feride, varsın öyle desin, ne ziyanı var? Biçarenin belki öyle söylemeye ihtiyacı var, dedi. Feride, bir sey söylemeden eğildi, çocuğun basını uzun uzun oksadı. Kâmran, yine bir sabah, kapalı panjurlarına vuran hafif taş sesleriyle uyandı. Bunun, yalnız Feride'ye mahsus bir uyandırma usulü olduğunu biliyordu Çalıkusu,

yine onu, büyük cevizin altında sabah ziyafetine davet ediyordu, ilk günlerde
vaat ettiği gibi artık güzel armut kokusu vermeye başlayan sütün yanında mini
mini dışarlık çörekleri, sonra reçele benzeyen pembe bir tatlı vardı.
Feride, çöreklerin üstüne bu tatlıdan sürerek Kâmrân'a veriyordu:
-Bunlar benim elimin marifeti... Bu çöreklerin ismini bilmiyorum, fakat tatlıya
gülbeseker diyorlar.
isini bitirdikten sonra yine o alçak mutfak iskemlesini bularak Kâmrân'ın
karsısına, hemen hemen ayaklarının dibine oturdu.
-Simdi söyle bana bakayım Kâmrân, gülbesekeri beğendin mi?
Genç adam, gülerek cevap verdi:
-Beğendim.
-Sevdin mi?
-Sevdim.
-Bir daha söyle.
-Beğendim ve sevdim.

ÇALIKUSU 403

-Öyle değil, Kâmrân, "Ben Gülbeseker'i sevdim," de. Kâmrân bu çocukça ısrarı
anlamayarak gülüyordu.
-Ben, Gülbeseker'i sevdim.
Feride, gözlerinde, yanaklarında atesler uçarak, utancından kirpikleri
titreyerek yüzünü ona yaklastırıyor, yalvaran bir çocuk gibi boynunu
büküyordu.
Dudaklarında tutuk nefeslerle:

-Bir kere daha Kâmran, "Ben Gülbesekeker'i çok seviyorum," de.
Genç adam, istediği verilmezse ağlayacak çocuklar gibi bükülen, titresen bu dudaklara heyecanlı bir hayretle bakıyordu. Sebebini kendinin de bilmediği gizli bir teessürle titreyerek:
-Ben Gülbesekeker'i çok seviyorum, senin istediğin kadar çok seviyorum, dedi.
Feride, bir çocuk sevinciyle ellerini çırpıtı, fakat dudakları gülerken gözlerinden yaşlar geliyordu. Ehemmiyetsiz bir şey için ağlayan bir yabancıyı ayıplar gibi: "Ne delilik, bir marifetini beğendirdiğin için bu kadar memnun olmak ne delilik!" diye çırpınıyor, kendi kendisiyle eğlenmeye, parmaklarıyla gözlerini kurutmaya çalışıyordu. Fakat yaşlar bir türlü durmuyordu. Tutuk bir feryada benzeyen bir hıçkırık; sonra yüzü elleri içinde, ağlaya ağlaya içeri kaçtı.
Bir aksamüstü Kâmran, enistesisiyle beraber çarsıdan dönüyordu. Çocuklar, âdet etmişlerdi: Onların geldiğini uzaktan gördükleri gibi kapının içinde dizilirler, yemis, seker, çikolata beklerlerdi. Kâmran, birer birer onların payını dağıtırken yanına, ayaklarının dibine küçük taş parçaları düştüğünü fark etti.
Son hisseyi verdikten sonra gözleriyle etrafı arastırıldı, Çalıkı-su'ydu. Biraz ötede, kocaman bir kestanenin yanında duruyor, eliyle ona isaret ediyordu:

404

Resat Nuri Güntekin

-Manasını biliyorsunuz ya, Kâmran Bey? Biz de varız. Eğleneceği yahut bir muziplik edeceği vakit, daima ona "siz" diye hitap ederdi. Gülerek devam etti:
-Siz, beni artık pek fazla ihmal ettiniz. Hani payım. Eski kabahatler unutuldu mu sanıyorsunuz efendim? Ya sükût hakkımı verirsiniz, ya o eski kiraz ağacı hikâyesi bu gece sofrada canlanır.
On sene evvel yine bu kapının yanında yaptığı gibi, dilini dislerinin arasına sıkıştırıyor, sivri kırmızı ucunu göstererek gülüyordu.
Kâmran, pardösüsünün cebinden bir kutu çıkardı, gülerek:
-Verilmiş sadakalarım varmış. Feride, ne güzel tesadüf. Ben de bugün bir kutu fondan aldım, kimseye göstermeden kendim yiyecektim ama mademki böyle tehlide uğradık, ne yapalım?...

Feride'nin yüzünde bir çocuk sevinçli parladı:

-Ne güzel, ne güzel!

-Fakat bir şartla Çalıkusu. Onları yine ben senin ağzına vereceğim.

-Nasıl olur?

-Ta eskiden... sen on iki, on üç yaşındayken nasıl oluyordu?

Bunu söylerken fondanlardan birini Feride'ye uzatmıştı. Çalıkusu, birkaç saniye

tereddüt etti; sonra basını uzatarak, hafifçe titreyen dudaklarını açtı.

Fakat

Kâmran'ın bütün ısrarlarına rağmen, bunlardan bir ikincisini yemek istemedi.

-Ver bana, yemekten sonra onu Necdet'le beraber yerim, dedi.

-Seninle su duvarın yanına kadar gidelim, Feride. Bak, deniz ne güzel.

Hem

konusur, hem seyrederek.

-Peki, fakat su kutuyu içeri bırakayım. Bir dakikacık. Kâmran, ilk defa ona

dokunmaya cesaret etti; bileğinden tutarak:

ÇALIKUSU 405

-Hayır, Feride, dedi. Sana emniyetim yok. Bekle, bir dakikacık, şimdi geliyorum, diyecek gelmeyeceksin, yahut gelsen de kim bilir ne vakit ve nasıl

geleceksin? Görüyorsun ki sana emniyetim kalmadı.

Feride, bir şey söylemeden basını önüne eğdi, yavaş yavaş onunla beraber yürümeye başladı.

Kâmran'da bu aksam dalgın bir hüznün vardı. Kendisini zapt edemiyor, kesik,

rabıtasız kelimelerle mütemadiyen şikâyet ediyordu. Bir aralık karanlıklarla

dolmaya başlayan enginden uçan bir kuş

sürüsünü gösterdi:

-Feride, bir zaman sonra sen de bunlar gibi uçup gideceksin, değil mi?

-Peki, arkanda bıraktığın teyzelerden, teyze çocuklarından, eski arkadaşlarından, çocukluğunun geçtiği yerlerden ayrılmak sana pek mi tatlı gelecek?

-Yuvanda mesut ederek, mesut olarak yasarken harap ve perisan bıraktığın baska

bir yuvanın hali hiç mi seni üzmeyecek?

*

Feride, cevap vermiyor, hatta dinlemiyor, sekerleme kutusunun altına bir kursunkalem parçasıyla sekiller çiziyor, bir seyler karalıyordu.

Kâmran acı bir sikâyetle:

-Cevap vermiyorsun Feride? dedi. Çalıkusu, dalgın dalgın onun yüzüne baktı:

-Affet Kâmran, aklım baska yerdeydi. Ne söylediğini dinleyemedim.

Vaktiyle

dinlediğim bir eski sarkı vardı ki, unutmustum, bilmem niçin, birdenbire o

aklıma geldi. Unutmayayım diye onu isaret ediyordum. Dstersen oku. Ben, üsümeğe

başladım, içeri gidiyorum.

Kâmran, kutunun altında Feride'nin karısık yazısıyla yazılmış, su dört mısraı

gördü:

Resat Nuri Güntekin

406

Pür atesim açtırma benim ağzımı zimhar, Zalim, beni söyletme, derunumda neler

var; Bilmez miyim ettiklerini, eyleme inkâr, Zalim, beni söyletme, derunumda

neler var!

VI

fm •"

Bu vakanın üstünden dört gün geçmişti. Feride, eski arkadaşlarından hemen hemen

kaçıyordu. Onun yalnız kalabilmek için icra ettiği bütün bahaneleri, kurnazlıkları bosa çıkıyor, baskalarının yanında konuşmak lâzım geldiği vakit

yüzüne bakmaktan, göz göze gelmekten çekiniyordu.

Dördüncü günün aksamına doğruydu. Evdekiler o gün yine çoluk çocuk bir yere

davetliydiler. Aksam ezanından evvel dönmelerine imkân yoktu. Kâmran, dışarıda

siddetli bir rüzgârın tozu dumana katmasına rağmen, evde duramamıs, dolasmaya

çıkmıstı.

Rüzgâr, uzak tepelerde ıslık çalıyor, ağaçlar görünmez bir yağmur sağanağı

altında gibi hısırdıyor, göz alabildiğine uzanıp giden yolun üstünde toz kasırgaları kosuyordu.

Kâmran'ın yüzüne, gözlerine tozlar doluyor, her birkaç adımda bir durarak rüzgâra arkasını vermek mecburiyetinde kalıyordu. Çıplak bir tepeciğin kenarında kocaman bir kaya kovuğu gördü. Yanında bitmiş cılız bir ağaç, mütemadiyen çırpınıyor, sıska kollarını sallıyordu. Kâmran, yolunu çevirerek oraya gitti. Kayanın bir kösesini rüzgâra karşı siper ederek oturdu. Bu kadar gürültüye, bu kadar çırpınmaya rağmen etraf bugün bomboş görünüyordu... Bombos, dümdüz, tıpkı bir çöl gibi. Tabiatı, hiçbir gün bu kadar ruhsuz, onun güzel seylerini bu kadar lüzumsuz, hayatı bu kadar ümitsiz görmemisti!

ÇALIKUSU 407

Ta uzaktan yolun, suların içinden geçiyor gibi görünen denize yakın bir noktasında renkli bir kadın hayali fark etti. Hiç sebepsiz yokustan indi, ona doğru yürümeye başladı. Biraz sonra, Nermin'in gülkurusu çarsafını tanıdı. Genç kız da onu görmüş olacak ki, uzaktan semsiyesini sallıyordu? Nermin, niçin ötekilerden ayrılmıştı, niye yalnız geliyordu? Bunu merak ederek daha hızlı yürümeye başladı. Genç kız, rüzgâra karşı basını eğiyor, bir eliyle eteklerini zapta çalışıyor, ötekiyle çarsafınının hırçın kus kanatları gibi çırpınıp havalanan pelerinini tutuyordu.

Yüzünü gördüğü vakit birdenbire Kâmran'ın kalbi çarptı. Nermin'in gülkurusu renkli çarşafı içinde Feride vardı. Tam birbirine yaklasacakları vakit rüzgâr, Feride'nin semsiyesini aldı. Çalıkusu feryat ederek onu tutmak istedi. Fakat, birdenbire etekleri dağıldı; pelerin uçu, saçları açıldı. Kâm-ran, tam dakikasında yetismisti. Semsiyesini bir çalı kenarında yakaladı. Pardösüsünü rüzgâra siper ederek Feride'nin çarşafını düzeltmesine yardım etti. Çalıkusu: -Ne kadar zamanında yetistin Kâmran, rüzgâr beni sahici çalıkusları gibi uçuracaktı, dedi. Daha bir seyler söylemek istiyordu. Fakat rüzgâr basını eğmeye, gözlerini, dudaklarını kapamaya mecbur ediyordu. Kâmran, ona pardösüsünü siper etmeye çalısarak yürümeye başladılar. Feride, artık söz söyleyebilecek bir hale gelmişti. Fakat öyle görünüyordu ki, onun şimdi söylemekten ziyade gülmeye ihtiyacı vardı. Kendini zapt edemiyor, bir baska rüzgâr sağanağına tutulmuş gibi gülüyordu. Kesik kesik bunun sebebini anlattı. -Biliyor musun niçin gülüyorum, Kâmran? Misafirlikteydik. Benim çarsıda pek mühim bazı islerim olduğu aklıma geldi. Halbuki arkamda yeldirmem vardı. Tabii,

o kıyafette cesaret edemedim. Zavallı Nermincik, bana iyilik etmek istedi. Çarşafını teklif etti. Biraz evvel yüzüm kapalı olduğu halde çarsı-408 Resat Nuri Güntekin

1 dan geçiyordum. Bir zabitin arkamdan geldiğini gördüm. Tam yanımdan geçerken: -Nermin Hanım, siz burada! Ne ümit edilmez saadet efendim, demesin mi? Nermin'in bana iyilik edeyim derken böyle foyasını meydana vermesi o kadar tuhafıma gitti ki, kendimi tutamadım, güldüm. Zabitçik, yanlıslığı o vakit fark etti. Benden öyle bir kaçması vardı ki... Öyle ya! Nermin'in yerine yaslı bir kadın görünce... Kâmran, gülümseyerek dinliyordu. Feride, devam etti: -Fakat ben, kızcağızın sırrını sana söylediğime fena ettim. Geveze dilim durmuyor ki... Kuzum, Allah askına, kimseye söyleme e mi? Yalnız ileride, kim bilir, bu kızcağız da onu istiyorsa?... Onlara bir iyilik edebilirsek... -Sana vaat ederim, Feride, ancak Nermin o kadar çocuk ki... Feride, zayıf bir sikâyet gibi: -Olabilir, fakat böyle çocukların kalbi hiç görüldüğü gibi olmuyor, dedi.

Bu söz üzerine ikisi de sustular; yine öyle yan yana yürümeye başladılar. Rüzgâr hafifliyor, onlar da adımlarını ağırlastırıyordu. Yolun bitmesinden adeta korkuyorlardı. Kâmran, mahzun mahzun düşünüyordu: "Demin bu tabiatı bombos, kendimi lüzumsuz bir insan gördüm... Simdi, bu gülkurusu çocuk çarsafı içinde titriyor gibi görünen nazık, küçük, güzel seyi rüzgâra karşı bir parça himaye edebilmek inanılmayacak kadar büyük bir saadet veriyor. Bu, daima böyle olabilirdi. Bu güzel küçük mahluku, ben, istersem bahtiyar edebilir ve bahtiyar olurum... Yazık!" Dalgın bir düşünce içinde gittikçe adımlarını ağırlastıran Feride, tekrar konuşmaya başladı. Hiç münasebeti olmayan seyler söylüyordu:

ÇALIKUSU 409

-Her seye rağmen bu küçük tebdilihava beni çok eğlendirdi. Herhalde bir iki sene yeter. . Sonra, teyzelerimi, hepimizi yine çok göreceğini geldiği vakit tekrar geleceğim... Böylece seneler geçecek, benim yavaş yavaş saçlarım ağarmaya başlayacak, sen de, tabii öyle. Birbirimizi gördükçe yine memnun olacağız. Buna mukabil ayrılırken belki daha az mahzun ayrılacağız... Kim bilir, ileride belki büsbütün bile gelirim, değil mi? Hayat bu, her sey mümkün... O vakit sen, benim büsbütün ağabeyim olursun... Büyükler birer birer çekildikçe birbirimizin daha kıymetini biliriz. Ehemmiyetsiz, küçük kusurlarımızı daha ziyade hos görürüz. Böyle ömrümüzün son senelerini, çocukluğumuzu geçirdiğimiz yerlerde... Sesinin billurundaki görünmez yara daha derinlesiyor, sözlerine bir gizli vasiyet mahzunluğu veriyordu.

Yol üzerinde çocuklu bir dilenci kadına tesadüf ettiler. Çocuk, çıplak ayaklarıyla yanlarında kosuyor, kuru eliyle Feri-de'nin eteklerini oksuyordu. Kâmran, para vermek için durdu. Feride, küçük sefillerle temasın verdiği bir alışkanlıkla çocuğun basını oksamaktan öğrendi. Tekrar yürümeye başladıkları vakit, dilenci kadın onlara dua etti: -Allah birbirinizden ayırmasın, Allah güzel hanımcığını sana bağışlasın, dedi. Gayri ihtiyari durdular. Kâmran, gönlünün bütün acısı gözlerinin içine toplanmış: -Feride, duydun mu kadın ne söyledi? dedi. Bu suale iki iri yas damlası cevap verdi. Artık, birbirlerine yaklaşmaya cesaret edemeyerek yollarına devam ettiler. Köskün önüne geldikleri vakit, akşam olmuştü. Hava, epeyce sakinleşmiş, rüzgârın uğultusu durmuştu. Ağaçlar, bu

410

Resat Nuri Güntekin

uzun yorgunluktan sonra, sakin gölgelerinin uykusuna dalıyor, kayalarda - kendi içlerinde sızıyor gibi görünen- hafif bir sedef parıltısı yanıp sönüyordu. -Vakit daha erken, Feride. Onlar sehirden dönmediler, ister misin seninle su kayaların yanına gidelim? Feride, basını önüne eğerek halsiz halsiz rica etti: -Bana artık müsaade, Kâmran. Gidip soyunayım, rüzgâr basımı sersem etti. Biraz evvel Feride'nin canlı, oynak vücudu etrafında canlı bir mahluk gibi yasayan, omuzlarından uçarak dizlerinin etrafına dolanarak hassas, zarif, çapkın sarılıslarla çırpınan gülkurusu çarsaf, şimdi sönük bir emel füturuyla omuzlarından, dizlerinden sarkıyordu. Daha ileri gitmeye kuvveti kalmamış gibi oraya, kapının önündeki iri bir tasın kenarına oturdu; kumlara semsiyesiyle ümitsizliği kadar derin, hayatı gibi kırık çizgiler çizmeye başladı. Biraz sonra, Kâmran'ın da yanına oturduğunu, omzunun omzuna dokunduğunu, elinin elini tuttuğunu hissettiği vakit, hafifçe heyecanlandı. Saskın saskın etrafına bakarak kaçmak istiyordu. Fakat vazgeçti. Kâmran, onun birkaç defa derin derin içini çektiğini, ilk önce vahsileşen gözlerine birdenbire çaresiz bir mağlubiyet tevekkülü düştüğünü gördü. Buz gibi

soğuyan, titreyen elini eski nisanlısının eline bırakmıstı, ikisi de gözlerini kapadılar. Kâmran, gözlerinin karanlığı içinde kıvılcımlar uçusarak düşünüyordu:

"Bu avucumun içinde titreyen el, Feride'nin eli. Demek insanın, geceleri imkânsız bir rüyası sandığı şeyler de mümkün olabilirmis!" Gözlerini tekrar

açtı. Feride, ağlaya ağlaya uyumuş çocuklar gibi ara sıra göğüs geçiriyor, gittikçe ağırlasan basını onun omzuna bırakıyordu. Halinde, ellerini bırakısında

mazlum bir teslimiyet vardı. Kâmran, ara sıra kımıldı-dıkça onun daha ziyade sokulduğunu, elini daha kuvvetli sıktı-

ÇALIKUSU 411

ğmı hissediyordu. Genç adam, niçin böyle söylediğini kendi de bilmeden, gayet

yavas:

-Ben Gülbeseke' } seviyorum, dedi.

Yanlarındaki kapının birdenbire açılması, onları bu uykudan uyandırdı.

Feride,

silah sesi duymuş

gibi kuş

hafifliğiyle yerinden fırladı. En önde Nermin

giriyordu. Çalıkusu, heyecanlı bir sevinçle onun boynuna atıldı. Genç

kızı

kollarında sıkıyor, saçlarını, gözlerini buselere gark ediyordu. Kimse bu sevincin sebebini anlamıyordu. Biraz evvelki yorgunluktan eser kalmamıstı.

Küçükleri kollarından yakalıyor, cıyak cıyak bağırtarak havaya atıp tutuyordu,

içeri girecekleri vakit, biraz geri kaldı. Kâmran'ın yaklaşmasını bekledi.

Sonra, iç kapının karanlığında gayet yavas:

-Mersi, Kâmran, dedi.

VII

Ertesi gün Feride, yine kendi kendine sehre inmisti, ikindiye doğru köske döndüğü vakit, çok yorgun görünüyordu. Buna rağmen çocukları yine etrafına

topladı, arka bahçede kocaman bir kolan salıncağı kurdu.

Kâmran, Aziz Bey'in ihtiyar ve geveze bir misafirinden kendini kurtardığı vakit, salıncakta Feride ile Necdet vardı. Feride, var kuvvetiyle salıncağı uçuruyor, Necdet çığlıklar atarak bir kedi yavrusu gibi boynuna tırmanıyordu. Kâmran, Ayse Teyze'nin tıpkı on sene evvelki gibi:
-Feride, kızım, deliliği bırak, çocuğu düsüreceksin, diye bağırdığını isitti.
Çalıkusu aldırıyor, bütün ruhuyla eğlenerek cevap veriyordu:
-Aman teyze, nenize lâzım, Necdet'in asıl sahibi sikâyet etmiyor ya!
Değil mi
Kâmran?

Resat Nuri Güntekin

Feride, çocukların birini bırakıp ötekini alıyor, hepsinin sıra ile gönlünü hoş etmek istiyordu. Çocukların en büyüğü, fakat en korkağı olan Nermin'i cıyak cıyak bağırttıktan sonra salıncaktan atladı. Saçları, terden kıpkırmızı kesilen alnına, yanaklarına yapıyor, elindeki ip yanıklarını gidermek için avuçlarını birbirine sürüyordu.
-Zannedirim artık kimse kalmadı. Kâmran, tereddütle:
-Beni unuttun, Feride, dedi.
Çahkusu'nun dudaklarında renksiz bir tebessüm uçu. "Olmaz" demeye razı olmuyor,
"Haydi" demeye cesaret edemiyor, gözleriyle ipi, ağaç dallarını muayene ederek etraftan tesvik bekliyordu.
-Nasıl olur bilmem ki? ipler ikimizi çekmez sanırım, öyle değil mi Müjgân?
Müjgân, eliyle ipi tuttu, sakın gözlerini Kâmran'ın gözlerine dikerek:
-ipler için değil... Fakat Feride çok yorgun. Haline bak onun Kâmran. Bir yorgun kadını daha ziyade yormak sanırım ki günah olur artık, dedi.
Feride evvela, "Ehemmiyeti yok, ne çıkar?" diyordu. Fakat sonra Müjgân'ın söz ve bakışlarındaki manayı anladı. Kabahatli bir çocuk gibi mahcup ve korkak, başını önüne indirdi, yavaşça-
-Evet, fazla yorgunum, belki hasta olurum, dedi. Haline bir hasta kadın yorgunluğu çökmüş, gözlerinin biraz evvelki nesesi sönmüştü:
Hâlâ Kâmran'a bakan Müjgân yavaşça:
-Sen, zannettiğimden ziyade kalpsizsin Kâmran! dedi. O, isitilmemek için aynı yavaş sesle:
-Niçin? diye sordu.
Müjgân, onu kendisiyle beraber bahçenin öte tarafına doğru yürümeye mecbur etti:

ÇALIKUSL 413

-Biçarenin halini görmüyor musun? Hayatını, gönlünü bu kadar üzdüğün elvermedi mi?

-Müjgân!...

-Onu bu kadar sene birimiz bir kere aramadık. Hasret acısına dayanamadı. Dargınlığını, isyanını unutarak yanımıza döndü. Geldiği zaman hemen hemen iyi

olmustu. Bu yeni kapanmış

yarayı sen tekrar açtın.

Müjgân, gözleri dolarak devam ediyordu:

-Biçarenin yarın buradan giderken çekeceği ıstırabı düşünüyorum da...

Evet

Kâmran, Feride yarın gidiyor. Her sey hazır. Ben de bilmiyordum. Feride, bu

sefer bana ne kalbine, ne hayatına dair hiçbir sey söylemiyor. Demin haber

aldım; bu ani kararın sebebini sordum. Kocasından gelmiş bir mektuptan bahsediyor. Eminim ki yalan. Feride senden kaçıyor. Biçare artık tahammül edemiyor. Ben, zaruri ayrılığın biraz müskül olacağından korkuyorum.

Feride çok

gayretli, inanılmayacak kadar gayretli bir mahluk. Fakat ne de olsa kadın.

Hayatını kırdığın bu biçareye karşı senin bir borcun var, bu ayrılık günlerinde

kuvvetli ve sakin olmak; mümkün olduğu kadar ona gayret vermek...

Kâmran, bu sözleri dinlerken gözlerinin yesiline kadar sararmıstı:

-Yalnız Feride'nin kınlan hayatından bahsediyorsun, ya benimki? dedi.

-Sen kendin istedin.

-Bu kadar kalpsiz olma, Müjgân.

-Sen sanıyor musun ki, yapılacak bir sey olsaydı geri duracaktım? Fakat elimizde hiçbir çare yok. Feride, şimdi bir baskasının karısı. Biçarenin ayağı

bağlı. Görüyorum ki sen de çok bedbahtsın. Artık sana dargın değilim.
Fakat,
yapılacak bir şey yok.
Feride'nin ertesi gün gideceğini herkes duymustu. Fakat kimse bundan bahsetmiyordu. Aksam yemeğini derin bir

414

Resat Nuri Güntekin

sükût içinde yediler. Bu gece, daha ihtiyar ve düskün görünen Aziz Bey,
Feride'yi yanına almıstı. Dkide bir omuzlarını oksuyor, çenesinden tutup
basını

çevirerek gözlerine bakıyor:

-Ah! Çalıkusu, ihtiyar vaktimde yüreğimi dertli ettin, diyordu.

O gece, herkes erkenden odasına çıktı.

VIII

Vakit, gece yarısını geçiyordu. Kösk, çoktan uyumustu. Müjgân,
omuzlarında bir

ince atkı, elinde küçük bir samdanla adasından çıktı. Ayaklarının ucuna
basa

basa, dura dura Kâm-ran'ın kapısına geldi. Odada ne ses, ne ısıklık vardı.

Genç

kadın, yavaşça kapıya dokundu, fısıltıya benzeyen bir sesle seslendi:

Kapı, çabucak açıldı. Kâmran, soyunmamıstı. Mumun hafif ısığında çehresi
daha

soluk ve yorgun görünüyor, bu sönük ısıklık, gözlerini kamastırmıs gibi
kirpiklerini kırptıyordu.

-Daha uyumadın mı, Kâmran?

-Görüyorsun ya.

-Niçin lambanı söndürdün?

-Bu gece aydınlık gözlerimi yakıyor.

-Karanlıkta ne yapıyorsun? Acı acı gülümseyerek:

-Hiç, ümitsizliği, zehrime hazmetmeye çalışıyorum. Fakat sen, bu vakit
niçin

geldin, ne istiyorsun? Müjgân heyecanını zorla zapta çalışarak:

-Fevkalâde bir havadis var. Telaş

etme, Kâmran. Kendine gel, söyleyeceğim.

Odaya girmislerdi. Müjgân, mumunu yere bıraktı; sonra yavaşça kapıyı
kapadı,

nereden başlayacağını bilmiyormus gibi tereddüt ediyor, sakın görünmeye
çalıştığı bir sesle:

ÇALIKUSU 415

-Telaş

etme, kuzum Kâmran. Fena bir şey söylemeyeceğim, bilâkis çok iyi bir
sey. Fakat böyle heyecanlanırsan...

Genç kadın, onu teskin etmeye çalışırken kendi telaslanıyor, gözlerinde,
sesinde

yaşlar titriyordu.

-Kâmran, biraz evvel Feride benim odama geldi. Halinde bir fevkalâdelik
vardı:

"Müjgân, dedi, bugüne kadar dünyada yalnız sana kalbimi açabildim. Senden daha yakın kimsem yok. Sana tevdi edilecek bir sırrım var, onu yarın, ben gidinceye kadar saklayacaksın, sonra söyleyebilirsin. Günün birinde birdenbire geldiğimi gördüğünüz vakit, hayret ettiniz. Size, artık hasrete dayanamadığımı söyledim, bu da doğru. Fakat asıl sebep bu değildi. Ben burada dünyada en çok sevdiğim bir adama, üç ay evvel ölüm döşeği basında verdiğim vaadi yerine getirmek için geldim. Müjgân, size yalan söylemek mecburiyetinde kalmıstım. Ben, simdi dul bir kadını. Kocam, üç ay evvel kanserden öldü." Feride, bu sözleri söylerken basını omzuma dayıyor, hiç-kıra hiçkıra ağlıyordu. Gözyasları içinde devam etti: "Doktorum öleceği gün beni yanına çağırdı. Feride, dedi. Artık zaruret çekmeden korkmuyorum. Çünkü, nem varsa sana kalıyor. Senin gibi sade, sakın bir kadını, ömrümün sonuna kadar rahatlıkla geçindirir. Fakat baska bir sey var, Feride. Kimsesiz bir kadının zengince de olsa, yalnız yasaması kolay değil. Sonra para baska, sefkat yine baska. Feride, benim rahat öldüğümü istiyorsan simdi bana yemin et. Ben öldükten sonra istanbul'a ailenin yanına döneceksin. Eğer daima onlarla beraber kalmak istemiyorsan hiç olmazsa üç ay, iki ay onlarla beraber kal. Dünyanın ucu uzundur. Belki bir gün onlara isin düşer. Yahut günün birinde bir parça aile sefkatine ihtiyaç duyarsın. Hasılı, Feridecik, senin ailenle barısacağından emin olursam, rahat rahat öleceğim, gözüm arkada kalmayacak."

"Bu son arzuyu yerine getireceğimi ağlaya ağlaya söyledim. Fakat doktorum, bunu da kâfi görmedi. Eski nisanlımla da

Resat Nuri Güntekin

barısmamı istiyor, bir gün onun, benim için belki bir büyük kardes olacağını söylüyordu. Elimle Kâmran'a teslim edilmek için bana mühürlenmiş bir paket verdi:

-Bunun içinde bir eski gönül kitabı var ki, beni vaktiyle çok müteessir etmişti. Onu mutlaka eski nisanlının okumasını istiyorum. Bunu bu şekilde ona teslim edeceğine yemin et, dedi.

Hakikat iste bu Müjgân. Simdi her şeyi biliyorsun. Doktor-cuğum sai ve temiz bir adamdı. Beni ailemle barıstırmakla hayatımın yetimliğine bir deva bulacağını zannediyordu. Biçare, bunun benim için ne kadar acı olacağını tahmin edemedi.

Doktorumu Munise'nin yanına bıraktıktan sonra, istanbul'a geldim. Orada öğrendiğim seyler bu vasiyeti yerine getirmenin çok müskül olacağını bana gösterdi. Kâmran'ın karısının vefatını yeni öğreniyordum. Sonra, benim için bazı fena sözler çıktığını haber alıyordum. Kâmran'ın karısı sağ olsaydı, benim kocası yeni ölmüş bir dul kadın sıfatıyla birkaç gün aile ocağına misafir olmam tabii görülebilirdi. Halbuki simdi hepimiz, hatta Kâmran, hatta sen, Müjgân -sen ki beni herkesten iyi tanıydın-benim için ne fena seyler düşünecektiniz. Senelerce bir basına gezdi, dolastı, türlü maceralarla dolu, kim bilir ne adi hesaplarla kendini ihtiyar bir adama sattı? Simdi eski nisanlısının yeniden serbest kaldığını haber alınca yine o adi hesaplarla aramıza, beş sene evvel haksız lanetlere, hakaretlere boğarak ayrıldığı o ocağa, o nisanlıya döndü, diyecektiniz. Böyle düşünmeyecek kadar merhametli ve hassas olanlarınız karsısında bile ezilecektim."

Müjgân, gittikçe artan bir heyecanla ve teessürle söylemekte devam ediyordu:

-Ah! Kâmran, Feride'nin kollarımda ne ümitsiz gözyaslarıyla çırpınarak bunları söylediğini isitseydin! Hele su son sözlerini dünyada unutamayacağım. Feride dedi ki: "Benim hangi perisan hislerle aile ocağından kaçtığımı, hayatımın ne

ÇALIKUSU 417

elemlemlerle dolduğunu, hangi mecburiyetlerin sevkiyle evlendiğimi anlatmaya imkân yok. Yası yirmi bese girmiş, bes senelik hayatının bir kısmında maceralar içinde sürüklemiş, bir kısmını kocasının evinde geçirmiş bir kadın; yüzüne, vücuduna

bir erkek dudağı sürülmemis bir genç kız olduğunu iddia ederse herkes güler.
Herkes ona adi bir yalancı der, değil mi Müjgân? Aksini ispata imkân yok.
Daha
ziyade söylemeyeceğim. Doktorun Kâmran'a bıraktığı paketin ne olduğunu bilmiyorum. Fakat belki içinde olmayacak bir şey saklıdır. Son arzusunu bu kadar
üzüntü, bu kadar ıstırapla yerine getirdim. Fakat, bunu yapmaya kuvvetim kalmadı. Onu, ben yarın vapura bindikten, her şey bittikten sonra Kâmran'a
verirsin."
Müjgân sustu. En acı vakalar karsısında hissiz denecek kadar derin bir sükûn ve
tahammül gösteren bu genç kadın, çocuk gibi ağlıyordu.
Titreyen ellerini uzatarak:
-Onu artık bırakmayacağız. Kâmran, lâzım gelirse zorla tutacağız.
Mazideki
vakalar ne olursa olsun, artık sizin ayrılmamanız lâzım, görüyorum ki, dayanamayacaksınız, dedi.
Kâmran, adeta uyumustu. En ehemmiyetsiz bir hülyayı, en sönük bir hatırayı
aylarca hasta, muğlak ruhuna gıda yapan bir hayalperest için bu kadar ümit, bu
kadar acı fazlaydı. Uzun baygınlıklardan uyanmış hastaların hiçbir şey
anlamayan, düşünmeyen gözleriyle karanlığın içinde etrafına bakmıyor, sık sık
göz kapaklarını açıp kapıyordu.
Müjgân, atkısının içinden kırmızı mumla mühürlü bir büyük zarf çıkardı:
-Feride'ye verdiğim vaade rağmen onu sana şimdi teslim ediyorum, dedi.
Tekrar atkısını düzelterek odadan çıkmaya hazırlanıyordu. Kâmran, eliyle onu men
etti:
-Müjgân, masanın üstünde duran sönmüş lambayı yakarken, Kâmran zarfı açtı.
içinden bir mektupla ikinci bir
Çalıkusu - F.27

Resat Nuri Güntekin

büyük zarf çıktı. Kalın bir yazı ile yazılmış olan mektup, Kâm-ran'a hitap ediyordu.

"Kâmran Bey oğlum,

Size bu kâğıdı yazan adam, ömrünün birazını kitaplarına, bir parçasını da hayat

denilen bu kör doğusun yaralılarına vakfetmiş münzevi, mürdümgiriz bir ihtiyardır ki, mektubunun elinize değmesinden epeyce zaman evvel dünyaya 'Yuf

borusunu' öttürmüs olacak. Pek sevgili bir biçareye son bir iyilik etmek ümidiyledir ki, son nefesinde size bu satırları yazmak zahmetini ona ihtiyar

ettirdi. Dinleyiniz:

Bir gün ücra bir köyün, viran bir evinde aydınlık kadar temiz, hülya gibi güzel

bir küçük istanbul kızına tesadüf ettim. Karakış

ortasında, karın lapa lapa

yağdığı bir gece, odanızın penceresini açsanız, size karanlıktan bir bülbül sesi

gelse ne duyarsınız? Dste ben, o dakikada bunu duydum.

Bu masum, nazik, kibar kız çocuğunu, kudretin bu güzel ve nadide süsünü hangi

melun talih veya tesadüf, bu karanlık köyün mezbelesine atmıstı? Ruhü ağırlarken

hikayeleriyle aldatmaya çalışıyordu. Ah zavallı küçük kız! Ben, senin istanbul'da bıraktığın gafil, aptal sevgilin miyim ki, bu ağızları yutayım?

Uykuya doymadan uyanmış

çocuklar gibi mahmur gözleri, nereye bastığı görünmeyen

savruk halleri, bir hayali dudağın busesiyle titriyor gibi görünen dudakları,

bir hayali kucağa sokuluyor hissini veren tavırları, hareketleri bana her şeyi

anlattı.

Eski zaman masallarının Leyla'yı aramak için sahralara düşen Mecnun'unu, ara

sıra, tatlı bir rikkatle hatırlardım. Bugünden sonra onu bıraktım. Yeni zamanların mezarlıklarla dolu, karanlık köylerinde bir imkânsız ask rüyası

arayan bu berrak ela gözlü, ipekli renkli masum, kibar, küçük "Leyla"sını sık

sık hatırlamaya başladım.

Dki sene sonra ona, tekrar tesadüf ettim. Hastalık durmuyor, yavrucağı için için

yiyip bitiriyordu. Ah, ilk gördüğüm gün

ÇALIKUSU 419

onu niye atımın terkisine bindirmemis, niye ite kaka, zorla istanbul'a, evime

getirmemistim?... Gaflet!...

Dkinci tesadüfümde is isten geçmiş

bulunuyordu. Siz, evlenmistiniz. Çocuktur,

gençtir, belki zamanla unuttur diyordum. Bir hastalığı esnasında tesadüfen
elime
geçen bir defter, bu yaranın ne kadar derin olduğunu bana gösterdi. Bu
deftere
bütün hayatını yazmıştı. O vakit, ümidimi kestim, onu kendi çocuğum gibi
tedavi
etmek istiyordum, insanların fesadı, fitnesi buna da imkân vermedi. Bu
aralık
iyice bir adam bulup onu evlendirmeyi düşündüm. Fakat, bu tehlikeliydi.
Kocasını
ne kadar insan, adam olursa olsun, ondan ask isteyecekti. Gerçi
kızcağızım bunun
için doğmuştu, bunun için ölüyordu, fakat bir yabancının askı onun için
bir
hazin angarya olacaktı. Birisini severken bir baskasının kollarına
düşmek, belki
onu öldürecekti. Bu tehlike karşısında çaresiz, onu nikâhım altına aldım.
Yasadıkça müdafaa edecektim. Öldükten sonra da benim bes on kuruş
servetim; üç
bes parça emlakim onu geçindirip gidecekti. Süpheli kız olarak
yasamaktansa,
emin bir dul olarak yaşamak onun için daha kolay olacaktı. Bunların
hepsinden
fazla olarak da bir gün asıl emeline vasıl olması ihtimali vardı. Hayatta
imkânsız ne var ki? Nitekim, karınızın vefatı, benim bu ümidimi
canlandırdı.
Dstanbul'dan, sizden daima haber alıyordum. Bu vefat, sizi çok yaralayıp
müteessir etmiş olabilir, fakat ben de öyle oldum, dersem riyakârlık
olur.
Münasip bir çare düşünüyordum. Feride'yi bir budalalıktan ibaret olan
nikâh
kaydında bosayacak, doğrudan doğruya size iade edecektim. İnsanlar,
bilmem bu
hareketime ne der? Herhalde ben insanların hakkımda söyleyeceği,
düşüneceği
seylerin üstüne çoktan tükürmüş
bir adamım, iste bu esnada hastalığım artmaya
başladı. Nihayet üç, dört ay içinde meselenin kendi kendine
halledileceğine
aklım erdi. Fazla söylemeye bilmem hacet var mı? Bir bahane ile Feride'yi
ayağınıza gönderiyorum. Mektubumu eliyle teslim edeceğinden süphem yok.
Tabiatını iyi öğrendim,

Resat Nuri Güntekin

tuhaf bir kızcağızdır. Belki titizlik filan etmeye kalkar, katiyen
aldırma,
öleceğini bilsen bırakma, kap ederse zorla kadın kaçırın dağ
erkekleri kadar
vahsi, kaba ol ki, kollarında ölse zevkinden ölmüş
olacak.
Sunu da tasrih edeyim ki, bu iste seni zerre kadar düşünmedim. Hani,
gönlümün
rızasıyla sana, Feride gibi nadide bir kız değil, evimin kedisini bile
teslim
etmezdim. Fakat, gel gör ki, bu deli kızlara söz anlatmak kabil değil.
Sizin
gibi toy, kalpsiz adamların nesini severler, bilmem ki?..."
Merhum Hayrullah
NOT Zarfın içinde Feride'nin defteri var. Geçen sene çiftliğe giderken
onu,
içinde bulunduğu sandıkla beraber yok etmiş, "arabacılar çalmış olacak,"
diye
bir lakırdı çıkarmıştım. Buna çok üzüldüğünü hissettim. Fakat sesini
çıkarmadı.
Bu defterin bir gün olup ise yarayacağını düşünmekte ne kadar isabet
etmişim!

IX

Müjgân'la Kâmran, Çahkusu'nun mavi kaplı mektep defterini okuyup
bitirdikleri
zaman ortalık ağarmaya başlıyor, pencerenin dışındaki dallarda kuslar
civıldasuyordu.
Kâmran, yorgunluk ve ıstırapla ağırlasan basını defterin sararmış
yaprağına
koydu. Yer yer gözyaşlarıyla silinmiş
bu muhabbet kelimelerini tekrar tekrar
öptü. Defteri kapayacakları vakit Müjgân, hafif bir hareket yaptı, onun
mavi
kabını lambaya yaklastırıp bakarak:
-Defter bitmemiş
Kâmran, kabın üstünde de yazılar var Fakat mürekkebin rengi,
mavi kâğıt üstünde güç seçiliyor, dedi.

ÇALIKUSU 421

Lambayı daha ziyade açtılar, baslarını birbirine yaklastırarak güçlkle
su
satırları okudular:
"Dün defterimi müebbeden kapamıştım. Evlendiğim gecenin sabahında değil
hatıramı
yazmak, eski yüzümü görmemek için aynaya bakmaya, eski sesimi isitmek
için
söylemeye cesaret edemeyecektim. Fakat...
Dün, ben gelin oldum. Sele kapılmış
bir kuru yaprak maz-lumluğuyla kendimi
bırakmıştım. Kim ne söylerse yapıyor, hiçbir seye itiraz etmiyordum. O
kadar ki,

doktorun Dzmir'den getirdiği uzun etekli beyaz elbiseyi giydirmelerine,
saçımın
bir yanına bir tutam tel ilistirmelerine bile razı oldum. Yalnız, kendimi
görmek
için büyük bir endam aynasının önüne getirdikleri vakit, belli etmeden
gözlerimi
yumdum, o kadar. Bütün isyanım bundan ibaret kaldı.
Beni görmeye birçok yabancı geliyordu. Hatta bunların içinde eski
muallime
arkadaşlarımdan da vardı. Söylenen sözleri isitmiyor, yalnız hepsine aynı
titrek
tebessümle gülümsemeye çalışıyordum. Bir ihtiyar, yüzüme karşı:
-Ne talih varmış
bunakta? Turnayı gözünden vurdu, dedi.
Hayrullah Bey, aksam yemeğine doğru eve geldi. Sisman vücudunu korse gibi
sıkan
bir redingot giymis, gelincik rengindeki tuhaf boyunbağı bir yana
çarpılmıstı. O
kadar mahzun olmama rağmen hafifçe gülmekten kendimi alamadım, bu
adamcağızı
gülünç mevkide bırakmaya hakkım olmadığını düsündüm. Kırmızı kravatını
çıkartıp
atarak yerine baska bir boyunbağı taktım. Hayrullah Bey gülüyor:
-Aferin kızcağız, sen amma iyi ev kadını olacaksın. Gördün mü, genç
karısı
olmanın faziletlerini? diyordu.
Misafirler dağılmıstı. Yemek odasının penceresi yanında, karşı karşıya
oturduk.
Hayrullah Bey:
-Küçük, dedi. Niye bu kadar geç kaldım, biliyor musun? Bir ziyaret ifa
ettim.
Munise'nin mezarına birkaç çiçek ile bir

422

Resat Nuri Gühtekin

parça senin gelin tellerinden götürüp bıraktım. Fakir, senin yanında
cesaret
edemezdi, fakat yalnız kaldığımız vakit dilinden düsürmezdi: "Ablam gelin
olup,
tel taktığı vakit, ben de tel takacağım," derdi. Biçarenin kanarya gibi
sarı
basına teli ben takacaktım amma, olmadı.

Doktor, bunları söylerken kendimi tutamadım, basımı pencereye çevirerek bu mahzun sonbahar aksamının sisleri gibi görünmeyen kirpiklerimde kuruyan gizli yaşlarla uzun uzun ağladım. Gecenin ilk saatlerini, her aksamki gibi aşağı yemek odasında geçirdik. Hayrullah Bey, gözlüğünü takmış, "Rousse-au "sunun kalın cildini dizlerinin üstüne koyarak köseye oturmustu. -Gelin hanım, yeni güveyin kitap okuması caiz olmaz amma, kusura bakmazsın. Korkma, geceler uzun, yeni geline ask destanları okumaya da vakit bulurum, dedi. Kenarını islemekle uğraştığım mendilin üstüne basımı daha ziyade eğdim. Ah, bu ihtiyar doktor! Onu ne kadar sevmistim. Simdi ne kadar nefret ediyordum. Demek acıdan, mihnetten bunaldığım vakit basımı omzuna koydukça o... Bu beyaz kirpikli masum mavi gözler, demek bana bir kadın, bir zevce gözleriyle bakmaya tahammül ediyordu. Saat on biri çalınca kadar bu acı düşünceler içinde bunaldım. Nihayet doktor, kitabını masanın üstüne bırakarak gerindi, esnedi. -Ey, gelin hanım, yatak vakti geldi. Haydi bakalım; diye ayağa kalktı. Ellerimden iğnem, yumaklar dökülerek ayağa kalktım, masanın üstünde duran sandanı aldım. Camı kapamak bahanesiyle pencereye yaklaştım, uzun uzun karanlığa baktım. Dçimden öyle geliyordu ki, usulcacık bu odadan kaçayım, karanlık yollara düşeyim. Doktor: -Gelin hanım, sen fazla daldın. Haydi bakalım, doğru yukarıya. Ben onbasıya bir sey söyleyeceğim, geliyorum, dedi.

ÇALIKUSU 423

ihtiyar sütnine ile bir komsu kadın, elbisemi değiştirdiler. Tekrar sandanı elime vererek beni kocamın odasına gönderdiler. Hayrullah Bey, daha aşağıdaydı. Bir dolabın kenarında ayakta duruyor, göğsümü soğuktan muhafaza eder gibi kollarımı kavusturuyordum. O kadar titriyordum ki, sandan sallanıyor, ara sıra saçlarımın ucunu yakıyordu. Nihayet, merdivenlerde, sofada bir ayak sesi. Hayrullah Bey, bir sarkı mırıldanarak ceketini çıkararak içeriye girdi. Beni görünce sasırmıs gibi: -Kız, sen daha yatmadın mı? dedi. Cevap vermek için ağızımı açtım. Fakat dislerim birbirine çarptı. O, yanıma yaklaştı. Hayretle yüzüme bakıyordu. -Kız, bu ne hal? Sen benim odamda ne arıyorsun? Birdenbire gür bir kahkaha odayı sarstı: -Kız, sakın buraya!...

Sözünü bitiremiyor, gülmekten tıkanıyordu. Ellerini dizlerine vurup sakırdatarak, parmaklarını toplayıp ağzına götürerek:
-Demek sen buraya... Vay asifte vay! Sahiden karı koca olduk diye ha?...
Tuu
utanmaz, arlanmaz!... Allah cezanı versin! Dnsan babası yerindeki adama...
Oda, etrafımda fırıl fırıl dönüyor, tavanlar basıma yıkılıyordu. O, parmağını ısırıp utancından adeta kızararak:
-Vay fesat yürekli asifte vay! Kız, böyle gecelik gömle-ğiyle odama gelmeye utanmadın mı?
Bu dakikada kendimi görmek isterdim. Kim bilir kaç çeşit renge girmistim?
-Doktor Bey, vallahi, ne bileyim öyle söylediler.
-Haydi, onlar o haltı yedi, ya sen?... Dünyada her sey aklıma gelirdi, bu yastan sonra namus ve iffetime böyle bir yüzsüz kızın tecavüz edeceğini zannedemezdim!
Ah Yarabbi, ne iskence! Yerlere giriyor, kanatacak gibi dudaklarımı ısıırıyordum.
Ben kımıldadıkça, o yalandan sirretlik ediyor, pencereye doğru kaçıp fanila gömleğinin yakasıyla boynunu saklayarak:

Resat Nuri Güntekin

-Kız, üstüme gelme, korkuyorum. Vallahi pencereyi açar, yetisin a dostlar, bu yastan sonra bana..,

Ötesini dinleyemedim kapıdan kaçırıyordum. Fakat bilmem ne oldu, birdenbire döndüm. Kalbimin o daima itaat edilmek lazım gelen hareketlerinden binyle:

-Babam, benim babam, diye feryat ettim, ağlayarak kendimi kollarına attım.

O da kollarını açmıstı, aynı derin kalp feryadıyla:

-Kızım, çocuğum, dedi.

O dakikada alnımda titreyen baba öpücüğünün lezzetini ölünceye kadar unutmuyacağım.

Odama girdiğim zaman hem ağlıyor, hem gülüyordum. O kadar gürültü ediyordum ki,

doktor yanımdaki odanın duvarını vurdu:

-Kız, evi yıkacaksın, o ne gürültü? Fesatçı komsular kabahati bana bulurlar.

Bunak, sabaha kadar gelini bağırttı, derler ha! diye seslendi.

Mamafih kendi de benden az gürültü etmiyordu. Odasında doluyor:

-Bu ahir zaman kızlarından ırzımız, iffetimiz sana emanet Yarabbi! diye sirret

bağırıyordu. O gece, on defa, o odasında, ben odamda uyanık; duvarları vurarak,

horoz, kus, kurbağa taklitleri yaparak birbirimizi uyutmadık.

Dste, gelin olduğum gecenin hikâyesi. Doktorcuğum o kadar temiz hisli, temiz

yürekli bir adam ki, bana evlenmemizin bir sözden ibaret olduğunu söylemeyi bile

lüzumsuz görmüştü. Ben, ona nispet ne kadar koket ruhluymuşum, Yarabbi?

ÇALIKUSU 425

Ulvi arkadaşlığımızda o, erkekliğini unutmamıştı. Fakat, ben kadınlığımı unutmamıştım. Erkeklerin büyük kısmı çok fena, çok zalim, bu muhakkak. Kadınların hepsi iyi, hepsi mazlum, bu da muhakkak. Fakat erkeklerin, sade

kalbiyle ve dinamiğiyle yasayan pek az kısmı var ki, onlardaki gönül temizliğini

her kadında bulmak mümkün değil.

Feride, o gece sabaha doğru uyuyabilmisti. Aksamkinden daha kırgın ve yorgun bir

halde uyandığı vakit, güneşin hayli yükselmiş, saatin on biri geçmiş olduğunu

gördü. Mektebe geç kalan çocuklar gibi, hafif bir telaş

çığlığı ile kendini

yataktan attı.

Müjgân, sofrada bir isle mesguldü. Feride, dargın bir sesle:

-Aferin sana Müjgân, dedi. Yola çıkacağım gün niye beni böyle geç bıraktınız?

Müjgân, her günkü soğukkanlılığıyla cevap verdi:

-Birkaç defa odana geldim, o kadar yorgun uyuyordun ki, kıyamadım.

Korktuğün

kadar geç değil Hem galiba vapur biraz süpheliymiş, Marmara'da fırtına var.

-Ne olursa olsun artık gideceğim.

-Ben de babama söyledim, senin isinle mesgul olmak için limana indi Hazır olsun, vapur gelirse ya araba gönderirim, ya kendim gelir alırım, dedi.

Feride, bu ayrılık gününü böyle düşünmemisti. Müjgân'ın çocukla mesgul olduğunu, teyzelerinin her günkü gibi konuştüğünü, güldüğünü gördükçe mahzun oluyor, kendine bu kadar az ehemmiyet vermeleri kalbini kırılıyordu. Kâmrân da görünürlerde yoktu. Müjgân, söz arasında gizlice:
-Feride, sana bir iyilik ettim. Kâmrân'ı evden uzaklaştırmaya muvaffak oldum.
Seni fazla mustarip etmemek için bu fedakârlığa razı oldu.

426

Resat Nuri Güntekin

-Simdi hiç gelmeyecek mi?
-Galiba iskelede seninle vedaya gelecek... Tabii memnun oldun.
Gözleri dalgın, hafifçe dudakları tireyerek düşünüyor, parmağıyla sakağının ağrıyan bir noktasına basıyordu:
-Tabii, tesekkür ederim, iyi ettin, dedi.
Müjgân'a bir sürü kırık, manasız kelimelerle tesekkür ederken sevgili çocukluk arkadaşının da gönlünde müebbeden öldüğünü, bir daha onunla barısmayacağını hissediyordu.
Öğle yemeğine oturacakları vakit, komsu başlarının birinden haber geldi. Şehirde kıslık evlerine inmeye hazırlanan belediye reisleri, hem baş komsularına, hem Feride'ye son bir ayrılık ziyafeti vermek istemislerdi.
Feride:
-Nasıl olur? Beni almaya gelecekler, diyordu. Teyzeler:

-Ayıp olacak Feride, beş dakikalık yer. Zaten, senin ne hazırlığın var ki, çarsafını simdiden giyersin, dediler. Kendisine evvela bir hasta kedi kadar ehemmiyet vermeyen teyzelerin, bu yarı annelerinin yüzüne bakmamak için basını önüne indirdi:
-Peki, olsun, dedi.
Saat üçe gelmişti, yaprakları sararmış bir çardağın yanından yolu gözleyen Feride, Müjgân'a:
-Bir araba geliyor, Müjgân, zannederim benim için, dedi.
Fakat tam bu dakikadaa, sahildeki bir ağaçlığın az ötesinden birdenbire bir vapur görünmüştü.
Feride, yüreğiağzına gelerek:
-Geliyor! diye haykırdı. Bağa bir telas düştü. Yeldirmeleri getirmek için ahretli kızlar kosuyorlardı. Feride, teyzelerine:
-Ben, daha evvel gideyim, siz yetisirsiniz, dedi.

ÇALIKUSU 427

Müjgân'la beraber bağların arasındaki kestirme bir yoldan kosmaya başladılar.
Çitlerden atlıyor, bahçelerin içinden geçiyorlardı.
Bahçe kapısının önüne aşçıya tesadüf ettiler. Dhtiyar kadın:
-Küçükhanımlar, ben de size geliyordum. Beyler araba ile geldiler, sizi istiyorlar, dedi.
Aziz Bey'le Kâmran, onları ikinci katın sofasında karşıladılar. Aziz Bey, eliyle odayı göstererek:
-iki münasebetsiz misafir geldi, gürültü etmeyin, dedi. Sonra, Feride'yi süzerek:
-Bu ne hal küçükhanım, kan ter içinde kalmıssın? dedi. Sonra gülerek ona yaklaştı, çenesinden tutup gözlerine bakarak:
-Vapur geliyor amma sana hayrı yok. Kocan razı olmuyor. ..
Feride, süratle geri çekilerek, saskın saskın:
-Eniste, ne diyorsun? dedi.
-Kocan o kızım, ben karısmam!
Feride, hafif bir feryatla ellerini yüzüne kapadı. Düsecekti, fakat bir el bileklerinden tuttu. Gözlerini tekrar açtı... Kâm-ran'dı.
Aziz Bey, heyecanlı bir kahkahayla:
-Ha söyle, nihayet kafese girdin mi Çalıkusu? Haydi bakayım, çırpın bakalım,
çırpın! Bak, artık para eder mi?
Feride, yüzünü kapamak istiyor, fakat bileklerini Kâm-ran'dan kurtaramıyor,
basını sallamak için kıvranıyor, onun göğsünden, omzundan başka bir yer bulamıyordu. Aziz Bey, aynı heyecanlı bir kahkahayla:
-Etrafındakiler sana tuzak kurdu, Çalıkusu; bu Müjgân haini esrarını sattı.
Allah gani gani rahmet eylesin, merhum senin defterini Kâmran'a göndermiş. Ben onu aldığım gibi Kadıya gittim. Kaleminden çıkmış

bazı parçaları gösterdim.
Kadı,

428
Resat Nuri Güntekin

geniş
kafalı adam, hemen nikâhı kıyıverdi; anlıyor musun Çalıkusu? Bu adam,
artık kocan, seni bir daha da bırakacağa benzemiyor.
Feride o kadar kızarmıstı ki, yüzünün rengi ela gözlerine vuruyor,
gözbebeklerinin içinde kızıl yıldızlar titresiyordu.
-Haydi Çalıkusu, nazlanma artık, görüyoruz ki, saadetten bayılıyorsun,
"Fena
etmedin eniste, ben bunu istiyordum de!" dedi.
Aziz Bey, yarı zorla ona bu sözleri tekrar ettirdi. Sonra oda kapısını
açarak
muzaffer bir kahkahayla:
-Seriât vekilliğine sahibim efendim. Çalıkusu, pardon Feride Hanım namına
iste
su Kâmran Bey'i evlendiriyorum. Duayı edin, biz âmini burada deriz, dedi.
Sonra, Feride'ye:
-Nasıl Çalıkusu? Parmak kadar yumurcak, bizi senelerce oynatırsın ha!
Gördün
mü, kaç türlü hile yaptım sana? Bahçeden çocuk sesleri geliyordu. Aziz
Bey:

-Simdi tebrikler, el öpmeler uzun sürer. Hepsi kalsın. Kendi elimle müthis bir düğün sofrası hazırlayacağım. Haydi oğlum, bizim gevezeliklerimizden size fayda yok. Elbet konuşacaklarınız vardır. Su dar, arka merdivenlerden karını kaçır. Ta uzağa, istediğin yere kadar, sonra beraber dönersiniz. Kâmran, Feride'yi hemen kollarında uçurarak merdiven kapısına kosarken Müjgân arkalarından yetisti. Dki arkadaş ağ-lasa ağlasa öpüstüler. Gözlerinden yas geldiğini göstermemek için gürültüyle burnunu silen Aziz Bey, bir hatip edasıyla kolunu salladı:
-Ey benim kirazımı çalan Çalıkusu, onu baskalarına çaldıracağın saat çaldı gibime geliyor. Ver onu bana bakayım da hesabımız kesilsin, dedi. Hâlâ ellerini, Kâmran'dân kurtaramayan genç kıızı havaya kaldırıp öptükten sonra tekrar Kâmran'ın kollarına attı:
-Bu gece seni, deniz fırtınasından kurtardık, fakat yanındaki sarı fırtına bana daha müthiş görünüyor. Allah yardımcın olsun, Çalıkusu, dedi. Dar merdivende yuvarlanır gibi, uçar gibi iniyorlardı. Kâmran, kolunu Feride'nin belinden geçirmiş, genç kıızı nefes aldirmayacak gibi sıkıyor, avuçlarının içinde parmaklarını incitiyordu. Merdivenin bir yerine Feride'nin eteği takıldı. Nefes nefese bir dakika durdular. Genç kıızı eteğini kurtarmaya çalışırken Kâmran kesik kesik:
-Feride, sen benim olasan! inanamıyorum. Benim olduğuna kalbimi inandırmak için senin ağırlığını duymaya ihtiyacım var, dedi. Dudaklarında kesik, tutuk nefesler, vücudunda derin ür-permelerle çırpınan Feride'yi zorla -küçük bir çocuk gibi-kucağına aldı, yüzü onun bozulmuş çarsafından uçan saçları içinde, ağırlığıyla kuvveti artmış, hareketleriyle kanı tutusmuş, merdivenleri inmeye başladı. Genç kıızı, vücudunda bir uçuruma yuvarlananların ılık titreyisiyle kendini bırakıyor, hem gülüyor, hem ağlıyordu. Kapının yanındaki küçük taslıkta yalvarmaya başladı:
-Halime bak Kâmran. Bu halle nasıl dışarı gideriz? Müsaade et, bir dakika odama çıkayım, üstümü değistireyim, şimdi gelirim. Kâmran, onun bileklerini bırakmıyor:
-imkân yok, Feride. O bir defa oldu. Seni bir kere ele geçirdikten sonra tekrar bırakmam, diye gülüyordu. Genç kıızı, artık uğrasmaya takati kalmamış gibi basını Kâmran'ın göğsüne koydu, yüzünü saklayarak utana utana itiraf etti:
-Gittiğime benim de pisman olmadığımı mı zannediyorsun? Kâmran, onun yüzünü göremiyor, yalnız çenesini, dudak

larmı oksayan, seven parmaklarına sıcak gözyası damlalarının düstüğünü duyuyordu.

Yolda, onlar hemen hemen kucak kucağa yürüyorlardı. Karsıdan iki balıkçının geldiğini görerek ayrıldılar. Hemen hiç konuşmuyorlardı. Yan yana yürümek saadeti onları sarhos ediyordu.

On sene evvel Feride'yi burada ilk gördüğü baş yoluna geldikleri vakit Kâmran, onu hafifçe omuzlarından tuttu:

-Sen burasını belki hatırlamazsın, Feride, dedi. Genç kız, yolun derinliklerine dikkatle bakarak gülümsü-yordu.

-Bu bakısta manalar var, demek hatırlıyorsun? Feride hafifçe içini çekti, bir eski hülyaya gülümser gibi derin, dalgın bir nazarla Kâmran'ın yüzüne baktı:

-O dakikada ne kadar sevinmişim, unuttur muyum hiç? dedi.

Genç adam, bu basın çevrilmemesi, bu gözlerin gözlerinden ayrılmaması için onu çenesinden tuttu, ağır, derin bir sesle:

-Feride, dedi. Bizim bütün sergüzeştlerimiz burada baslıyor. Beni dinle, öyle görüyorum ki, bu gözler artık beni anlayabilecek kadar ıstırap çekmiş ve düşünmüş. Seni sevmeye başladığım vakit; gülmeden, eğlenmeden başka bir şey düşünmeyen hafif, yaramaz bir kız çocuğu, ısıklık gibi, ses gibi elde durmasına imkân olmayan bir Çalıkusu'ydun. Sana karşı derin bir zaafım vardı. Her sabah uyandıığım vakit, askımı kalbimde biraz daha büyümüş buluyordum. Bu derin zaaf, beni hem utandırıyor, hem korkutuyordu. Zaman zaman öyle bakışların, öyle sözlerin vardı ki, kalbimi derin ümitlerle çarpındırıyor. Fakat sen, çabuk değişiyordun. Bu gülen, eğlenen çocuk gözlerinin içinde uyanan nazik, hassas genç kız ruhunun görünmesiyle kaybolması bir oluyordu. "Bir çocuk, beni mümkün değil anlamayacak, hayatımı kıracak..." diyordum. Hayatını, gönlünü bu kadar derin bir vefa ile bana vakfedeceğini ümit edemiyordum. Sen, belki beni görünce; uçan rengini, titremeye başlayan bu güzel dudaklarını saklamak için benden kaçıyorlardın. Ben, bunu bir Çalıkusu hafifliği sanarak kendimi yiyip bitiriyordum. Söyle bana Feride, bu kadar derin bir vefayı, bu kadar ince bir ruhu, bu küçük Çalıkusu göğsünün neresine saklamıştın?...

Kâmran, bir dakika sustu. Sonra beyaz nazik sakaklarında ince ter damlalarıyla basını eğerek daha yavaş bir sesle devam etti:

-Derdim bu kadarla da kalmıyordu, Feride. Seni kendi kendimden, hayatımdan, muhtelif saadetlerini birbirinden kıskanıyordum. Dünyada zamanla yıpranmayan,

kuvvetini kaybetmeyen hiçbir his yok. "Ya bir zaman sonra Feride'yi bu kadar sevemezsem, ya bu leziz, nadide tahassürü kaybedersem?" diyordum. O vakit, yan yana bitmesinden korkulan ısıkları nasıl söndürürlerse ben de öyle yapıyor, hayalini gözlerimden uzaklaştırmaya çalışıyordum. Dağlarda ismini bilmediğim bir ot yetisir. Feride, insan, onu daima koklarsa, bir zaman sonra kokusunu daha az duymaya baslar. Bunun ilacı, bir zaman kendini ondan mahrum etmektir. Hatta bazen -sırf o eski güzel kokuyu yeniden bulmak hırsıyla- herhangi bir kokuyu, mesela bir manasız "Sarı Çiçeği" yüzüne yaklaştırır. Bu ot, güzel kokusu için bazen mihnete de uğrar, insanlar, onu parmaklarının arasında örseler, hırpalarlar. Feride, seni bu ıstıraptan derinleşmiş gözlerin, mahzun düşüncelerden yorulmuş güzel yüzünle ben, bu hırpalandıkça kokusu artan çiçeklere benzetiyorum. Beni anlıyorsun, değil mi? Çünkü artık, gözlerin gülmüyor, benim bu manasız gibi görünen sözlerimle eğlenmiyorsun. Feride, uyumaya hazırlanan bir çocuk gibi, kirpiklerinde yaş damlaları titreyen gözlerini kapıyordu. Bu heyecanlı yorgunluklardan öyle bitap düsmüstü ki, dizleri kesiliyor, vücudunun bütün ağırlığını Kâmran'ın kollarına bırakıyordu. Bir rüya içinde, hemen hemen yalnız dudaklarının hareketiyle: -Görüyorsun artık, Çalıkusu müebbeden öldü, dedi. Genç adam, basını daha ziyade yaklastırdı, aynı hafif ses: -Zıyanı yok, ben Çahkusu'nun bütün askını bir baskasına, Gülbeseke'e verdim, dedi. Kâmran, kollarında gittikçe ağırlıktan bu bitap genç vücudun birdenbire canlandığını, bir hayal titreyisiyle kıvrandığını hissetti: -Kâmran, onu söyleme, yalvarırım sana. Hâlâ Kâmran'ın göğsünde duran basını biraz arkaya atmış, yüzünü ona çevirmisti. Kesik, donuk nefesleriyle titreyen gerdanının damarları moranyor, yüzünde, gözlerinde, kızılıtlar uçuyordu. Kâmran, haris bir inatla tekrar etti: Feride, bütün vücudu titreyerek ayaklarının ucunda yükseldi, genç adamı omuzlarından çekti. Vücudunun bütün kanı dudaklarında toplanmış boynunu uzattı. Bir dakika sonra ayrılmışlardı. Feride, uzun bir susuzluktan sonra berrak bir dereden kana kana su içen bir kus gibi canlanıyor, ayağını yere vurup yüzünü göstermemek için bir yandan bir yana çevirerek: -Ne ayıp, Yarabbi, ne ayıp! Sen sebep oldun vallahi, sen sebep oldun, diye

hırçınlaşıyordu.
Yanlarındaki ağacın dalında bir çalılıkusu ötüyordu.

Bandrol uygulamasına ilişkin usul ve esaslar hakkında «yönetmeliğin 5. maddesinin ikinci fıkrası çerçevesinde bandrol taşımaları zorunlu değildir.

..... Son ....

Bu Kitap bizzat benim tarafımdan [[By Igleoo]] tarafından ;

www.CepSitesi.Net - www.MobilMp3.Net - www.ChatCep.Com

siteleri için hazırlanmıştır.. .E-Book ta kimseyi kendime rakip olarak görmem bizzat kendim orjinalinden tarayıp ye e-book haline getirdim lütfen emeğe saygı gösterin.

Gösterinki ben ve benim gibi insanlar sizlerden aldığı elektrikle daha iyi işler yapabilsin.. .

Herkese saygılarımı sunarım.. .

Sizlerde çalışmalarımın devamını istiyorsanız emeğe saygı duyunuz ve paylaşımı gerçek adreslerinden takip ediniz....

Not: Okurken gözünüze çarpan yanlışlar olursa, bize öneriniz varsa ya da elinizdeki kitapları paylaşmak için bizimle iletişime geçin.

Teşekkürler.

Ne Mutlu Bilgi için, Bilgece yaşayanlara.

By-Igleoo - www.CepSitesi.Net